

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Homiliae Catholicae De Sacris Arcanis Deiparæ Mariæ Et Iosephi

Cum quadruplici Indice

Cartagena, Juan de

Coloniae Agrippinae, 1613

Liber Sextvs. De Sacris Arcanis Visitationis B. Virginis, ac de celeberrimo,
quod in illa cecinit, Cantico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51414](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51414)

DE SACRIS AR- CANIS VISITATIONIS

B. VIRGINIS, AC DE CELEBER-
RIMO, QVOD IN ILLA CECI-
nit, Cantico

LIBER SEXTVS.

HOMILIA PRIMA.

VETERIS TESTAMENTI ARCAE DOMVM
Obededòm visitantis egregiam figuram, Marianam visitationem
adumbrantem, adducimus; prius tamen difficultates, quæ
circa eius historiam occurrunt, enodamus, in illa ver-
ba: Exurgens Maria abiit in montana,
cum reliquis Mariæ visitatio-
nem enarrantibus:

AGNVS Gregorius
homilia in Vigilia
Visitationis; excel-
lentiam diuinorum
arcanorum, quæ in
Marianam visitatio-
nem simul cõfluunt,
admirans, in hæc verba prorupit: Quod
illæ honestissimæ Matronæ plena fide, & Spi-
ritu sancto conueniunt, & mutis testimoniis
datis, & acceptis ad inuicem declarant Mes-
siam presentem, & exhibitum, & esse hunc
Iesum filium V. virginis recens tam conceptum,
cui infans in utero Elisabeth exilit gaudio in-

uistato & preternaturali, illa tanta sunt, &
tantorum bonorum testificatio, ac confirmatio,
vt in tota eternitate celebrari satis, & ex-
hauriri cogitatione, & sapientia omnium crea-
turarum nequeant. Nos tamen his non
dissentientes, si non pro dignitate, pro vi-
ribus tamen (diuina gratia nobis opitu-
lante) multifariam, multisq; modis Ma-
riæ visitationem illustrare, eiusque arca-
na aperire conabimur: prius tamen du-
bia nonnulla, quæ eius historiam con-
cernunt, breuiter d. soluemus. Omnes
quidem Doctores vnanimi consensu fa-
tentur, B. Virginem profectam fuisse ex
oppido

XXX

oppido

Luce 1.

oppido Nazareth, provincie Galilee, vt clarè colligitur ex cap. 1. Luce: Doctores tamen opinionum diuersitate agitantur circa tempus, quo cœpit iter facere, & an Ioseph eius sponso associata pertexerit, & an pedestris, an equestris iuerit, & quænam ciuitas illa fuerit, vbi erat domus Zacharie, ad quam B. Virgo diuertit; ac tandem an recesserit ab illa ante partum Elisabeth, an post illum; hæc omnia oportet prius elucidemus, antequam facerrimæ huius visitationis recondita sacramenta referre aggrediamur. Ad primum ergo accedentes, D. Ambrosius, Beda, Origenes, & Theophylactus super cap. 1. Luce docent, B. Virginem eodem die paulò post Angelicam salutationem iter atripuisse in domum Zacharie; ego tamen ex Evangelica lectione verosimilius esse colligo, beatam Virginem non fuisse profectam in ipso die Angelicæ salutationis, sed transactis paucis aliquot diebus: facer enim

D. Ambr.
sup. c. 1. Luc.
Beda in c. 1.
Luce.
Orig. sup. c.
1. Luce.
Theophyl.
ibid.

Luce 1.

Brochard in
deser. terre
Sanctæ.
aut lib. hi
stor. Escl.

Roman. lib.
de vita Christi.

Euangelista ait: *Exurgens autem Maria in diebus illis: non dixit, in illa die, quod alioquin diceret, si in eadē die discessisset. Ratio etiā eidem opitulatur, quia cum iter illud longum ad eum esset, vt Brochardus, & Auctor historię Ecclesiasticę, septuaginta milliariū longitudinem ei assignent, consequens est beatam Virginem præparatione aliquorum dierum indiguisse ad necessaria pro lōgo itinere præuenienda, & vt domus suæ curam alteri commenderet. An autem pedestris se cōrulerit, Doctores silentio prætereunt; forsitan tanquam rem exploratam relinquentes teneram alioquin Virginem, & itineribus minimè assuetam non pedestrem, sed alicui humili equo insidentem, instar Christi Domini, qui super pullum asinæ insidens in die palmarum ingressus est Ierusalem. An autem B. Virginem in hoc itinere comitatus fuerit sponso eius Ioseph, licet multi refragetur, S. tamen Bonaventura comitem illius fuisse, his verbis clarè edocuit: *O qualis domus, qualis camera, qualis lectus, in qua, & in quo commorantur, & requiescunt tales matres, talibus fi-**

lijs forendatæ: Maria, & Elisabeth, Iesus, & Ioannes: sunt autem ibi magnifici senes, Ioseph, & Zacharias. *Quid quis iocunditatis defuit S. Ioseph, siue dum noiam contingenti itinere comitatur, siue dū in obsequio Elisabeth demoratur.* hæc ille: Eidem opinioni ad hæc sit firmissimè Isidorus de Iulianis, antiquus auctor Mediolanensis, Ordinis Predicatorum, qui egregiam ad id rationem adducit: verba eius sunt hæc: *Quamuis neminem affuisse, visitationi B. Virginis, & Elisabeth diuina referant litteræ, nullum tamen est sana mentis, catholicique ingenij, qui Mariam Virginem, teneræ ætatis, solam domo recessisse asseneraret. Creduntur enim à Nazareth vsq; ad oppidum Zacharie esse serè quadraginta milliaria. Ratio itaque, officiumque S. Ioseph, atque auctoritas nos credere cogunt, visitationi S. Mariæ, & Elisabeth, eandem interfuisse. Non enim ratio recta consentit, Ioseph quavis occasione, sponsam diuinitus acceptam dereliquisse, ac passum fuisse Virginem tantam sine se longum iter subire. hæc tenus ille. subscribit etiā eidem Laurentius Masselli de vita B. Virginis lib. 2. & lib. 4. c. 1. & Salmeron to 3. tract. 10. & Orosius declamat. 5. Fateor id difficile reddere hanc sententiam, quod si Ioseph visitationi interfuisset, & audisset verba Elisabeth, matrem Domini sui Mariam vocantem, minime postea dubitasset de suæ spōsæ fidelitate: sed huic obiectioni iam responsum dedimus supra lib. 4. de Desponsatione Virginis cum Iosepho.*

Cæterum de ciuitate, in qua Zacharie domus sita esset, varia Doctorem placita reperio: nam Euthymius censuit nescio quo solido fundamēto, illam ciuitatem, quæ in Tribu Iuda erat, montana appellari, & ideo Euangelista: *abiit in montana.* Unde Nicolaus de Lyra in comment. huius loci ait: *Montana proprium est nomen loci secundum quosdam, qui locus, in quo manebat Zacharias, eras alior Galilee, à qua recessit Maria. Verum hæc opinio ex verbis ipsius Euangelistæ falsa conuincitur, quia infā dicit, quod super omnia montana Iudæe dimulgabantur omnia verba hæc, non ergo montana*

Isid. de Iul.
lib. de vice
S. Ioseph.

S. Ioseph.
Luce.
Luce.
Luce.
Luce.

Isid.

Luce.

Luce.

Luce.

Luce.

Luce.

Luce.

Luce.

Luce.

montana erat proprium nomen ciuitatis. Card. Toletus super c. 1. Luc. annotat. 116. ait: *Quidam alij affirmant esse Bethlehem eo, quod in quodam exemplari graeco se legisse testantur, in ciuitate Dauid, que lectio si vera esset, dubitationi non daretur locus, cum eo nomine Bethlehem dicta legamus Ioan. 7. nonne scriptura dicit, quia de semine Dauid, & de castro, ubi erat Dauid? cum vero exemplaria ferè omnia, & Graeca, & Latina habeant, ciuitatem Iudæ? sicque antiqui doctores interpretentur, minime censendum est, ibi signifi-
 cari Bethlehem. D. vero Bonauentura, venerabilis Beda, Hugo Card. & Albertus Magnus opinantur Urbem illam fuisse Ierusalem, quam per Anthonomastiam Euangelista vocauit *Ciuitatem*, quia omnium ciuitatum optima erat. Sed difficulter id persuadere poterunt, tum quia Ierusalem ad Tribum Benjamin potius, quam ad Tribum Iuda pertinebat, ut constat ex lib. Iosue, ubi perspicue Ierusalem inter vbes Tribus Benjamin annumeratur, ciuitas autem, ubi habitabat Zacharias, ciuitas Iuda vocatur à D. Luca, id est, in forte tribus Iuda sita: cum quia Zacharias in ciuitate sacerdotali habitabat, Ierusalem autem ciuitas erat regia, non sacerdotalis; tum tandem quia in factis eloquiis nunquam repetitur, quod Ierusalem sub nomine *Montana* appelleretur, quin potius semper Euangelistæ nomine Ierusalem illam vocitant. At Card. Baronius verosimilius multo putat ciuitatem hanc, ad quam Deipara se contulit, esse Hebron; erat enim ciuitas Hebron in montanis Iudææ sita, & ad sacerdotes pertinebat, ut constat ex lib. Iosue: cum ergo Zacharias sacerdos esset, prudenter ibi comorari creditur. unde doctissimus Beu-
 xamensis hanc opinionem referreas, & appro-
 bans in sua Euang. Harmonia, ait *Sunt etiam alij, qui ciuitatem hanc unum ex his oppidis esse existimant, que de tribu Iuda, & Simeon Leuitis data sunt, ut scribitur Iosue 21. inter que Cariatharbe, que & Ebron in monte Iuda est, Iosue 14. Brochardus verò in descriptione terræ sanctæ, Zacharie domum se-**

*tam fuisse scribit ad vallem Rephaim, non longe à Ierosolyma finibus, sed tamen in montanis: idem satis ostendit, & Nazareth ciuitati, & Ierosolymis montes vicinos fuisse, cum & ipsam Ierosolymam, & iter ab A. one versus Eurum describit. Confirmat idem singularis coniectura, & congruentia, quia ciuitas hæc Cariatharbe, vrbem, Arbee, que accubitum, vel quatuor significat, ut periti Hebraici idiomatis tradunt: dicunt autem nonnulli, ciuitatem illam ea ratione quatuor appellari, quia quatuor insignes viri Adamus, Abrahamus, Isaac, & Iacob in ea sepulti iacebant, qui & addunt, forsitan urbem illam de tribu Iuda dictam, cum alioquin ad tribum Benjamin pertineret, quia Dauid à tribu Iuda oriundus è Philistheorum possessione in brachio forti illam tulerat, ut legitur ad cap. 5. Reg. unde rectè Martinus del Rio, auctor eruditissimus, in sua florida Mariana: *Nonne igitur in Cariatharbe Rex, quando Christus in accubitu suo? nonne Christus in accubitu suo, quando Maria in Cariatharbe dedit odorem suum? Nonne regi nostro felici hodie in Cariatharbe ingressu, regni sui possessionem auspicanti, nomen quadriliterum, nomen illud tremendum, & ineffabile? Nonne, que ciuitas huius Regis, verè ciuitas quatuor litterarum? ciuitas Dei, cuius nomen in omni sermone, & idiomate totidem litterarum quatuor? nonne Cariatharbe ciuitas verè quatuor incomparabilium, cum in ea simul Elisabeth, & Ioannes, Maria, & Iesus: nonne hic Cariatharbe nardum spirat quatuor ex locis, ut humilitatem diffundat in quatuor cardines vniversi? spirat humilitatem Elisabeth, spirat Ioannes, spirat Maria, spirat & Iesus: O felix Cariatharbe, nequaquam tu minima in vibus Iuda: tolle Bethlehem, tolle Ierosolymam, supra cæteras altius caput attollis. Hæc à Chamo (si Hebræis scriptoribus credimus) condita ante cunctas vbes Palæstinæ, & Memphis in Ægyptiam, multis ante Christum natum annis bis mille ducentis stetit. Hic gigantes stirps Enachim habitauerunt: hic Caleb fortissimus, & fiducia**

Aug. Celest. super missus disc. 30.

Martino del Rio.

ducia plenissimus in Deum impesavit; hic Jacob, & Lia, Isaac, & Rebecca, Abraham, & Sara, immo & Adam, ut multi opinantur, sepulti iacebant.

De distantia autem huius civitatis Cariatharbæ, siue Ebron ab Ierosolymis, multiplex est auctorum sententia, nam

Abul q. 22. Abulensis in cap. 2. Genesis ait, distat octo leucis: Gagneus milliariibus quatuor: Aranda, terre sancte diligens explorator, inquit: A ciuitate sancta milliario vno distat sanctæ Crucis templi, ab hoc templo milliariibus quatuor distat templum alterum, in eo domus est illa, in qua Bapista in lucem est editus; ad arcus iactum tertium est templum in domo Zacharie extructum. Borchardus tandem i.

Brocard. c. 7. §. 68. part suæ historiæ hæc scribit: Ex Ebron tribus Leucis contra Aquilonem partem tamen declinando ad occidentem est Nachal-Escol, id est, Torrens horri, vnde exploratores missi à Moyse tulerunt horrum: à Nachal-Escol sex Leucis contra Ierusalem est domus Zacharie. putat autem credibile Clithoneus lib. de visitatione Virginis (quod, & de Virginis mira pietate facile mihi persuadeo) Mariam, antequam Elisabeth inuiferet, Ierosolymitanum templum visitasse, ut pro tanto incarnationis in utero eius celebrato mysterio, in domo Dei debitas suo Creatori referret gratias.

Clithon. c. 2. Ad extremum testat iam explicemus, num beata Virgo, Euangelista dicente, quod quasi per tres menses in domo Zachariæ remanserit: Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam, præiens fuerit partui Elisabeth. Theophylact. quidem minime affuisse putat, & rationem adhibens ait: Abscedit Virgo propter eorum multiudinem, qui ad partum conuenturi erant, indecens autem erat Virgini in talibus versari. Subscribit

Luce 1. Rupertus Abbas dicens: Singulari consilio factum est, ut illa tanti gaudij, tantæque exultationis tempus, quod Ioannis natalis attulit, non expectaret, sed se potius maturè subduceret, antequam cognati, vicini, & amici concurrerent, nouæque puerperæ post natum filium, ex more gratularentur: placetque hæc senten-

Theoph. in c. Luca 1.

Rupert. lib. 1. in Cant.

tia Card. Toletæ ad c. 1. Lucæ, videreturque fundamentum habere in contextu ipso historiæ Euangelicæ tum quia postquam Euangelista dixerat, reversam fuisse Virginem in domum suam, mox subdit: Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium: tum quia Deipara ad Elisabetham profecta est sexto mense à conceptu Ioanne, & apud illam mansit quasi mensibus tribus, ut ait Euangelista, quod aperte indicat non fuisse ibi per tres integros menses, igitur tempore quo rediit in domum, nondum nouem menses erant expleti, qui effluere solent inter conceptum, & partum, & consequenter Elisabethæ partui non adfuit.

Ceterum communiorum sanctorum Patrum sententiâ sequens opinor, B. Virginem mansisse in domo Zachariæ vsque ad partum Elisabethæ, ita docuere D. Ambrosius, D. Antoninus, venerabilis Beda, Glossa interlinearis, & ordinaria, Lyranus, Simon Cassianus, Origenes, Hugo Cardin. necnon B. Petrus Damianus, ubi ait: Quis librum istorum diligentibus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quod ipsa Dei genitrix felix in puerum primogenitum de terra leuanti, & cognata partum omni profectu sua sui seruitute. immo D. Bonauentura ad c. 3. vitæ Christi censet, Virginem non solum infantem propriis manibus suscepisse, & pannis inuoluisse, sed & ibidem vsque ad Ioannis circumcissionem commorata fuisse. ac tandem D. Bernardus in eandem sententiam propendens inquit: Mansit Maria cum Elisabeth vsque ad diem natiuitatis Ioannis, donec puerum natum suum beatissimo conseruet, & vno partu te remoto, propinquiorum redderet presentie Saluatoris. Ratio itidem huic sententiæ suffragatur, nam cum B. Virgo inter alias causas, ob quas Elisabetham visitauit, non infimum locum teneat, ut Ioannem præcursorem Domini videret, ut ait Beda, necnon ut antiquiori cognatæ, quoad posset, inseruiret, certè ad Mariæ pietatē, & vrbanitatem pertinebat, ut tempore partus, quo magis eius ope, presentia, & ministerio

Luce 1.

Luce 1.

D. Ambrosius

c. 1. Lucæ

D. Antoninus

p. hist. in c.

cap. 1.

Beda in c.

1. Lucæ

Gloss. inter-

lin. & ord.

quæ sui seruitute.

immo D. Bonauentura

ad c. 3. vitæ Christi

censet, Virginem non

solum infantem propriis

manibus suscepisse,

& ibidem vsque

ad Ioannis circumcissionem

commorata fuisse.

ac tandem D. Bernardus

in eandem sententiam

propendens inquit:

Mansit Maria cum Elisabeth

vsque ad diem natiuitatis

Ioannis, donec puerum

natum suum beatissimo

conseruet, & vno partu

te remoto, propinquiorum

redderet presentie

Saluatoris. Ratio itidem

huic sententiæ suffragatur,

nam cum B. Virgo inter

alias causas, ob quas

Elisabetham visitauit,

non infimum locum teneat,

ut Ioannem præcurso-

rem Domini videret, ut

ait Beda, necnon ut

antiquiori cognatæ,

quoad posset, inseruiret,

certè ad Mariæ pietatē,

& vrbanitatem pertinebat,

ut tempore partus,

quo magis eius ope,

presentia, & ministerio

nisterio indigebat, minimè discederet, sed potius ad partus leuamen Elisabethæ adesset: imò & prolem ita foueret, vt velut de altera Noemi dici posset: *Susceptum puerum posuit in sinu suo, & nutricis, ac gerulae fungebatur officio.* Ac tandem (quod & fundamenta oppositæ sententiæ penitus euertit) cum cõstet ex Euang. Lucæ historia, sexto mense post conceptionem Elisabeth, in eius domũ abiisse B. Virginem & in eadem etiã quasi tribus mensibus permansisse; certè cum præter omnes hos dies, quidã alij fuerint intermedij, quibus B. Virgo & ad iter se præparauit, & illud confecit, faciliè, omnibus benè computatis, potuerunt nouem integri menses cõpleri, antequam Virgo à Zachariæ domo discederet. Ad illud tandem, quod nonnulli quærun, quid sit, quod cum Mariæ visitatio contigerit propè finem mensis Martij, aut in principio Aprilis. Catholica tamen Ecclesia mense Iulio illam celebret, dicendum est, propterea id fieri, quia cum eo tẽpore graui quadã Ecclesiæ necessitate ingruente Vibanus Papa propter ortum schisma, vt B. Virginis animũ ad illud de medio tollendum magis suis precibus alliceret, Visitatiõis festum instituit, quod postea Bonifacius IX. confirmauit, eiusque specialem mentionẽ fecerunt grauißimi Patres, qui ad Concilium Basil. conuenerunt, vt constat ex sess. 40. illius. His, quæ ad Marianæ visitatiõis historiam, eiusque celebritatem attinẽt, sic prælibatis, ad celebrem illam figurã Arcę veteris testamenti, domum Obededòm visitatiõis, quæ adamussim illam delineat, sermonem conuertamus. Narrat sacra Scriptura libr. 2. Regum, celebrem fuisse diem illum, in quo Rex Dauid iussit sacram testamenti Arcam ad locum multò retro tempore præparatum deferri: illa portabat legis tabulas, virgam Moysis, & manna, quod de cœlo descenderat. comitabantur illam triginta millia peditum, totque ad eius laudem confluxere cantores, vt in septem copiosos choros diuiderentur; idolũ Dagon contriuit, Rex Da-

uid coram illa tripudians religiosè saltauit in eo itinere, domum Obededòm visitauit, totaque eius familia ob felicem in eam ingressum diuinis muneribus fuit cumulata, per tres, denique menses remansit arca in domum Obededòm. hæc quam aptè quæ in Mariana visitatiõne contigerunt, appetitissimè velut in perfectissimo quodam exemplari nobis ob oculos ponunt: si enim arca illa incorruptibilibus lignis compacta erat, ecce Mariam virginitatis incorruptiõne donatam, & cuius corpus communem pulueris corruptiõnem nunquã agnouit: Arca illa tabulas legis intus portabat, prodigiosam Moysis virgam, & manna è cœlo delapsum, ecce Mariam ferentem non legis tabulas, sed legillatõrẽ ipsum, non potensiosam Moysis virgam, sed potentissimũ Dei brachiũ, per quod facta sunt omnia; non manna de cœlo delapsum, sed filiũ Dei, qui de regalibus sedibus venit: si arca illa magna virorum caterua eam comitante, eiusque laudes decantante incedebat; ecce Mariam in hoc itinere Angelorum cœtibus stipatam, iuxta illud: *Enle Fulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: si enim Dauid ait: Angelis suis mandauit de Psal. 90. te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis: quãtò magis credendũ est mandatũ accepisse de custodiendã B. Virgine; nam si Tobiam iuniorem abeuntẽ, & redeuntẽ in profectiõne à patre suo imperata, Raphael Angelus diligenter est comitatus quantò æquius erat, tenerioris sexus puellam, & alioquin matrem Dei Angelos illam associare, indiuiduosque illius comites fieri? & si Regina Saba, vt legimus 3. Reg. 10. gno comitatu ingressa est Ierosolymam, quid de Regina cœli, & totius orbis domina nos cogitare oportet? ac tandem si Jacob olim iter agens Angelorũ cuneos illum comitantes intuitus est, ita vt clamaret: *castra Dei sunt hæc, quomodo Christus, cuius imaginem ille ferebat, Angelorũ satellitio non circũuallatus per montana Iudæe pergeret Mariæ vtero inclusus? Arca illa idolũ Dagon longe à se depulit,**

1. Reg. 1.

& in humum prostravit, iuxta illud: *Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini*: ecce ad ingressum Mariæ in domum Zachariæ impius Dagon, peccati originalis, corruit: si deinde David coram Arca vi-lioribus indutus vestibus, & regio splendore deposito saltavit, ecce coram mystica arca Maria Ioannes intra matris claustra tripudiat, Luca dicente: *Exultavit infans in utero meo*: si rursus Arca domum Obededom multis beneficiis prosequuta est, iuxta illud: *Benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius*: ecce Maria cognatæ domum ingrediēte, tot illā muneribus locupletat, ut Ioannes sanctificatus, Elisabeth Spiritu sancto repleta, ac mutus Zachariæ ad pristinam loquelam restitutus manserit. quod si de arca illa facer textus ait: *Mansit arca Domini in domo Obededom tribus mensibus*: ecce de hac mystica arca Maria S. Lucas inquit: *Mansit autem Maria quasi tribus mensibus*. Accedit ad hæc duplex alia simpatia: Prima, quia sicut arca testamenti (id referente Lyrano ex hebraica traditione super c. 15. Paral.) quamvis tam propter aureas laminas, quam propter Cherubinos ex-teroq; latere ei adherentes, gravissimi ponderis esset, sacerdotes tamen, & Levitæ quasi onus leve absq; vlllo gravamine illam gestabant, ita B. Virgo utero suo portans eum, qui portat omnia verbo suo, nullum proflus gravamea sentiebat, ut his verbis obseruavit D. Bernardus in sermone qui incipit *signum magnum* Iure illud molestissimum tantum, quo reliquæ omnes gravide mulieres laborare noscuntur, sola non sensit, quæ sola sine libidinosa voluptate concepit: unde & in ipso conceptionis initio, quædam potissimum ceteræ mulieres miserabilibus affliguntur, Maria tota alacritate montana conscendit, ut Elisabeth ministraret. Sed & ascendit Bethlehem, imminente iam partu, portans pretiosissimum illud depositum, portans onus leve, portans à quo portabatur. id ipsum etiam ante Bernardum docuerant D. Hieron. ep. ad Marcellā, & D. Aug. serm. 11. de Nat. Dom. Secunda, quia sicut discedente

Luc. 1.

Ibid.

area à domo Obededom doluit ille, & tota eius familia de eius recessu, ita quando Maria ab Elisabeth recessit, vehementer illa, ac tota eius domus doluit, ut his verbis edixit Eusebius Emif. *Liber nunc in-tueri quantas tunc Zachariæ, & quantas Elisabeth lacrymas fuderint, quando Virgo Maria recessit inde, quando gaudium & stella maris in domum suam reversa est; Ioannes quoque, quamvis adhuc in matris utero clausus, in eius discessu non parum doluit, qui in illius adveniu tanto gaudio exultavit.*
Cum ergo, fratres, ex dictis innumera bona, quæ arcam Dei religiose recipientibus illa contulit, perspicue vobis innotuerint, adducite, quæ in domum animæ vestræ mysticā hanc Mariæ arcæ cum filio suo, ut benedicat vobis, & celestibus charismatibus repleat: audite, quæ fecerit David, cū primū ille agnovit Dominū propter arcam Obededom domum benedixisse, abiit continuo, & adduxit arcā Dei de domo Obededom in civitatē David cum gaudio: cū igitur vobis etiam nūctetur, quod benedixerit Dominus Elisabeth propter Virginis visitationem, abeamus & nos, & adducamus arcam hanc Dei cum gaudio in animam nostram, ut peccata pellat, gratiam conferat, Spiritu sancto repleat, qui cum Patre, & Filio vivit, & regnat in secula seculorum, Amen.

HOMILIA II.

Recenseri incipiunt causa, quæ B. Virginem ad visitandam cognatam suam Elisabeth impulerunt, in eadem verba: *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana.*

IVVS Antoninus Archiepiscopus Florentinus aduertens omnes admirari, quod abscondita Virgo alioquin clausuræ, & solitudinis obseruantissima, in publicum prodiret, iter multorum milliarum conficiens,

D. Bernard.
D. Hieron.
S. August.

D. Ambrosius. A. ficiens, in hunc modum locutus est: Miraris fortassis, quod Virgo pudica, solitudinis amica, in penetralibus templi nutrita, tanta honestate prædita, ut neminem virorum cognoscat, cuius intuitus ad videndam paternam faciem nunquam fuerunt eleuati, quæque soli Deo in abscondito consuevit ministrare, facta sit peregrina, siue viatrix, & ad domum pergit Zachariae, ubi mansit mensibus tribus, non tamquam eam delectaret edes aliena, aut pudicitie freno soluta, in publicum, amet exire. hæc ille, quæ appetit nos excitant, immo & compellunt, ut causas diligenter inuestigemus, ob quas B. Virgo ad visitandam Elisabetham permota fuerit. Antequam tamen id præstemus, explodenda omninò est Theophilaeti sententia asserentis, propterea B. Virginem ad Elisabetham profectam fuisse, ut experiens verum esse, quod Angelus de sterili Elisabetha iam grauida sibi annunciarat, fidem suam corroboraret: Abijt (inquit) Virgo ad Elisabeth, & gaudens de bono cognata, & volens ut prudentissima, maiori certitudine certior reddi, num vera dixisset qui apparuerat ei, ut ex hoc nec de suo dubitaret; prudens enim cum esset, timebat, ne forte deciperetur, & non ut incredula, sed ut diligens rem explorare volebat: hæc enim Theophilaeti sententia præterquam Catholicis eam exsecrari debent, eo quod duo illi hæresiarchæ Caluinus & Brentius illam docuere, à veritatis scopo longe aberrat, tum quia cum Elisabeth miram Mariæ fidem commendauerit dicens: Beata, quæ credidisti, euidentis est non adeo tepidam & languidam fuisse eius credulitatem, ut experimento voluisset illam comprobare, cum ex sententia D. Gregorij, fidei meritum ibi euacuetur, ubi humana ratio præbet experimentum: tum etiam, quia non potuit timere ne forte deciperetur, cum post illa verba, quibus Angelus ei prædixit se concepturam & parturam filium Dei, certissimè agnosceret illum esse verum Angelum, & à Deo sibi missum; vnde D. Ambrosius hanc luculentè his verbis refellit senten-

tiam: Non quasi incredula de oraculo, nec D. Ambrosius quasi incerta de nuncio, nec quasi dubitans de per c. 1. Luc. exemplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina præ gaudio ad montem una perrexit. hæc Ambrosius, eandem & retundit D. Bernard. dicens: Quid fuit necesse etiam hu- D. Bern. hō. ius sterilis Virgini nunciare conceptum, numquid 4 super miss. forte dubiam adhuc, & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Absit, sed ideo sterilis cognata conceptum Virgini nunciatur, ut dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. hæc igitur falsa explosa sententia, veras causas quæ Virginem ad visitationem hanc perduxerunt, recensere aggredior. Illam omnium potissimam arbitror, quod cum B. Virgo ex superuentione Spiritus sancti, & filij Dei conceptione, denuo diuini amoris igne succensa magis, ac magis inardesceret, charitatis opera continuo exercere diligenter curauit, vnde Vener. Beda dixit: Typicè exemplū Virgo tribuit, quod omnis anima, quæ verbū Dei mente concipit, virtutū suarū celsa cacumina gressu contēdat amoris. quæ tamen amoris, & charitatis opera erga proximum, non solū bona corporis, sed precipuè animæ respiciunt (quædam enim illorum sunt corporalia, quædam spiritualia) ad vtraque B. Virgo in domo Zachariæ exercenda animum appulit. In primis ergo, ut egregie adnotauit idem Vener. Beda: Intrauit Virgo domū Zachariæ, non ut verbum de Vist. Angeli mulieris attestacione probaret, sed ut mulieri prouidentia atatis, Virgo iuencula ministerium sedula impenderet. Narrat sacra Iud. 9. Scriptura lib. Iudicum, quod quando arbores de reuerunt regem eligere, prima, cui regiam dignitatem, ac regale sceptrum obtulerunt, fuit oliua, quia primū, & principalius, quod in rege à subditis desideratur, pietas est, & misericordia, cuius typū gerit oliua. B. Virginem oliuæ comparatā nemo ambigit, cū apud Ecclesiast. dicitur: Quasi oliua speciosa in campis, quia ergo B. Virgini velut mysticæ oliuæ parū ante visitationem fuerat suprema illa, ac plusquā regiam Dei Matris dignitas collata, ideo primū, quod post acceptam hanc imperialem

Beda in c. 7.

Luc. lib. 1.

c. 3.

Beda hom.

de Vist.

Iud. 9.

Eccles. 24.

rialem dignitatem diligentius ostentat, charitas est, & misericordia, ut reginam decebat: quare Hugo Card super c. 14. Ecclesiastici explicans præcitata verba: *Quasi oliua speciosa in campis*; de visitatione Virginis illa intelligens dixit: *Pietas traheret eam, quando concepto Salvatore abiit in montana cum festinatione, ut seruaret Elisabeth in partu eius* bene etiam se comparauit oliuæ speciosæ in hac visitatione, quia si, vt Ecclesiast. ait: *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis*: non potuit non speciosa esse misericordia Virginis erga Elisabetham tempore partus, quo prægnantes grauius tribulantur, aptè etiam dixit *in campis*, tum quia in campestria montana abiit ad charitatis opera erga cognatam præstanda, tum vt significaret misericordiæ suæ sinus instar camporum omnibus esse patentes; ad oliuas quidem hortorum non cunctis patet ingressus, ad oliuas verò camporum nemini interdicitur accessus. Observatione deinde dignum est ad hanc rem, quod in eodem capite, vbi B. Virgo oliuæ se comparauit, Galbano etiam se similem dixit: tradit autem Plin. lib. 24. suæ hist. naturalis, Galbanum præsentissimum remedium esse ad iuvandam sceminam in difficili partu, quia igitur B. Virgo inter alia charitatis opera, quæ in domo Elisabeth exercuit, illud singulare fuit (vt tradunt non infimi nominis Doctores) vt præter alia obsequia, quæ sedula diligentia ei exhibebat, non solum sua præsentia faciliore redderet Elisabeth partum, sed etiam ab omni dolore eam immunem faceret (postulauerat. n. à filio suo, vt ab antiqua illa maledictione: *In dolore paries filios tuos*: cognatam suam liberaret) aptè ergo B. Virgo Galbano se comparauit, cõtra difficilem partum miram virtutem habenti. & quidè cum prædictum fuisset ab Angelo de Elisabeth partu loquente: *Multi in natiuitate eius gaudebunt*, decebat quidè, vt cum ob eius partum alij gauderent, ipsa etiam omnis doloris expers esset, quæ propria eius mater erat. id certè fecisse

B. Virgo mihi videtur, quod piè nunc fieri solet: mos enim moleuit, ad parturientes, sanctorum reliquias deferri, vt melius se habeant, facileque ac feliciter prolem in lucem edant; ad eundem quidem modum B. Virgo cognatæ suæ felicem parturam cupiens, deulit ei pretiosissimam omnium corporis Christi reliquam, vt mirabilis præsentia eius virtus omnes parturientis dolores abigeret.

Cæterum si alius naturam Galbani contemplerur, viam quidem nobis aperit, vt de præcipuis operibus charitatis, quæ ad spirituale Ioannis, & Elisabeth bonum promouendum B. Virgo in domo Zachariæ præstitit, latius disseramus. Cum enim filio Dei grauida esset Maria, ac plena eius deitate, cupiebat de plenitudine hac aliis impertiri, & ideo cum primum mater Iesu facta est, cepit querere non quæ sua sunt, sed nostram salutem; communis namq; persona effecta communem causam agere cepit, primitias maternæ affectionis in præcursore sanctificando ostendens. Asserit igitur Plinius præcitato loco Galbanum hac singulari præditam esse virtute, vt cõtra venenosum scorpionis morsum efficacissimum antidotum sit Ioannes quidem Baptista iam vtero matris delitescens à mortifero serpente, ac venefico peccati originalis scorpione grauius erat sauciatus, B. autem Virgo velut mystica ac salutifera Galbanus à venenosa illa infectione visitationis suæ miraculosa saluatione illi liberauit, Euangelista dicente: *Vt salua est vox saluationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo*: constat autem præ ipso huius exultationis causam fuisse proprii peccati originalis expulsionem. Reginus propheta communem tangens originalis peccati labem dixit: *Posuerunt signa sua, signa, sicut in exitu super summonte*: hoc est, vt Theodoretus exponit: *Træphæa, quæ signa, & iudicia victorie sunt, super Pylæ locarunt supra portas nostras*: quæ expositio contormis est menti D. Hieron. in D. Hieron. hunc modum locum vertentis: *Posuerunt verba signa*

Hugo Card.
in c. 14. Eccle.

Eccles. 35.

Eccles. 24.
Plin. lib. 24.
cap. 50.

Gen. 3.

Luc. 1.

signa suam tropheum manifesta in introitu
desuper: verè quidem humani generis ho-
stes super portus nostræ conceptionis, per
quas in hanc vitam ingredimur; peccati
originalis vexilla fixerunt. Illud tamen
singulare privilegium eximia Christi li-
beralitas, & munificencia Præcursori suo
contulit, ut peccati originalis hostile ve-
xillum in eo erectum, non diu, ut in aliis
infantibus, per nouè aut decem, vel plu-
res menses permaneret, sed illud paulo
post sextum tulit mensem, ad arcemque
captam festinans hostem ab ea expulit, il-
lamque sibi recuperavit, ac denuo possi-
dere incepit. Memini (quod huic mate-
riæ inferuire potest) iure Ciuili statu-
tum esse, ut constat ex l. naturalem, ff. de
acquirendo rerum dominio, arboris do-
minum, in qua volucres nidificat, do-
minio earum non gaudere, donec man-
um ad nidum extendens possessionem
illarum capiat: arbor quidem erat à Do-
mino plantata Elizabeth, & ob copiosam
grauatum imbrem, qua illam irrigauit,
speciali ratione sub dominio eius ia-
cebat; volucris tamen Ioannis in ea ve-
lut in nidulo nati, humani generis hostis
tyrannicè possessionem, ac dominium
illius acceperat, leprosam peccati origi-
nalis manum in illum mittens: ut ergo
Christus Dominus hostem ab hac posses-
sione deturbaret, virginem vteri Mariæ
ferculo in domum Zachariæ delatus, cõ-
tinuò Ioannem in nido fructiferæ illius
arboris (Elizabetham intelligo) latitan-
tem aucupatus est, Spiritus sancti manum
ad eum extendens, iuxta angelicum vati-
cinium: Spiritu sancto replebitur adhuc ex
vtero matris sue.

Tradit præterea Plinius eodem loco
aliam præsentem argumento satis congruam
Galbani proprietatem, quod iuuat ad tus-
sim sanandam ac bene formandam vo-
cem. Vox quidem erat Ioannes Baptista:
Ego vox clamantis in deserto: laborabat ta-
men infestissima peccati originalis tussi
illum impediens, ne debitam vocem in
laudem creatoris sui formare posset; B.

autem Virgo instar cœlestis Galbani visi-
tatione sua saluberrimum antidotum
Ioannis tussi exhibuit, pectus eius effica-
citer adeò emundans, ut mox fieret Vox
clamantis in deserto: parate viam Domini. Ac
tandem si verum est, quod non pauci Do-
ctores cum Galatino & Catharino do-
cent, Ioannem Baptistam ex speciali pri-
uilegio peccata venialia numquam com-
misisse, quod innuere verba illa Ecclesiæ
videntur:

Antra deserti teneris sub annis
Cuium iurmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

& rursus:

O nimis felix, meriti que celū
Nesciens labem niuei padoris:

Id quoque hanc B. Virginis visitationem
ei præstitisse, Galbanus non obscure adum-
brat, cui hæc mirabilis virtus inesse per-
hibetur, ut tradit Plinius lib. 19 ut accen-
sa culices fugere compellat: certè peccata
venialia, licet serpentes venefici ac mor-
tiferi non sint, culices tamen sunt ani-
mam pungentes, quos tamen B. Virgo,
velut mystica Galbanus, visitationis lux
mira virtute potenter à Ioanne fugauit,
& ideo merito in illa cum Galbano se
composuit: quasi Galbanus evaporauit.

Ad hæc consideranti mihi progressum
Virginis ad visitandam Elizabeth, ut me-
dia eius salutatione, sol iustitiæ Christus
Dominus peccati originalis tenebras à
Ioanne eius filio depelleret, verba illa
Cant. occurrerunt: Que est ista, que progre-
ditur quasi aurora conurgens? merito in hac
visitatione Deipara Maria aurora com-
paratur, quia sicut aurora quasi vehiculum
est solis, & illum in nostrum hæmispher-
ium inducit, ut ab eo tenebrarum cali-
ginem depellat; ita illa tamquam mysti-
ca aurora solem iustitiæ cœlesti sui vteri
orbe deferens, in Zachariæ domum illum
induxit, ut peccati originalis tenebras Io-
annem occupantes penitus exterminaret.
Solem dixit Ecclesiasticus exurrere mon-
tes, & radius eos extingere: Sol exurrens mō-

Yyy

Eccles. 43.

Marc. 1.

Galat. li. 7. de

arcan. c. 9.

Cathar. opus.

2. de Christi

prædest.

Eccles. in fe-

sto S. Ioannis

Baptista:

Plin. lib. 19.

c. 11. in fine.

Eccles. 24.

Cant. 6.

Eccles. 43.

Ecclef. 43.

tes, radios igneos exsuspirans, quod propterea dictū arbitror, quia cum primum sol ortus, nihil prius, altissimorum montium cacumina illuminat; non secus statim atque sol iustitiæ per in æternam natiuitatem intra Mariana viscera ortus fuit, contitudinē verticem altissimi illius montis, hoc est, superiorem partem animæ Ioannis Baptistæ, fulgentissimis suæ gratiæ radiis illuminare cœpit, adeo quidem ut emortuam lucernam sub modio vteri materni latente accenderit, unde de Baptista dixit Ioannes: *Ille erat lucerna ardens, & latens.* Contemplor etiam Ioannem, hic velut cœlestem arcum, de quo Ecclef. 43.

Ioan. 5.

Ecclef. 43.

Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo: cœlestis arcus est Ioannes, speciosus valde in decore suo: non lunonis, sed Dei vinctus; nam quemadmodum arcus ex se nubes est obscura, omnique decore carens, sole autem illum illustrante multorum colorum varietate decoratur; ita Ioannes intra viscera matris latens, velut nubes erat, gratiæ luce carens, at sol iustitiæ Christus in sacra visitatione Mariæ pulvis peccati tenebris, gratiæ suæ splendore illuminauit, variisque virtutum coloribus exornauit, quas quidem Sancti Patres admirati, præclarissima Ioannis encomia adhuc intra matris viscera in clusi elegantis stylo nobis contestata reliquere.

Pet. Chrysol. ser. 91. qui est de annunc. & concep. Baptistæ.

Idem ser. 88.

nam D. Petrus Chrysol. ser. 91. dixit: Feruens Nuntius, qui ante gessit nuntiare, quam viuere: impatiens dux, qui ante quam perueniret ad corpus, peruenit ad regem: ante rapuit arma, quam membra: ante accipere, quam lucem: & ut viuere mundum, vicit ante natiuitatem: ipse sine visceribus, viscera matris exsuspirat, & quia tardabat corpus, solo spiritu imploratus euangelizantis officium. Idem etiam serm. alio hæc præclara scripsit: Beatus, inquit, Ioannes, qui ante Dei spiritu meruit insonare, quam hominis vagiret in fletu; Beatus, qui ante diuina possidere meruit, quam foriretur mala; Beatus qui ante meruit celum scire, quam terram; Beatus qui ante quam videres præsentia, futura meruit nuntiare; Beatus,

qui ante Deum capere potuit, quam suo ipse ceperetur à corpore; Beatus & singulariter beatus, qui ante quam superet querere, meruit conquisiuit; Beatus qui non peruenit ad gloriam per laborem, sed ad labores ipsius gratiæ dignatione descendit. & similia habet serm. 91. Vides quemadmodum Ioannes ante peruenit ad celum, quam tangeret terram; ante accepit diuinum spiritum, quam haberet humanum; ante suscepit diuina membra, quam corporis membra; ante cepit viuere Deo, quam sibi; ante rapuit arma, quam membra; & ut viuere mundum, vicit ante natiuitatem: antequam Christum præcederet, se præcessit. Accedit D. Ambrosius hæc venisse, & eloquenter dicens: Si pater Zacharius, non eum nominauit, vocem recepit, quanto magis nos, cum laudemus illum, eloquium promeremur? Vide S. Ioannis meritum. Vocem Patri reddidit, sacerdoti eloquium reparauit. Os, quod Angelus alligauerat, Ioannes absoluit. Respicite, quanta vis sit eius vocabuli, cuius nuncupatione reddidit muto vocem, patri pietatem, populo sacerdotem. Ioannes, ait, est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Apertum est enim illi: os eius & lingua eius. Deinde D. Augustinus in laudem Ioannis sapienter dixit: Quod enim, nondum natus, de secreto materni vteri prophetauit, & expertus lucis iam te velamine & carne literæ & Redemptorem mundi spiritu prædicauit, & nobis Dominum nostrum de quodam legis vtero proclamauit. Ac tandem D. Bernardus hæc de Ioanne præconia cecinit: Ioannes in spiritu tamquam Angelus eruditur, nimirum tanto propinquior verbo, quanto vox verbo vicina, cui nulla voce alia media, quod foris sonet, oportet intimari. Neque enim Ioannem prædicatio, sed inspiratio docuit, quem repleuit spiritus in vtero matris suæ; verè ardens, & vehementer accensus, quem sic preoccupauit flamma cœlestis. Ad extremum illud in hac sacra Virginis visitatione obseruandum maxime celsi, quod non iuit ad Virginem Elisabeth, nec Ioannes ad Christum, sed Deipara ad Elisabetham, & Ioannes ad Christum, quod non obscure indicat iustificacionis nostræ initium esse à Christo, non à nobis, ut expressis

pressis verbis definiuit Cōcilium Arausi-
canum dicens: Hoc etiam salubriter profie-
mur, & credimus, quod in omni opere bono nos
non incipimus, & postea per Dei misericordiā
adiuamur, sed ipse nobis nullis procedentibus
bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius
inspirat. Etenim cum omnis peccator cum
Dauidē clamare posset: Erraui, sicut ovis
que perit: ceterū sicut Pastore errantem o-
uem non querente facile illa in luporū
fauces venit, ita Christo non que-
rente peccatorem, facile ab immani illo
lupo, scilicet iniquo leone deuoratur, Pe-
tro dicente: Circū querens quem deuoret.
Idipsum etiam ostendit metaphora illa
pulsationis, qua Deus vitium lib. Apocal.
110. ad ostium, & pulso: qua apertē docemur,
ipsum prius per gratiam excitatē cor
hominis pulsare; deinde efficaci eius gra-
tia adiuuante nos illi ostium aperire, pul-
santemque excipere. Cui sit honor & glo-
ria in secula seculorum, Amen.

HOMILIA III.

Prosequimur idem argumentum cau-
sas alias assignantes, ob quas tam
B. Virgo, quam eius Filius ad visi-
tandam Elisabeth iter arripuerint,
in eadem verba: Exurgens Maria
abiit in montana.

MARIANA visitationis dulcissimā tra-
ctationem prosequen-
tes, presentem homi-
liam ex quatuor eius
causis cōtexemus, dua-
bus prioribus ex parte
Virginis, reliquis vero ex parte Christi
se tenentibus. Primam ex parte Virgi-
nis, pietatis & congratulationis officium
fuisse, his verbis docuit Venerab. Beda:
Intrat Virgo domum Zachariae, non quasi du-
bia de oraculo, quod acceperat, sed vt congra-
tulari, de dono, quod conseruam recepisse
Elisabetham didicerat, hanc eandem rauo-

nem Rupertus Abbas eleganter in hunc
modum illustrauit: Habent Sancti hoc pro-
prum omnes, qui in veritate sanctum habent
charitatis spiritum, vt ita gratulentur de be-
neficiis, qua aliis impensa perceperunt, quem-
admodum & de illis, que sibi met collata sunt
tunc properant mutuos sibi praeberē conspectus
tunc dulcia miscere colloquia, certatimq; opor-
tuna importuna impendere inuicem deuote
charitatis obsequia. Quod est hoc, nisi trahere,
& currere in odorem vnguentorum Domini?
Pretiosum erat vnguentum, magnum erat be-
neficiū, quod dederat Dominus: eruli con-
ceptum tantū viri, qui in virtute, & spiritu
Elie deberet praeire ante Dominum, & qui
mator non surrexit inter natos mulierum, tan-
ti ac talis vnguenti odorem perceperat, talis
ac tantū beneficii famam, siue nuntū ab ipso
Angelo acceperat, & de hoc, sicut de ceteris,
quis finis, qua consummatio futura esset, spiritu
iuncto docere, magna prophetissa non ignorabat.
hæc Rupertus. Itaque ex sententia horum
Patrum, beata Virgo seniore cognatam
visitat, vt ei de accepta gratia ex pietate
congratuletur; sic enim Rachel viso la-
cob festinans nunciauit patri suo: sic Ie-
thro Moysen generum suum visitauit in
deserto cum audisset magnalia, qua per
eum operatus fuerat Dominus: sic Ioa-
chim summus sacerdos, de Ierusalem ve-
nit Bethaniam, vt videret Iudith insignē
viduam, & de victoria ex Holoferne ha-
bita congratularetur ei, sic ad Iob ex ma-
gna illa calamitate & tentatione, ad ma-
gnas diuitias & honores restitutum fra-
tres, & sorores conuenerunt, vt congau-
derent ei: sic demum ad Tobiam senio-
rem recepto quod amiserat lumine, & re-
ducto filio, consobrini se contulerunt, &
Dei beneficiis congratulati sunt. Hoc of-
ficium nostra in Deum & proximū cha-
ritas requirit, vt nedum in rebus prospere,
sed in aduersis fratres visitemus. Quā
ardens Paulo desiderium erat, vt fratres
inuideret, quos toties in epistolis suis sa-
lutat? Et quidem mundanorum applau-
sus non nisi prosperitatem sequitur, auer-
satur calamitatem. hinc verē Poeta:

Yyy 2 Afficis

Aspicis, ut veniant ad candida testa columbae?

Vera tamen pietas (vt Maria exemplo suo nos docuit) potius congaudet de felicitate aliena, quam studeat iactare suam, & bona ac mala, quæ proximo obveniunt, sibi collata, & illata putat. vade D. Paulus amore proximi accensus dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* Hanc Mariæ pietatem præuidens Salomon dixit: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* Ascendit quidem B. Virgo per desertum, cum ad visitandam cognatam abiit in montana: habuit se, vt virgula flexibilis ad pietatem, quam circa Elisabeth exercere ardentem desiderabat; incedebat plena aromatibus myrrhæ & thuris, hoc est, mortificatione obicineris difficultatem, & contemplationis exercitio, à quo, nec iter agens, vacabat, myrrham enim & thus mortificationis & orationis symbolum esse, nemo diffitetur: cum tandem ait: *Vniuersi pulueris pigmentarij, plenitudinem gratiarum significat, quibus B. Virgo delibuta erat, & que mirum odorem exhalare non cessabant, vt enim Horatius dixit:*

*Horat. 1. ep. 2. Quo semel est imbuta, recens
Seruabit odorem testa diu.*

cui consonat prouerbum illud:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Vnde cum B. Virgo ab exordio suæ immaculatæ conceptionis plena esset Deo, pereant omnium gratiarum fonte, remansit omnium aromatizantium virtutum odoribus repleta. Verum illa Virginis pietas non solum ad congratulationem Elisabeth, sed ad operum exhibitionem se extendit; prægnanti enim Cognatæ variis modis inseruiuit, vt non obscure docuit D. Ambrosius, qui ex hac Virginis pia & obsequiosa seruitute, in hunc modum feminas ad similem pietatem hortatur: *Discite, & vos sancte mulieres, sedulitatem, quam prægnantibus debeatis exhibere, nam cum vniuscuiusque necessitati præsto*

*D. Amb. apud
Beauxamis
in c. 1. Luc.*

quis esse debeat, quomodo non magis ei, ad quæ ex conditione sexus imitatur. hinc Tertullianus in lib. ad vxorem, non excusat mulierem etiam coniugatam à visitandis infirmis: Hoc verò (inquit) quam conuenientius est, vt sexum sibi similem, & in ea potissimum necessitate visitent, in qua maledictionem communi omnium matris indictam agnoscent, vt in dolore pariant filios suos? Quanta quæso laus obstetricum hebraearum, & quod filios seruauerint, & suo in parturientes officio minime defuerint? Adificauit enim Dominus eis domos, & ob hæc causam earum familias nobites, & splendidas reddidit.

Secundam causam visitationis Mariæ, exercendæ humilitatis officium fuisse tradit Eusebius Emisenus in hæc verba: *Sic Maria ad Elisabeth, Christus ad Ioannem, Domina ad ancillam, ad seruum Dominus vere non dedignatur. Ecce Mariam per similem letu, sicut enim ille non ministrati, sed ministrare se venisse asseruit, vnde pedes discipulorum humiliter lauit, ita Virgo, licet Dei mater esset non ministrati à cognata, sed illi ministrare satagebat, hinc eleganter Beda homil. in Visitatione Mariæ dixit: Sanctissima Virgo eandem, quam Angelo exhibuerat, humilitatem, hominibus quoque curauit exhibere, & quod maiorem est virtutis, etiam minoribus: quis enim nesciat, Virginem Mariam Deo consecratam muliere Deo dedita gradum habere potiozem? quis dubitet matrem Regis æterni iure mari militi esse præferendam? attamen memor scripturæ præcipientis Eccles. 3. quam o magnus es, tanto te in omnibus humilia, mox vt Angelus, qui loquebatur ei, ad superna rediit, surgit, ac montana ascendit, & seniore visitat. seniore notatæ dicit, vt inde discas senioribus humiliari, ac humilia etiã obsequia libenti animo eis exhibere, memor illius sententiæ: Coramcano capite conserge, & honora personam senis. quam adamulsum adeo obseruabant Lacedæmones, vt refert Beuxamis, vt apud illos, nobilibus nõ liceret ante quoscunque seniores accumbere. immo tantus honor senectui quondam delatus fuit,*

fuit, ut illi templum, ac honorabile domiciliu dicatum fuerit, ut auctor est Cicero lib. de senectute; & quod amplius est, ut refert Celestinus, malefactoribus, & homicidis ipsi senes erant velut templa, cum ad illos recurrentes, non secus ac nunc ad Ecclesias confugientibus contingit, impunes fiebant. O lacrymandam nostrarum temporum miseriam, quam eorum praeumpcio, & arrogantia iuuenū, ac senilis aetatis contemptus reddit non minus timendam, quam cum Roboami tempore reiecto senum consilio, Regi iuuenes adhererent. Audiant istorū emulatores, quantum Salomon in eos inuehat, qui dicunt: *Non parcamus veterano, nec reueriamur canos multi temporis. memorentur Ieremiam tamquam valde exsecrandum malum deplorasse: Et facies senum non erubuerunt, nec miseri sunt. in memoriam tandem reuocent quod, ut Propheta Baruch explicaret prauam cuiusdam gentis indolem, ac corruptissimos mores, non melius id exprimere posse putauit, quam si diceret: Non sunt reueriti senes.*

Ceterum ad duas alias causas huius Vilitationis ex parte Christi se tenentes, de quibus disserere polliciti sumus, accedentes, Primam, eamque inter praecipuas connumerandam censemus, quod cum Christus Dominus diuina electione praedestinatus esset in humani generis Saluatorem, in domum Zachariae a matre duci voluit, ut Ioannem sanctificans, & a peccato originali liberans, possessionem muneris Saluatoris caperet: est enim Christus Dominus ille, de quo Dauid dixit: *Dominus saluos facienti, & Domini Domini exitus mortis: ac si dicat: hoc est proprium munus Dei incarnati, hoc est officium eius, ut homines saluos faciat, & a morte peccati exire efficacissime suadeat, & moueat nisi maus dicere cum Episcopo Chirtopolitano, ut verba illa: Et Domini Domini exitus mortis, causam praesentent homines saluandi, quod scilicet et ipse per mortem exiit ex hoc mundo ad pa-*

triam; cui expositioni fauet translatio D. Hieronymi, & Domini mortis egressus: Sicut enim dicitur: *Saluator mundi saluandi animas ad domum Zachariae petrexit, ut à Ioanne munus illud exercere inciperet. Atque hinc est, quod quemadmodum Rex Assuerus maiori prosequutus est amore ciuitatem Susan, quam reliquas Imperio suo subactas, quia initium fuit regni quod possidebat: & quemadmodum Dauid ardentissime amabat ciuitatem Sion, per aethonomasiam, & excellentiam vocans illam *Urbe suam*, quia illa prima exsisterat inter omnes, quas expugnauit, ac tandem quemadmodum Dominus Aegidius de Alborno, Archiepiscopus Toletanus, oppidum, quod Hispaniae nomine *Alualata*, singulari beneuolentia adamauit, quia ex illo primis Ecclesiasticis redditibus potitus fuerat, ad eundem certe modum, quia Ioannes fuit prima ciuitas, quam Christus Dominus expugnauit, & in qua primitus omnipotentiam suam saluos facienti virtute ostentauerat, singularissimo amore illum prosequutus fuit: vnde velut sortens gratiarum inundans caelestibus charismatibus illum impleuit, iuxta illud: *Replebitur Spiritu sancto adhuc ex utero matris suae.* Hoc non obscure indicant verba illa Ecclesiastici: *Ego quasi trames aquae immense de fluminis ego quasi fluminis Diorix; & sicut aqua ductus exiit de Paradiso. Dixi: rigabo hortum meum plantationum: & inebriabo prati mei fructum.* Incarnatae sapientiae verba sunt haec, quae de Paradiso, id est, Patris pectore, veluti yberimus immensa aqua ductus, trames siue Diorix ad irrigandas plantationes, hoc est, hominum atentes animos, exiit in mundum, in B. Virginem primo influens, gratiae admirabilem copiam inuixit. Ad arborem deinde, quam in Elisabeth sterili terra plantauerat, festinans, caelesti donorum optato liquore, illam irrigauit spirituque compleuit, de quo eodem cap. Spiritus, ait: *mens super mel dulcis: Accelerato enim vsu rationis buncyrum, & Isa. 7. mel comedit, ut sciret reprobare malum, &**

Yyy 3 eligere

D. Hier. sup. eund. Psal.

Essther 1.

2. Reg. 5.

Luc. 1.

Eccl. 2.4.

Isa. 7.

aligere boni Secunda deinde causa eiusdem
 Viscationis ex parte Christi arbitror esse
 similitudinem magnam, singularem sym-
 pathiam, quam inter ipsum, & Ioannem
 futuram fore præcognouit: est enim satis
 tritum proterbium illud: *Similis similem
 querit*: & experientia ipsa non minus cõ-
 probatum. quid enim Achillis animum
 compulit (vt Historiographi narrant) ad
 querendum Hectorem; quid Prothoge-
 nem mouit, vt Apellem videadi deside-
 rio arderet, quid (vt refert D. Hieron.) Pla-
 toni, Pythagoræ, & Apollonio efficaciter
 suasilit longissima itinera conficere ad cõ-
 sulendum Architam, & Hiartham cele-
 bres philosophos nihil aliud certè, quam
 mira sympathia & similitudo, Achillis &
 Hectoris in armis, Prothogenis & Apellis
 in pingendi peritiâ, Platonis & Archytæ
 in Philosophiæ arcanis percellendis; fu-
 tura igitur similitudo, & sympathia inter
 Ioannem & Christum ab illo præcogni-
 ta, causa extitit, ob quã Dominus Ioan-
 nem quæritaret, & visitaret. Hanc autem
 similitudinem non vulgarem, sed eximiam
 extitisse inter hos sacros infantes multa
 mihi persuadent. Vterque aduentus pro-
 phetarum vaticinio prædictus fuit, Chri-
 sti quidem ab Isaiâ: *Paraulus natus est na-
 bis, & filius datus est nobis*; Ioannis verò à
 Malachia: *Ecce ego mitto Angelum meum, &
 preparabit viam ante faciem meam*. Si de
 Christo Ioan. ait: *Misit Deus filium suum*:
 idem etiam ait de Baptista: *Fui homo mis-
 sus à Deo*. si Gabriel Angelus Christi na-
 tuitatem nunciavit, idem certè de nati-
 uitate Ioannis Zachariam præmonuit, vt
 tradidit D. Lucas. si Christus verbum est
 expressiuum patris, Ioannes quidem vox
 est expressiuua Christi, illum manifestans:
*Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mun-
 di*. si de Christo Isaias dixit: *Et requiescet
 super eum spiritus Domini*, de Ioanne Evan-
 gelista Lucas ait: *Spiritu sancto replebitur
 adhuc ex vtero matris sue*. si Christus ex
 matre Virgine, natura mirante, concipi-
 tur: *Ecce Virgo concipiet*: Ioannes etiã ex ma-
 tre sterili miraculosè gignitur: *Hic mensis*

Adag.

D. Hier. ep.
ad Palin.

Isa. 9.

Malach. 3.

Ioan. 3.

Isa. 11.

Luc. 1.

Isa. 90.

*sexus illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit
 impossibile apud Deum omne verbũ*. si Chri-
 stus filius est Virginis naturalis, Ioannes
 quidem eiusdem filius est spiritualis, cum
 mediane eius salutatione, tamquam di-
 uine virtutis instrumento, in filium Dei
 adoptiuum regeneratus fuerit: *vt facta est
 vox saluatoris tui in auribus meis exulta-
 uit in fano in vtero*. Si Angelum in Christi
 natiuitate dicentem audimus: *Ecce euan-
 geliza vobis gaudium magnum, quia natus est
 vobis Saluator*: Angelus etiam de Ioanne
 dixit: *Multi in natiuitate eius gaudebunt*. si
 nomen Iesu, celestis fuit Christo impo-
 situm: *Vocatum est nomen eius Iesus*: Bapti-
 stæ etiam ex diuina reuelatione pater,
 cum murus ellet, cepit loqui dicens: *Io-
 annes est nomen eius*: nato enim Ioanne
 qui vox erat, vox nata est patri eius, si
 Isaias Angeli cognomen Christo Domi-
 no dedit: *Vocabitur eius vt lampas accendatur*:
 eandem Ioanni Angeli appellationem
 Malachias impetuit, si Christus Domi-
 nus splendide lampadi comparatur, &
 ardenti: *Saluator eius vt lampas accendatur*:
 Ioannes ardenti lucernæ confectur: *ille
 erat lucerna ardens & lucens*. si Christus
 peccatorum pœnitentiam prædicabat:
*Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribit-
 is* Ioannes idipsum omnibus clamabat:
panitentiam agite. Ac tandem adeo persi-
 milis Ioannes Christo extitit, vt multi
 dubitarent, an ipse esset verus Christus:
Tu es, qui venturus es, an alium expectamus
 alij verò è contra Christum Ioannem Ba-
 ptistam esse existimabã; illo enim inter-
 rogante, quem dicunt homines, esse filium bo-
 minis Iteponsum accepit, nonnullos pu-
 tasse esse Ioannem Baptistam: alij Ioannem
 Baptistam, alij Ieremiam: & vtro verbo
 multa dicam, eò processit hæc mira inter
 Christum & Ioannem similitudo, vt opu-
 fuerit Euangelistã Ioannem, ne mundus
 deciperetur, Baptistam veram reputans
 esse Messiam, expressis verbis, dum Euan-
 gelicã texeret historiam, hæc verba dicere
 Non erat ille lux, sed vt testimonium perhibe-
 ret de lumine, sic enim illũ descripsit, & di-
 stinxit

Luc. 2.

Matth. 6.

Luc. 4.

Isa. 9.

Malach. 3.

Isa. 62.

Luc. 15.

Matth. 3.

Matth. 16.

Matth. 16.

Ioan. 8.

finxit ab increata luce Verbi incarnati, de quo immediate subiunxit: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hæc igitur futura similitudo à Christo præcognita, causa exstitit, ut ipse Ioannem visitaret, & quodam sympathiæ ac symboliæ modis pondere in eum ille ferretur, & traheretur, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA. IV.

ostenditur iterum Christus Dominus in utero matris festinasse, ut Ioannem sanctificaret; cuius occasione Sanctorum Patrum testimonium palam fit, quomodo sit Deus ad misericordiam proclivis & velocis: De misericordia autem in hac visitatione diximus collata gaudent Ioannes, Elisabeth, Zacharias, Deipara Maria, Christi humanitas, mundus & beatissima Trinitas.

In hac facta Visitatione, in qua Beata Virgo, velut serculum veri Salomonis, Christum Dominum ad Ioannem detulit, contemplet æternum Patrem unigenitum suum humana carne recens indutum, his verbis vrgeret: *Fili mi, discurre, festina, suscitatum tuum: ac si diceret: Visita fili futurum tuum amicum Ioannem, idque festinanter, ut citò à peccati originalis morte ad vitam gratiæ illum renoces.* Sanè Christus, tamquam Patri obedientissimus, festinavit continuo salutari suæ gratiæ medicinam ad mortis infirmitatem sanandam, illi exhibere, de qua Salomon dixit: *Medicina om-*

nia in festinatione nebulae: festina ante enim

Maria per nebulam significata (quia sicut nebula solem tegit, ita ipsa humanae carnis nebula, iustitiæ solem, æterni Patris filium cooperuit) festinante inquam Maria, qua Christus Dominus ferebatur, festinavit ipse, ut Ioannem à Diaboli faucibus eriperet. Sed quid quæso non acceleraret, cui propter summam eius velocitatem Pater hoc nomen imposuerat, *Ac Isai. 8. celerata, spolia detrahente, festina, prædarii: hoc est, à Diaboli misera seruitute animas eripere propera.* In cuius figuram legitur de Samsonè dictum esse: *Erit enim Nazareus ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum: ecce nunc Christum Samsonem significatum, qui ab utero virginis matris suæ cepit liberare Ioannem ab infestissimo hoste peccati originalis.* In eo sanè illud Isaiæ portentum impletum intueor: *Delectabitur infans ab ubere Isai. 49. super foramine aspidis; & in caverna Reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet: licet enim frequentius hæc verba intelliguntur de Christo infante ab Idolorum culeu Reges Magos vocante, meritò etià de ipso in utero matris existente intelligi commode possunt, cum inde omnipotentis virtutis suæ manum in cavernam animæ Ioannis mittens, in qua peccati originalis aspis, seu regulus iacebat à veneno huius mortiferi serpentis illum eripuerit: per similitudinem in hoc fortissimo illi Herculi, de quo narrat historiographi, quod infans à matris ubere pendens, dracones mira sua fortitudine suffocabat. quàm veraciter tunc posset Ioannes sibi usurpare verba illa Dauid: *Domine sollicitus est mei: nec non & illa Iob. 10. Iob: Vitam, & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum?* In his beneficiis Ioanni collatis videtur mihi Christus Dominus fecisse, quod olim Imperatores, cum Romam victores ingrediebantur, factitabant; ut enim commemorant Antonius Augustinus Argin. chiepi-*

*Gulielm. de
Choul lib. de
ant. rel. Rō.*

chiepiscopus Tarraconensis, & eruditus auctor, Gulielmus de Choul, confue- rant Cæsares auream quandam moneta- tam ingentis quantitatis cudere, quæ ex vna parte Cæsaris vultum & nomen, ex alia præcipua eorum gesta sculpta conti- nebat, huiusque generis numismata non pauca in die ingressus illius, populo pu- blicè effundebant, ad eundem certū mo- dum Christus Dominus, supremus cœli & terræ Imperator, recens mundum per humanæ carnis assumptionem in vtero Virginis ingressus, cœpit cœlestia charis- mata in Ioannem, & Elisabeth, ac in to- tam eius familiam effundere, quæ sanè, instar illorum numismatum, Dei faciem sub humana carne latentem referebat, cum diuinæ solum omnipotentia sit ani- mas iustificare, & Spiritu sancto illas re- plere, prout à Christo Domino repleti fuere Ioannes, & Elisabeth, vt testatur D. Lucas. Verùm huius insignis operis illa celeritatis circumstantia, magna com- mendatione celebranda venit, dum à sanctificando Ioannem Christus Domi- nus ortum eius non expectauit, sed ines- tabili sua misericordia illum præueniens, ante cultorem cœli, quàm terræ; ante Spi- ritus sancti suauis aura perfrui, quàm cō- muni aëris spiramine potiri ex quo stu- pendo diuinæ clementiæ opere non pos- sum non ansam sumere ad manifestan- dos diuinæ bonitatis thesauros, quos ea in remissione ostendit, quod ad miseren- dum procliuior, ac pronior, quàm ad pu- niendum est, vt sacra volumina frequen- tissimè prædicant. Verùm quia de his longum texuimus sermonem in Homi- liis nostris catholicis in vniuersa Chri- stianæ Religionis arcana lib. 2. solum hoc loco eorum, quæ sancti Patres in hoc genere argumenti sapiēter scripserunt, pul- chram catenam contexemus. In primis antiquissimus Origenes, cogitandi acu- mine, & dicendi facundia celeberrimus, in commentario Ieremiæ prophetæ hæc scripsit: Deus ad benefaciendum promptus est, per c. 1. Iere. ad puniendum autem eos, qui pœna digni sunt,

Luc. 1.

*In nostris ho-
mil. Catho in
vniu. Christ.
Relig. lib. 2.
hom. 12.*

*Orig. hom. su-
scripsit: Deus ad benefaciendum promptus est,
per c. 1. Iere.*

disimulat. Cum possit quippe tacens, & sine contestatione venturi punire eos, quos simul dignos supplicio iudicat, nunquam hoc facit, sed etiam si condemnauerit, dicit, quod sibi semper dicere propositum est, vt liberentur à condemnatione per penitentiam, qui condem- nati fuerant per delictum. Horum exemplum de scripturis multa possumus accipere, iusti- cium incidentia. Ninivite peccatores condem- nati erant à Deo: adhuc enim quadraginta dies est futurum, vt Ninive subueratur, noluit eos cum silentio Deus punire damnatos, sed dant eis locum penitentia, & conuersionis, misit prophetam, vt dicente illo: adhuc qua- draginta dies, & Ninive subueretur, qui con- demnati erant, non perirent, sed agentes peni- tentiam impetrarent misericordiam Dei. qui in Sodomis, & Gomorhis iam erant exitio des- tinati, vt manifestum est ex sermonibus Dei, quos locutus est ad Abraham; attamen quod erat suum, fecerunt Angeli, volentes eos sal- uari, qui se indignos salute iudicauerunt, hæc, dicentes ad Loth: Est tibi hic aliquis gener- aus filij, aut filia? neque vero ignorabant non esse eos secuturos Loth, sed ostenderunt suam pariter, & eius, qui eos miserat, benignitatem in homines & anorem. Horum quiddam simile inuenimus in Ieremia scriptum esse. est enim annotatum tempus prophetie eius, quan- do cepit propheta: quisque ergo qui scripturas legit, sciet, quia cepit propheta in diebus Iosia filij Amon regis Iuda, vsque ad annum ter- tiumdecimum regni eius, deinde prophetau- rit in diebus Ioakim filij Iosia regis Iuda; vsque ad consummationem vndecimi anni Sedechie regis Iuda, & legens didici, quia per tres re- ges prophetia eius contexta sit vsque ad ca- ptiuitatem Ierusalem in quinto mense. Quid ergo docemur per hæc? Condemnauerat Deus Ierusalem propter peccata que fecerat, & hæc erat extrema sententia, vt captiuitati relin- queretur: Verum tamen cum hominum sit ama- tor, nec quemquam vesit perire, antequàm de- populationis tempus instaret, misit & hunc prophetam, vt per sermones eius ad peniten- tiam conuerteretur; misit eundem, & sub se- cundo Rege post primum; misit quoque sub ter- tio. quid plura? Captiuitas iam imminerebat, & adhuc

Iona 3.

Gen. 19.

Ierem. 1.

Ierem. 1.

D. 27.

1. 2.

adhuc adibat Deus, tribuens (ut ita di-
cam) & ante unam diem locum penitentie:
unde scriptum est, usque ad captiuitatem Ie-
rusalem, & usque ad quintum mensem pro-
phetasse Ieremiam. Tam hostium vincula re-
strinxerunt manum, & nihilominus hæc quo-
dammodo dicebat Deus: ecce captiui facti estis
agite, licet sero penitentiam; rogate me, &
parcam vobis. Possunt er uere de captiuitate,
qui tradidi. Habemus itaque quidem necessa-
ria ex superscriptione ista, que continet tēpo-
ra prophetie, quia iuxta suam clementiam ex-
hortatur Deus sepe homines ad salutem, ut
cessante delicto, etiam captiuias conquiescat.
Hæc autem & de nobis possumus intelligere,
si peccauerimus, & nos captiui futuri sumus.
Et enim tradidit peccatorem Satanæ nihil di-
at ab eo, quod Iudei sunt traditi Nabuchodonoso-
sar, utique ut illos Deus concessit aduersario
propter frequentes impietates, sic nos propter
peccata, que fecimus, tradimur spirituali Na-
buchodonosor: Quos tradidit (ait Paulus) Sata-
næ, ut discant non blasphemare. Putas quantum
malum est peccare, ut tradamur Satanæ capti-
uanti animas eorum, qui relinquuntur à Deo:
non sine causa, neque sine iudicio Deus relin-
quit, quos deserit: cum enim miserit pluuiam
super vineam, & vinea pro vna attulerit spi-
uas, quid faciet, nisi ut mædet nubibus, ne plu-
uat super eam imbrem? quapropter in proximo
est propter delicta nostra, quarum nobis com-
scij sumus. & nos captiui futuri sumus enim,
ut si non egerimus penitentiam, tradamur
Babylonis, qui nos sensibilibus excrucient.
Istis iam adiacentibus, sermones prophetarum,
sermones legis, sermones Apostolorum, sermo-
nes etiam Domini hortantur ad penitentiam,
pronocant ad salutem; si autem audierimus,
credimus ei qui dixit: & ego penitentiam
agam de omnibus malis, que locutus sum face-
re eis, hæc ait Origenes. Audiamus nunc
Diuum Hieronymum in commentario
Prophetae Osee, qui explicans illa verba:
Non faciam furor em in te meæ: non conuertar,
ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego,
& non homo: ait: Quantum in me est, quan-
tum ego cupio, si errorem veritate correxerit,
ne magis amauerit, quam mundam, Deus

ego sum, & non homo, lapsis in malum porri-
gam, errantes ad salutem vocabo; & quia san-
ctus sum, propterea non ingrediar ciuitatem:
post Dominum ambulabo addunt Septuagintas
& est sensus. Quia conuersum est cor tuum
in te, & non secundum peccata nostra fecisti
nobis, sed imitari tuam clementiam, & no-
stra delicta non punis; & polliceris te san-
ctum in nostri medio versaturum, idcirco, &
ego malorum hominum non ingrediar ciuita-
tem, neque ero de numero peccatorum, sed am-
bulabo post Dominum Deum meum. Hebraei
autem ex persona Dei ita edisserunt: non te de-
Osee. 11.
relinquam, non ibo ad aliam gentem, neque in-
grediar alteram ciuitatem, post Dominum am-
bulabunt. hæc ille.

Sed & D. Chrysof. præclara verba mi-
nime prætermittam. hom. enim 18. in
Gen. ait: Post peccatum exclusit Dominus A. D. Chryf. hæ.
dam de Paradiso, in quo ostendit simul cum 18 in Gen.
flagello misericordiam; & ut hoc discamus, 10. 1.
oportet, verba diuina scripturæ considerare:
& nunc, inquit, nequando extendat manum,
& accipiat de ligno vitæ, & comedat & vi-
uat in æternum. Nam quia magne intempe-
rantie (inquit) iudicia exhibuit, præuaricax-
doque mandatum, mortalis factus est, ne nunc
& lignum, quod vitam præbet continuam at-
tingere audeat peccatus perpetuo futurus fue-
rit hinc ipsum eicit ita, ut magis providentiæ,
quam indignationis fuerit illa eiectio. Hic
enim mas est Domini nostri, ut puniens non
minus, quam beneficiens suam ergo nos decla-
ret providentiam. Quippe & hanc penam ad-
monitionis gratia nobis irrogauit, quia utique
si scisset nos non peiores fieri in peccando,
neuiquam ultra punisset, sed ut reprimat na-
strum ad deteriora progressum, & tollat ma-
litiæ ulterius grassantem, suam seruanda
misericordiam punit, & infra. Eiecit que Do-
minus Deus Adam, & habitare fecit eum in
regione horti deliciarum. Animaduerte, quod
Dominus uoluit in singulis operibus misericor-
diæ argumentum ostendit, & singulorum pe-
narum species bonitatis plena sunt. Non enim
hoc solum misericordie & benignitatis ar-
gumentum erat, quod eiecit, sed & quod
contra paradysum illum habitare faciebat, ut
L. 2. 2. 14. 1. 10.

I. 1. 1.

I. 6.

I. 13.

D. Hier. in c.

1. 1. 1.

ingenti dolorem haberet, quotidie cogitans, unde exciderit, & in quem statim se coniecerit. & quamvis gravissimi dolori spectatum erat, est tamen magis vilitatis occasio, ut dolens contritus aspectu manitor, & cautior esset in aliis, ne iterum in eo peccata incidere, qui hominum (ut plurimum) mos est. Itaque toto rerum mutatione docemur, & a quibus excidimus, & quibus nos ipsos malis iniicimus. Itaque quod prope, & e regione paradisi nos habitare iussit, nobis cura signum fuit, ut & spectando memor esset, & inde lucrum faceret, & neque immodica viuendi cupiditate conuisceret, neque feris exiliens de ligno comedere presumeret. Idem & Diuus Chrysostomus ait: Imperat iussu, ut fabricet arcam. Volebat enim illos, qui iam grauitate peccabant, fabricatione arce aduocari, ut secum cogitarent, que fecissent, respiciendoque indignationem non experirentur. De iustis. Ego autem inducam diluuium super terram: etiam nunc pro sua misericordia indignationem bonitate temperat, tales poenitentiam inseri, que sine dolore sit, & non sentiantur, & quia video vlcera eorum incurabilia, sistere vclat malitia fluente, ut ne grauioribus poenis obnoxios se faciant. & infra. Adhuc septem dies sunt, & ego inducam pluuia super terram, & cetera. Attende obiecto etiam ex his, que nunc dicta sunt, bonitatis diuine excolentiam, quomodo post tantam longemissimam, etiam nunc ante septem dies praedicit, valens metum emendatores illos reddere, & ad poenitentiam reducere. & infra. Inducam pluuia quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quid non erat ei possibile, ut vno die totam pluuia induceret? quid, inquam, vno die? vno momento posset: sed hoc dedita opera facit, valens simul, & timorem incutere, & occasionem praestare, qua posset poenitentiam effugere. Et delebo (inquit) omnem substantiam, quam feci, a facie terra usque ad pecus. Vide quomodo.

D Chryl. ser. & semel, & iterum praedicit, & neque sic sibi de Adam supplicatur. Haecenus D. Chrysostomus, Sodom & Gehab.

mon pigebit apponere, sermone namq.

de Adam ait: Manifesta est Dei lenitas, & vel ex his saltem iustis, que humano generi demonstrata sunt, cum Deus legem dedit primo homini, & legulatur ab illo contemptus est, non fulmine illum vltus est, non induxit, quam m.atus est, sententiam, sed finxit quasi indignandum strepitum, ita ut Adam celeris fuga tempus haberet, interrogatione instrueretur, itaque cum in media fuga esset, Deus adstans clamabat: Adam vbi est? vbi est? vbi imago mea primum formata? vbi paradisi pretiosissimus aratus? vbi manuum mearum artificium? vbi imago regni mei nuper depicta? vbi vultus familiaris meus amicus? comparere non audentem animam, mortuum ad verba adhortatur. palpat voce, quasi febre laborantem, ut dicto morbo, valeat ducere se committat, nomine vocat occultum, ut vocationis mansuetudine amictur, & timore mortuus, cogitationes resocillandum assumat: adhuc me, ut patet, aduocat, & ut praeparatorem non perdit inuidiam? vobis vobis impet sententiam, qua ante a minatur est, sed dat responsis locum: Propter hoc figura vultus interrogationis, qua simulat Dominus nescire quod gestum est, vultur Deus, ut cum seipsum redarguat ille, discat Dominus inuicem, a seipso quidem amictus nuditate, a Dominus autem te de eius in pitudine. Et quid diuina bonitatis, que se in omnia secula, & populos effundit, in vultu epus concludo: mansuetus enim est, & etiam inimicis misericors; & alibi: Prius etiam occurrit, ut conciliet inimicos, & vultur hi, qui impie egerant, studeat ar. ibi quibusdam efficers. Ex multis autem vnam hanc narrabo. Israelitis electos varijs miracularum operationibus fouebat, & praecelsos pro omnibus monstrabat, omnem (ut ita dicam) creaturam propter illos alterans, & elementorum ministeria mutans: desuam ostendens petram, praeparans terram in absorptionem, retrahere faciens solem ad occasum festinantem, regulas natura nouis praescribens, eaque omnia in gloriam ingrati Israelitum: cum vero idolis seruire coeperunt, pessime retribuentes Deo, habuit quidem ad vltionem sul-

pona, sed natura ad multitudinem vergebat.
 abstrahat quidem ab vltione omnium, sed cu-
 rat: ut amaretur ab his, qui offenderant. Te-
 remiam mediatorem facit: vade, inquit, & le-
 ge sermones istos, & dices eis, conuertere ad
 me peregrinatio Israel, & non irascar vobis
 in eternum. Tantum apud illum est misericor-
 dia pelagus. hactenus D. Chrysostomus.
 Quibus vltimo loco subiungam dulcissi-
 ma mellis in Bernardi verba, qui expo-
 nens locum illum Pauli: Benedixit Deus,
 & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater mi-
 sericordiarum, & Deus totius consolationis:
 sic habet. Benedixit Pater misericordiarum,
 cui proprium est misereri semper, & parcere.
 sed forte quis dicat. Quomodo illi proprium est
 misereri, cuius iudicia abyssus multa? Ne quo
 enim dicitur: omnes via eius sola misericor-
 dia, sed misericordia & veritas, non minus
 iustus, quam misericors est, ut misericor-
 dia & iudicium decernatur. Verum is qui-
 dem cuius vult miseretur, & quem vult, in-
 durat, sed quod miseretur, proprium illi est. Ex
 se enim sumit materiam, & velut quoddam
 feminarium miserendi, nam quodammodo co-
 gimus, ut longe aliter de corde ipsius miseratione,
 quam animaduerso procedere videatur. Ipsum
 audi dicentem. Numquid voluntatis mea est
 mors impij, dicit Dominus, & non magis, ut
 conuertatur, & vivat? Rectè igitur non Pater
 iudiciorum, vel vltionum dicitur, sed Pater
 misericordiarum, non modo quòd, ut pater, vi-
 deatur misereri potius, quam indignari, &
 quemadmodum pater filiorum, miseratur si-
 mentibus se, sed eò magis quòd miserendi cau-
 sam, & originem sumas ex proprio, iudicandi,
 vel vltiscendi magis ex nostro. Vocat autem
 Paulus, Dominum patrem, non vnus tantum
 misericordia, sed misericordiarum, & Deum
 non vnus, sed totius consolationis, qui conse-
 latur nos, non modo in hac vel in illa, sed in
 anni tribulatione. Misericordie Domini mul-
 te, ait quidem, videlicet, quia multa tribula-
 tiones iustorum, & de omnibus his libera-
 bit eos Dominus. Misericordia nostra multiplex
 est, non modo magnam misericordiam, sed &
 multitudinem querit miserationum. Patrem
 misericordiarum Iesum vocamus, quia de-

plicem venit tollere misericordiam, animam condo-
 nando peccata, & corporis, ea resuscitans &
 configurans corpori claritatis sue. Unde & bis
 dixit Propheta: Consolamini, consolamini
 popule meus, dicit Deus vester, ut vi-
 delicet certissimus, quod vtrunque sit
 naturus, qui neutrum suscipere eò dignatus.

Ecce preclaris Sanctorum Patrum te-
 stimonis diuinam misericordiam con-
 testatam, qua semper Deus pronus ad eò
 est, & proclius ad miserendum, & bene-
 faciendum, ut vbi nostra vulgata legitur
 Ascensor cali auxiliorum tuarum; verio Sanctis
 Pagnini habeat: *Aequitans calos in auxi-
 lium tuum*, ut ex admiranda cœlorum velo-
 citate coniectes quàm celeriter ad mise-
 rendum curat, qui illis, velut equis, insi-
 det. ad quod idem alludunt verba Pro-
 pheta: *Sauit in pedibus eius*, non dicit
 in pedibus, licet alioquin pedibus suis gra-
 dederetur Christus ad permultos sanandos,
 quomodo progressus fuit in domum La-
 zari, ut à mortis infirmitate eum eripe-
 ret: non dicit, in manibus eius, licet alio-
 quin per manus impositionem non se-
 mel infirmos ad pristinam sanitatem re-
 uocaret: *Et imposuit illi manus & erecta*

eò: sed consulto dicit: *Sauit in pedibus eius*
 ut quantura alarum motus, manuum &
 pedum motu velocior esse perhibetur,
 tanto magis velocitatem De: in auxilium
 inopi ferendum significaret. hinc Isaias
 volens commemorare vindictam, quam
 Deus de quibusdam diuinæ legis præua-
 ricatoribus sumpturus erat, prius dixit sub
 eleganti metaphora, quasi moleste ferret
 à peccatis hominum compelli ad illos
 puniendum: *Ecce Dominus egredietur de*

*lato suo, ut visitet iniquitatem habitatoris ter-
 ræ contra eum*: in quibus verbis Isaias præ-
 supponit diuinam clementiam ac beni-
 gnitatem proprium centrum esse Dei;
 in quo ipse requiescit; vnde quemad-
 modum quando res naturales separan-
 tur à suo centro, violentiam sustinent,
 ita ad significandum Deum, quasi à no-
 stris iniquitatibus coactum, ut seuerè
 nos puniat, & quãdam se quodammodo
 Z z z 2 viò.

violentiam pati, à proprio misericordiae centro egrediens, ideo dixit: *Ecce Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem.*

Michae 6. 1. Similia lego dixisse Michaeam: *Ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terra.* Obseruanda est metaphorà illa, quam addit, sub verbo illo *descendet*, quod cum *Dominus Deus* noster ignis consumens est: natura autem ignis sit ascendere, & alioquin descendere compellatur, violentiam patitur, ita quodam modo vim peccata hominum inferunt Deo, dum de sublimi loco suo ad ea puniendà illum descendere compellunt.

vnde **D. Hieronymus** in commentario super Zachariam prophetam eleganter dixit: *Egredietur Deus de loco suo, quando quietem & mansuetudinem, & clementiam suam pro emendatione peccantium rumpere cogitur, qui per naturam dulcis sit, vitio nostro amarus efficitur, non sibi, sed nobis.* Quare cum diuina eloquia ex vna parte pedes sponsi lapideis columnis, quae grauissimae sunt, comparant crura illius columnae marmoreae, ex altera verò eisdem componunt cum pedibus capreae, & hinnuli. Similis est dilectus meus capreae, hinnuloque ceruorum: nullam in his verbis contradictionem reperiri putemus, quia sponsa considerans ad puniendum lento passu, & moroso gressu abire sponsum, ad beneficiendum verò & miserandum veloci cursu proferare, propterea marmoris columnis ad significandum primum; pedibus verò capreae, & ceruorum, ad denotandum secundum aptè illum comparauit. Cum igitur in hoc itinere Mariae pergeret Dominus ad beneficiendum Ioanni, quasi pedes hinnuli ceruorum assumpsit, sponsa dicente: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Beneficium autem quod ei contulit, illud primum fuit, quod peccatum originale, quod eius animam detestabilem diuino eius conspectui reddebat, continuò expulit. quod singulare beneficium Ioannes agnoscens, statim laetabundus in vtero materno tripudiate cepit: *Exultauit infans in gaudie.* Dauid qui-

dem interrogauit: *Quid est tibi mare, quod fugisti, & in Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes, & colles, sicut agni ouium* responsum autem accepit: *à facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.* Liceat mihi in praesentium per similem interrogatione facere: *Quid est tibi, peccatum originale, quasi procelosum mare genus humanum inundans, quod fugisti, & tu Satan, quia conuersus es retrorsum? & quid est, quod Ioannes exultauit in vtero? Sanè respondere licebit: à facie Domini mota est terra, hoc est, terrena infantis Ioannis substantia mota est à facie Dei Iacob, quem infantulus coram se virgineo in thalamo recubantem praesentit.* vnde Chrysostomus per Protopopiam Ioannem loquentem introducens ait: *Accessit, qui soluit vincula, & quid ego sedeo vincitus? venit Verbum, ut omnia constituat, & ego adhuc maneo detentus: exibo, praecurram, & predicabo omnibus.* Contemplor & ego similiter Ioannem ibi mente dicentem: *En ipse stat post parietem nostrum: En dilectus meus loquitur mihi, per os matris suae: anima mea liquefacta est, ut dilectus locus eius est; igne sui amoris flagro, & dulcedine mirae suauitatis eius liqueco, immò cor meum, & caro mea exultauerunt in Iesum Deum.* Quis hic non mireretur, cum à saeculo non sit auditum gaudium, & tripudium antiquius. Ortus olim propheta vocabatur *videns*, quia à longe, Domino reuelante, quasi Iyaceis oculis, futura prauidebat; Ioannes autem in vtero matris plusquam propheta est, cum antequam natus, Christum vidit, & instar Dauidis ante arcam Domini saltantis, illum adorauit, & corporis tripudio aduentum eius celebravit. O beatum virum plusquam prophetam, qui antequam praecedas Saluatorem, te ipsum praecedis, ante ortum iam Praecursoris ministerio potioris, antequam humum teras, coelum inhabitas. felix certe nuntius, & omni acceptione dignus, qui prius gestiuit nuntiare Dominum suum, quam nasci: impatiens, ac celestissimus legatus, qui ante

perua

peruenit ad regem, quam ab ergastulo
vteri materni exiret. mirandum sane pro-
digium, vt non deserens terminum, à quo,
perueniret ad terminum ad quem, vt phi-
lofophorum more loquar. Certabant o-
lim gemini, Elia, & Iacob in aluco ma-
tris sua Rebecca, & inter angustias vteri,
velut in loco duelli, pugnabant, duorum
populorum tyrum gerentes; sed longe
hoc Iouanis tripudium duculo illo mica-
bilis, & sacratius, ibi pugna mutua, hic a-
mor reciprocus; ibi certamen & rixa, hic
gratia, & pax; ibi dissentio, & dissidiū, hic
foedus, & concordia quid plura? gemelli
illi in vtero certabant, hi exultabant, illi
rationis nondum expertes praliabantur,
hi scientes amicitiam inieciabant; illi tam-
quam ignorantes pueri quid facerent, ne-
sciebant, hi tamquam viri cordatissimi, &
dilectissimi per diuinam voluntatem,
tamquam per primam normam, actio-
nes suas regulabant. Ecce igitur causam,
propter quam festinanter Christus venit,
non longas inducias, nō prolixas pertra-
hens moras, vt Praecursores suos sancti-
ficet, & ex filio iræ ei filium constituat.

Age nunc, quam cōmunis hæc fuerit
latitia, breui edisseramus. Gaudet infans
Ioannes ante ortum ob cœlestia charis-
mata recepta: *Exultauit infans in gaudio,*
gaudet Elisabeth, quod Spiritus sancti
fluenta illam irrigauerant: *Et repleta est*
de Spiritu Sancto Elisabeth. gaudet Zacha-
rias, ob meritum filij prophetae donum re-
cipiens, vt Ecclesia Catholica docet:

Hinc parens nati meritis vterque
Abditā pandit.

gaudet beatissima Virgo, vt ipsa ingenua
fateatur dicens: *Exultauit spiritus meus in*
Deo salutari meo. Gaudet humanitas Chri-
sti, quia iam incoeperat humanata salu-
tem in medio terræ, hoc est, in medio v-
teri virginei operari; vt autem Origenes
dixit: *Est festiuitas magna Christi, Dei nostri,*
humana salus. Gaudet tandem beatissima
Trinitas, quod potentia patris, sapientia
filij, bonitas Spiritus sancti clarius iā in-
coetescere inciperet hominibus, & per me-

rita Christi tres diuinae illæ personæ cœ-
lestia sua munera copiosius, & vberius
effunderent. Commune quidem hoc tam
coelo, quam terræ gaudium ex Mariana
visitatione ortum grauissimi illi Patres,
Consilij Basilienfis (numero, & sapientia *Patres Cœl.*
multi) his verbis eleganter descriperunt: *Basil. sess. 43.*
Maximam lætitiā fidelium mentibus debet
ingerere excellens illud mysterium, quo ma-
tres illæ gloriose totius salutis nostre ferentes
primordia, tam familiariter inter se exulta-
runt: Cum Virgo excellentissima de stirpe Da-
uid Maria, & veneranda inter filias Aaron
Elisabeth inuicem colloquantur: quæ un-
altera Creatorem omnium, & Saluatorem no-
strum, altera Praecursores Iouanem gestat in
vtero: & sanctæ illæ miraculo matres effectæ,
diuina inter se beneficia commemorant. felix
quidem illa conuentio, & magis diuine gratiæ
splendoribus illustrata, quæ tales, & ante in-
uicem matres pariter affuerunt, quarum alte-
ra Virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis, &
in senectute conceperat, & vtriusque partum
cœlestis Angelus prænuntiavit; quæ Ioannes
adhuc maternis reclusus claustris, venientem
ad se Dominum in Maria vtero veneratur:
quæ repleta Spiritu sancto Elisabeth concepit
filij Dei, & Saluatoris hominum exultat:
quæ & ipsa prophetans, beatissimam dixit Ma-
riam, quæ credidit, & reuelata sibi mysteria
pandit: quæ denique repleta ineffabili gaudio
mater Domini Maria, omnia in corde suo con-
ferens, quæ vel prius ab Angelo, vel tunc ab
Elisabeth perceperat, in canticum, & laudem
Domini prorumpit. Et paucis interiectis,
hæc adiciunt: Quis tanta mysteria condignis
laudibus prosequatur? quis hæc gaudia suffi-
cienter exponat, dum Ioannes nondum na-
tus exultat Elisabeth aduentu Virginis colla-
tatur, Maria in mysteriis gaudet, clausus in
vtero Saluator à suo recognoscitur Praecurso-
re, lætantur Angeli, cælum, & terra inunda-
ntur, & tota Trinitas nonis laudibus glori-
ficatur: Hæc igitur gaudiorum magni uis, spe-
cialibus est extollenda præconiis: hæc singula-
ribus solemnitatibus celebranda, in qua, &
Dominum, qui peccatur vtero, & Virgineam,
quæ parat & sterilem, quæ concepit, & Pra-

et visorem, qui visitatur, condecensibus prosequi debemus honoribus. Cui sit honor, & gloria in saeculorum Amen.

HOMILIA V.

Eadem verba: Exurgens Maria, iterum illustrantur; pariterque illa alia: Abiit in montana cum festinatione: in quorum expositionem permulta ad componendos mores traduntur, ut de consulendo bono proximis, de non differendo exercitio bonorum operum, de difficultatibus inobseruantiae diuinae legis superandis; ac tandem de consortio virorum, praecipue Virginitatis fugiendo.

Mar. 2.

Psal. 131.

VERBA haec D. Lucę: Exurgens Maria abiit in montana: attentius consideranti, Dauidica illa occurrerat: Surge Domine in requiem tuam, & arca sanctificationis tuae: sacerdotes tui inuocantur iustitiam, & sancti tui exultent. Peripicuum satis est, Regium prophetam secundum literalem sensum sermonem facere hoc in loco de mutatione Arę in templum Domini, ac sanctitate, & reuerenti cultu, quo illam sacerdotes suscepturi erant; tamen cum mutatio illa Arę figura extiterit, & imago, mutationem Virginis in domum Zachariae egregie adumbrans, merito in sensu mystico praesenti Marianae visitationis argumento adaptamus. Postulat ergo Dauid in spiritu à Domino, ut exurgat, hoc est, ut iter accipiat ad fruendum requie suae: requies autem Christi benefactore est, & peccatorum purgationi vacante; unde perinde fuit, ac si diceret: surge Domine, in vtero Virginis, & perge ad

benefaciendum Ioanni, Zachariae, & Elisabeth; haec enim est requies tua, pauperes caelestibus donis locupletare. Quia tamen prauidet Dauid, Christum tunc veri virginis Arca clausum pedibus suis progredi non posse, ideo dicit: Tu, & 112
Arca sanctificationis tuae: hoc est, mater tua, ut sic in ea, in saeculo, ad domum Zachariae ducaris; vel certe id dicit, quia spiritus propheticus pronouerat Deum post incarnationem suam aemini caelestis charismata, nisi mediante Virgine, collaturum, & ideo petit, ut exurgeret etiam mystica Arca Maria, ut re vera exiret, Luca dicente: Exurgens Maria abiit in montana, mediaque eius salutatione Ioannes, & parentes eius imaginis diuinae gratie munera susceperit. hinc recte D. Bernardus term. 3. in vigil. Natiui. Dom. dicit: Quia indignus eras, cui donaretur Deus, data est Maria, ut per illam acciperes, quicquid haberes. & ibidem subiunxit vniuersalem legem his verbis illam promulgans: Nihil vos Deus habere voluit, quod per manus Mariae non transiret subiungit deinde: Sacerdotes tui inuocantur iustitiam, & sancti tui exultent: ut fructum visitationis Mariae, Christum secum ferentis, indicaret, nimirum, quod sacerdos Zacharias, & sacerdos illa Elitabet, ac filius eorum Ioannes iustitia Dei, ac mira sanctitate repleti erant, ac summa laetitia exultabundi, deo ut & infans in vtero hilaresceret, Euangelista dicente: Exultauit infans in gaudia.

Verum ad eadem verba redibo Exurgens Maria: quidam arbitrantur surrexisse ab oratione ad actionem, hoc est, ab exercitiis vitae contemplatiuae ad vacandam operibus vitae: Ego autem existimo, tantum fuisse perfectionis. Virginitatem, totque diuinis auxiliis suffultam, ut in ea contemplatio actionem non excluderet, nec rursus actio contemplationem impediret, sed simul Marthae, & Mariae officia eminentissimè exerceret. de illa quidem Maria sedens dicitur, quod vacabat Domino: Sedebat secus pedes Domini: Maria vero Deipara

Deipara exurgens, & stans inferuiebat Domino, Euangelista dicente: *Exurgens Maria abiit in montana*: in quo certè illud discrimen reperio, quod *exurgere*, & *stare* perfectionem, *sedere* imperfectionem; illud corporis robur, illud imbecillitatem, & infirmitatem denotat; quia ergo Maria Magdalena, quantumuis contemplationi vacaret, imperfectionibus tamen non carebat, quia *in multis offendimus omnes*: beata autem Virgo omnis imperfectionis experta erat, idcirco Magdalena *sedens*, Maria autem *exurgens* à Luca describitur. Erat etiam (quod præfenti instituto magis inferuit) aliud discrimen inter Magdalenam, & Deiparam, quod illa, ut contemplationi vacaret, oportuit Martham sororem suam deserere, ut ipsa cōquereretur; *reliquit me solum, dicit ergo illi ut me adiuuet*, Deipara, verò simul contemplationi, & actioni vacabat: quæ admodum enim beatissimi Angeli incessanter exurgentes ad Dei contemplationem, veniunt ad nos, ut ministerio suo ad hereditatem salutis æternæ obtinendâ nos adiuuent: Raphael enim Tobie dixit: *Ego sum Raphael, vnus de septem, qui adstant ante Dominum*: & tamen abiit cum filio eius in ciuitatem Medorum, & sanum, ac locupletem reduxit, plurimæque alia ei exhibuit obsequia, nihil vniquam de diuinæ contemplationis suauitate dependens: per simili modo beata Virgo, vera Dei genitrix, tantò melior Angelis omnibus effecta, quantò differentius præ illis Matris nomen accepit, ita abiit in montana, vitæque æstiuæ ministeris vacauit, ut de altissimæ contemplationis Dei perfectione nihil profus amitteret. Verum tam n est, quod licet pro humana fragilitate nemo nostrum id præstare possit, quia ait sapiens: *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animum*, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: oportet nihilominus, ad tempus viros etiam perfectos, Mariæ suauitate, & quiete omiſsa, Marthæ sollicitudine ob proximorum salute grauari: ut enim dicit D. August. *omn*

sanctam quærit charitas veritatis, negotium D. Aug. lib. 1. inuitum suscipit necessitas & charitatis: nec illi de Civ. 2. 19. putare debent: ob id eorum charitatis feruorem quidquam minuendû, immò augendum, ac tenacius firmandum, ut docuit Salomon: *Non te pigeat visitare infirmum, ex hoc enim in charitate firmaberis.*

Imitantes ergo B. Virginem, piû, quæso, animum erga proximos nostra ope indigentes, ut decet veros christicolos, ostendamus; maxime cum & pietatem etiã inter barbaras nationes non absque magna nostra confusione viguisse legamus. Narrat caim D. Aug. necnon & Lilius, quod Marcus Marcellus, qui Syracusas, D. Aug. lib. 1. urbem ornatissimam cœpit, fertur eam prius stenuisse iuiturâ, & ante eius sanguinem suas illi lacrymas effudisse: prius etiam, quàm oppidum victor iussisset inuadi, constituit edito, ne quis corpus liberû violaret. Euerſa est tamen ciuitas rebellium, nec vspia legitur ab imperatore tam casto atque clementi fuisse preceptû, ut qui id violasset, & ad illud, vel illud replem fugisset, abiret illæsus. Si ergo Barbari homines, ita inuicem compatiabantur, cur non magis pia Virgo comparetur dolori cognatæ suæ Elisabeth, in tã confecta ætate grauidæ, partuq; vicinæ? cur & nos non cōpaticmur benignè proximis nostris, pressatis, & tribulationibus confectis, præceptum Pauli imitantes: *flere cum fletibus, gaudere cum gaudentibus*.

Subiunxit deinde sacer Euangelista: *abiit*, ecce non dicit abituram Virginem de futuro, sed quod abiit de præfenti, ut inde discas non differre in crastinum diē poenitentiam, alicui æris restitutionem, iniuriarum remissionem, pauperum subuentionem ac similia charitatis opera, quæ hodie de præfenti exercere potes: sic enim illud Sapientis consiliū implebis: *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quò in properas*. Et quidem si solam naturalem rationem consulamus, ipsa vtiq; nos docet, opus bonum non esse differendum, ac lo: 19

100.3.

101.10.

101.12.

101.3.

ne forte casu aliquo superueniente (vt frequenter accidit) impediatur, iuxta illud Lucani:

Luc. lib. 1.

Tolle moras: semper nocuit differre paratam.

Cato in suis docum.

unde Cato in suis documentis dixit: *Rem, tibi quam noris aptam, dimittere noli,*

Ne rursus quaeras, quae iam neglexeris ante.

Horat. in suis epist.

similiter, & Horatius prudenter dixit: *Tu quancumque Deus tibi fortunaauerit horam,*

Grata sume manu, dubiam nec differ in horam.

Prosop. l. Epig.

Prosper item lib. Epigrammatum haec praecleara cecinit.

Quid iuuat in longum causas producere morbis

Cur dubium expectas cras? hodierna salus.

Martialis deinde amentiam vocauit bonorum operum dilationem sic enim ait, *Viuenti recte fatuus procrastinat horam.*

Quid. de reuol. Anno.

ac tandem Ouidius carmina illa, quae in ore omnium versantur, scripsit:

Sed propera, nec te venturas differ in horas,

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Vidi ego, quod primo fuerat sanabile vulnus, Dilatum lenta damna tulisse morae.

Addit praeterea Evangelista: *In montana: potiori quidem iure, quam Dauid poterat nunc B. Virgo intonare illud Psalmi: Perfecit pedes meos tanquam ceruorum,*

Psal. 17.

& super excelsa statuens me: statuit enim eam supra montana, quae sublimia valde, & excelsa erant. D. August. in comment. horum verborum dixit: Deus perfecit amorem meum ad transcendenda spinosa, & umbrosa implicamenta huius seculi, & super caelestem habitationem fixit sedem meam. Haec quam apte Maria sibi usurpasse posset, nemo est, qui non videat, cum nec longi itineris difficultas, nec tenella eius complexio, nec montium asperitas illam a pia cognata visitatione, aliisque charitatis operibus, quae Spiritu sancto affluente si-

B. Aug. ibid.

bi exercenda praecoceptat, quidquam retardare potuerunt; vt olim Loth. cetardarunt dicentem: *Non possum ascendere in Gen. 19. montem, ne forte apprehendat me malum: quin potius, tanquam omnia potens in eo, qui illam confortabat, montium cacumina conscendit, & praua in directa, & aspera in vias planas sibi fecit. Proh dolor, quam Virgini dissimiles innumeros inuenies, in vincendis difficultatibus pusillanimes adeo, vt omnia virtutis opera, velut immanissimos leones exhorrescant, illud in ore versantes: *Leo est foris* *Prout. 21. in medio platearum: occidendus sum. Nul- lum virtutis genus esse sibi videtur, quod leoninam ferocitatem non praefeterat: iciniua quidem finxit grauius eius saluti nocitura, ob vigilias magnum detrimentum capiti inferendum, propter pauperum elemosynas in egestate deueniendum, ac tandem propter iniuriarum condonationem honorem amittendum; quae omnia adeo aliena sunt ab illa leonina immanitate, quam illis inesse falso sibi luadent, vt sicut olim Samson in ore leonis mellis fauim inuenit, quotquot illa exerceat, velut in caelestibus apum alucariis dulcissimos diuinam consolationis fauos repertant; qui verò ab illis exercendis se abstinere, illud sibi graue detrimentum inferunt, quod dum confictos a se leones timuerunt, & ab eis imprudenter fugerunt, in immanissimi illius verticulis manus incidunt, qui tanquam leo rugiens circum, quarens quem deuoret, vt D. Petrus monet. Fictionem hanc probè agnoscebat D. Bernardus, cum haec praecleara dixit: *Sub lingua eius mel, & lac, qui (iuxta prophetiam) laborem fingit in precepto. Pie pronidis Deus, vt haberet pietas eius laetitiam promissionem vitae, quae nunc est, & futura, nec laborem verum imponeret, sed magis fingeret in precepto. Audi quomodo laborem fingere, ipse se probat: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris; iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Quomodo non fictus labor vbi non labor, sed requies inuenitur? Ita ergo labor in len-***

lingua, mel sub lingua. Quid supra linguam
 ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Mife-
 ri, qui solum, quod in lingua sonuit, attenden-
 tes, nec quod sub lingua reconditum, nec quod
 supra repositum fuit, capere potuerunt. Durus
 est sermo (inquies) tollere Crucem, odiste pa-
 trem, & matrem, adhuc autem, & animam
 suam. Quid durius poterat dici? Noli errare:
 lepro videtur, panis est; durus in cortice; sed
 suavissimus in medulla. Quia tamen per-
 fectio charitatis postulat, ut non solum
 diuina præcepta impleantur, sed diligen-
 ter, promptè, & cum festinatione id præ-
 stemus, sapienter. D. Ambrosius id nos
 admonens dixit: Non satis est rectè facere,
 nisi etiam maturare, quod facias: vberiores
 fructus habet celerata deorsio. Hinc est,
 quod Dauid non contentus in via man-
 datorum Dei deambulare: Beati, qui am-
 bulant in lege tua Domine: nec etiam in ea-
 dem currete: viam mandatorum tuorum cu-
 rru, cum dilatastis cor meum: columbinas
 peninas ad volandum instanter postula-
 bat: Quis dabit mihi penas sicut columba, &
 volabo? Verum, & velocius adhuc om-
 nibus volucris vidit iustos Propheta
 Ezechiel, cum ostensa illi fuere animalia,
 quæ ibant & reuertebantur in similitudinem
 fulguris coruscantis: fulgure enim nihil ve-
 locius in his rebus sublunariis inueniri
 potest, quo Spiritus sanctus apertissime
 indicauit, diuinorum præceptorum ob-
 seruantiã (cæteris partibus) tantò sibi
 fore gratiorem, quanto diligentiorẽ, &
 velociorem. Hinc vidimus partem Abra-
 ham diuinorum præceptorum obseruan-
 tissimum custodem, celerem valde fuisse
 in eorum executione. Apparuerunt ei
 tres viri, & hospitio ab eo recipiuntur;
 quos cum vidisset, continuò absque vlla
 interposita morã cucurrit ad illos, & non
 solum cucurrit, sed vt ait D. Chrystosto-
 mus: Currit, & volat Abraham, vidit enim
 prædam, quam venabatur, non vocauit famu-
 los, quasi diceret: magna negotiatio est, mag-
 nis thesauris: per memetipsum hanc mercedem
 inferre debeo. Postquam autem Abraham
 ad illos hospitio excipendos festinaue-

rat, diligenter ad eò se gessit in parandis
 cibis ad eorum prandium, vt faceret textus
 dicat: Festinauit Abraham in tabernaculum
 ad Sarã, dixitque accelera tria sacra similia,
 commisce, & fac subtrinitos panes: ipse ve-
 ro ad armentum cucurrit, & tulit inde vitu-
 lum tenerrimum, & optimum, deditque pue-
 ro, qui festinauit, & coxit illum. Hanc mi-
 ram, ac inauditam magni patris Abrahæ
 diligentiam admirans Origenes ait: Abra-
 hamus currit, vxor festinat, puer accelera,
 nullus piger est in domo sapientis. Ipse etiam
 Abraham (vt sacra Gen. tradidit historia)
 iustus filium suum in holocaustum offer-
 re, nec per viam distulit, sed exurgens no-
 cte strauit a sinam suã, & adhibuit secum
 duos seruos, & Isaac vnigenitum, & præ-
 cidens ligna ad holocaustum abiit, & ve-
 nit ad locum, quem dixerat ei Dominus.
 quiddam etiam simile in hac celeritate
 reperio apud Tobiam cap. 2. ait enim sa-
 cer textus: Vidit vnus ex filiis Israel ingu-
 latum iacere in platea, statimque exiliens à
 cubitu suo relinquens prandium ieiunus per-
 uenit ad corpus, tollensque illud portauit ad
 domum suam: ecce Tobie diligentiam in
 sepeliendis mortuis, qui non est cuncta-
 tus, sed audito nuncio continuò de accu-
 bitu suo ad quærendum cadauer, veluti
 ad inueniendum thesaurum exiit: sunt
 enim opera misericordiæ instar thesauri,
 quem, qui illa exercent, postquam ex hac
 vita emigauerint, certissime reperient,
 Salomone dicente per Eccles. 11. Mitte pa-
 nem tuum super transeuntes aquas; quia post
 tempora multa inuenies illum: super quæ
 verba magnus pater Hieronymus ait: ad
 eleemosynam cohortatur Ecclesiastes; quomo-
 do enim, qui super irrigua seminat, fructus se-
 mentis expectat, ita qui largitur egenis non
 granum seminis, sed ipsum panem ferit, sanore
 quodam multiplicationem ipsius præstolans,
 & cum dies iudicij aduenerit, multo amplius,
 quam dederat, recepturus. Hebraicè legitur:
 mitte panem tuum super faciem aquarum: id
 est, super faciem terræ aquis irrigatam:
 feracissima terra est miserorum, & cala-
 mitosorum hominum facies, aquis, hoc

Orig. hom.
4 in Gen.

Gen. 22.

Tob. 2.

Eccles. 11.

est, lacrymis, madefacta, in hac semina panem tuum, & magno cum sereno semen reddit.

Adiunt, & alia pleraque in sacris eloquiis, quibus ad hanc celeritatem à Domino inuitamur: per Micheam ait: *Indicauit tibi, o homo, quid sit bonum, & quid Dominus tuus requirat à te: utique sollicitum ambulare coram Deo tuo. habes alibi, ut solis ortum oratione præuenias: Occurre ad solis ortum: habes in Euangelio Iesum dicentem:*

Michea 3.

Luca 19.

*Zacchæe festinans descende, &c. ille festinans descendit, & accepit eum gaudens: eiusque celeritas grata adeo Christo exitit, ut in eius remunerationem dixerit: Quia hodie salus domui huic facta est. ubi obiter animaduertendum censeo, quod Dominus etiam festinavit ad beneficium illud conferendum, & ideo non expectauit, ut promitteret, & postea impleteret, sed ante illud contulit, & postea declarauit: dixit enim: salus facta est, quod utique præuenienti seruit, non promittenti. Ad hæc Antiqui Patres festinantes manducabant Pascha, succincti lumbos, & pedes suos calceorum vinculis exuentes, leue etiam illud onus deponentes, ut essent parati ad transitum: phasæ enim transitus interpretatur, transitus scilicet à vitis ad virtutes, à peccatis ad gratiam, à Diaboli seruitute ad libertatem filiorum Dei: hæc sunt, que sollicito animo cito tibi, que citanda sunt, si cito audire velis, veluti alter Iacob dilectus: *quid est hoc, quod tam cito inuenisti fili mi? tunc enim licebit tibi respondere, quod illi: Voluntas Dei fuit, ut cito inuenirem.**

Exod. 12.

Gen. 27.

Ibid.

E contra verò, quàm Deo detestabilis, & ingrata sit, in diuino famulatu segnitias & negligentia, non pauca contestantur, quorum nonnulla breuiter indicabo. Ieremias inquit: *Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter: certe Deus (quidquid alij sentiant) propterea oblatione Cain respuit, quia serius eam facere distulit, ut verba ipsius Moysis indicant: Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terra munera Domino:*

Gen. 4.

vide Philo, in sacra Scriptura versatissimus, lib. de sacrificiis Abel, & Cain. afficitur Deum placido vultu holocaustum Abel acceptasse, Cain verò repulisse, non solum, quia illud præstantius, hoc deteriorius, sed quia illud Abel citius, hoc verò Cain tardius obtulit. Denique ut in diuinis operibus negligentiam, & accidiam penitus tibi execrandam reddam, scito inter signa reprobationis, illud ex sacris Scripturis non obscure elici, quod reprobi in diuinæ legis custodiam sequeantur, tardi, & oscitantes, in eius verò violatione prompti, accincti, ac veloces dicuntur: Salomon inquit: *Pedes impiorum ad malum currunt. Regius vates inquit: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. vnde Ieremias comparat velocitatem eorum ad malum cum velocitate equi strepitu atmorum, & tubarum clangore prouocati, & ad bellum euntis: Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. Hæc autem significat, ac negligentia, si in personam religioni addictas irreat, audi Diuum Bernardum tractat de passione Domini capit. 9. quanta mala parat: Sunt (inquit) nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agenda nulla alacritate mouentur. Vitium hoc accidit: est, quo religiosi homines maxime affliguntur, quod quendam torporem incuit animo, ut ipsi omnia exercitia spiritualia, quasi insipida videantur, & in graue torporem conuertantur, de quo ait Psalmista: Dormitauit anima mea præ tædio, & alibi: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt usque ad portas mortis. Tancum quippe aliquando effugitur hoc vitio anima bonorum, ut omnem escam, id est, omne spirituale exercitium abominetur, ut nec orare, nec legere, nec meditari, nec aliud opus bonum libeat exercere. Contra hoc vitium operatur, qui vitam mandatorum Dei currit, cum cor hominis dilatatur, id est, spiritali iucunditate aperitur. Dicitur enim, naturaliter timore & tristitia cor claudi, securitate verò,*

Philo.

Præm.

Psalm.

Ierem.

D. Berned.

tract. de

Pass.

Psalm.

Psalm.

Psalm.

verò, & latius aperiri. haftenus D. Bernardus.

Sed aliter iam tam secundum litteralem, quam mysticum sensum, hanc Mariam in domum Zachariae festinationem edisseramus. Festinabat quidem beata Virgo, sed accelerato suo progressu, minime ut leues foeminae assolent, modestiae terminos nunquam transibat; semper qualis mente, talis incessu fuit. vidistis aliquando naues armamentis, linteis, & aliis rebus ornatas, secundo vento, celeri volatu maris æquora secantes, nihil illis velocius: stare tamen, nec se loco mouere videntur: talis nunc cœlorum Regina incedebat: talis ingressa in Cariatharbe, sed id mirabile est, quod cum alioquin duobus præcipue temporibus grauidis mulieribus motus, quibus festinus interdicatur à medicis, ut Albertus magnus obseruauit, primus in conceptionis initio, cum foetus molis onere facile dissolui possit, & in fine post sextum, aut quintum mensem, ne abortus contingat; nihilosecius tamen B. Virgo paucissimis diebus post Christi conceptionem in vtero eius, non dubitat festino progressu incedere: *Abiit in montana cū festinatione* quod non obscure mihi indicat, non virili opera prolem suscepisse, sed Spiritu sancto illam obumbrante; inde enim erat, ut nullum immineret periculum, ut propter festinum motum recens conceptus fetus quantumuis mollis dissolueretur, aut in abortum iret. deinde quamuis alioquin grauida Virgo, properabat tamen iter quia qui mouebat illam, tarda molimina nesciebat. Si enim sacra illa Ezechielis animalia, ita à diuino spiritu agebantur, ut sacer textus dicat: *Vbi erat impetus spiritus, illae gradiebantur*: quanto magis credendum est beatam Virginem, in qua plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitabat, non ab alio, quam à Spiritu sancto ad festinum illum progressum moueri? Rursus, quod alias prægnantes foeminas ad festinandum impedire solet, pondus est proliis, quam gestant; id tamen beatam

Virginem, neque in professione Elisabeth, quia tunc proles erat paruissimae quantitatis (ait enim Aristot. 7. Hist. animal. foetum in principio suae conceptionis esse instar formicae: Macrobius verò lib. 21. c. 3. instar apis) nec in reditu in domum suam, nec in itinere ad Bethlechem quidquam retardauit; nam (ut supra dixi ex sententia Diui Bernardi) sicut fuit sine corruptione foecunda, & sine dolore puerpera, ita & sine grauiamine grauida, quod sanè mihi non est difficile creditum, tum quia si in statu innocenitæ grauidæ foeminae nihil molestiae sentirent, cur id priuilegium putabo negatū Mariæ? tum quia si amor grauiam reddit leuia, iuxta illud, quod de iacob sacra narrat historia: *Videbantur ei pauci anni præ amoris magnitudine*: consequens est Mariæ ardentissimum ob amorem erga Christum pondus corporis eius leuissimū visum fuisse; tum quia si (ut Philosophi docent cum Aristot.) elementa in propriis locis non grauiant, certè cum Christum Dominum, ita quiesceret tanquam in proprio, ac conaturali loco in vtero Virgineo, iuxta illud: *Qui crediuit me, requieuit in tabernaculo meo*: consequens erat, ut instar elementi in proprio loco non grauitaret, licet alioquin ponderosum esset, ut potè partim ex ponderosis elementis terra, & aqua compactum. quare tantum abest, ut diuina, & humana illa proles, quam Virgo conceperat, grauis & molesta illi esset ad eam portandam, ut potius instar alarum aui, rotarum currui, vela nauis, ei ad festinandum prodesse: eo vel maximè, quod cum beata Virgo in vtero portaret eum, qui portat omnia verbo virtutis suae (ut ait Apostolus) ab ipso etiam ipsa portabatur; vnde sicut nauis à nauclero, quem ipsa ducit ducitur, ita beata Virgo à nauclero Christo, quem ipsa ducebat, ducebatur. & forsàn Isaias cum dixit: *Ascendet Dominus super nubem leuem*: propterea vocauit leuem, quia cœlestis pluuia, quam intus ferebat, nihil eam grauabat.

Aaaa z Ratio

Arist. 7. Hist. animal. foetum.

D. Bern. sup. figu. mag. ap.

Gen. 29.

Aristot.

Eccles. 24.

Heb. 1.

Isaie 19.

D. Ambr. l. 2. in Luc.

Rationem autem, quare in hoc itinere Virgo, quæ alioquin lento passu incedere solebat festinare voluit, assignat Divus Ambrosius, ne scilicet extra clausuram, cuius obseruantissima erat, nimium moraretur. verba D. Ambrosij hæc sunt: *Discite igitur & vos mulieres non per alienas domos circumcurfare, non in plateis morari, non aliquas in publico miscere sermones; Maria in domo sera, festina in publico, mansit apud cognatam mensibus tribus: quare cum Evangelista ait. beatam Virginem abiisse cum festinatione, prudenter occurrit illorum calumniæ, qui beatam Virginem hoc iter dedecere putarent; si quis enim oblatraret, Virginum esse domi se continere, (Dynam enim violatam fuisse, quod ad publica gentium spectacula conuenisset; Berfabeam in publico se lauante, & alibi, domus suæ debere esse custodes, sacra veteris, & noui Testamenti eloquia commemorant) idcirco, et huic obiectioni occurrat facit Evangelista ait, Virginem festinasse: *Abiit cum festinatione, ne scilicet diu maneret in publico.**

Luc. 1.

Ex quo beatæ Virginis exemplo non possum, non an famulum, ut feminis, & maxime Virginibus, ea hoc loco proponam, quæ sancti Patres edixere, ut docerent, quantum illas oporteat ad virginitatis custodiam à prophanis spectaculis se abstinere, in publicum, vbi videant, & videantur, non prodire, & à familiaritate virorum confortio, etiam si sanctitate conspicui sint, se penitus abstinere. Origenes in primis in hunc modum loquitur lib. Constitutionum Monasticarum: *Oportet non solum cogitationes turpes moderari, sed etiam à rerum conuersatione, quantum eius fieri potest, discedere; maxime earum, quæ accedentes nos, & ad affectuam recordationem ducentes, rationem turbant, ac confundunt, & bella, ac anxietates animæ inducunt. Nam bellum quidem inuitis nobis*

Orig. c. 4. tom. 2.

accidit, sufferre fortassis necessariam fuerit, verum vitronem sibi ipsis accersere absumissimum existit. In priore enim etiam, qui superetur, forte veniam assequetur) abiit autem hoc à Christi abiectione, in hoc vero si quis capiatur supra hoc, quod id maxime ridiculum est, etiam veniam difficile consequetur. Oportet igitur etiam mulierum conuersationes, & congressus, quàm maxime fugere, nisi aliqua inueniabilis necessitas ad congressum cogat, quæ si etiam contingat, velut ab igne cauere conuenit, ita vi celeres, ac repentinos discessus faciamus. Diuus Hieronymus in epistola 47. sic ait: *Quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habes quotidie, aut perire, aut vincere? Quis vniquam mortalium iuxta viperam securos somnos capit? quæ est non perueniat, certe sollicita. Securus est perire non posse, quàm iuxta periculum non perisse. In altero tranquillitas est, in altero gubernatio: Ibi gaudemus, hic exadimus. & intra: Audio te suburbana rura, villarum amenitates cum affinitibus atque cognatis, atque istiusmodi generis hominibus circumire, nec dubito quin vel consobrina, vel soror sit, in quarum solistium noui generis ducaris affecta. Abiit quippe, ut quâuis proximi sint, & cognati, virorum te suspicer optare consortia. Si sola ieris, utique inter seruos adolescentes, inter maritatas feminas, inter lasciuas puellas, comatque iuuenes gradieris. Dabit tibi barbaculus quilibet manum, sustentabit lassam, & pressis digitis, aut tentabitur, aut tentabit. & paulo inferius ait: Tribus Leui seorsum, & uxores eorum seorsum, ut vitanda intelligas faminarum consortia. Nam femina masculi corpus contingens, & vice versa, etiam si anima ipsorum per cognationes non procefferint ad complexum, tamen inter se mutuo latenter irritantur. Et sicut stupa, vbi stupam contigit, & splendidus ignis purum ignem non fumum edat, at stupa, vbi ignem olfecit, statim accenditur, & non opus est multa opera, neque aliquo extrinsecus iussante, ut ignis à stupa eluceat, sed solum admodum, statim habet apparentes flammæ, sic femina masculi corpus contingens, non opus habet multo labore, neque amore,*

E. Hieron.

D. Ch. de co.

P. 6.

D. Basilium.

D. Chry. ser.
de conu.

amore, ad coitum mixturam inspirante, sed cum naturalem habeant inter se amorem, simul vi contingit, statim habet latenter incensam voluptatis simillam. Quapropter inquit ligabit quis ignem in sinu, vestimenta autem non comburent: aut ambulabit quis super prunas ignis, & pedes suos non comburent sic nos sine domino discedet omnis, qui attingit mulierem. D. Basilium lib. de vera virginitate ad Lectorem Melitensem Episcopum to. 2. Oportet virginem aspectus, vocisq; blanditias, vi pessifere, ac perditae voluptatis illecebras à sensibus suis quam longissime arcere, & autem quidem intus castissime cogitatione, oculos verò cautissima auersione munire. Obstruendus est igitur primis per sensus satelliti carnis ingressus, sensusque ipsi, vi ianuae, ac fenestras cordis, seris, ac vectibus undique firmandi, atque muniendi, ne per aliquem illorum verius ascendens, mortem, quae contubernalis eius est, secum vnà introducat. Non itaque conuenit ei, qui peccata concubitus superare proponit, huiusmodi periculorum implicari lapsibus. & infra. Quia blandimentum cupidinae voluptatis est semina, & masculo lasciuioribus oculis ad se incipientiam illecebram naturaliter suggerit, ac liquidiore voce ad oblectamentum auris, organi instar effusa est, membrorumque insinuat mollitie, ac toto prorsus corporis habitu, & motu, ad seductionem formata voluptatis (non modo enim loquens mulier, & inuenis, veram sedens quoque, & incedens ob instam sibi naturaliter aduersus masculum vim, hunc ad se eminus attrahit, non secus ac magnes lapis ferrum) idcirco summa ope contendat virgo necesse est, ne vllis voluptatis laqueis irretiat. Vnde non passim, licenterque procedet, nisi necessitate aliqua cogatur, non aliorum se demibus ingeret, sed domi clausa manebit, & intra annos adolescentiae posita, ad Ecclesiam tantum, ne tunc quidem sola, & incomitata procedet. Diuus autem Chrysostomus in sermone de continentia S. Ioseph, tam viris, quam sceminis ad idem suadendum illusterrimum Patriarchae Iosephi exemplum, in haec verba ob oculos ponit. Ille erat diligens, & perpe-

tum continentiae custos, cum posset regere ipsi imperare, & in delicijs atque luxu diuitem, & voluptuarium agere: verum voluptatibus timorem Christi, vi frantum quoddam iniecit diuitias autem, & delicias, ac promissiones domine derisit, miseriam in carcere audientiore censens praeclearis domicilijs. Tamen istis, qui excellenter formosi sunt, difficile est imperare voluptati, hic autem tantum specimen exhibuit continentiae, vi pulchritudine animae pulchritudinem corporis occultaret. Nos autem decet admirari non solum adolescentis continentiam, sed & pericula, quae pro illa sustinuit, qui morte grauius, ac terribilius iudicauit seruire voluptatibus, in tantorum talium impiorum corona, videns dominam intemperantem iacere, caelestium thesaurorum proditor non est factus, sed spiritus templum indepradabile custodiuit, malens emori, quam seruire voluptatibus. Non audierat Paulum dicentem, nostra corpora membra Christi esse, & priusquam audiret vocem diuinam, non minor apparuit his, qui caelestibus promissionibus honorati sunt. Quantum vos conuenit, cum timore, & tremore viuere in continentia, vi non appareatis indigni honore, & ne membra Christi fiant membra scortici? Hoc verbum potest omnem animam continentiam munire, hoc verbum ardentem concupiscentias facile restinguit, neque imber in ignem cadens, ita facile flammam deprimat, vi malas concupiscentias marcescere facit sermo ille in animam admissus. Eisdem sermones nobis loqui, & magnum Iob potest, qui non solum diligens continentiae fuit exercitator, sed & legem oculis suis posuit, ne in virginis viderent faciem, ne forte memem illius irradians raperet pulchritudo. Quamuis quis non admiraretur, & obstupesceret videns virum hunc cum Diabolo quidem viriliter certare, & omnes maligni machinas vincere, virginis autem faciem fugere, & à formosae puellae aspectu oculos subducere? Diabolum quidem videns accedentem non fugit, sed mansit sicut leo viribus fidens, virgine autem visa non stetit, neque moratus in continentia pulchritudine, sed statim secessit. Censebat nimirum in praelio contra demones virili,

rili, & audaci animo opus, in continentie autem preparatione victoriam concedi, non ex virginum consuetudine, sed secessu hæc ille. Non solum autem fugiendum esse aspectum pulchri vultus humani, sed inanimatæ imaginis ad lasciviam provocantis, his verbis docuit D. Chrysostomus sermone contra concubinos.

D. Chryf. ser. can. cōcub.

Audimus autem, & hoc nostro seculo, quod nonnulli ferro totum corpus obligantes, & sacco vestientes, & ad vertices montium currentes, ac continuis vigilijs, ac inedia summa viuentes, & omnem discipline seueritatem ostendentes, ab omnibus mulieribus segregati, ascendere in domunculam, & iugurium, ut hac ratione seipos castigantes concupiscentie furorem comprimant. At tu dicis, quod licet videas cohabitantem virgini, & alligatam, & deliriantem, & animam potius amittentem, quam cohabitatricem, paratamque omnia, & facere & pati potius quam separari à dilecta, ne suscipias aliquid mali, ne putes concupiscentie negotium, sed pietatis potius. Admirande vir, is affectus est his, qui lapidibus cohabitant, non hominibus: & tu quidem forte non credis ob magnam tuam continentiam. Ego autem audiri multos dicentes, quod etiam multi apud lapides, & statuas aliquid possi sunt; quod si tantum valuit dura effigies, quantum operabitur insantiam in effigie pulchra tenerum corpus? Quod si quid difficultatis habet diuelli à consuetudine longa, illud nobis persuadeamus, vel si principium solum imponamus operi, non ultra visuros nos difficultatem, sic aduersus consuetudinem præualebis. Nam si decem dies te abstraxeris, facile feres viginti, & iterum bis tantos, deindeque via progrediens neque senties difficultatem, quam habuisti initio, videbisque facillimum factu, quod tot agones prius exposcebat, & in aliam te mutabis consuetudinem, viuesque libere, & incande. Quid enim fuerit suauis, quam perpetuum concupiscentie bellum dirimere, & multa facilitate bonam continentie coronam pletere, & liberis oculis in cælum respicere? Nullus catenis, pondere, & alijs carcerum incommodis exemptus, immò nullus, qui cæcus

erat, apertis oculis, & visa hæc dulci luce, se exultat, ut cum ab hac seruitute liberari contigit. hæc tenus ille.

Nec tamen prætextu sanctitatis scemina cum viris, aut viri cum foeminis familiaritatem ineant, D. Hieronymus in regula Monachorum ad Paulam, & Eustochium, hæc maxime obseruanda virginibus reliquit. Non nimium sit stricta familiaritas, non suspecta colloquia, & si spiritalis pater, quamuis Episcopus, sanctus sit, tamen homo est, debile animal, tam cito perditur, nisi fortiter custodiatur, quod carum habetur, & vile: in sancto commercio Diabolus minime quidquam inueniat, ne vide regimen, vide ducatur, inde sentiat interitum? Omnes equaliter pertractentur, nulla carnalis, sed spiritalis dilectio interueniat, nec stricta sit nimium; principium enim spiritalis operis, si non sit matura prouiso, solet sublequi quoddam carnale. Verè non taceam (ut in pluribus solet contingere) conditionis muliebris infelicem miseriam, sub feruore spiritus, sub charitate nimium stricta, nisi custodia grauitatis ori ponatur, ut nemo delinquat in lingua; si vitatur loquendi, viuendique copia, statim libido, actu turpissimum, dictu infelicissimum, de spiritu & charitate nascitur. Propterea, charissime, hoc horror, hoc mando vobis, ut quæ Christo desponsatæ estis coniugio, cui nomen castitatis vestrae fidem rouisistis, cui nullum præter ipsum amatorem cognoscere sub iureiurando estis pollicitæ, viri cuiuscumque, etiam si eum sanctitas exornet, etiam si Baptiste æquaretur meritis, queratis fugere faciem, nec liceat secum dilectione feruenti astringi per diem. Idem D. Hieronymus cap. 20 Vir cuiusque conditionis existat, aut nunquam appareat, aut visus visum terreat vestrum, velus horridum monstrum, Propterea volo, charissime, ut si cum viro ex necessitate loqui oporteat, velum in fenestrella tractum, alteri vram faciem tegat, ne liceat videri, quod concupisci non licet. Exca-

D. Hieron. in regul. mon.

D. Hier. in Gen. 34

fruiatur corporis propriis singulis motibus, quod victoria non speratur in hoc certamine, nisi ex fuga. Nemo ex fortitudine audeat resistere viribus, quoniam nisi fugiat cito, succumbet. In communi etenim vita, nec verbum sit proprium; secreta verba non carent suspitione, ideoque precipio, ut nulla soror alicui exteriorum sine plurium sanctarum fororum, & Abbatissa, seu alterius preposita domus possit presertim loqui audeat, his dumtaxat exceptis quae sacerdoti in confessione dicuntur. Solent profecto talia verba feminis multa proferre. Inter vos de viro nequaquam, si fieri potest, habeatur mentio; ultra quam creditur, exultat Diabolus, ut in corde Virgineo virorum memoria vigeat. Nullum venenum nocivius femina quam affectio erga virum, quaecumque de causa procedat. Sanctior mulier ultra, quam dici liceat, si viro adherere, quantumcumque spiritualis, instinctu naturali inclinatur tandem ad nefas, si in viro virus deficiat. Etiam argumenta sunt Diaboli, & mortis aeternae indicia; filiationes, & maternitates, quibus vocabulis sub velamine spiritus inter se vivunt; mares, & feminae. Muncula omnia, & suspectas literas, haec cuncta luxuria nuntia, vobis interdicto sub anathemate, & aeternae mortis pena. Adhibeatur summa diligentia, ut extra canonij limites litera qualiscumque non exeat, nisi Abbatissa & fororum accesserint roga, & si opus est, & gratias ita rei exigat, ad sit Episcopalis licentia, aut sacerdotis consilium; gravissime poene subiacet, quaecumque huius reperta fuerit rea. Idem etiam, cum venisset in suspicionem Romanis, quod Paulam adamaret, & huiusmodi obrectatoribus responderet, inquit: Multa me virginum crebro turba circumdedit: Divinos libros, ut potui, nonnullis saepe disserui lectio assiduitatem, assiduas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid umquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cuiusque accepi? Munera, vel parva, vel magna non spreui? obliquus sermo, oculum perculans fuit? Nihil mihi aliud obijciunt, nisi sexum meum, & paulo post, Aue-

quum domum sanctae Paulae nossem, totius in me Urbis studia consonabant, omnium pend iudicio dignus summo sacerdotio decernebar. Dicebar sanctus, humilis, & disertus. Numquid domum alicuius alicuius ingressus sum? Numquid me vestes sericeae, nitentes gemmae, picta facies aut irapit ambitio? Nulla fuit alicuius Komae matronarum, quae meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque icilianus, squallens sordibus, fetibus pend cecata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem sol saepe deprehendit. Nulla me potuit delectare nisi illa, quam manducantem nunquam vidi. Sed postquam eam pro sua meriti castitatis venerari, colere, suspicere cepi, omnes me illico deseruere virtutes. haec enim Diuus Hieronymus. Ex quibus vltimis verbis apertissimè constat, quam viri, & foeminae conuictus periculosus sit, etiam si magna sanctitate polleant.

Ex quibus omnibus non obscure colligo, quod si Patres adeo Virginibus cauendum monent aspectum, loquelam, & quamlibet aliam cum vitis communicationem, aperte relinquunt, diligentius eorum tactum illis esse fugiendum, ut his verbis eleganter dixit D. Basilus de vera Virginitate ad Lectorem Melitensem Episcopum tom. 2. Sicut cum ignem tangimus, ignis indicia per impressas nobis adu-
D. Basilus.
 siones excipimus, impossibileq; est eum, qui ignem tetigerit manu, illam iam ab eius incensura operatione seruare; ceterum, aut bulla repente tactam consecratae turgescunt, ac dolorosa per feruorem, & inflammationem vlcera mox rumpenda minantur, aut iam quoque facta in manu acris videntur vlcera: ita possibile non est eum, quem ignis amor atigerit, eiusmodi tactum innocuum, inuolatumq; praeferre, sed aut simili ratione bulla per tactum manus cordi clam subrepunt, atque intumescent, dirasque amoris perturbationes feruentibus, & aestuantibus, inconstituentissimisque agitationibus pariunt, ac peccati vlcera continuo rumpendo minantur, aut animum totum in intus iam grauiter exaceratum indicant. Ignis enim ardens est in omnibus membris, in quem verò superuenit, eum à radicibus perdidit. Itaque quoniam in mem-

membris omnibus hic ignis ardet, hic, qui corpus adustione liberum seruare instituit, membrorum omnium contactus caute vitandus est, ne ardentem ignis operationem in toto corpore atque in anima ipsa suscipiant. Sicut lapis in aquam cisternae coniectus, non solum adiacentem aquae partem, in quam cecidit, agit, verum orbis alios post alios perpetuis vicibus excitans, eos interdum ad ultimos lacunae margines agitando perducit, ita lascivus obitutus, vel sermo, voluptatis delinitus illecebris, in virginis animam, velut in vndam purissimam, vehementer intellectus, alias post alias, quasi in profundo, cogitationes amatorias excitat, ipsamque totam eius, qui fecit imaginem, sanctam fluctibus agit. Nos igitur, qui ad imaginem Creatoris nostri creati sumus, eius puritatem imitati conemur, qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA VI.

Vocem Deiparae Mariae, Elisabetham salutantis, instrumentum fuisse diuinae virtutis ad sanctificandum Ioannem, & donum prophetiae illi conferendum, nec non Elisabetham, & Zachariam multis bonis replendos, ex Patrum doctrina commonstramus in illa verba: Intrauit in domum Zachariae, & salutauit Elisabeth, & factum est, vt audiuit salutationem Mariae Elisabeth, exultauit infans in utero eius, &c.

Luce 1.

Antes Cellius li. 4. no. 1. at.

VL. GELLIVS dixit: Admiratio, quae maxima est, non parit verba, sed silentium: sanè in hoc Euangelio cum per multa prodigia in vnum coeant, vehementer aded animùm in admirationem rapiunt, vt instar extasis cu-

iusdam verba promere non sinant. Adest Deus & homo, adest mater, & Virgo, adest fides diuina, & cor humanum, adest sterilis Elisabeth grauida, adest Ioannes, ante sanctus, quia natus, simul infans, & adultus, & (vt ait D. August.) prius tangens caelum, quam terram. Inter haec tamen mirabilia, quatuor precipue reperio similia illis, quae sapientis salomoni ardua valde, ac difficilia visa fuere; primùm fuit via Aquilae in caelum; ecce Maria, quae instar regiae aquilae velocissimè volâtis: Exurgens abiit in montana cum festinatione, vt praedica faceret omnium nobilissimam, hoc est, vt Ioannem (de quo Christus dixit: inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptistae) ab vnguibz daemonis liberaret. Secundùm mirabile fuit. Via serpentis super terram: ecce veterana Elisabeth, prudentissimam serpentem, quae per duram, ac sicca fertilitatis petram petransiens, & quasi antiquam infecunditatis pellè exuens, mira iuuenescit fecunditate diuinitus ei indita: Tertium valde mirandum erat. Via nauis in medio mari; ecce infantem Ioannem, velut nauiculam in medio inundatis maris originalis peccati procellosis fluctibus agitatam, à quibus tamen maris stella (sic sonat Maria) tamquam instrumentum diuinæ omnipotentiae, illum liberauit. Quartum tandem mirabile aded, ac perditissimè erat, vt Salomon diceret: Et quare penitus ignoro, viam viri in adolescentula: ecce iter & viam Christi Domini, in adolescentula Maria, velut in velocissimo curru ad Zachariae domum pergentis, vt velut sol irradians tenebrosam Ioannis mentem illustraret, & in sterili illa terra peccati originalis maledictione facta pretiosissimum gratiae iustificantis aurum, inestimabilesque virtutum margaritas procrearet. Est namque obseruatione dignum, quod Christus Dominus non aliter diuina charismata Ioanni & matri eius conferre voluit, quàm media Virginis salutatione, vt apertis verbis edixit Elisabeth: Vt facta est vox saluationis: tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. vade

D. August.

de nat. dop.

D. Chrys.

de res.

per c. 2.

Luc. 1.

Matth. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Per. Raven. unde doctissimus Petrus Rauennas scem. de Ioanne Baptista dixit: *Per vocem Virginis facta est sanctificatio Præcursoris & D. Cyrillus lib. de recta fide in virginis. Saluta- tio sanctæ Virginis Mariæ, Iesum ferentis in utero, Ioannem monit ad prophetiam. & D. Chrysof. super cap. 2. Lucæ id ipsum his verbis edocuit: Ideo Christus fecit Mariam salutare Elisabeth, ut sermo procedens de utero matris, ubi habitabat Dominus, per aures Elisabeth ingressus, descenderet ad Ioannem, ut illum vngeret in Prophetam. Itaque docent hi Patres, verba Virginis non tantum significatiua, sed etiam effectiua fuisse, velut instrumentum quoddam, per quod omnipotens Christi virtus operabatur in Ioannem & Elisabeth. quate quemadmodum in exordio creationis mundi ad vocem Dei conditus fuit orbis: ita ad Mariæ vocem cœpit orbis renouatio; & sicut ad hanc vocem: *Ecce Ancilla Domini*: sacrum incarnationis mysterium peractum est, ita ad salutationem Virginis mira tanti, ac tam ineffabilis sacramenti virtus cœpit manifestari. Vnde egregie Episcopus Cretensis dixit: *Ad primam vocem in paradiso virginis vteri arbor vitæ plantata fuit, ad secundam, fructus arboris pullulare cœpit: nec solum illi sacramentum absecundatum à seculis in Deo patet, sed per eam illius effectus alijs manifestatur.* Vox hæc saluatio fuit Virginis, ut ait Lucas: *Ei salutauit Elisabeth*: non enim defuit B. Virgini debita illa vrbaneitas, vt quàm primum domum venturioris cognatæ ingrediebatur, illam salutaret; nam & Angelus Gedeonem, & Raphael Tobiam senioream salutauit, sed & Dominus hoc Apostolos facere monuit, vt in quamcumque domum intrarent, primum dicerent: *Pax huic domui*: quod idem ipse ad Apostolos ingrediens obseruauit dicens: *Pax vobis*. Paulus etiam dixit: *Salutate inuicem in osculo sancto*. nec refert quidquam quondam Eliseum interdixisse Gezi famulo suo, quem cum baculo suo ad domum Sunamitidis mitteret, ne quemquam occurrentem salu-*

re iuberet, & Christum ipsum prohibuisse discipulis suis, ne quem in via salutarent. Aliud enim est, obuium aliquem habere, aliud, domi etiam suæ reperire. Nolebant illi suos iam ad iter accinctos colloqui occurrentibus ab officio auocari, ad instar illius prophetæ, qui à Pseudopropheta seductus est: interim non prohibuerunt illam honestatem, qua quantumuis barbari inter se vtuntur, ne forte vt hostes domos alienas adirent. Ostendit etiam suam vrbaneitatem B. Virgo in eo, quod honore præueniens cognatam suã, prior illam salutauit, vt his verbis docuit D. Ambrosius: *Veni propinqua ad proximam, inu- nior ad senioream, nec solum venit, sed prior salutauit: docet enim, vt quanto castior Virgo, tanto humilior sit, nouerit deferre senioribus, sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.* Quo autem genere salutationis vsa fuerit B. Virgo, silentio præterire facti Euangelistæ, verosimile tamen est (vt Angelus Celestinus adnotauit) quod cū Celestinus ipsa vtero suo gestaret illum, de quo Paulus: *Ipsa est pax nostra qui fecit vnaque v- num: hanc futuram filij sui salutationem ad Ephes. 3. vsurpasse: Pax tibi: vel: Pax huic domui.* eruditissimus vero Salmerton refert ex Salmer. 10.3. aliorum sententia, hæc fuisse verba Marianæ salutationis: *Pax tibi, magni Prophetæ, & vocis clauantis in deserto dignissima mater.*

Cur autem B. Virgo non dicatur salutasse Zachariam, licet quidam opinentur, quod magni momenti negotijs occupatus non primum ei obuius factus est; aut quia decentius erat, verecundam Virginem colloquium primum cum scœmina, non cum viro inire, mihi tamen cum Alberto magno videtur, Mariam non salutasse illum, quia erat mutus, & surdus propter incredulitatem, ob quam ei Angelus prædixit: *Eo quod non credidisti verbis meis, eris tacens vsque ad diem natiuitatis eius: pudorem autem virgineum minime decebat gestibus, & nutibus cum viro occupari. Obiter tamen non possum hoc loco eorum consuetudinem non ex-*

B b b b secre.

Luc. 10.

3. Reg. 13o

D. Ambr. in c. 1. Luc.

Celestin. su- per missus

dis. 31.

ad Ephes. 3.

Salmer. 10.3.

tract. 10.

Magni Pro- phetæ,

in deserto dignis- sima mater.

Beaxamie in harmon.

10.1. super c. 1. Luc.

Alber Mag. super c. 1.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

Luc. 10.

fectari, qui abiecta, ac penitus ab eorum ore relegata salutatione à Christo Domino in Euangelio indicta: *Pax tecum*: non aliam in ore versant, quam illam Ethnicam: *Osculor manus tuas*, quæ sine dubio ortum habuit à quodam Gentilium ritu, qui ut solem & lunam adorarent, ad hos planetas manus extendentes, postea illam osculabantur, ut his verbis tradit

Lyran super

Iob 31.

Iob 31.

Lyranus: Gentiles illius temporis manus osculabantur in signum reuerentia corpora celestia tanquam Deos adorantes; ad idque plane alludunt verba Iobi: Si osculatus sum manum meam ore meo: si vidi solem, cum fulgeret, & lunam incedentem clare: que est iniquitas maxima, & negatio contra altissimum. ecce profana vestra salutio osculandi manus non aliud quam idolatriæ primordium habet.

Ceterum ad id, vnde non nihil digressi sumus, reuertentes, diuina charismata, quæ per Marianam salutationem, tanquam per instrumentum diuinæ virtutis, in hac visitatione misericentissima Dei largitas in Zachariæ domum contulit, commemorare properemus. Etenim si exploratum satis & compertum est, sanctorum aduentum in alienas domos fortunatum eis & salutarem crebro existitisse, nemo sanæ mentis Virginis ingressu, & habitationem in domo Zachariæ vtilem valde ac proficuum illi fuisse diffitebitur. Venerunt olim tres Angeli ad Abraham, quibus hospitio exceptis, cum pro peregrinis haberetur, Patriarcha ille diuturni voti compos factus est, ut in extrema propemodum ætate contra omnium expectationem, ex vxore sterili & valde annosa optatum diu filium ac heredem acciperet. Venerunt rursus Angeli duo, & ad Loth Sodomis commorantem diuerterunt, qui non solum hospitem suum, sed & filias suas duas è summo vitæ periculo liberarunt, ut è communi & horrenda vastatione patriæ incolumes superessent. Venit Iacob ad impiū Labān, suoque aduentu singularem Dei benedictionem illi idolorum cultori obtinuit, ut palam

Gen. 18.

Gen. 19.

Gen. 30.

ipse fallus est dicens: *Experimento didici, illud, quia benedixit mihi Deus propter te: Venit Ioseph in domum Putipharis, principis exercitus Pharaonis, & Deus tot illā bonis cumulauit, ut faceret textus dicat: Bene- Gen. 39, dixit Dominus domui Aegyptij propter Ioseph. Venit Eliseus ad Sareptanam ho. 4. Reg. 4, spitem suam viduam, & omnia vasa vasa sua oleo impleuit, quo & debita sua voluit. Idem etiam Propheta ingrediens domum Sunamitidis filium eius mortuum ad vitam reuocauit. Venerunt tandem Apollolus, & pacem domesticis, ad quos diuertebant, nisi indignos illi se præbebant, largiebantur. Si igitur ad ingressum seruatorum Dei mirabiles hi effectus continuo pullulabant, quis quæso dubitabit, vberiora bona ad ingressum matris Dei in domum Zachariæ in habitatores eius fuisse collata? Equidem si, ut Astrologi venditant, quando in die natalis alicuius hæc duo pariter concurrunt, beneuolus planeta, & fauorabilis domus, in quam ingreditur, magnæ alicuius futuræ felicitatis præfagium esse censetur, cum hodierna die planeta regnans sit *sol in stiuia*, & domus fauorabilis, quæ inhabitat *Maria*, in cuius utero delitescit, non poterat non id felicissimos euentus prænuntiare & præfagiri: horum primus, & potissimus fuit peccati originalis maculæ, Ioannis animam deturpantis, media gratia illā sanctificante, expiatio & emundatio: quem admodum enim (vt legimus lib. 1. Reg.) *1. Reg. 16* David cithara sua sonans spiritum malignum à Saule expellebat, ita verus David Christus Marianæ salutationis cithara sonante, ad sonum certæ eius peccati à Ioanne longè relegauit. vnde sicut olim columba, quam misit Noë reuertens *Gen. 8* ad arcam ramum oliuæ virentis in ore deferens, symbolum fuit pacis (vnde Virgilius:*

Pacificæque manu ramum præterendit oliuæ.) Virg. Æneid. non secus beatissima Virgo, velut purissima columba, in domum Zachariæ veniens, ac ore suo mysticum illum oliuæ ramum, Pax tecum, in ore gestans, signum fuit

fuit Elisabethæ minime ignotum, peccatum originale Ioannis animam inundas iam cessasse, unde ad id significantum Evangelista dixit: *Vt audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero eius.* Ac tandem sicut olim tempore Cruciatæ terræ Sanctæ bis accidit (id varijs testantibus historiographis) vt columba sub alis suis literas deferret adiutrices, & auxiliatrices, ad eundem modum B. Virgo instar columbæ utero suo portans epistolam, quam misit pater, hoc est, filiū suum, ad auxiliandum & liberandum genus humanum, cum primum illam in domum Zachariæ induxit, Ioannem ab originalis peccati infestissimo hoste liberavit, ecce miram Marris & filij largitatem, & munificentiam, qua sane non solum liberalius, sed & vrbanius mihi videtur se gessisse cum Ioanne, quàm Elisabeth cum Principe Naaman Syro; hic enim propheta non est egressus ad principem, sed misit illi nuntium qui indicaret ei medicinam, quam adhibere deberet, vt à lepra liberaretur; unde princeps ipse itatus dixit: *Putabam quod egyptederetur ad me: Christus autem Dominus cum Maria egressus est ex Nazareth ad Ioannē, princeps ad seruum, rex ad famulum, Messias ad Præcursores, filius Dei ad filium Zachariæ, Creator tandem ad creaturam.*

Adhuc, quemadmodum Dominus olim, cum esset in medio rubi, vocavit Moysen, & elegit, vt esset dux populi sui, & educeret eum de Aegypto; sic & modò Dei filius cum esset in utero beatissimæ Virginis matris suæ (quæ per illum rubum mirabiliter significata est, vt sancti Patres & Ecclesia nos docent) vocavit Ioannem, & elegit in seruum, & ducem populi sui, quem educere veniebat de seruitute peccati, & mortis, vt induceret in terram promissionis æternæ: unde per Isaiam, nomine S. Ioannis dicitur: *Dominus ab utero vocavit me: de ventre matris meæ recordatus est nomen meum: ac si diceret; Dominus ipse, cum esset in utero matris suæ, in rubo illo virgineo, & inaccessi-*

so, ab illo me vocavit per gratiam suam, & sanctificavit, nomen indidit, ac Præcursores instituit, qui præpararet ei viam ad salutem totius humani generis. Vide tamen, quantò ampliori gloria præfereatur (etiam cū grandis effectus) iste puer, magnus futurus coram Domino, dignus est habitus. Nam primò, Moyses missus est ad populum Israel, vt educeret eum de seruitute Aegypti, in illa visitatione Domini, quam prædixit sanctus Ioseph: *Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere faciet de terra ista.* Visitatio hæc, quasi terrena fuit, per quam eduxit populum suum Deus in manu Moyli de terra Aegypti ad terram, quam promiserat illis, lacte, & melle manantem: at Ioannes fuit homo missus à Deo, vt testimonium perhiberet de Christo, qui visitatione sua spiritali, ac cœlesti educere veniebat populum suū de seruitute dæmonis, de tenebris peccati, & inducere in patriam promissionis, & claritatis æternæ hinc Zacharias, plenus Spiritu sancto, cœpit cantare hanc visitationem, & redemptionem, quæ per Christum venire incipiebat, inquit: *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ: & postea: Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alio huiusmodi autem visitationis diuinæ, Ioannis admirabilis præco, & vox fuit ab ipso utero, ipse cepit aperire viam ante faciem Domini, & parare Domino plebem perfectam, quam ipse Dominus suo adventu visitavit, & demit que de seruitute peccati, & mortis. Secundò, Moyses populum de terra Aegypti eductum, per aquas maris traduxit, & in eis quasi baptizavit, sicut Apostolus ait: *In Moyse baptizati sunt, & in mari, ceterum hoc per figuram agebatur, vt his verbis edixit Gregorius Nazianzenus: Ioannes baptizavit populum in Iordane, non iam ille Iudaico more, non enim in aqua, sed etiam in penitentiâ: ait enim Mattheus: in Iordane constantes peccata sua, non tamē ita spiritaliter, vt postea Christus Dominus fecit, baptizabantur ab eo, ipse etiā**

Bbbb 2 Ioan-

Ioannes Dominum suum ac Redemptorem licet suspens, ac tremens baptizare meruit, & Baptistæ nomen, dignitatemque consequutus est. Tertio Moyses, quando è rubo à Domino vocatus est, iussus est calceamenta soluere: *Solve*, ait, *calceamenta de pedibus tuis*: at Ioanni (sicut Chrysost. meditat) sua propria Deus spiritalia calceamenta dedit, quibus ipse indignum se fatebatur, cum dicebat: *Cuius non sum dignus calceamenta portare*. Calceamentum hoc, quod Ioanni præconi suo, ac ceteris Euangelij sui predicatoribus Christus dare solet, virtus diuina est ad calcandos labores, inimicorum persecutiones, atque ipsa Dæmonia, si necesse sit, pro iustitia, & Euangelio: *Calceati pedes* (ait Paulus) *in preparationem Euangelij pacis*. promptos ac paratos eos esse volens (vt Cyrillus ait lib. 5. de adorat.) ad discedendum alacriter à mundo, vt prompte eant quocumque lex diuina, & voluntas iusserit, Ioannes mirabile calceamentum habuit, & omni labore, atque aduersitate multò fortius, dum Christo testimonium reddebat, dum iustitiam & veritatem prædicabat, nullius formidans potentiam, aut minas: de quo possemus rectè dicere cum Moysse: *Ferrum, & es calceamentum eius*. Quarto, Moyses missus à Domino, vt staret coram Rege Aegypti, & populum educeret de illius seruitute, id fecit in multis signis, ac prodigiis & portentis, quæ Dominus patrauit in Aegypto, & quibus Pharaonem, & seruos eius, totamque terram plagis maximis percussit, ac terruit. At Ioannes Baptista seipso solo absque signis, & prodigiis, suum munus Præcursoris mirabiliter impleuit: *Ioannes Baptista*, ait Euangelista, *signum fecit nullum*: nec aquas conuertit in sanguinem, neque virgam in serpentem, nec mortuos suscitauit, aut id genus signa fecit. Cuius enim tota vita miraculum erat: atque portentum, non opus habuit signis aliis, ad sui commendationem, & vt alij verbis eius crederent. Possit dicere Ioannes cum Dauid: *Tam*

quam prodigium factus sum multis. & Deus ipse, quod apud Ezechielem: *Portentum dedi te domui Israel*. ipse enim Ioannes totum mundo stupendum, ac portentum fuit, eiusque vita, ac mores, multò maiora miracula fuisse, quàm ea, quæ Moyses in Aegypto mirabilia, & magnalia fecit. Vultis adhuc hoc ipsam cognoscere: cum Moyses fecisset quadam signa, quæ Magi Pharaonis imitari non potuerunt, sed stupefacti, & admirantes, crediderunt ibi esse diuinam, & supra humanam, virtutem, sicut ait Scriptura, dixerunt: *Digitus Dei est hic*. D. August. in Psal. 8. docet nomine *digiti* in sacra Scriptura significari non solum Spiritum sanctum, sed etiam quemlibet virum spirituales, qui Spiritu sancto plenus est, ad docendam fidem, & miraculis confirmandam, atque ideo Magos illos nomine *Digiti Dei* intellexisse ipsum Moysen: *Digitus Dei est hic*: ac si dicerent, vir est plenus Spiritu sancto, & virtute diuina, ideo operatur hæc tam miranda signa, & prodigia. sed quid habet mirabile *digitus Moysis*, si comparatur cum *digito S. Ioannis Baptistæ*: cum illo, inquam, *digito*, quem extendit ad homines, & quo toti mundo iam præsentem ostendit Dei filium, humani generis redemptorem, inquit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi*? Hic est *digitus*, qui signum fecit omnium miraculorum maximi, quo indicauit, & signauit hominibus Christum. B. Thomas Apostolus *digito* tetigit Christum & agnouit Dei filium: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas*: sed fuerat prius incredulus, & à Domino in fide edoctus, & confirmatus est: at *digitus Ioannis* ceteris indicauit Christum, & ad fidem ipsius eos conuertit, & traxit. Potentior fuit (vt sic dicam) *digitus Ioannis humero Moysi*; ille enim portare potuit populum Israel de Aegypto ad terram promissionis: *Porta eos in sinu tuo*: at *digitus Ioannis* attulit mundo scientiam Saluatoris, ac Redemptoris eius, quam nec Moyses portare potuit, neque Patriarchatum aut Prophe-

Exod. 3.
Chrys. hō. 3.
imperfecti.

Math. 3.

Eph. 6.

Cyrillus li. 5.
de adorat.

Deut. 33.

Iuan. 10.

Psal. 70.

Ezech. 11.

Exod. 8.

D. Aug. 1.

Iuan. 1.

Iuan. 20.

Num. 11.

Prophetarum quispiam. Potuisset S. Iohannes sine detrimento humilitatis dicere, quod olim Roboam Rex superbia elatus, & arrogantia, dixit populo Israel: *Digitus meus grossior est dorso patris mei.* Pater S. Iohannis fuit etiam Moyses, cum mater eius Elisabeth fuerit de filiabus Aaron, & stirpe Moyssi: grossior ergo, & fortior est digitus Iohannis dorso Moyssi patris sui: quoniam iste, quamuis portauerit onus totius populi Israel, ac de seruitute Aegypti eduxerit, non potuit mundo afferre Iesum Dei filium in humero suo, & incarnatum ostendere: hoc autem potuit digitus Iohannis demonstrare. fortior igitur fuit humero patris sui, immo, & brachio illius.

Cæterum non solum Iohannes, sed & mater eius fluente gratiarum, quæ per aqueductum Mariæ, perennis gratiæ fons Christus emittebat, copiosè participauit, nam ut sapienter dixit Origenes: *Non est dubium, quin quæ tunc repleta est Spiritu sancto, propter filium sit repleta; nec enim mater primum Spiritum sanctum meruit, sed cum Iohannes adhuc clausus in utero materno Spiritum sanctum recepisset, tunc & illa post sanctificationem filij repleta est Spiritu sancto.* Accepit deinde Elisabeth spiritum prophetiæ: nam cum dixit: *Beata, quæ credidisti:* D. Gregor. hom. in Ezech. docet, verba hæc prophetiam continere de præterito: cum autem dixit: *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* manifestam de præterito præferebat prophetiam, & cum tandem subiunxit: *Perficietur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino, apertissimum de futuro vaticiniū propalauit.* hoc autem prophetiæ donum per filium Elisabetham recepisse, Nicephor. docuit, ita ut Iohannes & mater eisdem verbis prophetauerint: *Iohannes, inquit ore materno, quasi mutuo sumpto, supra naturæ captum vaticinatus matrem Domini, Virginem vocans, simulque inter mulieres benedictam.* quibus nō dissimilia scripsit D. August. dicens: *Iohannes spiritali flamine per os matris de nascituro ex virgine Christo prophetauit, dum enim Moyses spiritus in septua-*

ginta duos consiliarios distribuitur, quid mirum, si pueri adhuc in utero manentis spiritus per matrem loqueretur? Accepit insuper Elisabeth à Spiritu sancto illam docente, ut admirabile incarnationis arcanum rotā absconditum sæculis prima post Virginem patefaceret, primā Mariam matrem Dei appellaret, prima tandem, quæ post Verbi incarnationem, Virginis laudes decantaret.

Addunt etiam Patres, illis tribus mensibus, quibus B. Virgo in domo cognatæ remansit, ut tradidit D. Lucas, Iohannem & Elisabeth magna gratiæ ac virtutum incrementa suscepisse. de profectu quidem Iohannis per illud trimestre tempus, D. Ambrosius ab illa verba: *Mansit Maria D. Ambros. cum illa mensibus tribus: sic loquitur: Non super Luc. sola familiaritatis ex causa, quod Virgo diu mansit, sed etiam tanti vatis, idest, Iohannis profectus, nam si primo ingressu tantus profectus exstitit, ut ad exultationem Mariæ, exultaret infans in utero, repletur Spiritu sancto mater infantis, quæcum putamus usum tanti temporis sanctæ Mariæ addidisse præsentiam: ungebatur itaque Iohannes, & quasi bonus athleta accingebatur in utero matris: amplissimo enim virtus eius certamini parabatur.* De Elisabeth autem progressu hæc apud Origenem lego: *Valde quippe indignum est in puncto exultare infantem, repletamque esse Spiritu sancto Elisabeth, per tres verò menses nec Iohannem, nec Elisabeth ex vicina matris Domini, & ipsius Saluatoris præsentia profecisse.* nec solum Iohannes, & Elisabeth, & Zacharias bonorum Mariæ visitationis particeps esse noscitur, nam præterquam incarnationis mysterium agnouit, prophetiæ donum (ut tradit Origenes) & cum mutus esset, loquelam, precibus Mariæ à Christo infante accepit, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

Singulari eruditione, varijsq; animi conceptionibus illustrantur iterum verba illa: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo: ubi acceleratus usus rationis in Ioanne, ex SS. Patribus, & ratione comprobatur, ad moresq; componendos infantis exultatio conuertitur.

I tam diuina, quam humana monumenta consulamus, haud difficile reperiemus, ea, quæ infantibus in renella illa ætate accidunt, pronosticum, ac prælagium esse eorū, quæ postea illis euentura sunt. & quidem, vt ab humanis litteris exordiamur, in natiuitate Seruij Tullij, V. I. Romanorum Regis, accidit (id referēto Tito Ludio) vt fulgentissimus quidam splendor, diadematis figuram habens, caput illius redimeret. De Platone, Marulus & Volsterran tradidere, in eius ore cum in incunabulis esset, examen apum visum fuisse, velut in alueo existens, quod & de Pyndaro Poëta alij edixere. Herodotus item refert, die proximo ante natale Cyri, Atyagem auum eius maternum in somnis vidisse, ex ventre matris illius rapidum fluium egredi, cuius exuberanti fluxu vtraq; regio Persarum & Medorum irrigabatur. Elinius etiā commemorat, præter omnium infantium consuetudinem, qui cum primum nascuntur, vagire incipiunt (iuxta illud: *Primum vocem emisit plorans*) Zoroastrum Bactrianorum regem ex matris utero ridētem prodidisse. Sacra deinde litera, vt ex libro Geneleos cõstat, Esau & Iacob in utero ma-

tris existentes, inter se pugnarunt, quod futuræ alterius pugnæ nõ obscurum indicium fuit: & vt ad nostratia descendamus, varij historiographi narrant, matrem magni illius Patriarchæ sancti Dominici paulò antè partum eius in somnis vidisse, se in utero gestare canem, accensam faciem in ore ferentem. Iidem etiam de S. Nicolao, cum à matre lactaretur, ter in hebdomada feria 2. 4. 6. & 7. à lacte sugendo solitum fuisse abstinere: & de D. Chrystostomo contestatum nobis reliquerunt eius vitæ Scriptores, cum infans esset, examen apum in ore eius confedisset. Hæc omnia quidem rerum magnarum indicia ac certa fuisse argumenta, ipsi rerum euentus exitusque probarunt, nam splendor ille, instar coronæ, Seruij Tullij caput circumdans, prænotauit regiam coronam, quam apud Romanos postea obtinuit, Examen apum in Platonis & Pyndari ore visum, eorum eloquentiam, ac mellisuum sermonem, quo mirifice viguerunt, portendebat. Flumen, quod egrediebatur è matris Cyri utero, Persarum & Medorum vtramq; regionem irrigans, futurum eius in hæc gentes imperium, quod postea adeptus fuit, significauit. Zoroastris Regis immaturus ritus, cum ab utero matris prodiret, leuitatis animi eius, quam per totum vitæ suæ curriculum prætulit, apertissimū indicium existit; licet aliis placuerit, pronosticum existisse, quod in magica arte insignis futurus erat. Lucta illa duorum fratrum Iacob & Esau intra viscera matris, futuros duos populos inter se aduersantes adumbravit, vt facer textus adnotauit, dicens: *Due gentes sunt in utero tuo.* Canis accensam faciem in ore deferens, quem vidit mater B. Dominici, quid quæso aliud prædixit, quam illum futurū Dominici gregis aduersus Hæreticorum errores, ac prauos hominū mores latrātem canem, orisque sui, ac suorum fratrum splendēti doctrina vniuersam Ecclesiam instar fulgentissimæ facis illuminaturum? D. Nicolai in infantili ætate à lactis cibo mira absti-

Tit, Llium.

Marul. & Volsterran.

Herodor.

o. libro 11. m. 201.

Eccle. 34.

abstinentia, signum fuit singularis parsi-
moniae, & ab omnibus huius saeculi vo-
luptatibus sequestrationis, quam toto
tempore vitae suae professus fuit; ac tan-
dem mellificantes apes, Chrysofomi ori
insidentes, miram eius in concionando
facundiam, adeo ut *aurei oris* cognomen
to decoratus postea fuerit (id enim sig-
nificat Chrysofomus) satis perspicue osten-
tauit. Cum igitur sacer Euangelista inau-
ditum illud prodigium commemoret, Ioan-
nem scilicet materno adhuc utero deli-
tescentem exultasse, & tripudiasse, ut diem
festum aduentus creatoris sui ageret,
certè hoc tantum portentum magnarum
rerum certus praenunciatus exstitit, unde
Angelus dixit: *erit enim magnus coram Do-*
mino: & Christus Dominus celebre illud
de eo testimonium perhibuit: Inter natos
mulierum non surrexit maior Ioanne Bap-
tista. Circa hoc igitur mirabile prodigium
variis modis illustrandum, tota haec no-
stra versabitur oratio.

Grauiissimi quidam in ea fuerunt sen-
tentia, ut existimarent, exultationem hanc
Ioannis non fuisse actum potentiae rati-
onalis, seu opus liberi arbitrij personae
rationis participis, sed fuisse exultationem
quandam metaphoricam, & commotionem,
seu gestulationem quãdam
corporeis instar exultantis, diuina virtute
per Mariae salutationem, tanquam per
instrumentum, factam; in quo sensu sa-
cra Scriptura ait res inanimatas exultasse:
Montes exultauerunt ut arietes. ita docue-
runt D. Augustinus, S. Thomas, Euche-
rius, & Iansenius, qui ait vice illius vocis
gaudij in Graeco esse aliam, quae proprie
significat motum aliquem externum cor-
poris; qui gaudij effectus esse solet. In-
quiunt ergo omnes isti Doctores, quod
sicut de Iacob & de Esau sacrae Genesios
historia ait: Collidebantur in utero eius par-
uuli: & tamen lucta illa erat absque vilo
usu rationis, ita & motus ille Ioannis in
utero materno, quo illum exultasse dixit
Lucas, absque omni prorsus fuit rationis
& liberi arbitrij usu. Ceterum tam Patres

Græcos, quàm Latinos video contrariam
omnino sententiam vnanimè consensu
amplecti, ita Diuus Ambrosius, D. Leo, D.
Hieronymus, D. Petrus Chrysofologus,
D. Ioannes Chrysofomus, D. Cyrillus
Ierosolymitanus, necnon etiam D. Au-
gustinus, Origenes, Theophylactus, Ni-
cephorus, Metaphrastes, Euthymius, Ru-
pertus Abbas, D. Vincentius Ferrelius.
His adiungo verba D. Bernardi serm. de
natiuitate Ioannis Baptistae dicentis: *Illo e-*
nim tempore solum potuit illuminare modicum
suum, soli interim lucere matri, magnum ei
pietatis sacramentum reuelans ipso motu nouae
exultationis. sed & alia egregia Venetab.
Bedae his adnectam, in hunc modum ele-
ganter loquentis: Aperiente os ad salutem
adum B. Mariae Elisabeth, repleta est m. Spi-
ritu sancto Elisabeth, repleta est & Ioannes,
atque vno, eodemq; spiritu ambo coacti, illa
salutem antem, quae esset, agnouit, & ut matrem
Dominici sui, debita cum benedictione venerata
est: ille ipsum Dominum esse, qui in utero Vir-
ginis portaretur, intellexit; & qui lingua nec-
dum valuit, animo exultante salutauit, offi-
ciumq; suae praecursionis, quam deuotè iuuenis
esset impleturus, etiam antequam nasceretur,
adueniente Domino, quibus valebat indicis,
imimauit. Non dissimilia lego apud D. Io-
annem Chrysof. qui solita sua eloquentia
dixit: Cum ad nos aduenisset, sicut modo audi-
stis Redemptor nostri generis, venit protinus ad
suum amicum Ioannem, dum adhuc esset in utero,
quem cum ex matrice aspexisset Ioannes, ter-
minos suae naturae concutiens, exclamat: Video
Dominum, qui natura impleuit terminos, &
expecto tempus nascendū: ac tandem silentio
non praeterito praecleara Origenis verba,
acutè dicentis: Sancta erat anima Ioannis,
& adhuc in matris utero clausa, quae ventura
erat in mundum, quasi per experientiae sensum
super exurg. sciebat, quae Israel ignorabat; unde exiliuit,
& non simpliciter exiliuit, sed in gaudio; sen-
serat enim venisse Dominum suum, ut sancti-
ficaret seruum suum, antequam de matris utero
procederet. Ac tandem S. noster Bonauent. in
quit: Ex quo infans sic supra naturam exul- auit
certū est quod natura Dominus ei occurrerit,
& ex

de Virg. & 7
l. 4. de fid. ad
Gra. c. 4.
D. Leo ser.
10. de Nat.
D. Hier. ep.
7. ad Let.
S. Chrysof.
serm. 88.
S. Ioh. Chry-
sof. hom. 1.
in Luc.
Cyrill. Iero-
sol. Catech. 3.
D. Aug. l. de
con. Euang.
c. 15. & de
quinque he-
ref. c. 14. &
lib. 3. de mi-
rab. S. scrip-
c. 1.
Orig. hom.
4. in Luc.
Theoph. sup.
c. v. Luc.
Niceph. lib.
1. hist. c. 8.
Metaph. ora.
de vit. &
dormit. Dei-
par. apud
Sur. tom. 5.
Euthym. su-
per c. 1. Luc.
Ruper. Abb.
in Osee c. 1.
D. Bern. ser.
de nat. Bap.
Bed. hom.
Maria.
D. Bonau. in
c. 1. Luc.

& ex

ex quo infans respondet ex utero, certum est se concepisse illum, qui vocat ab utero, secundum illud Isaie: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris mee recordatus est nominis mei: ex quo puer tam mirabiliter exultavit, certum est iam verè consummatum esse id, ad quod Isaïas convocabat: Exultatio, lauda habitatio Zion, quia magnum in medio tui sanctus Israel. hæcenus hi Patres. Quorum doctrina de accelerato vsu rationis in Ioanne, bifariam potest intelligi: primo quidem, quod corporis membris & organis ad exercendam rationem miraculose dispositis, nam sicut artifex aut scriptor sine instrumentis accommodatis efficere nihil potest, ita anima, quæ tanquam tabula rasa est, in qua nihil est depictum, vt docuit Aristot. nisi corpora sensuum organa ad vsum rationis habeat accommodata, nihil connaturaliter intelligere valet. Secundo verò modo contingere potuit ille vsus rationis, speciebus diuinitus infusus in animam, quæ instrumentis corporis minimè egerent, ad eundem modum, quo fuerunt infusæ Angelis, & quotidie infunduntur animabus separatis: quomodocunque tamen id fuerit, multis quidem nominibus mihi persuado, hanc tantorum Patrum sententiam de rationis vsus acceleratione in Ioanne verum esse. Primo, quia licet verbum hoc exultare interdum in sacris eloquiis metaphoricè accipiatur, exultare tamen in gaudio nunquam secundum metaphoram vsurpatur, vt acutè obseruavit Origenes: igitur cum Lucas dicat: Exultavit infans in gaudium: manifestè relinquitur loqui de vera & propria exultatione, quæ est actus liberi arbitrij, vsus rationis supponētis. Secundo, quia Zacharias locutus est cum Ioanne in die circumcisionis eius: Et tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius: Patres autè non loquuntur ad infantes, nisi iocosè, miqumè verò reuelant eis negotia magni momenti: cum ergo Zacharias magna illa arcana Ioanni infanculo affatus fuerit, conse-

quens est locutum fuisse ad illum tanquàm ad rationis participem; vnde D. Ambrosius hanc rationem tangens ait: S. fortassè aliquis quasi irrationabilem mentis excessum putent, quod Zacharias octo dierum alloquitur infantem. verum si teneamus, intelligemus profecèd quod potuit vocem patris natus audire, qui Mariæ salutationem, antequàm nasceretur, audiuit. sciebat propheta alias esse aures prophetæ, quæ spiritum Dei, non corporis ætate referantur; habebat intelligendi sensum, qui exultandi habebat effectum. hæc Ambr. Tertio eidem sententiæ tenacius adhæreo, quia Ecclesia Romana in officio S. Ioannis Baptistæ planè illam docuisse mihi videtur: ait enim in Hymno:

Ventris obstruso recumbans cubili,
Senserat regem thalamo manentem.

Hym. Eccl.
Rom. in of.
S. Io. Bapt.

Insuper ait:

Hinc parens nati meritis vterque
abdita pandit.

ecce docet Ecclesia, Ioannem parentibus suis meruisse donum prophetiæ, quo abdita pandunt: constat autem meritum non posse esse absque libertate, nec libertatem absque vsu rationis. In officio etiam, quo ex approbatione Sedis Apostolicæ vtitur sacer Cisterciensium ordo in Visitatione Virginis dicitur:

Sacri iunguntur vteri,
Milesque sui Domini
Præsentiam dum percipit
Hunc exultando suscipit.

Hym. Ordo
Cisterci. in
of. Virg.

Actandem quarto, quia (vt grauissimi Patres docent) Ioannes inter alia diuina charismata, quæ per salutationem Virginis, tanquam per diuinæ virtutis instrumentum, accepit in utero matris latens, vnum fuit prophetiæ donum, quod constat nemini dari, nisi ratione vrenti. Origenes in sacris literis versatissimus in hunc modum loquitur. Dum adhuc essem in visceribus matris, prophetico spiritu vidi illum coram me conceptum in utero Virginis. & D. D. Chrysostomus sapienter interrogat: Quis prophetarum, cum esset propheta id facere potuit? Elias quidem vixit Eliseum in prophetam, non tamen prophetandi gratiam illi donauit, iste autem in utero

Isaie 49.

Isaie 12.

Arist. lib. 2.
de an.

Lucæ 1.

Id.

in utero matris existens diuini introitus scientiam matris domuit, & os illius in verbo confessionis aperuit, & cuius non videbat personam, cognosceret dignitatem. & intus explicans quomodo prophetauerit in utero, cum ibi nil locutus fuisset, inquit: *Statim exultans puer prophetauit, non voce, sed motu.* Accedit D. Leo, qui ser. de nat. hanc habet: *Præcursor Christi spiritum prophetie in uera uisita matris accepit, & nondum edius Genitrici Domini signa exultationis ostendit.* consentit Venerab. Beda dicens: *Vnde tibi hæc exultatio? nondum natus, & prophetas? Matrem Domini in voce cognosces, quia quia resalutare non potes, exultando agis, quod potes; quam lætus ei occurreres, si iam natus eam videres, cuius voce audita exultando obuiam ire conaris?* Atque his inuitentes Patres omnes Concilij Basilien. sess. 43. vnanimes huic veritati subscripserunt, asserentes, Saluatorem a suo Præcurfore tunc fuisse cognitum. Videtur sanè in hac felici Mariæ uisitatione id contigisse, quod tempore astiuo accidit. nam quemadmodum tunc in locis solari planeta: magis expositis citius fructus maturefcunt, quam in vmbrosis, ita sanè quia sol iustitie Christus Dominus à Mariana aurora ductus in domum Zachariæ, viciniorem se constituit Ioanni, hinc est, ut vsus rationis fructus celerius ac citius maturefceret, adeo ut in creatorem suum (ut docet D. Thom.) præceptum illud cõuersionis in primo instanti vsus rationis perfectissimè impletet. Quod si Ioannes dixit: *Ego nesciebam eum,* quibus verbis videtur se fateri nõ agnouisse Christum Dominum, sensus non est, quod ignorasset illum, sed quod Christum de facie nõ agnouisset, neque cum illo cõuersatus fuisset; quod diuina prouidentia factum esse arbitror, ut sic testimoniũ, quod de Christo apud homines exhibiturus erat, omni prorsus suspitione caretet: ita interpretantur Chrysof. Theophyl. Rupert. Euthy. & alij multi expositores in commentario illius loci. Illud aut quod quidam cum Card. Caiet. affirmant, vsus rationis Ioanni in utero materno datum, non deinceps in eo per-

seuerasse, mihi nulla ratione persuadere valebunt; quia credibile non est Christum Dominum amicissimo sibi infanti, quod liberaliter ei impertiuerat, abstulisse, maxè quod sine penitentia sunt dona Dei, ut ait D. Paulus. Et hoc igitur vsu rationis & vera cognitione, qua Christum Dominum præsentem nouit in utero matris commorantem, & à peccati macula ipsum emundantem, ortum habuit mira illa exultatio, & ingens gaudium, cuius meminit Euangelista: *Exultauit infans in gaudio.* Longè alter Ioanni accidit, quam olim Adam; hic enim cum vocem Domini audiuit, terrore concussus est: *Domine audiui vocem tuam, & timui:* cõ quod nudus essem, at Ioannes audita voce Virginis miro gaudio exultauit; Adam de publico in absconditum fugit, Ioannes de utero penetralibus, ut se Domino suo offerret, gesticuit erumpere; Adam beneficia à Deo recepta Deo non refert, neque illi grates agit, Ioannes materno utero clausus beneficiorum cõfessionem, quam ore promere non valet, corde exhibet cum Dauide dicens: *In te confirmatus sum ex utero, de ventre matris mee tu es protector meus, in te cantatio mea semper:* Adam contristatur, & renuit ad præsentiam Dei illum vocantis venire, Ioannes verò agnoscit tanquam seruus Dominum, miles Regè, præco Iudicem, & quibus potest, ut alter Dauid coram Arca, saltibus & gesticulationibus aduertum Christi in utero matris illum visitantis lætanter celebrat. O inauditam nouitatem o stupendum miraculum, o pulcherrimum, ac mundi Theatro incognitum spectaculum; paruuli materno alueo clausi inuicem se salutant, inuicem sibi alludunt, non sicut Ismael & Isaac, alter, alteri illud: ecce paruuli in visceribus maternis, sicut olim Iacob, & Esau in utero R. beccæ contententes, non tamen instar illorum, ut alter alterum supplaret, sed ut alter alterum mutuo sanctificet, ille sanctitatem conferendo, hic sanctitatis auctorem cõfitendo: Abraham quidem magnum beneficium collatum credimus, cum de illo

Cccc dicitur:

Ioa. 8.

dicitur: *Abraham exultauit, ut videret diem meum, vidit, & gauisus est.* sed accidit in figura, & gauisus est spe rei futuræ; at Ioannes lynceis infusæ sibi cognitionis oculis Christum vidit præsentem, nõ in vmbra, & in imagine, sed in vera carne existentem. Verbum enim Dei in Matia conceptum, & ore eius loquutum, à loãne materno vtero adhuc incluso, veluti sympathia quadam recognitum fuit; & (ni fallor) quasi Echo loquente verbo, quod in principio erat apud Deum, resonauit etiam vox, hoc est, Ioannes, qui vox erat clamantis in deserto, resonauit (inquam) non vocis sono, sed corporis motu, quem sentiens mater eius dixit: *Exultauit infans in vtero meo.*

Luca 1.

Cæterum explicare oportet, quod à multis desideratur, quodnam genus gestulationis, & corporalis reuerentiæ Ioannes materno vtero inclusus Christo Domino exhibuerit. ad huius intelligentiam præsupponere oportet, quod (vt Aristot. tradit libr. 1. de histor. animal. c. 8. & Hippocrates lib. 1. de nat. pueri, necnon Auicenn lib. de gen. Embriõnis cap. 3.) Infans in vtero conglobatus sic se habet, vt nasum inter genua, oculos super genua, aures extra genua, manus ad genua, caputque pedibus proximum habeat, ad eum certè modum, quo Eliam se composuisse ad orandum, sacra Regum narrat historia: *Ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua*: in quem etiam modum mancipia olim aptati compellebantur, cum propter delicta flagellari debebant. habent etiam infantes (vt iidem naturales scriptores docent) conuersam faciem ad terga matris. Cum primum ergo Ioannes diuina virtute agnouit Christum Dominum media Virginis salutatione illum à peccati originalis labe emundasse; dixerat enim Salomon: *Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum in initio suo*: continuo faciem conuertit ad Christum, vt debitum ei reuerentiæ cultum exhiberet, & vt sicut alter Ionas ex

ventre cæti Deum orauit, sic ipse ex ventre matris Christi præsentiam reuerteretur, ac instar dilectissimi oratoris, qui, quod verbis exprimere non valet, artificiosa manus motione indicat, ita facer hic infans, voce non valens Christi precesse, corporis motu & tripudio id supplet. Motus ergo corporalis, quem tanquam internæ exultationis, & gaudij partu exhibuit Ioannes, intra matris claustra latens, fuit conuersio illa, qua vultum conuertit ad Christum, qui in vtero virgineo, velut in Throno, iacebat. His addo, quod nonnulli tradunt (id referete erudito auctore Salmerone) in amplexu Mariæ & Elisabeth, Mariam in spiritu vidisse Ioannem genuflexum coram Christo, & ad inuicem hos sacros infantes se respexisse, & Christum velut in regio solio sedentem Ioanni benedixisse, sanctificasse, nomen illi indidisse, Præcursorem instituisse, atque Spiritu sancto repleuisse. Potuit ergo motio illa corporalis fuisse genuflexio hæc, qua Christum Dominum nõ solum mente, sed corpore coluit. Verum tamen est, quod sicut Cometa stabili non mouetur nisi à stella firmamenti, vt Astrologi tradunt, ita Ioannes (quem merito *felix cometam* appellauerim, cum aduentu magni Regis prænunciari) minime intra materna claustra latens, exultans moueri potuisset, nisi ex influxu, & respectu fulgentissimæ illius stellæ humanitatis Christi, quæ in firmamento virginici vteri delitescibat. Ferunt deinde naturalium rerum Historiographi, Perdici pulum adhuc sub putamine clausum moleste adeo ferre clausuram illam, vt rostro putamen percutiens aditum sibi faciat, forasque erumpat, ipsum tamen secuta ferens putamen. Quidam hæc Perdici naturam contemplantes rectè illam in celeritatis symbolum conuerterunt, hanc ei ingeniosam apponentes subscriptionem, *natura ipsa celerior*. Nam cum reliquis volucris hæc natura insita sit, vt nõ prius ab oui clausura prodeant, quàm ex putamine auulsæ sint, pulus tamen Perdici, quasi quietis illius,

etiam

Aristot.
Hypocr.
Auicenn.

3. Reg. 18.

Pron. 20.

etiam clausuræ impatiens, etiã putamen
secum trahens foras erumpat, & progred-
diatur. hæc quàm aptè in infantem Ioan-
nem conueniant, nemo est (vt arbitror)
qui non videat: aderat quidem ille in v-
tero materno instar pulli perdicis intra
oui putamen, Christi tamen præsentiam
mirabiliter præsentiens, quasi molestè fe-
rens impotentiam foras erumpendi, vt
creatori inferiret, illumq; externo etiam
culcu coletet, cepit totam naturæ facul-
tatem transcendens Deum suum interna
lætitie adoratione venerari, & mirabili
corporis gestulatione aduentum eius
celebrare, vt non immeritò, immo po-
tiori iure, quàm perdicæ, ei ascribi possit
inscriptio illa: *natura ipsa celerior.*

Quam autem, ingens Ioannis gaudium
illud fuerit, quo ante Christum Domi-
num exultauit, id, quod sub polo degen-
tibus accidit, apertissimè nobis indicabit:
qui enim regionera illam incolunt, per
sex integros menses ob solis absentiam,
in continuis tenebris versantur, illis verò
transactis, cum primùm sol elucescit, mi-
cantibusque suis radiis totum eorum he-
mispherium collustrat & illuminat, om-
nes incredibili iubilo collætantur, solis-
que aduentum variis modis celebrant. ac
que hinc est, quod acutè quidam ad de-
scribendum ingentem quandã lætitiã,
solem polarem regionè irradiantem de-
pinxerunt, hanc ei inscriptionem appo-
nentes: *Semestres tenebras pellit.* ad eundè
certè modum, cum Ioannes obscurissi-
mis peccati originalis tenebris esset in-
uolutus, & in ergastulo vteri materni, per
sex integros menses instar habitantium
sub polo ibi degisset, illisq; iam transactis,
vt Angelus dixit: *hic mensis est sextus illi;*
sol iustitig Christus Dominus hemisphæ-
rium animæ Ioannis gratiæ suæ splendoribus
irradiasset, continuò ille summa a-
lacritate exultare cepit, Luca id attestan-
te: *Exultauit infans in gaudio.* quod si tan-
tæ lætitiæ causam ab eo scisciteris, illam
tibi reddet: *Semestres tenebras pellit:* per sex
namque menses peccati originalis tene-

bris obrutus iam in vtero iacuerat, qui-
bus repenti pulsus, non potuit non mag-
num gaudium concepere. Rursus, quem
admodum Philomela caeca inclusa, &
maximè si masculus est, Philomelæ foe-
minæ cantu ad concinnèdum ihuitatur,
sic Ioannes, ventris materni inclusus ca-
uea, Deiparæ Mariæ, veluti Philomelæ
suauissima voce Elisabethâ salutante ex-
citus, Verbi diuini præsentiam agno-
uit, & matri exultans indicauit. Certè na-
uigatoria acus magnetis lapide tacta A-
quilonarem stellam indicat, sic Ioannes
diuini spiritus gratia tactus fulgentissimū
illū solem (Christum intelligo) cuius ra-
diis ncaluerat in vtero, strabudus corpo-
ris gestulatione demonstrauit. Adhæc
Vincentius Gilibertus sup. Psalm. *Magnus* *Vinc. Gili-*
Dominus? refert hieroglyphicum *Panthe-* *bert. Super*
re, huic argumento satis accommodatum: *Psalm. Magn.*
depinxit Pantheram, in cuius dorso pro-
pter colores, quorum mira varietate di-
stinctum habet, si vestus splendens lun-
nam se moueat, fulgens in eo stella con-
spicitur, secus verò, si ad lucem lunæ non
se conuertat: hieroglyphici autem huius
hæc erat inscriptio: *Sic mutor ad illam.* ad
eundem modum Ioannem contemplor,
velut mysticam Pantheram, cuius anima
potentiarū varietate velut colorū diuersi-
tate depicta, stella erat, sed *stella in medio* *Eccle. 50.*
nebule, hoc est peccati originalis nebula
obscurata, quia tunc longè à luna aberat,
adueniente tamen Maria, quæ pulchra est *Cant. 6.*
vt luna, & vt luna plena, quia gratia plena,
continuò lætans ad lunam hanc se con-
uertens, anima eius splendida ad eò stella
facta est, vt meritò dicere posset, *sic mutor*
ad illam, hoc est, ad præsentiam huius pul-
chræ lunæ, foelix hæc mihi contingit mu-
tatio, vt ex peccati tenebris in admirabi-
lem gratiæ lucem transferar. Impletum
fuit tunc in Ioanne illud, Iob cap. 11. *Cum Iob. 11.*
te consumptum putaueris, orieris vt lucifer,
vel, vt habet originale Hebræum, *Obscu-* *Vers. Hebræ-*
ratio tua erit vt lucifer matutinus: quod
mirum in modum in Ioannem conue-
nit, cum ob Præcursoris munus, tanquã
Cccc 2 Luci-

Lucifer fuerit, solis iustitiae aduentum
 pronuncians; cum ergo ad Marianam
 lunam praesentiam, ac fauorabilem aspe-
 ctum à caligine illa peccati ad gratiae lu-
 men mutatus fuerit, meritò (vt dixi) sibi
 vsurpare potest illam Pantherae inscrip-
 tionem: sic nutor ad illam. Vt tamen mu-
 tatio haec dexterae excelsi celebrior esset,
 spirituales choreae habitae fuerunt in domo
 Zachariae. Sanè si ad eas conuenire so-
 lent nobiles scæminæ, adiunt hic Maria,
 & Elisabeth, nobilissimo genere nate:
 si ad choreas nonnulli veniunt simulati,
 & personati, adest hic Verbi diuini maie-
 stas, infantilis carnis velamine simulata,
 adest & Ioannes tanquam adultus, & rati-
 onis particeps pueruli paruitate per-
 sonatus: solent choreas dulces cantus
 concomitari, ij certè hic non desideran-
 tur, cum Maria & Elisabeth, tanquam
 diuersi chori, inuicem concinentes sibi
 respondeant. Elisabeth canit: *Benedi-*
ctus in mulieribus: canit & Maria: *Ma-*
gnificat anima mea Dominum. Quod si in
 choreis exultatio & gaudium frequens
 est, ecce Ioannes exultat, & gaudet: *Ex-*
ultauit in gaudio infans in utero meo: ecce
 Maria exultat, & latatur: *Exultauit spi-*
ritus meus in Deo salutari meo: Exultat
 tandem Christus, sapientia Patris, vt ipse
 testatur: *Ludens coram eo omni tempore,*
ludens in orbe terrarum, (vel vt legit Philo
 Hebraeus) *choreas ducens in orbe terra-*
rum. hæc sacra chorea non ad vanas &
 prophanas, sed ad christianas nos inui-
 tant choreas: in illis quidem prophani-
 nis qui saltant, id necesse præstare de-
 bent, vt à terra se elongent, & caelo ma-
 gis se approximent, & quò magis à terra
 se eleuant, tantò magis caelo viciniore
 fiunt; non secus si sacris choreis vacare
 desideramus, oportet à terrenis cutis
 nos semoueri, & sursum in caelestia bona
 ferri, iuxta illud Pauli; *Quae sursum sunt,*
querite, non quae super terram. dictum est
 enim: *Ve habitantibus in terra*. Qui cho-
 reas ducunt, id maximè attendunt, vt
 corporis motus & saltus sono citharæ

obtemperent, & conforment; ad eun-
 dem quidem modum, vt gratas in con-
 spectu Dei choreas ducamus, id maxi-
 mè curandum est, vt opera nostra fidei
 sono conformentur, alioquin si opera
 discordent fidei, meritò audiemus vetus
 Prouerbum: *nihil ad fides*, quod de male
 choreas ducentibus dicitur. Quorum sa-
 nè, quia in his spiritualibus choreis (proh
 dolor) infinitus est numerus, meritò ad
 illos verba Christi Domini vsurpare po-
 tero: *Cui ergo similes dicam homines gene-*
rationis huius? cui similes sunt? similes
sunt pueris sedentibus in choro: & loquentibus
ad inuicem, & dicentibus: canimus vobis
psalms, & non saltamus: lamentamini, &
non ploratis. Certè Verbi diuini præ-
 cones, tanquam Dei citharedi, quan-
 doque lugubres vobis canimus concio-
 nes: *Ite maledicti in ignem æternum: Agite*
penitentiam: Morificate membra vestra: Sa-
pitte, quae super terram: quandoque dulci-
 simis canticibus aures vestras demulcemus,
 ad spirituales choreas vos inuitantes:
Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in
psalterio, & cithara: Laudate eum in tympa-
no, & choro, laudate eum in chordis, & orga-
no: Vos autem (parcite) tanquam Asin ad
lyram, & quibus (vt nuper dicebatur) nihil
ad fides, tam lugubrem, quam alacrem
 prædicationis inuicem, ac caelestem ar-
 moniam despicientes, nec nobis cantan-
 tibus saltastis, nec nobis plangentibus
 planxistis.

Ad extremum obseruandum est, tunc
 primum Ioannem exultasse, cum media
 saluatione Virginis à Christo Domino
 in utero materno iustificatus fuit; quo
 aperte docemur nihil magis alacrem red-
 dere animam, quam eius iustificatione:
 vnde Dauid cecinit: *Eduxit populum suum*
in exultatione, & electos suos in letitia:
 eduxit namque peccatores ex Aegyptia
 ca captiuitate in terram promissionis,
 hoc est, in exultationem & læticiam. Id
 expertus fuit D. Augustinus cum in libro
 Confessionum dicat: *Quam suauem mihi subito*
salutem est, carere suauitibus nugarum, quam
amittere

Luce 1.

Abid.

Ibid.

Prou. 8.
Philo in lib.
quod Deum
sit immur.

Coloss. 3.

Apos. 8.

mittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat; ieiiciebas eas à me, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior. Accidit quidem peccatoribus iam iustificatis, quod filijs Istacl, nam sicut illis, postquam à Pharaonis imperio egressi fuere, Deus pluit in itinere manna de caelo, ita illos, qui à tyrannica Dæmonis seruitute (diuina gratia adiuuante) se subducunt, dulcissimo cœlestis consolationis manna recreat, cum ipsiq; quasi congratulabundus colatatur, vt Aretas Cæsareæ Episcopus versans illa verba: *Ad ostium isto, & pulso his verbis in persona Christi loquens adnotauit: Violentiam non habet meus aduentus, ostium cordis pulso, & vna cum ijs, qui aperiunt super ipsorum salute letor; delicias enim, ac conam duco salutem hominum. hæc Aretas, quibus aperit ostendit, quantum peccatori penitenti Christus congaudeat. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

HOMILIA VIII

Exponuntur verba illa: *Exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui: & vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? & illa alia: Beata, quæ credidisti, quoniam perscientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.*

VILOS quidem lego contra deuotum foemineum sexum, (vt verbis Ecclesiæ Catholicæ loquar) sylum acuentes, variisque conuitiis foeminas lacerantes; quidam dixerunt (id referente Tiraquello in l. l. connubialem.) *Mulierem deriuari à mollitie, vt & nomen ipsum eximiam eius infirmita-*

tem denotaret. Martianus (vt idem Tiraquellus) de foeminarum imprudentia loquens dicebat, propterea Poetas Minervam finxisse absque matre natam, quia prudentia & scientia, cuius tamquam Dea Minerva colebatur, longe à foeminis aberat. Vnde Bartolus ob defectum prudentiæ in l. i. ff. de legibus docet, foeminas prohibendas esse à legibus condendis, vltimque & consuetudinem earum vim non habere ad legem inducendam. Iuuenalis de earum iracundia inquit:

Vindicta nemo magis gaudet quam foemina. Iuuen. sat. 13.

vnde cum Deus iustitiam suam exercens, Adam puniret poena illa: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*; Euam verò: *In dolore paries filios tuos*; Dæmonem dein de quem grauius multare volebat, hac poena inflixit: *Inimicitiam ponam inter te, & mulierem*: cum enim mulier vindictæ sitientissima sit, debitas te faciet lere poenas. Iosephus de bello Iudaico refert, Mariam quandam, hoc nomine indignam, quæ filia erat Elezari, ingruente fame in quodam bello proprii filij carnes comedisse, cuius simile legimus 4. Regum 6. vnde sanctus Ephraim Syrus inquit: *Inter quadrupedia nihil Leone terribilius, aut inter reptilia Dracone crudelius visum, nihil ad malam mulierem*: D. Ambrosius de insatiabili eorum cupiditate in hunc modum loquitur: *Delectantur compedibus mulieres, dummodo auro ligentur, li. de Na-delectant & vulnera, vt aurum auribus inserant, & margarita dependant.* Iulius in vita Marci Antonij de luxuria Faustinae Imperatricis commemorat, aded exarsisse in amorem cuiusdam vilissimi digladiatoris, vt in morbum incideret, morbi verò agnita causa, occisus fuit digladiator; quod cum primum ipsa rescisisset, continuo dixit: propinate mihi saltem paululum sanguinis eius. Tiraquellus etiam in l. connubialem, refert, foeminam quandam, nomine Quartilã, impudenter gloriari, quod nunquam se

virginem fuisse meminisset, adeo premaraturam sustinuerat virginitatis iacturam. Pontanus item lib. 2. tumulorum, refert hoc epitaphium in sepulchro foeminae insculptum esse:

Pont. lib. 2. *Ausa dare, & cunctis ausa rogare prior, quod impudentiae genus execrans Deus per Ezechielem dixit: Omnibus meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te. Sed quod praedicta omnia longe superat, illud certe est, quod Pierius Valerianus refert, foeminae quandam pulchri cuiusdam equi amore fuisse ceptam. De leuitate etiam animi, qua foeminae laborant, Glosa in cap. forus de verbor. signif. haec scripta reliquit:*

e. forus de verb. signif. *Quid lenius fumo? flamen: quid flamine? ventus.*

Cato apud Pluc. A. de viris Illustrib. *Quid ventos mulier: quid muliere, nihil. Vnde Cato Censorinus (ut auctor est Plutarchus) tam parum foeminis propter nimiam earum animi leuitatem fidebat, ut diceret: Nihil magis in vita paenituisse, quam cordis arcana vxori suae credidisse. Ad idemque facit illud Homeri asserentis, Iouem dixisse Iunoni eius vxoti: noli Iuno putare scituram te omnes sermone meos. facit etiam, quod vbi nostra vulgata Michea 7. legit: Custodi oris tui claustra ab his, qui dormiunt in sinu tuo: Nicolaus de Lyra vertit: a conige tua custodi te, ne manifestes ei cor tuum. Ad haec eorum consortium, & familiaritatem valde perniciosam esse, satis inquit probari ex eo, quod Adams, dum absque mulieris contubernio in paradiso existit, originalem iustitiam conseruauit, creata vero Eua, & in vxorem ab eo accepta, continuo eius eloquio subaudiens caelestium charismatum, quibus diuinitus donatus erat, miseram fecit iacturam, omnesque posteros suos huius calamitatis legitimos heredes reliquit. Sane Christus Dominus dixit de antiquo humani generis hoste: Ille homicida fuit ab initio. sed non ipse solus, qui complicem habuit Euam,*

Homerm.

Michea 3.

Nicol de Lyr. sup. c. 1. Mich.

Iean. 8.

Salomone dicente: a muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. Refert Baptista Egnatius, Imperatorem Caligulam solitum dicere, pergratum sibi fuisse, ut populus Romanus vnam duntaxat ceruicem haberet, ut sic vno casu ictu illam posset praecidere. hoc crudelitatis genus, quod implere non potuit Caligula in populum Romanum, executioni mandauit Eua in totum genus humanum, nam veneno sui consilij interficij primum parentem Adam, in quo, tanquam capite, totum genus continebatur humanum, consequenter omnes eius filios vno mortifero ictu interfecit, ut praecitata verba clare indicant: Per illam omnes morimur. Quantum etiam Samsoni Dahiae societas, Dauidi Bersabee amicitia, Sisarae Iaelis familiaritas nocuerit, nemo est tam sacrum literarum ignarus, ut haec illum praetereant. Vnde ad hoc detrimentum manifestandum Spiritus sanctus dixit: Melior est enim iniquitas viri, quam beneficiens mulier: quod perinde est, ac si dixisset, vtilius esse viro ab iniquo hoste multa mala perpeti, quam ab inhonesta foemina demulceri. Item S. Augustinus rem commemorat inauditam, quae non parum mulieris fallaciam, ac falsum amorem detegit. Refert enim quaedam inhonesta foemina amastios suos se redamare simulantes, magicis quibusdam incantationibus in apparentia quaedam iumenta transformasse, quorum humeris grauius multa deferenda imponebant, eosque sub hac belluina imagine sibi iactare fecisse. Vnde merito (id referente Pausania) Megapolis ciues in Arcadia hanc inscriptionem Veneri apposuerunt: Deamachinatrix. Cui consonat illud Terentij: Omnes mihi videntur doctae ad malitiam, quod mutua se opinor ab Euripide, prius illo dicente: Ad bona sunt ineptissima, malorum vero omnium effectrices sapientissima. vnde ipse per eundem Terentium in Andria: Dicunt, sed nobis facile est verba, & componere fraudes: hoc vnum didicisse foeminae semper opus, quid plura?

Eccles. 21. Indic. 16. 2. Reg. 2. Ind. 4. & 14

Ecc. 44.

D. Aug. 18. de Civ. c. 18.

Pausan. li. 1.

Terent. m.

Ter. in And.

Paul. Hier.
in quodam
epist.
 ra? Valerius (id referente D. Hieronymo) dicebat, fœminam bonam rariorem esse Phœnicæ. & (vt refert Plutarchus) Lacon uxorem ducturus, statura valde puillam duxit, dicens, ex rebus malis paruiorem esse minus malam, quod Hispano sermone dicitur: *del mal el menos*. Ac tandem de quodam antiquo Philosopho ferunt dixisse: omnia mala mundi mulierem supergredi, quia hæc erat malum necessarium. Refert Paulus Manutius in suis Adagiis, celebratum fuisse ab antiquis proverbum illud: *ignis, mare, mulier, tria mala*: ignis omnia consumit, & deuorat, quæ sibi admouetur: mare tumentibus suis fluctibus munitissimas naues, ac triremes absorbet, mulieris tamen malitia maior esse perhibetur; nam si ignis non tangat, nulli nocet; mare, si ei non te appropries, non te submergit; at mulier etiam non tacta, sed visa, sed audita, sed solum cogitata, frequenter lædit, ac mortifero veneno animû inficit. Hæc, & alia persimilia, quæ consulto silentio prætereo, non minor antiquos Philosophos in contemptû fœminæ sexus duxisse, cum eas, quas tulit fœminas foelicissima hæc legis gratiæ ætas, profus ignorauerint: non noverunt Agnetem, Catharinâ, Agatam, Ursulam, Ceciliam, Margaritam, & alias persimiles, cum quibus celebres, non solum legis naturæ, sed neque scriptæ sceminae vlla ratione valent comparari: nec etiam agnouerunt celeberrimas has duas fœminas, Mariâ, & Elisabeth, quibus tanta inerat sanctimoniam cum singulari prudentia coniuncta, vt Deus grauiora Christianæ religionis sacramenta, abditissimaq; arcana, ipsis etiam spiritibus Angelicis non satis perspecta, eis reuelare & credere non dubitaret. Verum, vt antiquos Philosophos fœminæ sexus mordaces detractores confutemus, non opus habemus ad hæc nostratia legis gratiæ calamum admouere, cum tam in lege naturæ, quâ scriptæ, insignes exstiterint fœminæ variis animi ornamentis condecoratæ: vt enim Diodorus Siculus refert, Semira-

mis, Aspasia, & Liuia tam singulari prudentia præditæ agnoscebantur, vt nullum penitus negotium Rex Ninus absque consilio Semiramis, nec Cyrus absque consensu Aspasiæ, nec Augustus Cæsar non consulta Liuia rescicerent. Historia Tripartita tradit, Iustinianum Imperatorem inter imperialia decreta contestatum reliquisse, consilium suæ vxoris in reipub. rebus gerendis maximum sibi emolentum attulisse; quod idem refert de Theodosio Imperatore, qui ingeæue ferebatur, consortis suæ consilium in regni regimine perutile sibi extitisse. Arist. deinde in suis Politicis scribit, solitas quondam fuisse fœminas in publicis consistoriis, & comitiis ad ferendam suam sententiam introduci; quam consuetudinem apud Germaniam viguisse, auctor est Cornelius Tacitus, immò Plato testatur, publica officia partim inter fœminas diuidi solitum, sed hæc nihil sunt: audite maiora, & excellentiora D. Hieronymi ore prolata, qui ad Principiam Virginē scribens, his aureis verbis illam alloquitur: *Scio me, Principia, in Christo filia, à plerisque reprehendi, quod interdum scribam ad mulieres, & fragiliorem sexum maribus præferam. Si viri de scripturis quaererent, mulieribus non loquerer: Si Barac ad prælium nolisset Debbora, de uictis hostibus non triumphasset. Ieremias carcere clauditur, & quia periturus Israel virum non receperat prophetam, Olda eius mulier suscitatur. Sacerdotes, & Pharisæi crucifigunt filium Dei; & Maria Magdalena plorat ad crucem, vnguenta parat, quarit in tumulo, hortulanum interrogat, Dominum recognoscit, pergit ad Angelos, reportum nuntiat, illi dubitanti, ista confidit. Rebecca pergit ad interrogandum Deum, & sua responsione condigna audit oracula: Duce gentes in vtero tuo, & duo populi de ventre tuo diuidentur. Maria soror Moysi victorias Domini canit, & Rachel Bethlehem nostram stirpe nominis sui signat in posteras. Ruth, & Esther, & Iudith tantæ gloriæ sunt, vt sacris voluminibus nomina indiderint. Quid dicam de Regina Saba, quæ venit à finibus terre*
audire

Hist. Tripart.

Arist. 1. Pol.

Cornel. Tabl. de mo-rib. Ger. Plac. l. de Rep.

D. Hier. ep. ad Princip. Virg. 10. 2.

audire sapientiam Salomonis, quae testimonio Domini omnes viros condemnatura est Ierusalem? quid memorem Annam, matrem Moyses, mulierem Tecuitem, Annam filiam Phanael, Elisabeth? sequebantur mulieres Saluatore, & ministrabant ei de facultatibus suis. Cum Samaritana loquitur ad putentem. Apollo virum Apostolicum, & in lege doctissimum, Aquila, & Priscilla erudium, & instruant eum de via Domini. si doceri à femina non fuit turpe Apostolo, mihi quare turpe sit post viros docere, & feminas? Hec breuiter perfrinxi, ut nec te peniteret sexus tui, nec viros nomen suum erigeret, in quorum condemnationem feminarum in scripturis sanctis vita laudatur. His, quibus D. Hieronymus singulari eruditione feminas ab iniuriis tibi illatas vindicat, adnectere placet insignem D. Ambrosij laudem in foemineu sexum. hic lib. de Paradiso cap. 10. ingeniose adnotauit, quod licet alioquin Deus singula, quae creabat, vel dicebat esse bona, vel eis benedicebat; cum autem creauit primum hominem, nec dixit esset bonum, nec ei benedixit, quousque creauit Euam, vt constat ex capite 1. Geneseos. rationem autem huius sanctus Doctor putat esse, nondum completam habuisse perfectionem suam, quousque foemina ei aduenit tamquam completum vitilis perfectionis, creata adhuc muliere, quia iam homo suam completam perfectionem nactus fuerat, benedictionem pariter cum illa à Deo suscepit: *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram.*

Ceterum, vt vnde non nihil digressi sumus, reuertamur, quae sint stupenda illa arcana, non solum Virgini, sed & cognatae Elisabeth diuinitus reuelata, & à Deo sibi credita, aperiamus. Sacer Euangelista, ea commemorat à verbis illis inchoat: *clamauit voce magna: clamauit certe, quia vt solent homines prodigia videtes, continuo pra admiratione exclamare, ad eundem modum cum Elisabeth inaudita, & insolita in Maria celebrata mysteria contempleretur, pra admirationis*

magnitudiae exclamauit. sed quid exclamauit? mira sane praecordia Virginis, ostendens in hoc Mariae laudes non musticenter, sed vociferanter, vt ad omnium aures deueniant, publice decantandas fore, instar illius foeminae, de qua idem Euangelista refert alta voce Mariana encomia coram omni populo decantasse: *Exurgens mulier quaedam de turba dixit: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quae susisti, sed quomodo quae so poterat Elisabeth non clamare, & vociferari, quae grauida erat voce illa sonora, hoc est, Ioanne, qui vox erat clamantis in desertum. modo non tam ipsa, quam Ioannes per vocem illam magnam emisit tot varicinia, & prophetias continentem, vt his verbis egregie dixit D. Augustinus: Ioannes ad huc in matris vtero manens. priusquam nascere, cum Maria matris Domini introitum in domum praesentis. per os matris Elisabeth, de nascituro Christo Domino ex ea prophetauit. Licet enim esset lucerna ardens, & luens, testimonio Saluatoris, erat tamen adhuc sub modio, quia illo tempore solum potuit illuminare modium suum, & soli lucere matri. Quis enim indicauit ei Mariam esse matrem Domini, nisi puer in vtero existens? Primum ergo hoc encomium cecinit: *Benedicta tu inter mulieres. vbi impletum intueor illud Ecclesiastici: In multitudinem electorum habet laudem, & inter benedictos benediceatur: quemadmodum volucres caeli, quantumuis canori sint (vt adnotauit D. Basilus, Homilia de Paradiso) nocte silente, & ipsi silent; Aurora vero, & sole appropinquante, dulci modulatione Creatoris sui laudes concinunt, iuxta illud: *Benedicite omnes volucres caeli Domino: ita Ioannes, & Elisabeth, qui antea tacentes, & quasi muti erant in diuinis mysteriis, appropinquante tamen ad domum eorum aurora Maria, iustitiae solem secum ferente, velut caelestes, ac spirituales caeli volucres laudes Iesu & Mariae intonare coeperunt: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Quam autem congruo, & consentaneo laudationis genere****

D. Ambr. lib. de Paradiso.

Gen. 1.

Ibid.

Luc. 1.

Luc. 11.

Math. 3.

D. Aug. 11. de mirab. fac. scrip. c. 3.

Luc. 11.

Ecl. 14.

Ibid.

Dan. 3.

D. A. 10.

Luc. 11.

gere vfa fuerit beata Elisabeth, ex eo non obliuere colligitur, quod a saluatione Gabrielis vgoa illa: *Benedicta tu in mulieribus*, quamuis ea non audierat, diuino tamen afflante spiritu, mutauit, vt sic idem in Angelo, & Elisabetha spiritus proloqui ostenderetur. vnde D. Ambrosius in commentario huius loci dixit: *Eadem voce Maria ab Angelo, & ab Elisabeth, benedicta dicitur, vt Angelus, & hominibus simul veneranda monstraretur, quia scilicet vtrisque benedictionem attulit: lic enim Virginis laudes magis firmabantur, cum in ore duorum, vel trium stet omne verbum.* Et quidem oportuit, vt sicut peccati maledictio à muliere coepit, ita bona diuinæ benedictionis à muliere inchoarent à Maria scilicet, & Elisabeth. Illud deinde obseruatione dignum est, quod Angelus Gabriel, & Elisabeth in hac visitatione, vel ut peritissimi artis musicæ sibi inuicem consentientes, dulciter cecinerunt: nam Gabriel coepit in laudem Virginis canere: *Benedicta tu in mulieribus*: Elisabeth autem dulciorem reddens cantus armoniam, eandem vocem repetit: *Benedicta tu in mulieribus*. vnde sicut olim duo Cherubini, ante arcam assidentes, mutuo se aspiciabant, sibi que inuicem respondentes, clamabant: *Sanctus Sanctus*, ita Gabriel, & Elisabeth mysticam arcam Mariæ, mutuo in laudem illius sibi respondentes cecinerunt: *Benedicta tu in mulieribus*. In eo tamen laus Elisabeth Gabrielis laudem excessit, quod cum illo dicente: *Benedicta tu in mulieribus*, nondum Virginea Mariæ vteret terra Christum germinarar, non subinxiit Angelus, & benedictus fructus ventris tui; Elisabeth autem congruenter verba illa addidit, vt profiteretur iam Verbum carnem factum esse, veramque hominis naturam induisse. Vnde dicens: *Benedictus fructus*, permultos hæreticorum errores prostrigauit: retudit enim in primis Valentianum hæreticam asserentem (vt receniet D. August.) Virginem post partum inuiolatam non permanisse; cum enim potuisset dicere,

vt solet: *Benedictus filius ventris tui* notanter dixit: *Benedictus fructus*: quia sicut ex arbore absque eius læsione, immo cū maiori eius decore, fructus erumpit, sic Christus Dominus instar fructus arboris ex Virgine matre absque vlla virginea clausuri violatione, prodiit. Refellit etiam eisdem verbis impium Cerdonis, & Marcionis deliramentum, mendacissime effucientium, corpus Christi non fuisse vere humanum, sed apparens, & phantasticum: si enim Christus fructus est vteri virginei, vti que cum omnis fructus consubstantialis sit plantæ, oportet Christum consubstantialem esse matri; hoc est, veram naturam hominis, sicut illa induisse, vt vnanimi consensu hoc genere argumenti vtentes in expositione illorum verborum: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* omnes ferè Patres, vt Leo Papa, D. Ambrosius, Rupertus, Tertullianus, & alij permulti Catholicam hanc veritatem confirmant. Ac tandem eisdem verbis hæreticam aliorum amentiam, qui Christi corpus è cælo fuisse traductum, cælestique materia compactum confinxere, satis superque expugnant; nam si Christus fructus est ventris Mariæ necesse est carnem ab illa sumpsisse, ac sanguinem ab ea ministratum materiam corporis eius exstitisse. hæc omnia paucis comprehendit his verbis Seuerus in commentario huius loci: *In qua parte emergit Enicis redargutio? dum fructus ventris Christi asseritur. Omnis enim fructus est eiusdem nature cum planta, vnde & Virginem relinquatur eiusdem fuisse nature cum secundo Adam qui tollit peccata mundi. sed & qui phantasticam opinionem de carne Christi confingunt, in verbo Dei genitricis partu erubeant. nam ipse fructus e & ipsa substantia procedit arboris. Vbi sunt etiam dicentes, quasi per aqueductum Christum transisse per Virginem; aduertant ex dictis Elisabeth, quàm repleuit Spiritus sanctus, Christam fructum ventris. hæc ille. Ad hæc rectè dixit: *Benedictus fructus*, quia sicut quondam Eva fructum mortiferum viro suo*

D. Amb. sup.
Luc. in com.
huius loci.
D. Amb. lib.
de bened. Pa.
triar. c. 4. &
2. de Spiritu
sancto c. 5.
Rup. Abb. in
Isa. c. 6. & l.
11. de V. it.
Verbi Dei.
c. 2. &
D. Leo Pap.
ser. 4. de nat.
D. Amb. lib.
de bened. Pa.
triar. c. 4. &
2. de Spiritu
sancto c. 5.
Rup. Abb. in
Isa. c. 6. & l.
11. de V. it.
Verbi Dei.
c. 2. &
Seuer. in com.
huius loci.
Luc. 10.

D. Iren. lib. 2.
cap. 3.
Isa. 11.
D. Leo Pap.
ser. 4. de nat.
D. Amb. lib.
de bened. Pa.
triar. c. 4. &
2. de Spiritu
sancto c. 5.
Rup. Abb. in
Isa. c. 6. & l.
11. de V. it.
Verbi Dei.
c. 2. &
D. Leo Pap.
ser. 4. de nat.
D. Amb. lib.
de bened. Pa.
triar. c. 4. &
2. de Spiritu
sancto c. 5.
Rup. Abb. in
Isa. c. 6. & l.
11. de V. it.
Verbi Dei.
c. 2. &
Seuer. in com.
huius loci.
Luc. 10.

D d d d por'e

porrexit, quo illum, & nos infecit, ita Maria vitalem fructum mundo intulit, quo vescentes venenum illius anti- que potionis euomere possimus. Vt enim docuit D. Thomas opusculo 3. Eua quasi- uit fructum, in illo tamen non inuenit, quæ desiderabat. Tria namque concupi- uit, primò id quod falsò antiquus serpens pollicitus fuerat ei, & viro suo: *Eritis sicut Dij, scientes bonum, & malum*: cui illa sub- audiens, & de fructu comedens, insipien- tibus iumentis similis facta est, è contra veto Deo valde dissimilis; beata autem Virgo fructum inuenit Christum Domi- num, quo vescentes in eum transforma- mur, & similes ei efficiamur, & confortes diuinæ, & humanæ naturæ illius reddi- mur. Secundo, Eua in fructu suo volupta- tem quasiuit, vidit enim bonum esse ad vescendum, ac gustui suauem, sed non in- uenit nisi dolorem, & confusionem, & nouissima eius amara, quasi ablynthium, sed in Virginis fructu, tamquam in vero manna celesti, omne delectamentum, & omnis saporis suauitas reperitur. Tertio, Eua pulchritudine fructus fuit allecta, sed quid quasi comparabile habet pulchri- tudo fructus Mariani paradisi cum pul- chritudine illius, cum ille comedentes de- turpauerit, & in oculis Dei deformes, ac scædissimos reddiderit, hic veto in via il- lum manducantes intus decoeret, & pul- chros faciat, in patria vero eundem vi- dentes beatificet, & incredibili alacritate afficiat? Vnde colligo, iuxta vulgarem et- iam nostrum loquendi modum, qui quos- dam fructus pro prauis principio, alios in finem eius proficuos destinamus, aptissi- mum Christum Dominum fructum vocari, cum principium sit, & finis nostre salutis, vt ipse testatur dicens: *Ego sum Alpha, & Omega*: hoc est, principium, & finis; principium certè nostre iustificationis, & finis, ac scopus nostre beatitudinis. vnde Ecclesia Catholica docet nos beatam Vir- ginem deprecari, vt nobis ab hac vita de- cedentibus dignetur hunc fructum benedi- ctum manifestare: *Et Iesum benedictum fructum*

ventris sui nobis post hoc exilium ostende. Ob- seruauit non semel (quod huic argumento inferuire posse putauit) (duobus præcipue anni temporibus preciosiores æstimari arborum fructus, hyeme scilicet, in quo quidam illorum tardius maturefcunt, & in vere, in quo intensionis caloris causa, citius erumpunt, & maturitatem confe- quuti, primæui fructus appellantur, ad quod alludere videntur verba illa: *Præco- quos sic desiderauit anima mea*: contem- plor sanè Mariam, & Elisabetham tam- quam ex diuina virtute factas fructiferas arbores, singulos summi pretij fructus produxisse: mirabilis quidem fructus Ioan- nes, quem sterilis arbor Elisabet, iuueni- lis gratis flore, ac fronde excolita, immò & ex infœcunditate secca, mirabiliter pro- tulit: mirabilis etiam idem, quia in capite autumnus maturus, hoc est, maturo iudi- cio præditus, foras prodiit, post Palæstina- næ messe iam factam, quia *lex, & Prophe- tæ usque ad Iouannem*. Mirabilis deinde, immò admirabilior multò fructus, quem B. Virgo in ipso florido gratiæ Vere, di- uino flante spiritu produxit, filium scilicet Dei, humana carne indutum, qui me- ritò primæui fructus appellari debet, non solum, quia perfectionis excellentia pri- mus, & quia primogenitus est, quatenus Deus æterno patri & quatenus homo Virgini matri suæ, sed etiam quia inter natos mulierum primus est, & secun- dum non habet, qui ex matre virgine pro- cesserit: vnde egegie noster S. Bernardi- nus eodem spiritu, quo D. Ambrosius, & D. Gregorius Nilenus dixit: *Si diligentius volueris, inueniri, intelliges in omni arborum genere, in ortu fructus florem decidere, & perire; in omnibus quoque, & fere cum his animantibus, fructus plurimum florem virgini- tatis abscondere: non sic erat in natiuitate vitis nostre; beatissima enim Mater illius fructum protulit benedictum, non amisso Virginitatis flore, immò magis per partum mirabilem, & mundissimum est decorata, ubi lex, ubi iura- nature abscessa sunt. Sed latius, & copiosius tam Marianæ arboris, quam fructus il- lius*

D. Tho. op. 8.

Gen. 3.

Apor. 22.

In Antiph.
Salus Reg.

Mich. 9.

Matth. 13.

D. Bern. Ser. de Pas.
D. Ambro. La.
de Spi. S. 2.
D. Greg. Nil.
ora. S. Christij
nat.

lius mira præconia decantauit Andreas Ierosolymitanus Episcopus in hæc præclara verba: *Benedicta tu inter mulieres, quam Zacharias vir diuinissimus, aureum ceu candelabrum, septem vidit lychnis ornatum, nimirum septem illis sancti Spiritus donis clarum, & lucidum. Verè tu benedicta, sensu intellectuque prædita viridi salutis nostræ ligni Paradisi, que ipsum horti Eden colonum, Christum, inquam, Dominum, intra te habes, figuris in te adumbratum, qui ineffabili quadam potentia fluminis instar, viuiparum veterum tuum egressus quatior, velut inuis per Euangelium suum orbis faciem irrigauit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: Fructus quo comedens Adam protoplastus, euamit veterem illam deorationem, qua deceptionis escam sumserat. Fructus 3 unde cen ex fonte desuit amarulentæ ligni degustationis quedam condulcoratio, humanâ purgans naturam: qui fontes, fluminum instar, erranti in deserto Israeli è petra elicuit, & aquas amaras in Maria dulces reddidit: panem in super pluit nouum alimenti genus. Benedictus fructus 3 qui sterilibus, & amaras aquas per Elisabethum potabiles, & fecundas salis inperione effudit. Benedictus fructus 3 ille, qui ex incorrupto virginali ueri iurculo, veluti perfectus mirabiliter maturescens borus euasus est. Benedictus fructus 3 ex quo fontes scaturiunt aqua in vitam salientis æternam. Fructus, ex quo vitalis ille panis, corpus inquam dominicum producitur, & immortalitatis calix salutaris potio exhibetur. Benedictus fructus 3 que sanctum omnis lingua celebrat cælestium, terrestrium & infernorum hæc tenus Andreas Episcopus Ierosolymitanus.*

Secundum encomium, quod Elisabeth in Virginis honorem protulit, verba sequentia continent. *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce Mariam prædicat Dei Genitricem esse, & quam pauperrimam agnoscit, reginam cœli, & terræ, utpote Regis Regum matrem, non diffitetur; non enim inter eos apud illam connumeranda veniebat beata Virgo, qui ob paupertatis pondera depressi diuitiarum pennis deficientibus ad dignita-*

tū cacumina euolare non possunt. Equidè sapientibus non parum egestas obesse solet, ad dignitatis fastigia conscendendas vnde acutè fatis Alciatus in Emblemate, cuius inscriptio est. *Paupertatem summis ingenis obesse: depinxit puerum manu vna alas, altera vero grauem lapidem tenentem, subditque hæc egregia carmina:*

Dextra tenet lapidem, manus altera suffinet alas;

Vt me pluma leuat, sic graue merjit onus. Ingenio poterà superas volare per auras, Ne nisi paupertas inuida deprimeret.

At certè B. Virgini non solum non obfuit paupertas ad nanciscendam Dei Matris dignitatem, quin potius mirum in modum profuit: nam cum Christus Dominus altissimæ paupertatis sectator futurus esset, vt verba illius fatis indicant:

Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidus, Marth. 2.

*filii autem hominis non habet, vbi caput suum reclinat? matrem sibi ab æterno elegit, non opulentiam, sed pauperulam, & indigentem. Cum autem Elisabeth Mariam agnouisset dignam Dei matrè, consequenter eius visitatione indignam se esse fateatur, dicens: vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Simile humilitatis argumentum præbuit Ruth, quæ vt habetur cap. 2. *Adorans super terram dixit ad eum (scilicet nobilem virum Booz) Vnde mihi hoc, ut inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem? simile etiam aliud exhibuit Arcuaa Iobusæus, cum Dauid Regem cū seruis suis, iuxta Prophetæ mandatum venientem animaduertit, adorauit illum prono vultu in terram, dicens: *Quid cause 2. Reg. 24.***

*est, ut veniat Dominus meus Rex ad seruum suum? ad eundem modum animaduertens Elisabeth Reginam Mariam dignatam fuisse illam visitare, cum alioquin vera Dei Genitrix esset, admirabunda clamauit: *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? quasi diceret: certè cum ego sim Præcursoris, Maria Saluatoris; ego mater militis, Maria ducis; ego mater serui, Maria Domini; ego ma-**

Dddd 2 ter

Alcia in emblem.

Ruth. 2.

2. Reg. 24.

Luce. 1.

per lucernæ, Maria lucis cælestis; ego mater luciferi, Maria ipsius solis; ego mater paranimphi, Maria ipsius sponsi; ego mater vocis, Maria conceptus, & Verbi diuini, non possum non mirari, quod Domina humilem ancillam visitet, & ad domum meam diuertat hoc sanè non ob merita mea, sed ob diuinam largitatem, & munificentiam mihi accidit. Vnde D. Ambrosius hom. de visitatione hæc verba exponens, inquit: *Non quasi ignoras dixit, scit enim esse sancti Spiritus gratiam, & operationem, ut mater Domini matrem prophetæ ad profectum sui pignoris saluet, sed quasi non humani hoc meriti, sed diuinæ gratie munus esse cognoscat, ita dicit: Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? In quæ etiam verba ingeniosè Origen. dixit: Conuenit autem hoc dicens cum filio, nam, & Ioannes indignum se sentiebat aduentu Christi ad ipsum, diuina autem promissio duxerat Mariam ad Elisabeth, ut Ioannis testimonium ab utero perueniret ad Dominum, tunc enim Ioannem Dominus in prophetam constituit. Perpende hic Elisabeth humilitatem, quæ, quâto maioribus fauoribus lesus, & Maria illâ visitâtes profectur, tantò magis ipsa se humiliat, ac demittit: non sic nõ sic filij huius sæculi, sed sicut olim Amâ, qui quânto magis à Rege Assuero honorabatur, & exaltabatur, magis ipse intumescerebat, & alios despectui habebat, ita ipsi, quânto magis bonis temporalibus sublimantur, tantò magis superbiunt, & alios despicientes eriguntur, de quorum singulis Iob dixit: *Vir vanus in superbiam erigitur.* Tandem obserua cum D. Gregorio in Moralibus lib. 8. cap. 35. eamdem Virginem matrem esse Domini, & eandem simul ancillam eiusdem, eo nimirum modo, quo & idem Christus auctor est operis, & opus auctoris, idè templû & idè factor templi, idè ipse, qui fecit, & idem, qui factus est: si enim Christum in ratione diuinæ naturæ contèplemur, ipsius ancilla Virgo est, ipsius & creatura; si autem humanitatem assumptam spectemus, illa Domini mater est.*

Tertium encomiû, quo Elisabeth Deiparam laudauit, illud singulare fuit, quod vox eius instrumentum fuerit diuinæ virtutis ad sanctificandum Ioannem, & ad donum prophetiæ per illam in se conferendum: id apertè indicant subsequentiæ verba: *Et facta est vox saluationis tue in auribus meis, exultauit infans in gaudio.* Luc. 1.

Virtus certè Christi Domini per vocem Mariæ ad Ioannem delata non solum illû, etiâ patrem eius cælestibus charismatibus repleuit, cum hoc tamen discrimine, ut dixit D. Ambrosius quod vocem prior Elisabeth audiuit, sed Ioannes prior gratiam sensit, exultauit infans, & repleta est mater non prius mater repleta quàm filius, sed cum filius esset repletus Spiritu sancto, repleuit & matrem. Mirabilis sanè fuit procellus iste; quis enim non miraretur, radium solis cristallinam phialam ingredientem, prius quod intus est, reflectentem, deinde per reflectionem lucis rei intus illuminatæ ipsam illustrari, & illuminari? hoc igitur mirabile cernere est in Elisabetha, radius enim diuinæ lucis per vocem Mariæ à Christo missus viscera matris penetrans prolem intus lateantem absque perfusa prius luce aliqua in illam, prius prolem intus latentem illuminauit, deinde verò quasi per quandam reflexionem lux in Ioanne recepta ad matrem illuminandam peruenit: id apertè sibi voluit nuper citata verba D. Ambrosij: *Vocem prior Elisabeth audiuit, sed Ioannes prior gratiam sensit.* D. Amb. 2. sup. Luc.

Quartum tandem Elisabeth encomiû Marianæ fidei commendationem continet: *beata, quæ credidisti, qua Virginem ab impiissimis hæreticis illam in fide vacillasse, dum dixit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* asserentibus, apertissime vindicat. Nam si Elisabeth ait Mariam tunc credidisse, ergo merentur ipsi asserentes non credidisse, aut dubiam extitisse; dubia enim fides non erat digna illa celebri commendatione, *beata quæ credidisti:* nec etiam vacillans credulitas præmium merebatur non solum in futuro, sed.

D. Amb. sup. Luc. hom. de visit.

Luc. 1. Orig. sup. Lu.

Isa. 7.

Iob. 11. D. Gregor. in mor. l. 18. c. 35.

Luc. 1.

Ibid.

sed nec in præfenti sæculo: at Elisabeth pollicetur Virgini, quod fides, quam Angelicæ annunciationi adhibuit, illud præmium nancisceretur, omnia sibi reuelata arcana in ea fore implenda: *quoniam perficiuntur in te ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.* Octo quidem stupenda mysteria nunciata fuerunt ei ab Angelo, quorum tamen vnum dumtaxat fuerat impletum, nimirum: *ecce concipies in utero*, quia tunc iam filium Dei utero suo conceperat; septem verò impleri desiderabantur, dixerat enim Gabriel: *paries filium*, quod in natiuitate erat adimplendum; dixerat: *vocabis nomen eius Iesum*, quod in circumcissionē differebatur; dixerat: *hic erit magnus*: quod sine dubio impletum fuit, Hebræis dicentibus: *Propheta magnus surrexit in nobis*; dixerat: *filium Aijisim vocabitur*, quod ad impletum vidimus, Petrus dicente: *Tu es Christus filius Dei viui*. & Centurione exclamante in obitu Christi: *Verè filius Dei erat iste*, dixerat: *Dabit illi Dominus sedem David patris eius*, quod post Christi resurrectionem adimpletum nouimus, ipso tunc dicente: *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*, dixerat: *Et regnabit in domo Iacob in æternum*: quod in Christi Ascensione manifestum impletum fuisse, Christo ad dexteram Patris sedente, vt Catholica tradit fides Symboli Niceni: *feder ad dexteram Patris*, ac tandem dixerat: *Et regnatus non erit finis*. quod etiam iam impleti cœpit ipso cum patre in cœlo regnante; vt se vidisse testatus est D. Stephanus, cum dixit: *video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei*. Tandem Mariæ fides non solum fidem illam Zachariæ ambigentis: *vide hoc sciam?* non solum fidem Moysis, Aarons sacerdotis, & Gedeonis fortissimi Principis, qui de diuinis promissis dubitarunt, longè superauit, cum excellentissima quæque sibi munera promissa, implenda numquam hæsitavit, sed & numquam satis laudatam Abrahamæ fidem longè interca; edine excessit credidit ille sterilem anum paritutam, hæc verò Virginem salua integritate matrem esse

futurem; credidit ille, ex se viro iam senescentem esse concipiendam hæc vero filium ex se concipiendum sine vilo viro; credidit diuino oraculo se geniturum purum hominem, hæc Deum, & hominem hæc Deum, & hominem in lucem edituram; credidit ille habiturum filium, sed communi, & vltimo naturæ ordine propagandum, hæc præter omnem naturæ vsum, Spiritu sancto cooperante, diuinam humanamque prolem esse concepturam; ac tandem credidit Abraham, Deum etiã posse mortuum filium suscitare, vt dixit D. Paulus, hæc verò Dei, & nasci, & mori posse, vt omnes in eo promissiones legis perficeretur. Ecce quàm merito Elisabeth Mariæ dixit: *Beata quæ credidisti*. Quam tamen impiissimus hæreticus Brentius sub prætextu laudandi Virginis fidem, hæresis suæ mortiferum virus, bonorum operum necessitatem excludentis, impudenter euomit, dicens: *Mariæ beatitudo per eandem rem per quam Abraham conigit, videlicet, quia credidit, & per fidem beata est, & non per vlla opera, quis ergo denegat fidei deberi omnia?* idcirco silentio non præteribo, f. illum hunc interpretem, & alios eiusdem farinae, ignorare, vel dissimulare scripturæ morem, quæ dum vnum dicit, aliud non excludit, fidem laudat, sed ita vt penitentia, charitatis, sacramentis, & aliis pietatis operibus vim suam, & laudem relinquat, quare, qui illud solum vrgent: *iustus ex fide viuit*: meminisse oportebit eos, scriptum esse: *Iustus in iustitia sua, quam operatus est, viuet. Et illud: Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus, & beatus in facto suo erit, id est per factum suum.* Et illud: *fides sine operibus mortua est.* dicitur autem *beatus credens*, quia fides inchoat iustitiã, & radix est, & basis futuræ beatitudinis nostræ; & Abraham non tantum fide, sed etiam operibus (Iacobo id attestante) iustitiæ suæ incrementa accepit, & vitam æternam promeruit, quam nobis donare dignetur Iesus filius Mariæ, qui cum patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Dddd 3 HO.

Ibid.

Brent. apud Salm tom. 3. tract. 10. ref.

Gal. 3. Ezech. 18. Iacob. 1.

Iacob. 2.

Ibid.

HOMILIA IX.

Titulus multiplex celeberrimi Cantici
Deiparæ Mariæ aperitur: ac mira e-
ius super omnia cantica dignitas, &
excellentiæ ex multiplici capite de-
monstratur.

Cic. lib. 1. de
divinat.
Plin. lib. 28.
natur. hist.

Sen. lib. de
vita beata.

Paul. in epit.
Fest. Pom.

VPREMVS eloquen-
tiæ parens Cicero, nec-
non & Plinius, rerum
nō solum naturalium,
sed historicarum dili-
gentissimus inuestiga-
tor, commemorant, so-
litum olim fuisse, vt cum Romani ad tē-
plum conuenirent, victimas, & sacrificia
Diis suis immolaturi præconem quem-
dam alta voce inducerent dicentem: faue-
te linguis: quæ verba non eodem modo ex-
plicant interpretes. nam Seneca lib. de vi-
ta beata putat; per illa auditoribus silen-
tium indici, ac si dixisset: Loquaces com-
pescite linguas. at Paulus in Epitome Fe-
sti Pompei è contra existimat, bona ver-
ba facere, non silentium ibi postulari. Ego
verò in præsentiarum vtrumque mihi ap-
pime necessarium iudico, silentiam qui-
dem, vt magnalia, quæ de cantico Virgi-
nis prædicare gestio, attentius audiantur;
verba etiam, vt linguis ad Dominum o-
rantibus non solum humanis, sed Ange-
licis grauiusimum hoc argumentum in
Deiparæ Virgibis gloriam, dignè prose-
qui valeam. Excellentiam igitur huius sa-
cti Cantici super reliquæ omnia ostensu-
rus, ex multiplici capite illam vos aucu-
pati posse aperiam. Primo (vt nec mini-
mum apicem omittamus) ex præstantia
tituli illius, singularem eius præminen-
tiam auspicabimur. Plerique hunc com-
munem titulum ei apponunt. *Canticum
Virginis*: alij: *Carmen Triumphale Mariæ*, alij:

Virgineum epitalamium: alij, *dulcissimum* &
que eruditissimum Mariæ canticum: alij, *insig-
nis*, & *memorabilis*. *S. Virginis concentus*:
alij, *Divinum*, & *excellentissimum Mariæ cā-
ticum*: alij, *carmen sanctissimum*, & *diuinum
encomium Mariæ*: alij, *compendium diuinorum
sacramentorum*: alij, *Catholica* & *humilis
professio Mariæ*: alij, *Symbolum Marianum*:
alij, *Euangelica doctrina Mariæ*: alij, *Cate-
chismus perfectorum*: alij, *suavis armonia Dei-
paræ*: alij, *Mariana Cithara perfectissime tem-
perata*. Origenes hunc titulum inscripsit:
Vaticinium virginalè. Cancellarius Pari-
sien- *Psalmium decachordum*. Canisius: *Ge-
nesis*. *primus noui testamenti Hymnus*: Multiplex
certè hic titulus non solum huius Mariæ
cantici super reliqua excellentiam o-
stentat, cum nullum aliud his honorificis
cognomentis cohonestari possit, sed ad
abditissima arcana, quæ in illo latent, de-
te- *nam, vt dixit D. August. super Psal. 33. Si
quis libri titulum rectè nouit, facile totius libri
notitiam assequetur.*

Secundo ex circumstantia loci excel-
lentia huius Cantici commendatur. ab
alto namque monte *super montana*, ad quæ
conscēderat, posita Deipara, ecceinit can-
ticum hoc, vt ostenderet super omnia alia
cantica eminere, & quasi ex sublimi illo
loco, velut è cathedra, dicitaret illud Deut. *Scribite
vobis canticum istud, & docete filios
vestros, vt memaria teneant, & ore decantent,
& sit mihi carmen istud pro testimonio inter
filios Israel.*

Tertio excellentiam huius cantici de-
prehendere possumus ex præstantia, & di-
gnitate Auctoris illius, quod sanè non
prætermisit facer Euangelista Lucas, cum
expressis verbis tradat, Mariam huius can-
tici fuisse compositoricem: *Dixit autem
Maria: Magnificat anima mea Dominum. nō
diffiteor reliquorum canticorum Au-
ctores sanctitate fuisse conspicuos, vt ob-
seruauit D. Chrylostomus, nimirū Moy-
sem, Deboraham, Barac, Annam Samuelis
matrem, Maiam Prophetam, Regem Eze-
chiam, Habacuch, necnon tres pueros Ba-
byloai-*

bylonicos: in nouo etiam Testamēto post Christi aduentum duos alios viros, Zachariam, & Simeonem cantica cecinisse nouimus, quorum tamen nemine refragante nota est sanctimonia, & Euangelico eloquio constabilita. Ceterum cum pene in infinitum sanctitas, ac sufficientia Deipara tam ex naturali ingenij acumine, quam ex supernaturali ei infuso lumine illos omnes præcellat, reliquum est canticū hoc quantū est ex præstantia, sufficientia, & dignitate Auctoris) reliqua cantica longa intercedine superare.

Quarto: commune quidem est rebus perfectioribus eminenter continere plures sibi inferiores, vt constat in anima rationali, quæ vegetatiuam, & sensitiuam excellentiori modo continet; necnon etiam in supremo Angelo, qui reliquorum omnium perfectionibus eminentiori quadam ratione præditus est; ac tandem in Deo, qui ob infinitam eius perfectionem necesse est omnia creabilia eminentissime in se continere; excellentia igitur huius Cantici in eo mirifice effulget, quod reliquorum omnium argumenta, tam veteris, quam noui Testamenti singulari, ac diuino artificio comprehendit. Ea enim omnia illum scopum respiciunt, vt pertractent de gratiarum actione, aut de amore inter sponsum, & sponsam, aut de liberatione ab aliquo ingruente malo, aut de instruendis ignorantibus, aut de victoria ab inimicis reportata, aut de hostium oppressione, aut de diuinis laudibus, vel de abditis arcanis referatis, aut tandem de promissionibus diuina liberalitate adimpletis. Graciam olim referebat Deo populus Israeliticus illud coniciens canticum: *Ascendat puteus quem foderunt principes, & parauerunt dices multitudinis in datore legis, & in baculis suis.* Salomon de amore sermonem instituens in persona sponsæ canit: *Osculetur me osculo oris sui.* propter liberationem à morte cecinit Ezechias: *Ego dixi in dimidio dierum meorum: vadam ad portas inferi.* Isaias ob singulare aliud liberationis collatum sibi

beneficium clamauit: *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, & consolatus est me.* Anna ob munera accepta canebat: *Exultauit cor meum in Domino, exultatum est cor meum in Deo meo.* Moyses ad docendos ignorantes cantauit: *Audite cæli, que loquor, audiat terra verba oris mei.* Debhora propter partam de hostibus victoriam, hoc genere cantici alios ad diuinas laudes inuitabat: *Qui sponte obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino; ego sum, ego sum, que Domino canā, psallā Domino Deo Israel.* propter mirabilem oppressione, & submersione hostium in mari rubro extulit vocē Maria soror Moysis, hilari voce diuinas laudes canens: *Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum, & ascensorem proiecit in mare.* Dauid zelo diuini cultus frequenter diuina præconia promebat: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.* Zacharias, magno Baptiste parens, ad diuina sacramenta sibi reuelata referenda, quibus plenus erat, in canticum illud erupit: *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis: ac tandem S. Simeon propter adimpletam sibi diuinam promissionem non visurum se mortem, nisi videret Christum Dominum, velut Cygnus iam moribundus, sonora voce intonuit: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace.* Omnia isthæ horum canticorum argumenta, quam artificiosè diuina nostra tympanistria Maria vnico suo cantico concluderit, si nosse, placeat & auscultare. etenim vt Deo gratias ageret, cecinit: *Magnificat anima mea Dominum, vt dilecto sponso congauderet, subiunxit: & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo propter præseruationem autem à multiplici humane conditionis miseria, quam in se humili affectu respiciens agnoscebat, addidit: Quia respexit humilitatem ancille sue, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, propter ingentia, & inaudita sibi collata beneficia adiecit: Quia fecit mihi magna, qui potens*

1. Reg. 2.

Deut. 32.

Iud. 5.

Exod. 15.

Psal. 117.

Luc. 1.

Luc. 2.

Luc. 2.

potens

potens est, & sanctum nomen eius. ad instructionem verò pusillanimum cōtauit te-
quens carnē: et misericordia eum à progenie
in progenies timentibus eum. propter partas
à Christo de hoste victorias, verba illa pro-
tulit: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit
superbos mente cordis sui propter diuinitas, à
à Deo factam inimicorum oppressionem
& confusionem, dixit: deposuit potentes de
sede, & exaltauit humiles. propter diuinam
liberalitatem, & magnificentiam appo-
suit Esurientes impleuit bonis, & diuites di-
misit inanes. propter reuelationem, & ma-
gnificationem diuinorum arcanorum, &
præcipue Incarnationis Verbi diuini sic
affata est: Suscepit Israel puerum suum, recor-
datus misericordie sue. ac tandem propter
adimpleta diuina promissa vltimum co-
lophonem cantico suo imponens con-
clufit dicens: Sicui locutus est ad patres no-
stros, Abraham, & semini eius in secula. Ecce
ergo quomodo Marianum canticum re-
liqua omnia eminentiori quadam ratio-
ne contineat. Sed id adhuc magis illud
commendabile reddit, quod si tres pueri
in fornace Babylonis ab igne accenso nō
comburebantur, canit etiam Maria, quod
rubus ardens esset incombustus, virgini-
tatem cum maternitate conferat: cecinit
olim Moyfes antiquam legem, quam (vt
dixit D. Petrus) Neque patres nostri, neque
nos portare potuimus: Maria vero canit pie-
tatem, ac tuauitatem diuinam in omnes
progenies: Anna cecinit partum Samue-
lis, Maria canit virgineum partum Chri-
sti: Ezechias cecinit mortalis sue vitæ
prolongationem, Maria de morte victo-
riam, ac vitæ reparationem modulatur:
cecinit Debora triumphum, quem tulit
populus Israel de hostibus suis, canit Ma-
ria insignem atque gloriosum Christi
triumphum, & victoriam, quam de Ty-
ranis, Dæmone, mundo, carne per mor-
tem reportauit: cecinit Habacuch futu-
rum quem expectabat Messiam, canit Ma-
ria Christum præsentem, quem in ventre
gestat: cecinit Iudith Holofernis capitis
amputationem, canit Maria Diabolici

capitis contritionē, iuxta illud: Ipsa contem-
perat caput suum: cecinit Isaias humani ge-
neris redemptionem, quam propheticis
oculis iam agnouerat, canit Maria mundi
restorationem per Christum executioni
mandati cœptam: canit Simeon semel in
vltis portans Christum, canit Maria per
nouem menses Verbum Dei incarnatum
vtero suo gestans: cecinit Zacharias, quia
factus est pater Præcursoris, canit Maria,
quia facta est mater Saluatoris.

Quintam excellentiam huius cantici
deprehendo ex mirabilibus prodigijs, ac
portentis, quæ diuinam potentiam, sa-
pientiam, & bonitatem mirifice com-
mendant. Pro quo obseruandum est, de-
cem carminibus, seu versiculis contate
præsens canticum, vt verbis Regij vatis
respondeat dicentis: Deus canticum nouum
cantabo tibi, in psalterio decachordo psallā tibi:
in hoc ergo Mariano decachordo decem
Dei magna mirabilia, virgineo ore præ-
dicantur, vt eo solo nomine primum, ac
principem locum inter omnia cantica
merito sibi vindicet. In primo versu su-
premam Dei potestatem, ac eminentissi-
mum iure creationis dominium canit,
vocans illum per anthonomasiā, Do-
minum. Magnificat anima mea Dominum. Lat. l.
In secundo, ineffabile redemptionis be-
neficium exprimit: exaltauit spiritus meus
in Deo salutari meo. In tertio, elementiam,
qua humanæ conditionis miseriam respici-
cit, & respiciendo subleuat: Quia respexit
humilitatem ancille sue. In quarto, magni-
tudinem diuinorum operum ponit: Quia
fecit mihi magna, qui potens est. In quinto,
tempus diuinæ misericordie cum mun-
do aduenisse ostendit: Et misericordia eius
à progenie in progenies, timentibus eum. In
sexto, rectitudinem diuinæ iustitiæ com-
memorat: Fecit potentiam in brachio suo, di-
persit superbos mente cordis sui. In septimo,
brachium diuinæ potentie demonstrat:
Deposuit potentes de sede, & exaltauit humi-
les. In octauo misericordiam erga iustos,
& iustitiam erga peccatores à Deo exer-
cendam: Esurientes impleuit bonis, & diuites
dimisit

AR. 15.

dimisit inanes. in nono, omnia signa, figuras, oracula, vaticinia, atque scripturas de susceptione carnis à Verbo, Laponico stylo, tangit: *Suscipit Israel puerum suum; recordatus misericordiae suae.* in decimo, ac postremo, consummationem omnium suorum verborum ponit, ac Dei fidelitatem in adimplendis promissis pleno ore dicens: *Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in saecula.* quem veticulum merito Deipara ultimo loco apposuit tanquam complementum, & summam aliorum multorum.

si enim prophetarum eloquia consulamus, singulos verius praedixisse reperimus. canit primo loco Virgo: *Magnificat anima mea Dominum.* Achior ad Iudith dixerat: *In omni gente, quae audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.* Canit Matia: *Exultavit spiritus meus: cecinerat Maria: Germinans germinabit, & exultabit letabunda & laudans: gloria libani data est ei.* Canit, *Quia respexit humilitatem ancillae suae: at fecunda Lia in huius figuram dixerat: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.* Canit, *Quia fecit mihi magna, qui potens est, id sane praenuntiaverat David: Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus, necnon & Salomon: Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Canit, *Et misericordia eius à progenie in progenies, quod & regius vates praecinerat: Misericordia tua Domine plena est terra.* Canit, *Fecit potentiam in brachio suo: sed ab his nihil abhorrent verba Davidis: In manu tua Domine virtus, & potentia.* Canit, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles, quod & praenoverat Salomon dicens: Sedes divitum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.* Canit, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes, quibus per similia iam tradiderat idem Salomon, dum dixit: Iustus comedit, & implebit animam suam, venter autem impiorum insatiabilis.* Canit, *Suscipit Israel puerum suum, quod & Deus Abraham dixerat: In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Vaticinatufq; fuerat Isaias: *Ecce servus*

meus suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Canit postremo: *Sicut locutus est ad patres nostros, ut omnia, quae antea commemoraverat, in scripturis praemonstrata indicaret, quod etiam Iudith praenuntiaverat, cum dixit: Et in me Iud. 18. ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel.*

Sexto colligo excellentiam huius Marianae epithalamij ex eo, quod novissimum omnium sit. Solent quidem inter musicos ceteris paribus plures aetliari novae, quam antiquae cantiones, novissimas autem omnium constat eas fuisse, quas cecinerunt Maria, Zacharias, & Simeon; inter has vero primas fere canticum: *Magnificat, quia cum novum fecerat Dominus super terram, mulier circumdabit virum,* plures quidem quam in reliquis inaudita novitates in illud simul confluxere. nam quae concinit, mater est Virgo, Deum & hominem ventre gestans, & quem coeli caelorum capere non poterant, ipsa suo utero concluserat. Deinde nova mysteria referabat, novum, & inaudito amoris, humilitatis, & religionis affectu, illa manifestat, Verbi scilicet divini incarnationem, eiusdem natiuitatem, gratiae eius collationem, peccatorum remissionem, inferni deustationem, ac caelestis beatitudinis consequutionem. quid ergo mirum, si David tot nova in hoc Mariano cantico commemorari praevidens in spiritu dixerit: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra?*

Licet autem canticum hoc novum sit, antiquae tamen, ac vetustissima illius praecesserunt umbrae, & figurae: nam olim Maria soror Moysis ob demersum in mari rubro Pharaonem prima in gratiarum actionem dulce cecinit canticum. Debora propter occisum Sisaram, cuius tempora clavo terebrauerat, eo quod populum Dei affligeret, canticum ad divinas laudes decantandas composuit; Anna mater Samuelis simile aliud cecinit, ob felicem partum caelitus sibi datum: haec omnia cantica quid quae aptius adumbrabatur, quam

Ecce quam

quàm canticū Mariæ, quæ caput non Ho-
lofernis præcidit, aut Silarâ confodit, sed
antiqui serpentis contriuit, & quæ futu-
ra erat, vt nō partū puri hominis, vt An-
na, sed Dei pariter, & hominis, diuino spi-
ritu affante, suauissima suæ vocis melo-
dia cantaret. Vt autē aperte innotescat,
quàm egregiè canticū illud Annæ Maria-
nū hoc canticum præcipue adumbrarit,
obseruare oportet, quod illa cecinit: *Ex-
ultauit cor meum in Domino: Maria, & exulta-
uit spiritus meus in Deo saluatore meo*; illa ce-
cinit: *Arctus fortium superatus est, & infirmi
accinti sunt robore, Maria intonat: Deposuit
potentes de sede, & exaltauit humiles*; illa
cecinit: *Repleti prius pro panib; se locauerunt,
& famelici saturati sunt: Maria: Esurientes
impleuit bonis, & diuites dimisit inanes*; tãdē
si Anna dixit: *exaltauit cornu Christi suæcū-
dē ferē senū reddūt illa Maria verba: Fecit
potentiā in brachio suo, & exaltauit humiles.*

Ibid.

Luc. 1.

1. Reg. 2.

Luc. 1.

1. Reg. 2.

Luc. 1.

D. Bern. D.

Tho. et Rup.

Cant. 1.

Ibid.

Cant. 2.

Cant. 1.

Ibid.

Cant. 1.

Ibid.

Cant. 1.

Ibid.

Cant. 1.

Ibid.

Cant. 1.

Ibid.

Maria, vtero suo tamquā in thalamo spō-
sum deserere, refert Euāgelista, quod abijit *Luc. 1.*
in montana cum festinatione: ibi quærebāt
sponsa in lectulo sponsum: *In lectulo meo* *Cant. 3.*
quæsiui eū, & non inueni, hic virgineo Ma-
riæ ventre clauditur, & a Ioanne, & Eliza-
beth inuenitur: ibi desiderabat sponsa
Christum iam natum videre: *Quis mihi* *Cant. 3.*
det se fratrem meū, sugiem vbera matris meæ,
vt inueniam te foris, et deosculer te hic adest
iā conceptus, & post paucos mēses nasci-
turus, & vberē de cælo pleno lactandus.

O dāuo: si verum est tantō suauiore
esse canticū concentū, quanto & organū
musicum perfectius, & temperatius est, &
conciens in arte canendi peritior, non
erit inde difficile cōiectari, quanta sit Ma-
riani huius canticū excellentia. Musica
quidem nihil aliud est, quàm aggregatio
quædam vocū parium, & impariū, qua-
rum quædam sunt acutæ, quædā graues,
aliæ mediæ; in hoc Mariæ cantico inue-
niuntur voces acutæ, atque sublimēs ad-
eō, vt attingant ipsummet Deum: *Magni- Luc. 1.*
ficat anima mea Dominum: adsunt etiā vo-
ces graues ad eō, vt B. Virginem futuram
mox Dei Genitricem, ad humilitatē an-
cillæ deprimerent, & ad ima demitterēt:

Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum ver- Ibid.
būm tuum. voces etiā mediæ hic non
desiderantur, quæ vtramq; extremorum
rationem participant, Maria dicente:
Fecit mihi magna, qui potens est, hæc enim
magna mediæ quædam fuerunt inter at- Ibid.
tributa diuina, & perfectiones creaturis
cōmunicatas; non equabant quidem illis
diuinis, & increatis, longe tamen supera-
bant omnes creatas, vnde necesse est me-
diæ quædam fuisse inter illa duo extre-
ma. Hinc Vgo Victor. in prologo super *Hugo T. 1.*
Magnificat excellentiam huius canticū per-
pendens, eleganter dixit: *Quis dubiet Ma- in prolo-*
riam recens de Spiritu sancti in se superuenien- nica.
tis tantā plenitudine, & gratia repletam, non
posuisse paruum aliquid, & quod supra terre-
narum mentium capacitatem non esset, in lau-
dem Saluatoris sui proferre: quod si conli-
deres animam Virginis, quæ organum
fuit

fuit diuini citharædi, cuius cœlesti Spiritu afflata concinebat, inde non parum comendabile redditur eius canticum; erat enim organum temperatissimum, cum nulla in ea non solum dominaretur, sed neque pullularet rebellio, aut discordia carnis aduersus spiritum. Instrumenta quidem mœlica sæpe ob subintrantem puluerem rauescunt, aut suauitatem amittunt, in Marianum autem organum, nec minimus peccati venialis puluisculus vniquam subintravit, vt sacrum Cœc. Trid. diffiniuit, vnde suauis sua melodia non potuit vniquam carere. Quid quod tympanistrizia nostra canendi arte primas inter omnes tulit, non secus, ac philomela inter omnes aues, vnde quæ Ouidius de ista egregia carmina cecinit, potiori iure, multoque congruentius in cœlestem hanc conueniunt philomelam:

Philomela. Tu Philomela potes vocum discrimina mille

*Mille valet varios ritû referre modos
Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent*

Nulla potest modulor equinalere tuos.

Insuper est auium spatijs garrire diurnis,

Tu cantare simul nocte dieq; potes,

Sancta tamen Domino de promissis munera laudis.

Sed quas præclaras quæso, ac sublimes non concineret Maria laudes, cum id quod fabulosi Poetæ de suis musis venditabant, nimirum, quod ab illis diuino quodam infuso lumine ad poetam illustrabantur, non solum veraciter nostræ contigerit tympanistrizæ, sed multo sublimiori modo, quàm illi fingebant, vt pote quam Spiritus sancti dulcis aura afflabat, ac suauem eius vocem reddebat, adeo vt sponsus illam auscultare desiderans, diceret: *Sonet vox tua in auribus meis.* Hinc Hugo Viet quem paulo ante citauimus hom. in ser. 6 hæc sapienter scēpsit. *Nemo huius cantici verba putet leuiter estimanda, quæ nimirum de tam profunda conceptione prolata sunt, & absque pro-*

funda inuestigatione digne penetrari non possunt; & omne, quod dictum est, ab illa summe veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhaerens, emanauit, nec diud quicquam dicere potuit, quæ meditando loquuta non est.

Vltimo excellentiam huius cantici colligere licet ex magno honore, quem Ecclesia Catholica Romana à Spiritu sancto edocta, ei defert, qui ad eò singularis est, vt nullum diem præterlabi sinat, in quo illud in templis non resonet, & ab omnibus Ecclesiasticis in Canonicis, & vespertinis horis non recitetur: cuius sanè non immemor Beda dixit: *Optimum, ac saluberrimum in S. Ecclesia mos inoleuit, vt hymnus B. Mariæ, quotidie cum psalmodia vespertine laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium, & frequentior Dominice incarnationis memoria ad effectum deuotionis, & præcogitata sæpius exempla Gentricis illius in virtutum soliditate confirmet.* quod si canticum, *Benedictus*, quotidie in laudibus recitat Ecclesia Catholica, id etiam in laudem Virginis cedit, quæ visitationis suæ mirabili virtute Zachariæ mentem illuminauit, vt propheticum illud vaticinium modularetur.

Ad extremum illud forsitan quispiam circa hoc canticum nosse desiderabit, an soluta oratione, an vero debita carminis mensuræ habita ratione B. Virgo illud composuerit, quidam Doctores hæsitâr, mihi tamen coniunctum magis cum ratione videtur carmine, & metri ratione illud cecinisse: nã si Maria soror Moysis, Debbora, Iudith, Esther, & Anna, quæ Mariæ typum gerebant, carmine cantica sua cantarût, non est negandum, quod, qui non solum has insignes feminas, sed & pastores carmina ad diuinas laudes canendas conficere docuit, excellentius B. Virginem, dum in thalamo eius delitesceret, eodem genere canendi erudiuerit, maxime cum id partim ad excellentiam, & venustatem cantici pertineret. vnde D. Aug. B. Virginē tympanistriziam vocauit:

Ecce 2 Audite

Beda hom. de visit.

Cant. Trid.

Philomela.

Cant. 2.

Ego. Viet.

in ser. 6.

temp.

o stantia.

Audite quomodo tympanistris nostra cantauerit ait enim: Magnificat anima mea Dominum. D. Aug. ser. nu n: immo Rutilius Benzonius Episcopus de S. qui est Lauretanus affirmat, tanta fuisse cantum cum hoc metri diuersitate cumulatam, Rutil. Benz. vt omnium canticorum, & psalmodum li. i. sup. Magnificat. c. 2. compendium quoddam B. Virgo in lucem ediderit. Cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA X.

Singula haec verba: Magnificat anima mea Dominum: secundum literalem, & mysticum sensum pulchre explicantur.

VM beata Elisabeth Spiritus sancti aura afflata, & ex eius imperio (vt praecognouit Deipara) multis praeconiis illam cumulasset, beata Virgo pro singulari sua humilitate nihil prorsus de auditis laudibus sibi arrogans, in Deum tamquam in bonorum omnium auctorem bona omnia sibi ab eo collata reulit, suaui modulans concentu: *Magnificat anima mea Dominum*, vbi impletam intueor sententiam illam, sapientis ore prolatam: *Quomodo probatur in conflatario argentum; & in fornace aurum: sic probatur homo in ore laudantis.* Familiaris quidem est ijs, qui humilitatis virtute praediti sunt, quando laudari se sentiunt, laudum causam subtrahere, aut propriam occultando excellentiam, si possunt, aut in Deum, quae in se sunt laude digna, referendo, si illud primum facere nequeunt. Magna profecto encomia à B. Elisabeth audierat sacra Virgo, quorum causas occultare nec suum erat, nec debebat. non quidem suum, quia illa Spiritu sancto repleta loquebatur; neque etiam debebat, quia quae ad fidei testimonium, & Dei gloriam confirmandam spectant, quando temporis occasio, & personarum ratio postulat, silentio non sunt inuoluenda, et-

iam si ad laudem propriam faciât, dummodo propria gloria non quaratur, vnde sicut, cum magnorum principum nuptiae celebrantur, varia solent poetica cantica seu epithalamia intonari, ita in celebratione nuptiarum Verbi diuini cum natura humana, de quibus apud Matthaeum dicitur, quod aeternus Pater fecit nuptias. *Florio suo*, affuit diuina tympanistris Maria sacrâ illud poema: *Magnificat anima mea*, concinens in laudem diuini Sponsi, de quo Dauid: *Tanquam sponsus procedens de thalamo suo*: quae sanè melius, quam Dauid tunc viturpare de se posset illud Psalmi: *Immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro.* Sed vt iam expositionem aggrederiamur, illud mirabile certe est, quod cum Deus nec augmentum, aut decrementum recipere possit, Deipara nihilominus asserit se illum magnificare: Ecclesiasticus quidem dixit: *Non est minuire, neque adijcere, nec est inuenire magnalia Dei:* & paulò inferius subiunxit: *Quis magnificauit Deum, sicut est ab initio?* quasi dicat: *Nemo: etenim cum Deus sit infinitus, & infinito nihil sit maius, neque illi possit fieri additio, vt docuit Philosophus, consequens videtur non posse Deum magnificari.* Nodum hunc facile soluemus, si varias significationes, variotq; modos Deum magnificandi tradiderimus. D. Augustinus hanc Virginis verba inquit: *Sed sciendum nobis est duobus modis dici, magnificari, id est, aut magnum facere, aut magnum adorare, magnum admirari: quibus aperte docet, Deum non magnificari, quia aliquod in se magnitudinis incrementum suscipiat, sed quia illum magnum esse praedicamus, consentit eidem expositioni Eusebius Emisenus hom. ser. 6. dicens: Dominum magnificat, quia Domini magnificentiam praedicat. ad stipulatur eidem Theophilus in ca. 1. Lucae, dum ait: *Virgo certior reddita de fructu conceptu, glorificat Deum, illi miraculum tribuens, non sibi ipsi.* Cancellarius etiâ Parisien. eandem sequutus expositionem inquit: *Hastis non intellegens scripturas, quemadmodum Dominus à creatura magni-**

Luc. 1.

Prou. 27.

magnificatur non in augmentum sui in se, sed quia magnus esse predicatur, canitur, & laudatur. Eandem etiam sequuti sunt venerab. Beda, Theophylactus, & Euthymius: quare in hoc sensu perinde fuit dicere: *Magnificat anima mea Dominum*: ac si diceret. Tu o Elisabeth me laudas, & magnificas, quod benedicta sim inter mulieres, quod beata sim eo, quod crediderim, quod dicta sunt mihi, ac tandem eo quod Dei mater effecta sim, verum ego laudo, benedico, & adoro Dominum meum, horum omnium honorum munificentissimus largitorum, in quem omnia hæc refero, cum nihil habeam, quod ab eo non acceperim; & quia tot, ac tantis diuinis muneribus me Dominus sublimauit, vt nulla linguæ facundia exprimi queat, interiori animi affectu, & exili hac laude illum prædico. Hinc velim discant viri perfecti Mariana vestigia sequentes, vt in omnibus maiorem Dei gloriam quarant, omniaque cælestis diuina charismata sibi communicata ab illo perenni totius sanctitatis fonte Christo IESU accepisse fateantur, nihil sibi præter peccata ascribentes. Sacra narrat Regum historia, Fortissimum illum Ducem Ioab recusasse in bellum quoddam proficisci absque Regis Dauidis consortio, ne gloria expectatæ victoriæ Dauid defraudaretur, dum absque eius præsentia parca fuisset: *Ne nomini meo ascribatur victoria.* non dissimiliter viri perfecti, ad quos pertinet bona sua opera in publicum prodere, iuxta illud: *Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est: sollicitam curam gerere debent, ne eis propriæ gloriæ cupido subrepat, sed potius horum suorum victoriam ac appetituum carnalium repressioem, & his similia, in Christum Dominum referant, illud Ioab dicentes: Ne nomini meo ascribatur victoria.* in lib. etiam Iudicum legitur, quod cum Gedeon gloriosam illam de Madianitis tulisset victoriam, omnes milites clamabant: *Gladius Domini, & Gedeonis,* vel, vt alij vertunt: *Dominio, & Ge-*

deoni, hi certè partim gloriæ Deo, partim Gedeoni, (quasi sacrificium illius facientes, in quo victima diuidebatur inter Deum & sacerdotes) deferebant, ac beatissima Virgo quasi holocaustum offerens (quod totum in Dei honorem absque diuisione absumebatur) nullam gloriæ partem sibi arrogauit, sed totam in Deum contulit, non partem magnificentiam sibi usurpauit, sed totam magnificentiam Deo ascripsit, dicens: *Magnificat anima mea Domi-* *Lucæ 1.*

num. Ceteram S. Basilius, præfatam interpretationem illorum Patrum, quos adduximus, non respuens, aliam addit in commentario Psal. 29 exponens illa verba: *Exaltabo te Domino, quoniam suscepisti Basilius in me, vbi inquit: Si Deus in celo sursum, & Psal. 29. tu in terra deorsum, quoniam pacto Deum queas exaltare? quid igitur hisce verbis pollicetur propheta: an quod forte ab his dicitur exaltari, qui magna, & que Deum nihil dedecant, intellectu & cogitatione apprehendunt, & vitam omnem ad vnius gloriam Dei componunt? qui igitur ad beatitudinem cum scientia properat, Deum exultat; qui viam ingreditur huic oppositam, nefas est dicere, quantum hic Deus in seipso humiliat. vult sanctus D. Basilius. quod sicut per prauam conuersionem Deus blasphematur, vt D. Paulus dixit: *Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes: & Ezechiel filius Israel impropertauit, quod polluerat nomen sanctum suum in gentibus, sed per puram, & inculpatam vitam laudatur, & magnificatur Deus Apostolo ipso dicente: Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. Sed quanto magis quæso in corpore Mariæ magnificatus fuit Dominus, dum in vtero eius humanam carnem assumpsit: Isaias dixit: Magnificatus est Dominus, quoniam habitabit in excelsis, sed multo magis magnificatus fuit, habitans in humili Virginis thalamo, nam cum in hac habitatione mortalitatis nostræ excellentius, quam in reliquis operibus potentia, sapientia, ac bonitas diuina se ostendat, consequens est longè magis in illa* *Ad Rom. 3.* *Ezecl. 36. 23.* *Ad Phil. 1.* *Isaiæ 33.**

Eccc 3 quàm

Ambros. lib.
2. in Luc.
Psal. 33.

quàm in reliquis Deum magnificatum fuisse. atque ab hac expositione non longè abest alia D. Ambrosij in Lucam, eadè verba exemplo imaginis elucidantis, sic enim ait: *Magnificatur Dominus, sicut & a libi legisti: magnificate Dominum mecum: non quod Domino aliquid humana voce possit adiungi, sed quia magnificatur in nobis. imago enim Dei Christus est, & ideo si iustum religio sum fecerit, anima illam imaginem Dei, ad cuius similitudinem creata est, magnificat, & ideo dum magnificat eam, magnitudinis eius quadam participatione sublimior fit, ut illam imaginem splendida bonorum colore factorum etiam quadam emulatione virtutis in se videatur exprimere. Hoc ipsum exemplo speculi aptè explicari posse arbitror: si speculum paruum ante ingentem statuam, qualis fuit illa Nabuchodonosor, proponatur, parvam statuam figuram refert, quia non potest ampliozem aut maiore illam reddere quàm sit propria ipsius speculi magnitudo; at si speculū magnū sit, magnam statuē sibi obiectę figuram reddet, itaque speculum iuxta maiorem, vel minorem suam capacitatem, maiorem, vel minorem rem sibi obiectam representat. Certè humana natura præclarum quoddam speculum est, in quo Dei imago respicendetur, ut non obscure indicant verba illa: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: hoc autem speculum tanto maius, vel minus est quàm paucioribus, vel pluribus diuinis charismatibus anima ornata est, vnde quæ paucis, certè propter eius paruitatem, parum de Dei excellentia refert, quæ verò maioribus, magis iudicium eius magis ostendat; quia ergo beatissima Virgo inter omnia tam humana, quàm Angelica specula, ob maiora cœlestia munera in eam collata, amplioris dignitatis fuisse perhibetur, id eo Dei magnitudinem plus omnibus intulit, & consequenter plus omnibus illum magnificauit.*

Tria ego speculorum genera, non semel obseruauit: quædam enim reperies rotundæ, & prominentis, quædam figuræ

planæ, quædam deniq; nec prominentis, nec planæ, sed concauæ figuræ; illud autè discriminis inter hæc inuenitur, quod quæ in speculis quasi tumentis, & prominentis figuræ representantur, licet alioquin in se magna sint, parua tamè apparent, tantòq; minora, quàm specula tumentiora, & prominentiora fuerint: quæ vero representantur in speculis planis imperfectis, nec parua, nec magna; sed mediocria visui se exhibent; quæ tandem in speculis concauæ figuræ representantur, magna apparent: non secus superbi homines instar tumentiam, & prominentium speculorum Deum, alioquin magnum, paruum & exiguum referunt, nam ut eleganter, & acurè dixit Origenes, sicut Deus bonis operibus nostris magnificatur, ita & prauis minoratur, verba eius sunt hæc: *Cum grandem fecero imaginem, id est animam meam, & magnificauero eam opere, cogitatione, sermone, tunc imago Dei grandis efficitur, & ipse Dominus, cuius imago est, in nostra anima magnificatur; & quomodo crescit Dominus in nostra imagine, sic si peccatores fuerimus, minuitur, ac decreuit: Viri autem iusti, & sancti, imperfecti tamen pro humana fragilitate, tanquam imperfecta specula plana, Dei quidem imaginem representant, sed nec paruum, nec magnam, sed mediocrem; Viri autè perfecti tanquàm specula concaua, ac profunda, ob profundam eorum humilitatem Deum referunt, magnum, ut potè magnalia in illis operantem, vnde Seraphicus noster D. Bonauentura explicans eadem verba: *Magnificat anima mea Dominum, dixit: Tunc anima nostra verè Deum magnificat, quando sub ipso se ipsam captiuat & humiliat, iuxta illud Ecclesiastici: quoniam magna potentia Dei solius, & ab hominibus honoratur. Hoc modo magnificabat magnus ille Baptista Christum, cum dicebat: Non sum Ioan. Christus, non sum propheta, non sum Elias. Illud oportet crescere, me autem minui: cum ergo beatissima Virgo præ cæteris omnibus sanctis, tam hominibus quàm Angelis, propter profunditatem eius humilitatem,**

Origen. hom.
8. in Luc.

D. Bonau.
sup. c. 1. Luc.

Ecclesi.
10.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Genes. 1.

litatem, speculum esset magis cōcauum, consequens est Deum, maiorem multo in se representasse, atque adeo multo magis eum magnificasse, quàm omnes purg creaturæ. Verùm licet velis verbum hoc *magnificare* in rigorosa eius significatione sumere, prout importat, *magnum facere*, quod antea paruum erat, adhuc secundum hanc etiam acceptionem omnimoda veracitate dicemus, B. Virginē Deum magnificasse, quia cum paruulus esset in utero eius, per quotidianum nutrimentum, quod intra uterum & extra uterū ad vbera sua illum lactans exhibuit, varia corporis incrementa ei tribuit, & ex paruulo infantulo puerum, & ex puero iuuenem, & ex iuvene adolescentem illum reddidit: igitur cum B. Virgo materiam subministrarit ad vitale augmentum Christi, merito dicitur Deum fecisse magnum, & in toto rigore illū magnificasse. Sed iam sequentia verba explicemus: *Magnificat anima mea Dominum*. non potest quidem mysterio vacare, quod B. Virgo patris sui Dauidis, in diuinis laudibus decantandis supremi choriphei, stylum mutauerit; ille namq; inuitabat animam suam ad diuinarum laudum exercitium dicens: *Lauda anima mea Dominum: Benedic anima mea Domino*. B. autem Virgo non ait: *magnifica*, sed *Magnificat anima mea*. non diffiteor magnam redolere perfectionem in Dauid adeo sibi subiectam habere animam, ut cum imperio posset illi præcipere: *Benedic anima mea Dominum*: at longè maioris perfectionis argumentum est, quod Virgo dixerit: *Magnificat anima mea Dominum*: hoc enim loquendi genere apertè manifestauit, non opus fuisse animā eius quæ continuò Deum magnificabat, ad illum magnificandum excitari, & stimulari: Dauid quidem pex externas occupationes compellabatur à diuinis laudibus ad tempus cessare, & idè indigebat excitatione ad illas animum eius reuocante, at B. Virgo, quæ à primo instanti vsus liberi arbitrij ab actibus orandi, & merendi nec per momentum se abstulit, vt tra-

dūt, D. Antoninus, & Albertus Mag. idq; non solum vigilans, sed dormiens, vt auctor est Rupertus, nec non & D. Bernardinus, non indigebat verbis illis excitatoriis ad diuinas laudes animam eius stimulantibus. Sanctos quidem homines tanquam citharas quasdam contemplos diuinas laudes concinentes: interdum tamen pro humane fragilitatis conditione in peccata quædam venialia prolabentes dissonabant, ac subinde opus erat excitari & temperari, vt ad pristinam armoniam, & suauem concentum reducerentur; B. autem Virgo cithara semper fuit bene adè temperata, vt à diuine legis norma, aut à rationis regula ne latum vnguem vnquam discederet, vt sacrum Cōcilium Tridentinum diffiniuit, nunquam insuauem concentum reddebat, nec sonum quempiam emittebat, quem in Dei gloriam actualiter non referret, & idè non indigebat illo genere excitationis, quod Dauid, & alij Sancti vsurparunt & quidè ad hoc significandum cōsulò volui Spiritus sanctus (ni faller) vt in tota sacra pagina nullibi verbum hoc *Magnificat*, ab alio quàm à B. Virgine vsurpatum inueniretur: legimus quidem: *Magnificate Dominum mecum: Magnificatus es vehementer* magnificat verò in tertia persona solum hic reperitur.

Age nunc expendamus secundum illud verbum *anima*: arbitror sanè id dixisse, Primò, vt significaret, se non vacare diuinis laudibus ore solum, & lingua, sed præcipuè anima, cuius contrarium factitabant illi, de quibus conquebatur Deus per Isaiam: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me*: cuius generis laudatores perfimiles mihi videntur leoni illi mortuo, in cuius ore fauū melis inuenit Samson; illi enim licet alioquin gratiæ vita carentes, diuinæ laudis fauū in ore tantum versant, non sic Deipara Maria, quæ adè creatori suo intenta erat, vt nūquam ore psalleret, quin & mente diuinas laudes meritorie meditaretur. Secundò dixit *anima*, vt omnibus viribus,

D. Anton. 4.
p. tit. 15. cap.
20. §. 6.
Alber. Mag.
lib. de B. V.
c. 17. & 197.
Ruper. lib. 5.
in Cant. in
princ.
D. Bernard.
ser. 51. art. 1.

Conc. Trid.

Psal. 32.
Psal. 103.

Isaia 29.

Judic. 13.

Greg. Naz.
apud Sixtū
Senensem
lib. 2. Bibli.
Orig. hom. 1.
in Ezech.

Luc. 1.

viribus, & potentiis illius, per quas ipsa operabatur, Deum se magnificare indicaret. D. Gregorius Nazianzenus, & Origenes aiunt, quatuor animalia in Apocalyp. Ioanni ostēsa, quatuor significare animæ vires, & affectiones; homo quidem indicabat vim rationis, Leo vim irascibilem, Bos concupiscibilem, Aquila conscientiam, seu spiritum; vt ergo Deipara significaret se his omnibus animæ potentiis Deum magnificare, dixit: *Magnificat anima mea*, adeo autem perfectè, & exactè id præstitit, vt paucis huius Cantici verbis in singulis eius versibus diuinam magnificentiam cōmendarit; & cum decem esse confiteret, illò velut decachordo, aut psalterio decem chordarum cœlestis nostra tympanistica diuinas laudes cecinerit. Prima: *Magnificat anima mea Dominum*: non certè huic vel illum, sed absolute simpliciter, & per antonomasiam, *Dominum*. Secunda, magnificat eius redemptionem, & salutem: *Et exultauit spiritus meus in Deo saluari meo*. Tertia resonat magnificentiam Dei in respectione humilium, & eorum beatificatione: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, ecce enim ex hoc beatam meditent omnes generationes. Quarta redolet magnificentiam in operatione mirabiliū: *Quia fecit mihi magna qui potens est*. Quinta resonat magnificentiam Dei in misericordia, & miseratione erga timentes Deū: *Et misericordia eius à progenie in progeniem, timentibus eum*. Sexta indicat magnificentiam in superbiorum, & arrogantium conculcatione, & dispersione: *Dispersit superbos mente cordis sui*. Septima magnificentiam in humilium exaltatione, potentibus de sede depulsis: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*. Octaua magnificentiam in esurientium saturitate, in diuitibus vacuis dimissis: *Et diuites, &c.* Nona magnificentiam in perditorum restauratione, & liberatione misericorditer suscipiente ingratam plebem: *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordie suæ*. Decima tandem commendat Dei magnificentiam in exhibitione &

implectione eorum, quæ ipse pollicitus fuerat antiquis Patribus: *Sicut locus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in secula*.

Rursus illud obseruatione magna dignum esse reor, neminē inter puras creaturas veracius, quàm Virginem, dicere potuisse *anima mea*: nam vbi peccatum intrauit, continuo seruitus dominatur, nullumq; libertati illi seruituti oppositæ relinquens locum, nam vt Ioannes dixit: *qui facit peccatum, seruus est peccati*: cuius Ioan. 1. rationem reddens D. Petrus inquit: à quo 2. Pet. 2. *enim quis superatus est, huius & seruus est*: vnde consequens est, vt quot in eo dominantur peccata, totidem dominorum ipse seruus sit: eum ergo reliqui omnes peccatum originale contraxerint, necesse est omnium eorum animas non esse suas, sed eius cuius seruituti subiacebant: & licet per baptismum peccati originalis macula, penitus deleatur, sensus tamen hominis, & cuncta cogitatio eius pronā manet ad malum ab adolescentia sua, vt dixit Moyfes, vnde semper caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, à quo sanè seruitutis genere, pugna scilicet carnis contra spiritum, nec per sacrum baptismatis lauacrum fideles liberantur, & autem Virgo, quæ in instanti conceptionis dæmonis caput contriuit, peccatum originale non cōtraxit; & ideo semper libera fuit ab eius seruitute, & ab ea, quæ captiuam animam duxit sub lege peccati, quare ipsa sola inter puras creaturas potuit dicere, etiam in primo momento suæ conceptionis, *anima mea*, vnde S. Antonius Archiepiscopus Florentinus epresbè docuit, neminem propriè dicere posse, *anima mea*, nisi qui totaliter liberam illam habet ab omni peccati seruitute, cuius tria genera ipse assignat: primum est seruitus peccati originalis, aut mortalis, iuxta præcitata verba Ioannis: *qui facit peccatum, seruus est peccati*: secundum est sanguinis, & propinquitatis, quæ non semel captiuam tenens animam, ne Deo suo se tradat, plerumque prohibet, vt con-

ut contigit adolescenti, qui à Christo vocatus, non statim petrexit, sed dixit: *Permitte me prius sepelire patrem meum*: tertium est seruitus illa, qua quis pecuniæ obedit, & bonis temporalibus ita tenaciter adheret, ut ad Deum ire non sinat. hanc expertus fuit ille, qui Domino sibi dicente: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia que possides, & da pauperibus, & sequere me*: tristis retrocessit, quia multas possessiones habebat, quatum amor tyrânica sub seruitute illi tenebat. cum igitur B. Virgo ab hoc triplici seruitutis genere omnino libera esset, nec enim iacuit sub seruitute peccati: *Anima mea non est polluta, ab infantia mea usque nunc*: cum etiam carni, & sanguini non acquiescens, sed ut vera filia Abrahæ egrediens de cognatione sua, & de domo patris sui, triennis infantula, templo Dei se mancipauerit, & ab omni propinquitate affectu longe aliena Deo inferuiret, ut tradunt D. Ioan. Damascenus, D. Gregor. Nyssenus, D. Epiphanius, & B. Euodius. nec tandem inordinata bonorum temporalium affectio illi dominata est, quæ non coactè, sed liberè pauperem vitam gessit; nam si Apostolus Petrus dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*: certius multò est, ac manifestius B. Virginem eadem omnia ex animo reliquisse: hinc consequens fit, ut cum sola Deipara, ab hoc triplici seruitutis genere penitus libera esset, perfectòq; dominio pars superior animæ eius in inferiorè, quam semper in officio continebat, absq; interruptione potiretur, ipsa sola potuerit dicere, *anima mea*. At dicet quispiam, si B. Virgo se Deo totaliter donauerat, iam non sua, sed Dei erat, igitur non poterat dicere *anima mea*: nam cum per donationem abdicet à se, donans dominiù rei donatæ, iam non manet illa sua, sed eius cui illam donauit. ita sane contingit in rebus creaturæ donatis, secus aut in multis, quæ Creatori donamus, quorum sanè dominiù non tam amittitur, quam in aliud perfectius, & excellentius cõmutatur: ad eum certè mo-

dum, quo firmitus redditur dominiù pecuniæ, quæ in mensa nummularia, aut in tutissimo deposito reponitur. nulla certè cogitari potest secuta magis argentaria, aut tutius ærariù, & ut Hispano sermone dicitur: *No ay banco mas seguro, ni mas ageno de quebrar, que el de Dios*; vnde qui animam suam illi donat, & in ærario eius illam reponit, tanta gaudet securitate, ut Christus Dominus dixerit: *Nemo rapiet eas de manu mea*: licet igitur B. Virgo se totà Deo donasset, rectè poterat dicere, *anima mea*: nos si cupimus liberè dicere posse *anima mea*, oportet, ut illa super passionem, & effrenes appetitus dominetur, & spiritus carnis petulantiam coerceat. Magnus ille Philosophus Plato humanum corpus describès, apud illud cum quadriga composuit, per simile illud dicens, curru quatuor rotarum, quem duo potentes equi ducerent, quorum vnus grauis, tardus, & pigerrimus, alter verò promptus, velox adeo, ac celer erat, ut oporteret aurigam vna manu, huius in chamo maxillas constringere ad comprimendam eius viuacitatem, altera verò funco flagello ad alterius torpedinem, ac segnitiam excutiendam uti. Quadriga hæc quatuor rotarum ad viuum refert corpus humanum quatuor elementis, velut quatuor rotis constans, quia instar quatuor rotarum, summa velocitate ad mortis littus illud ducit. Equi verò, inter se discordes, intellectus sunt, & appetitus; iste quidem velox ad voluptatem, legi inobediens, effrenis, & petulans, ille autem post originale peccatum extenuatus, debilis, ac infirmus torpedinem quãdam ad spiritua lia exercitia contraxit, & ideo opus est, ut liberum arbitrium diuina gratia adiutum fræno, & flagello vtatur: Fræno quidem ad insolentiam appetitus compescendâ, flagello vero ad segnitiam, & pigritiam intellectus propulsandam; id si quis præstiterit, licebit ei dicere *anima mea*: alioquin minimè, cum potius sit eius cui vitiosè seruit, non sua. Ad extremum minimè mysterio vacare crediderim, quod

FFF B. Vir-

Matth. 10.

Ibid.

Ezech. 4.

Genes. 12.

D. Damasc.

lib. 4. de or-

thod. lib. 2. c. 13

Greg. Nyss.

de nat. Chri-

sti.

D. Epiph. li.

de vita B.

Virg.

D. Euod. a-

pod Nicesa.

lib. 2.

Ioh. 10.

Plato de corpore ho-

mano.

B. Virgo, non dixerit: *Magnificat anima mea Deum sponsam, aut filium, sed Dominum*: existimo id consulto fecisse, tum humilitatis studio ducta, ut se ancillam illius faceret, non sponsam, aut matrem, quæ magnam dignitatem redolet, Dominus autem relativiè dicitur ad seruum; ut veram ergo Dei seruum, & humilem ancillam se esse profiteretur: *Magnificat, dixit, anima mea Dominum*: tum etiam dixit *Dominum* absolute, & sine restrictione, utpote qui non fortuna (ut aiunt) aut industria, sed *natura* Dominus esset; in hoc enim sensu Regina Esther dixit: *Dominus uniuersorum tu es, & in diuisione tua cuncta sunt posita*: & in eodem etiam Regius uates cecinit: *Nomen tibi Dominus, tu solus Altissimus super omnem terram*: ita modo Iudith dixit, soli Deo competere nomen Domini: *Dominus nomen est tibi soli, qui solus es Dominus, fortis, & potens*.

Homines quidem regiam potestatem ab hominibus accipiunt, quatenus humanæ reipublicæ sibi vnum præesse statuunt, & ei potestatem supra ceteros omnes conferunt, eius dominio sponte se subdentes. At Christus pluribus, & nobilioribus titularis regiam consecutus est potestatem, qui quinque præcipuè sunt. Primus est *iure vnionis hypostaticæ*: ex quo enim ille homo Deus est, & humanitas diuinitatè sibi coniunctam habet, omnium creaturarum spiritualium, & corporalium, cælestium, & terrestrium dominium, & potestatem habet. Huius tituli meminit Athanasius in serm. de Deipara, & Cyril. lib. 3. in Ioan. cap. 2. & l. 2. c. 15. ubi docet Christum, uti hominem accepisse à patre potestatem super omnia, ex quo nimirum homo ille diuinitatem accepit, quam Filius habet à Patre. De quo titulo illud est Matth. 11. *Omnia mibi tradita sunt à Patre meo*: probat Damascen. orat. 1. de Natiuit. B. Virg. Secundus est *iure redemptionis*; ex quo enim suo sanguine nos redemit, Dominus est absolutus nosse multò magis, quam Dominus alicuius serui empti, quod ius habuit ab instati incarnationis,

namquamvis enim tunc, xòdum sanguine effudisset, tamen effundere decreuit, & eius efficacem voluntatem Pater accepit, & nostram Christus promeruit redemptionem. Hoc dominium vniuersale est omnium creaturarum, non solum terrestrium, sed etiam cælestium; terrestrium quidem, nam cum ipsæ ad plenum dominium Christi *iure redemptionis* pertineant, etiam quæ ipsius sunt, pertinebunt; cælestium verò, quia fructus redemptionis etiam in illorum utilitatem redundauit: ciuitas enim illa cælestium spirituum perfecta est hominum redemptione; de quo titulo est illud Matth. *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*: nimirum, postquam completa est redemptio, hoc enim dictum est post resurrectione: datam autem sibi dicit potestatem quantum ad exercitium, & usum; nam quantum ad facultatem, obtinuit eam, ab instanti incarnationis, uti diximus. Meminit huius præ excellentis tituli Bernardus lib. 3. ad Eugen. *Christus inquit possessionem sibi vindicat iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris*. hæc Bernardus. Ius creationis habet ut Deus, meritum redemptionis, & donum Patris, ut homo: *donum Patris* appellat, vnionem diuinitatis: nam vnire diuinitatem humanitati, donum fuit Patris, concessum humanitati illi. Tertius est *iure hereditatis*; ex quo enim ille homo filius erat Dei, paternam obtinuit hereditatem, quæ est dominium plenum omnium rerum: *Si enim filius est, & heres*: ut dixit D. Paulus; de quo titulo est illud Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam*: & Matth. 21. *Hic est heres*: & ad Hebr. 1. *Locutus est nobis in filio, quem constituit heredem vniuersorum*. Quartus est *iure donationis*; data enim sunt à Deo omnia Christo homini in dominium, de quo Ioan. 13. dictum est. *Sciens, quia tradidit ea omnia Pater in manus*. & Ioan. 17. *Dedit illi ei potestatem omnis carnis*. Quintus est *iure meriti*, ex quo enim homo ille Patri satisfacit, & honorem peccatis hominum læsum propria morte reparauit, meruit, ab ipso

Lucæ 1.

Esther 13.

Psalm. 83.

Iudith. 9.

D. Athan.

D. Cyril.

Matth. 11.

Matth. 11.

D. Bernad.

Ad Rom.

Psalm. 2.

Matth. 21.

Ad Hebr. 1.

Ioan. 13.

Ioan. 17.

ab ipso Patre omnem honorem, & digni-
 tatem huius tituli meminit Paulus: *Humi-*
liatus semetipsum factus obediens usque ad mor-
tem, mortem autem crucis: propter quod &
Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen,
quod est super omne nomen, ut in nomine Je-
su omne genu flexatur, caelestium, terrestrium,
& infernorum, & omnis lingua confiteatur,
quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei
Patris. His igitur modis dominium Chri-
sti perfectus est omni potestate, & domi-
nio humano ex parte tituli, & iuris. Sec-
undo perfectus etiam est ex parte pleni-
tudinis potestatis, & dominij: Domini enim
inter homines non habent plenam pote-
statem in ipsos, nec possunt imperare
quæcumque velint, nec subditi regum
sunt eorum ferui: at Christus plenum do-
minium, & potestatem habet supra ho-
mines, potestatem præcipere quæcumque
ei placuerit, & obligare nos ad ea omnia,
quæ velit, vitæque, ac mortis nostræ ha-
bet integrum imperium, unde potestas
eius est temporalis, & spiritualis, nimi-
rum regia, & sacerdotalis. Tertio perfe-
ctus est ex parte eorum, quibus domina-
tur, est enim (vt diximus) omnium ter-
rum Dominus, imperat enim Angelus,
dæmonibus, ac creaturis insensibilibus,
& obediunt ei omnia, etiam quæ sensu
careant. Si autem loquimur de dominio,
quod habet in homines, regnum eius &
potestas supra omnes gentes est, nec so-
lum viuos, sed etiam mortuos comple-
ctitur: ex his autem non eos solos qui sunt
in cælo, sed etiam eos, qui in Purgatorio,
& in Inferno sunt: dominatur enim et-
iam in his per iustitiam suam. Quarto ex
parte superioris, neminem enim habet su-
pra se, sed illa humanitas soli est diuini-
tati subdita, sub se habens omnes potesta-
tes, inde Rex est regum, & Dominus domi-
nantium. Quinto ex parte durationis: ho-
minum enim principatus morte com-
plentur, postquam non iam reges, aut prin-
cipes sunt, aut vllam in alios habent po-
*testatem, iuxta illud: *Cum interierit, non**
super omnia, neque descendet cum eo gloria

eius. at Christus morte non amisit pote-
statem, sed permansit eius imperium, &
manebit in æternum, nec vnquam dissol-
uetur, aut ei alius succedet, vt Daniel va-
*ticinatus est: *In diebus regnorum illorum sus-**
citabit Deus cæli regnum, quod in æternum
non dissipabitur, & regnum eius alteri popu-
lo non tradetur: comminet autem, & con-
sumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in
æternum: quod ideo dictum est, quia sæ-
culo hoc consummato cessabunt omnes
principatus, & regna hominum: at regnū
Christi, eiusque dominium, & potestas
permanebit etiam in futuro sæculo sine
fine. Aduertendum est tertio, habuisse
quidem Christum hanc regiam potesta-
tem, vt diximus, ab instanti incarnationis,
cum ex vnione Verbi præcipue eman-
auerit, vnde & à Magis tanquam rex qua-
ritur, & in incunabulis adoratur, & mu-
neribus afficitur, vt D. Matthæus narrat:
**Vbi est, qui natus est rex Iudeorum?* & in-*
gressus Ierusalem cum pompa regum
*nomen non refutat, sed acceptæ: *Benedi-**
ctus, qui venit in nomine Domini, rex Israel.
& Iudeorum principibus id ægre feren-
*tibus respondit: *Si isti tacebunt, lapides cla-**
ma-bunt. Et passionis tempore regem se
 esse non negauit: *Tu dicis, quia rex sum ego:*
 & in titulo, crucis nomen regis deleri nō
 permisit: illa enim Pilati vox, quod scri-
 pti, scripsi, ex diuina dispositione emana-
 uit. Fuit igitur verus rex, ac verus Domi-
 nus, etiam dum in hoc mundo visibiliter
 conuersabatur, tamen non exercuit po-
 testatem hanc, sed repressit, obediens fa-
 ctus etiam hominibus usque ad mortem:
 non enim venerat iudicare, sed saluare,
 non ministrari, sed ministrare, & animā
 suam dare in redemptionem pro mul-
 tis, quod tanto magis eius humilitatem
 commendat, quod cum Rex regum esset,
 & Dominus omnium, subditum se fe-
 cit etiam pessimis hominibus propter
 nos. Præcesserat figura huius rei, in Da-
 uide, qui multo ante fuit vnctus rex à Sa-
 muele, quam regnaret, & potestatem exer-
 ceret Saule regnante, à quo multa passus
 est.

est. Non tamen ita se huius potestatis exercitio spoliavit, quin etiam ante mortem (exigentibus causis quibusdam) eam exercuerit, ut exterioribus operibus, eius, quæ latebat, significationem aliquam præberet. nam Luc. 8. Legionem demoniorum in porcorum multitudinem magnam ire permisit, & occidi fecit, tanquam rex, & Dominus omnium: eo enim opere placuit uti ad suæ diuinitatis ostensionem. & Lucæ 22. eadem potestate asinam, & pullum solui, & sibi affertur iussit dicens: *dicite quia Dominus his opus habet*: & Ioan. Omnes eiecit de templo vendentes oves, & boues; & nummulariorum effudit es, & mensas subuertit, quod insignis fuit potestatis, & dominij. & Marc. 2. Ficum exsiccauit. & Ioan. 8. Adulteram à pœna legis Mosaicæ liberauit, & à Magis adorari voluit, & acclamationes regias (uti diximus) admisit, & passione imminente militibus præcepit, ut discipulos suos liberos abire permitterent. Hæc omnia potestatis sunt regiar, non qualiscunque, sed absolutæ, & perfectæ, qualis erat in homine veri Dei filio. Post resurrectionem verò, ut supra dixi, plenum potestatis exercitium assumpsit.

Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*: quod quidem ipso opere significauit, mittens discipulos in vniuersum orbem prædicare Euangelium, & legem omnibus impertiri, nulla regum, aut principum facultate requisita, tanquam verus Dominus dominantium, & rex regum, & modò in cœlis regit, & gubernat inuisibiliter. Ut enim rex in vna Ciuitate residens cæteras regni partes regit; sic Christus residens in cœlis, quæ mundi huius sunt, gubernat per scientiam, & potentiam fortiter, & suauiter omnia attingens; illinc punit delinquentes in hoc sæculo, illinc Ecclesiam suam defendit, dirigit, & protegit. Hæc ex Cardinale Tolet. sup. c. 1. Lucæ.

S. D. N. Paulo V. gratia Dei adiuti, factuimus, cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

In eadem verba: *Magnificat anima mea Dominum: eximia Deipara Maria gratitudo erga Deum explicatur, pariterq; docetur, relatis ex Patrum doctrina varijs de gratitudine animalium exemplis, quantum oporteat, nos gratos esse Deo, non solum in magnis, sed in minimis, & tam in aduersis, quam in prosperis.*

PVD antiquos Patres vetustissimus hic mos inoleuit, ut cum singulare aliquod beneficium diuinitus suscepissent, continuo diuinas laudes concrepantes, varia cantica cõponerent, quibus grati animi sui significationem præberent. hic gratitudinis, ac diuinæ laudis spiritus Mariam Moylis sororem impulerat, ut parta de Agyptiis victoria, & populo Israelitico in deserti securitatem educto, simul cum Hebræis mulieribus tyrannū acciperet, & illud canticum vsurparet: *Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum, & ascensorem eius deiecit in mare.* In quo sanè sacratissimæ Virginis typum gessit, non modò quia Mariæ nomine erat insignita, sed quia idem ferè argumentum vtriusque fuit; nisi quod soror Moylis typicam, beata Virgo veram, perfectam, & cõlummatam de spiritali Pharaone, & exercitu eius per Christum victoriam, nostri generis reparatione, superborum deiectionem, & humilium exaltationem cecinerit. Eiusdem generis fetè & argumenti est id, quod disara Chananzorum duce occiso, Debora, & Barac cecinerunt, his verbis: *Quis spontè obtulit deus deus Israel*

Israel animas vestras ad periculum, benedixit Domino. Idem & quod Iudith obrucato Holoferne principe Regis Assyriorum decantauit, dicens: *Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exaltate, & inuocate nomen eius.* Quid memorem Annam Samuelem, quæ cum iam à probro sterilitatis ad honorem matrisfamilias processisset, tantam animi sui gratitudinem cantico suo declarauit, ut limum aliquod beneficium accepisse videretur? Mitto Tobie canticum, vbi pro accepta cæcitatibus curatione, Ezechie verò regis pro vite prorogatione, Salomonis in gratiam sponsæ suæ filie regis Pharaonis, & in typum spiritualis desponsationis Ecclesiæ cum Christo; Trium puerorum in fornace, in gratiarum actionem, quod illos Deus saluos, & incolumes ab igne reddidisset: Ionæ, ad flectendam Dei misericordiam, vt à cete emergeret, Habacuc verò, vt aliquando populus Israeliticus à Babylonica captiuitate liber in patriam regrederetur. Istud quidem, quod sacratissima Virgo cecinit omnium ferè argumenta complectitur (si modo res, quæ tunc in figuris illis contingebant, ad veritatem perducere commostremus.) Cecinerunt quidem pueri inter medias fornacis flammæ, quia ignis non tetigit illos, cecinit Maria, quia inter medias originalis peccati flammæ non solum voracissimus hic ignis non tetigit, sed neq; fomitis peccati scintilla eam inuasit. cantauit Maria soror Moysi, quod populum Israeliticum à Pharaonis imperio liberauerat, cecinit Maria, quod æternus Pater iam filium suum misisset, vt à tyrannica diaboli seruitute genus humanum liberaret. cecinit Ezechias propter beneficiū augmenti quindecim vitæ annorum, cecinit Maria, quia Christus venerat, vt peccatores vitam habeant, & abundantius habeant, vt ipsemet dixit. cecinit Moyses, quia legem à Deo latam promulgabat, cecinit Maria, quia legislatores ipsam vetero suo gerebat, qui nouam legis gratie

normam promulgaturus erat: cecinit Anna, quia Samuelem Prophetam generauerat, cecinit potiori iure Maria gratulabunda, quia Prophetas illuminantem, & caput ipsum Prophetarum conceperat. cecinit Deborah propter beneficium liberationis populi Israelitici, cecinit Maria propter beneficium redemptionis generi humano collatum. cecinit Habacuc Christum à longe venturum, cecinit Maria præsentem Christi aduentum. cecinit Simeon, quia semel, & ad breue tempus infantem Iesum vlnis suis accepit, cecinit Maria, quia iam Christum per tres menses in ventre gestabat, per sex alios eundem gestatura. cecinit tandem Zacharias, quia cum mutus esset, verbum oris ei restitutum erat, cecinit Maria, quia Verbum Patris ei datum fuerat, vt intra viscera sua carne illum indueret. Propter hæc ergo tam sibi, quàm humano generi collata beneficia grati animi significationem Deipara præbens, debitas gratias Deo referens, in illa verba prorupit: *Magnificat anima mea Dominum.*

Hoc Mariano exemplo vellem omnes fideles accendi, Primo, vt sicut Maria laudata, & commendata ab Elisabeth ad diuinas laudes se conuertit, ita & nos ab alijs laudati idem faciamus, in largitorem omnium bonorum Deum, quidquid est in nobis laude, & commendatione dignum, referentes. Nam si in nobis sistamus, bonaq; virtutum officia nobis ascribamus, de ipsiq; superbe effera mur, fures sumus, & latrones, vsurpantes omnino quod Dei est. formidandumque est nobis exemplum Herodis Regis, qui cum pro tribunali ad populum concionaretur, illeq; acclamaret, *Dei voces, non hominis: confestim percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus exspirauit.* Vt ergo per ingrati animi vitium dona Dei amittuntur, ita ex eo quod grato animo in Deū donatorem referuntur, conseruatur, & perficiuntur. nam ad locum, vnde exiit *Eccl. 1. flumina, illuc & reuertuntur, vt iterū fluant.*

Rom. 12.

Secundo oportet, vt à Virgine discamus sollicitos esse in gratiarum actione, vt, & Apostolus monuit, cum dixit: *Orationi instantes, vigilantes in ea, in gratiarum actione, quibus verbis non obscure mihi indicasse videtur magnam huius exercitij vtilitatem, cum, tametsi in oratione varij affectus exerceantur, et fidei, spei, charitatis, humilitatis, & similibus, solius actionis gratiarum meminerit: existimo (ni fallor) id consulto fecisse Apostolum, quia probè agnoscebat ingratitude vitium inexorabilem reddere Deum, vt orantis precibus non annuat. Vt enim tam eleganter, quam verè dixit D. Bernardus:*

D. Bern. ser. 3. in Epiph. Dom. Ingratitudo inimica est animæ, exiuitio meritum, virtutum dispersa, beneficiorum perditio; ingratiudo ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordie, fluentia gratie; propter hoc denique sponsa mox, vt gratiam de læua sensit, gratias egit, non expectans plenitudinem, quæ in dextera est. Idem etiam ser. in Epiph. alia his non dissimilia scripsit, dum ait. Gratiarum cessat discussus, vbi recursus non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed, & quod accipit, vertitur ei in perniciem; fidelis autem in modico, censetur dignus munere ampliori. & alibi idem D. Bern. querens causam, ob quam Deus denegat bona spiritualia, quæ frequenter ab eo postulamus, cum alioquin ipse dixerit: Petite, & accipietis: pulsate, & aperietur vobis, non aliam assignat, nisi ingratitude nostram, quæ Deum inexorabilem reddit: verba illius hæc sunt.

*D. Bern. ser. cont. peccatum vitium ingrati-
tudinis.
Koan. 10.*

Sed iam animò mouet fratres mei, quid sibi velis, quod minus erga nos liberalis nunc diuinæ elementia videatur, vt quibus tanta contulit non rogantibus, non desiderantibus, immo & forsasse recusantibus: nunc orantibus, obsecrantibus, postulantis, sepius, immo continue, videatur multa minora negare? quid enim præcipuus charissimi. Abbreuiata est manus Domini, an forte thesauri gratie defecerunt? Quid inquam putamus, verum voluntas mutata sit, an immutata facultas? Neutrum sane de eo estimare licet, neutrum fas est credere de omnipotenti, & immutabili

li maiestate. Quid sibi vult ergo, quod ineffanter orantes, obsecrantes, postulantes non exaudit, quibus tantam, & tam gratuitam misericordiam prærogauit: respondet paulò inferius S. Bernar. in hæc verba: Hæc, hæc, non inuenitur, qui redeat, & agat gratias Deo, nisi hic alienigena. Nonne decem mandati sunt? & nouem vbi sunt? Meministi Luc. 17. credo verba Saluatoris hæc esse, nouem illorum ingratitude arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes, Iesu, fili Dauid, miserere nobis: sed desuit eis quarta, quam adiecit Apostolus gratiarum actio, quando nec dixerunt, nec egerunt gratias Deo. Multos quoque videmus vsquo hodie satis importune petentes, quod sibi deesse cognouerunt: sed paucos admodum nouimus, qui dignas super acceptis beneficijs gratias agere videantur. Nec reprehensibile, quod instanter petimus, sed plane petitiuam negat esse eum, quod inuenitur ingrati. Et forte hoc etiam clementia esse videtur, ingratis negare, quod postulant: ne contingat nobis, vt tanto gratius de ingratitude ne iudicemur, quanto magis accumulati beneficijs ingrati probabimur exstitisse. Sanè ingratiudo nostra adeò excreuit, vt & ipsa bruta animantia omnis rationis expectantia, apertissime illam damnant, cum nobis ingratiudinis morbo laborantibus erga illos, qui varijs beneficijs non cumularunt, illa suis benefactoribus gratissima se exhibeant. vt enim refert Fulgositius, Titi Sabini canis dominum in carcere nunquam deseruit, eoq; postea ad gratias scilicet Gemonias deducto, in gementium morem latrando semper domino alsiuit: & mirantibus hominibus, panem, qui oblatu erat, non manducans ori Domini admovebat: qui postquam in Tyberim proiectus fuit, in annem secutus dominum, vt poterat, ex aqua caput eius lenabat, quem viuere adhuc arbitrabatur, quibus enim potuit modis, gratias refectre enixus est, quod ab eo enutritus esset. D. Ambros. rem mirabilem refert de gratitudine cuiusdam canis, quam etiam pau-

*lib. 1. c. 10.
Ambro.*

Ambrosij ita omnibus pergrata erunt, vt non moleste ferant illa referre; sic enim ait: *Quis tam tenax potest esse beneficij, & memor gratie (scilicet vt canis?) quandoquidem pro domino etiam in latrones insilire noverunt, & extraneorum accessus prohibere nocturnos, & mori pro domino, & commorari cum domino sint parati: sepe etiam necis illatae evidentia canes ad redarguendum reos iudicia prodiderunt, vt multo eorum testimonio plerumque sit creditum. Antiochie ferunt, in remotiori parte Urbis crepusculo necatum virum, qui canem sibi adiunctum haberet. Miles quidam, praedandi studio, minister caedis exitebat, testis idem tenebroso adhuc diei exordio in alius partes concesserat. Tacebat inhumatum cadaver, frequens spectantium vulgus adstabat, canis questu lacrymabili Domini desebat acumiam. Forte is, qui necem intulerat (vt se habet versuta humani ingenij) quo confusandi in medio auctoritate praesumpta fide ascesceret innocentiae, ad illam circumspiciens populi accessit coronam, & velut miserans appropinquavit ad suum. Tunc canis sequestrato paulisper questu doloris arma visionis assumpsit, atque apprehensum tenuit, & velut epiloquo quodam miserabili carmen immurmurans, universos conuertit in lacrymas. Fidemque probatione detulit, quod solum tenuit ex plurimis, nec dimisit. Denique perturbatus ille, quod tam manifestum rei indicem, neque odij, neque inimicitiarum, neque invidiae, aut iniuriae alicuius poterat obiectione vacare, crimen diutius nequivit resistere. Itaque quod erat difficilissimum, visionem persecutus est, quia defensionem prestare non potuit. Quid nos dignum nostro referimus creatori, cuius cibo vescimur, & dissimulamus iniurias: Accedunt adhuc, quae de aliis canibus eruditi Polyantheorum Auctores referunt, nam de Liuij canem commemorant, quod postquam dominum suum mortuum conspexisset, ab omni cibo profusus se abstinuit, vt domino suo non superuiveteret.*

Testor etiam ego, me in Hispania in ciuitate Abulensi canem quendam agnovisse, qui plus quam per integrum annu

ab agro quodam non recessit, in quo dominus eius propter quoddam homicidium suspensio interierat, cum tamen agnita huius canis fidelitate à quibusdam religiosis in monasterium duceretur, singulis diebus locum illum, vbi suspensus fuerat dominus, visitabat; vnde propter hanc fidelitatem hoc illi nomen impositum erat *leal*, quod hispano sermone tantum valet, quantum latino *fidelis*. Atque hinc est, quod D. Ambrosius miram canum gratitudinem perpendens, illam ante oculos in haec verba nobis proponit, vt nos gratos reddat. *Ad immemores beneficij, & desides, atque ignavos clamat Scriptura: Canes muti nescientes latrare, discite ergo in ore tuo verbum tenere, ne quasi mutus canis commissam tibi fidei custodiam quodam praenarrationis silentio deseruisse videaris. Talis canis viator, & comes Angeli est, quem Raphael non otiose sibi, & Tobiae filio adiungendum putavit, quando perrexit, vt Asmodeum fugaret, & firmaret copulam coniugalem. Memor enim affectus gratia pellitur daemon, stabilitur coniugium. Muta itaque specie bestiae sanctus Raphael Angelus Tobiae iuuenis, quem tuendum receperat, ad relationem gratiae erudiebatur affectum. Quis enim non erubescat, gratiam bene de se merentibus non referre, cum videat etiam bestias refugere crimen ingrati? sed iam quod de gratitudine aliorum animalium varij Auctores commemorant, subiiciamus. Berecorius Berecor. venatorem, quod Elkphas, cum in foueam cado, & grat. beneuolo animo illum sequitur, & omni ferocitate deposita propter susceptum beneficium edomatur, narrat etiam Fulgos. & refert Polyanthea, quod quum Polyan. vbi Pyrrhus urbem Argos irrupisset, Elephas supra. in Urbis porta magistrum, à quo regebatur, mortuum praesentit, cuius rei dolore percitus, sine discrimine amicos, hostesque virgendo, inter hostes progressus, prius non desistit, quam magistri corpus adinuenit. Aul. Gel. quodam Andruodam nomine, qui ad bestias lib. 5. de gra. à domino suo damnatus, à quodam leone, ijs. cui*

D. Amb. lib. 6. exam. c. 4. Isa. 36.

Tobia 6.

Berecor. venator, quod Elkphas, cum in foueam cado, & grat. beneuolo animo illum sequitur, & omni

Polyan. vbi Pyrrhus urbem Argos irrupisset, Elephas supra.

Aul. Gel. quodam Andruodam nomine, qui ad bestias lib. 5. de gra. à domino suo damnatus, à quodam leone, ijs. cui

Hist. Ierof. id referente Bercorio ver. grat. att. & gratitudo.

cui ipse benefecerat, fuit indemnis seruatus. narrat etiam historia Ierofolymitana, quod cum ultra mare esset exercitus Christianus, inuenit miles quidam leonem, quem serpens longa sua cauda taliter alligauerat, ut non sineret illum se mouere; miles miseratione commotus erga leonem, serpentem occidens illum liberauit, cui leo in significationem gratitudinis ob tantum beneficium perpetuae militis seruituti se mancipauit, solebatque praedas, quas per nemora capiebat, ad militem deferre, adeo ut non solum ipse, sed magna pars exercitus cibo illo aleretur. sed adhuc (quod non minus mirabile est) milite illo ad patriam redeunte, mare, & nauem intrante, ac leonem dimittere volente, leo mare ingressus dominum suum usque ad mortem sequutus est. Historiographi item in vita S.

Historiogr. in vita S. Hier. & habetur in Polyanihea ver. gratitudo.

Ruffin. in vita S. Macharij. Fulg. li. 5. c. de gratiis. & refert Polyanihea ver. gratitudo.

Ibid.

Bercor. ver. bo. gratitudo.

Hieronymi referunt de quodam leone, quem ipse pede infirmantem curauerat. ad onera ferenda obedientem semper sibi existisse: idem etiam cum Ruffino de leaena S. Macharij referunt adeo se illi gratam exhibuisse, propterea quod catulos eius liberasset, ut pecudum ac ferarum pelles, ut inde indumenta conficeret, ad Macharium deferret. quid plura? Fulgof. Contaretrus Galata, cum Regem in praetorio occidisset, conuendit. quo facto visus est equus sentire tergo suo domini hostem insidere, unde dentibus apprehenso fræno, ita ut nulla iam ratione habentis regi posset, ad altissimum saxum celeri cursu contendit, atque ab eo se, insidentemque simul hostem praecipitauit, propria inuicem domini necem ultus. De Aquila deinde idem auctor refert, quod cum virgo quaedam illam educaisset, in huius beneficii gratitudinem, aues, quas aucupabatur, ei ferebat, posteaque in eodem rogo, cum virgine mortua combusta est. Rursus, de Tigride lego apud Bercorium, quod cum in profundam foueam cecidisset, & quidam miles casu transiens, ipsam inde extraxisset, continuo libera-

to rem suum sequebatur, & cauda blandiendo, qua ratione poterat, gratias referebat. quid de quadam Aspide dicam, de qua (ut ex Fulgof. tradit Polyanihea) cum in Aegypto in pauperis domo enutrita peperisset, & vnus filiorum morfu interceptum hospitis filium vidisset, serpens hic filios suos omnes occidit, nec deinceps ultra in ea domo commorari voluit, quasi praecauens, ne simile damnum postea hospiti inferret. In vniuersum tandem de omnibus auiibus, quamgratas suo creatori se exhibeant suauitate suae melodiae, his verbis eleganter descripsit D.

Ambros. Nonne videmus minutissimas aues, dum illucescentem diem aurora producit, in quibusdam nidorum cubiculis varia dulcedine personare, & id studiose agere, prius quam procedant, ut creatorem suum, quia loquela non possunt suauitate demulcerant? & quem admodum vnaquaeque earum, quoniam confessione nequit, modulis prodat obsequium, ita, ut videatur sibi deuotius gratias agere, quam dulcius personant; hoc etiam peracto diei cursu similiter facit. Quid ergo sibi vult ista certis temporibus disposita cantilena, & iniqua intentio, nisi gratiarum quadam sit immoderata confessio? Aues ergo propter viles escas gratias agunt, tu pretiosissimis epulis pasceris, & ingratus es? Quis igitur non erubescat sensus hominum, habens sine psalmodum celebritate diem claudere, cum ipsa aues ad gratificandum psalterij suauitate persulcent, & eius gloriam non versusum dulcedine personare, cuius laudes volucres modulata cantilena pronunciant? Imitare ergo frater, minutissimas aues, mane, & vespere, Creatori gratias referendo. Et si es deuotior, imitare lusciniam, cui, quoniam ad dicendum laudes dies sola non sufficit, nocturna spatia perungit cantilena decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens, operi tuo adde nocturna curricula, & insonnem suscepti laboris industriam Psalterij serie consolare. haec tenus D. Ambros. Verum ego non solum volucres caeli, & animantia terrae, sed, & insensibilia, immo, & inanimata gratitudinis tributum creatori suo incessanter referunt

referte obseruauit: Terra enim coelestis pluuiæ aqua irrigata sursum mittit suauissimam florum fragrantiam, & cultori suo plus frumenti refert, quam ab eo accepit. vnde Seneca de benef. dixit: *Hominis gratos similes esse secunda terre, que cultori suo vberiores fructus, hoc est, plura grana reddit, quam accepit.* Flumina, quæ à mari progrediuntur, ad ipsum gratanter reuertuntur, & quasi cum vlura, & lucro, quod acceperunt, reddunt; nam amarum, & salis aquam ab eo mutant, dulcem verò, ac suauem ei restitunt. Copiosa Dei beneficia quid quæso sunt, nisi flumina quædam, quæ ex immenso illo mari Oceano diuinæ libertatis, & munificentiæ proficiuntur? quæ proinde oportet, vt per gratiarum actionem, omnia nobis in Deum referentibus, ad ipsum reuertantur, vt his verbis eleganter dixit, D. Bern. super Cant. *Origo fontium, & fluuiorum mare est, virtutum, & scientiarum Dominus Iesus.* Quis enim Dominus virtutum, nisi ipse Rex gloriæ? sed, & iuxta *Anne canticum*, idē ipse Deus scientiarum Dominus est, continens in carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo ex illo fonte manant. Non solum autem, sed & si quis caller ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est. *Thesauri etiā sapientiæ & sciētiæ ibi oēs absconditi sunt.* Quædā casta cōsilia, iusta iudicia, sancta desideria, nōne rinuli fontis illius sunt? Quod si capta aquarum secretis, subterraneis que recursibus incessanter a quora petunt, vt inde resus ad visum, vsuque nostros ingi, & infatigabili erumpant obsequio, cur nō etiam spirituales riuus, vt arua mentium rigare non desinant, proprio fontis, sine fraude, & sine intermissione reddantur? ad locum vnde exeunt, reuertantur flumina gratiarum, vt iterum fluant. consonant his, quæ acutè dixit Plutarchus: *Sicut mensarij non grauati reddunt deposita pignora, vt quæ in hoc ipsum acceperint, vt restituunt, sic nos, quod à diis accepimus. Ad hæc quid est, quod Dauid dicit: Celi enarrant gloriam Dei: nisi quod pro beneficio pulchritudinis, & soliditatis sibi collatæ, clamoso quodam silentio diuinam liberalitatem commen-*

dant? Sol deinde regulari suo motu ab Orienti ad Occidentem plagam incessanter girans, creatorem suum absque vlla interpolatione laudat. Vnde est, quod, cum ad præceptum Gedeonis olim illo dicente: *Sol contra Gabonem ne moueatis.* Ios. 10. Sol à motu suo, & consequenter, à diuina laude, quam per regularem suum motum creatori suo exhibebat, cessarit continuò. Iosue, quia videbatur sibi cœlo motum prohibens, quati os eius ad diuinas laudes promendas soli obturasse, ipse absque vlla mora, os suum aperuit ad illas prosequendas, & vice illius concinendas, vt aduertit paraphrastes Chaldaeus, qui super citata verba: *Sol contra Gabonem ne moueatis: inquit: Laudabat Iosue coram Domino Iehoua, & ait: Sol contra Gabonem ne moueatis. ac tandem orbis terrarum, de quo Salomon dixit: Et hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis: pro beneficio suæ creationis, continuò laudat suum creatorem, dum omnibus nobis vberem illum laudandi materiam abundè suggerit. hinc Trimegistus (sic nūcupatus, quasi ter Maximus, diceretur, quia, & summus sacerdos, & sapientissimus Philosophus, & Rex potentissimus esset) in libro Pimandri dixit: *Tota mundi conspiratio, & rerum pulcherrimus ordo contemplandi Deum materiam suggerit: est enim natura veluti liber vnus diuinitate plenus. his per similia sunt verba magni Basilij dicentis: Mundus hic vniversus, velut liber quidam inscriptus est, Dei gloriam denuncians occultam, & inuisibilem Dei maiestatem per se ipsum annuncians tibi, qui mentem habes ad intelligentiam veritatis.**

His ab animantibus, & à rebus inanimatis petitis exemplis vellem vos omnes non solum excitari, sed & inflammari ad gratitudinem erga Deum præstandam; vt tamen perfecta illa sit, & omnibus numeris absoluta oportet duo apprimè obseruare: Primum, vt non solum pro magnis, sed pro minimis beneficiis, assuescat animus Deo gratias reddere, vt his verbis eleganter dixit Diuus Bernardus:

Gggg Dili.

Seneca li. de benef.

D. Bern. ser. in Cant.

Ios. 10.

Trimeg.

Plutarch. in mor.

Psal. 118.

Paraph. Chæ. super Ios. 10.

Sap. 12.

Trimeg. h. Pima. Dia.

Basil. ho. 11 Examer.

Diligenter considera, quae tibi opponuntur, ut nulla videlicet Dei dona, debita gratiarum actione fruantur, non grandia, non mediocria, non pusilla: denique conemur colligere fragmenta, ne pereant, id est, nec minima beneficia obliuisci haec Bernardus, quae mihi sanè didicisse videtur ex verbis illis Christi Domini: *Euge serue bone, quia in paucis fuisi fidelis, supra multa te constituam.* Immo D. Augustinus non solum gratias agebat pro magnis, & paruis beneficiis, sed & pro malis, quae non fecerat: sic enim Christum Dominum alloquebatur: *Gratias tuas ago, & misericordiam tuam, quia peccata mea, tamquam glaciem soluisi gratiae tuae, & quaecumque non feci mala: quid enim facere non potui? Secundum est, ut non solum in prosperis, sed, & in aduersis gratiae Deo referantur, id enim aperte voluit D. Paulus, cum dixit: *In omnibus gratias agentes*, hoc est, tam in secundis, & felicibus, quam in molestis, & in fortunatis successibus. In cuius figuram lego fortissimum illum Ducem Aodaeque bene, sinistra, ac dextera manu euse vsum fuisse, ad expugnandos hostes; simileque huic est, quod Aristoteles Politic. commemorat, dum ait, Platonem hanc legem statuisse, ut ciues omnes ad arma exercenda indifferenter, & indiscriminatim, dextera, & sinistra vterentur. hac dexteritate praediti esse debent amici Dei, ut tam in secundis, quam prosperis rerum euentibus, gratias Deo referant: *In omnibus gratias agentes*: quod & Philomela, suauissimi cantus auis, nos facere monet, dum ita suauiter canit contenta in caliginosae noctis tenebris, ac in ipso aurorae, aut meridiei tempore.*

Sed audiamus, si placet, quae Catholicae Ecclesiae Patres in hoc eodem genere argumenti, sapienter scripsere. D. Augustinus explicans illa verba: *Benedicam Dominum*? *Ait tibi aliquis, sibi benefacit, quando abundant secularia, quando multum abundat frumenti, olei, vini, auri, argenti, mancipiorum, pecorum, salum, quanta mortalis incurrupta persequitur; ea, quae us-*

seuntur, crescant omnia, nihil immatura morte subtrahatur, felicitas tota abundat in domo, circumstant omnia, tunc benedicet Dominus. Non sed in omni tempore: Ergo, & tunc, & quando ista secundum tempus, & secundum flagella Domini Dei nostri turbantur, auferuntur, minus nascuntur, iam nata diabuntur, & inde sequitur penuria, egestas, labor, & tentatio. Sed tu, qui cantas tibi? benedicavo Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo, & quando ista dat, benedic, & quando ista tollit, benedic. Quia ille dat, ille tollit, sed seipsum à benedicente se non tollit. Idem etiam Sanctus Augustinus super Psalmum 91. alia pro eius pariter, & ingenioso animo digna, versans illa verba: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime: ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem, & veritatem tuam per noctem in hunc modum scripsit: *Canta ore, psalle operibus. Ad quam rem? Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. Quid sibi vult, quia mane annuntianda est misericordia Dei, & per noctem veritas Dei? Mane dicitur, quando nobis bene est; non dicitur, quando tribulatio tribulationis est. Quid ergo dixit breuiter? Quando tibi bene est, gaude Deo, quia misericordia ipsius est. Sed dices: si misericordia Dei est, quando bene mihi est, crudelitas ergo ipsius est, quando male mihi est. Non, sed quando bene est, lauda misericordiam quando male est, lauda veritatem, quia qui peccata flagellat, non est iniquus. Iam in nocte erat Daniel, erat enim in captiuitate, quando Deum laudabat, in lacu erat, & per noctem confitebatur veritatem Dei: dicebat enim *Peccauimus, inique egimus, iniquitatem fecimus: Tibi Domine gloria, nobis confusio. Cum misericordiam annuncias mane, & veritatem per noctem, semper laudas Deum, semper confiteris Deo, & psallis nomini eius. In decachordo psalterio, cum canico in cithara, hoc est, verbo, & opere. Cum canico in verbo, in cithara, in opere. Hanc eandem doctrinam, docuit D. Ambrosius nos Diuus Ambrosius. nam exponens verba illa: *Memor fui nocte nominis tui, ait in hac verba: *Nec magnus est, si tunc Domino*****

Domino gratias agas, quando in prosperis, & secundis es; sed si tunc adbareas Christo, quando te persecutio exagitat, quando aliqua precella perturbat, amisti filium in illo dolore, in illa nocte, in illa destitutione, memento Domini Dei tui, ne in tua prauaricere erasina: pulsus in exilium, memento, memento Domini Dei tui, parva dixerit charitatem Deo praeseras: alicuius diuini oppressus potentia, amisti proprias facultates, memento Domini Dei tui, ne te nox egestatis adducat à deuotionis affectu: hoc enim mandatum legis, vt in nocte magis queras, quando magis exaudiaris à Domino, & possis dicere: In tribulatione inuocaui Dominum. Actandera Diuus Bernardus explicans illa verba: De mane vsque ad vesperam finies me, sic ait: Finies me, id est, consummabù me. Non in solo mane visitationis, aut tantum in vesperationis, sed in vtroque simul erit perfectio mea. Sicut me ego, qui tantum sperabam vsque ad mane, cum Dauid dicat: Custodia matutina vsque ad noctem speret Israel in Domino. Et quoniam pusillus in spe, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea, robur omne videlicet, de quo adhuc sub tegula gratia futurorum improvidus confidebam. Conuiuium autem diabolus, qui tanquam leo rugeus circuit querens, quem deuoret. Tu ergo Domine hac contritione humiliatum, & probatum, de mane vsque ad vesperam finies me; quoniam factum est vesperare, & mane, dies vnus. Quamobrem ego, vt didi i. Benedicam Dominum in omni tempore. hoc est, mane, & vesperare, non sicut ille, qui confitebitur tibi cum benefeceris ei; non sicut illi, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt; sed dicam cum sanctis si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? Et in mane quidem, sicut pullus hirundinis, sic clamabo, vt vesperare autem, meditabor, vt columba, quatenus & cum gratia matutinum auiserit, in modum hirundinis exultans, & clamans gratias agam pro visitatione: cum vespera ingruerit, non deerit sacrificium vesperinum, cum instar columbae gemens lacrymas fundam in tribulatione. Sic enim deseruiet vtrumque tempus Deo, cum, & ad vesperum demerabi-

tu sciam, & ad matutinum laetitiam. Placet vtrumque Deo, & peccator compunctus, & iustus deuotus, cui è regions displicet tam ingratus iustus, quam peccator securus. hactenus D. Bernardus. quibus tam in secundis, quam aduersis gratos nos Deo esse debere docet. Cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XII.

In eadem verba. Magnificat anima mea Dominum: idem gratitudinis argumentum prosequimur. tres illius gradus ex sententia D. Thomae multiplici tam humana, quam sacra eruditione illustrantes, paucisque contra ingratitude vitium inuehinur, ac de diuini laudibus à gratiarum actionem decantandis non pauca tradimus.

T virtutè gratitudinis Deo valde charam, & nobis mirum in modum vitium ad praxim reduceri facilius valeamus, oportebit varios illius exponere gradus, vt quantum cum diuinæ gratiæ adiutorio possibile nobis fuerit per illos omnes ascendentes, Creatori, ac summo benefactori nostro grati existamus. assignat Angelicus Doctor S. Thomas hos omnes gradus in 2. 2. q. 107. dicens: habet tamen diuersos gradus secundum ordinem eorum, quæ ad gratitudinem requiruntur. In qua primum est, quod homo acceptum beneficium recognoscat. Secundum est, quod laudet, & gratias agat. Tertium est, quod retribuatur pro loco, & tempore secundum suam facultatem. Ecce sanctus Thomas primum, & infimum gradum gratitudinis constituit beneficii recognitionem, hoc gratitudinis genus, tanetti infimum, tanti faciebat S. Theodorus Ancyræ Episcopus, vt in concione habita in Concilio Ephesino diceret: Solet vberior

D. Tho. 2. 2. q. 107. art. 2. in corp.

D. Theo. An-
Ora Episc. vt
habetur in cō
cil. Ephes. ca.
10. item 6.

B. Detu. ser.
de Cant. Ego-
stie Regis.
Ihu. 33.
Ibid. 129.
Ibid. 1.
Ibid. 17.
Luc. 1.
Ibid. 1.
Ibid. 33.

illis obuenire, qui grato animo gratiam accipiunt; tantum enim plerumque donorum proficitur, quanta eorum est gratitudo, qui eiusmodi donis potiuntur: quare, cum de accepto dono, donatoris benignitatem grata recordatione agnoueritis, non modò pro acceptis fecistis satis, verùm ad maiorem quoque beneficiorum largitionem donatorem affinxistis. Annotat autem Angelicus Doctor S. Thomas, quod sicut recognitio hæc beneficij est primus, & infimus gratitudinis gradus, ita, non recognoscere beneficium est supremus, ac vitimus ingratitude gradus verba illius sunt hæc: Sed quia quod est ultimum in generatione, est primum in resolutione, ides primus ingratitude gradus est, ut homo beneficium non retribuat. Secundus est, ut dissimulet, quasi non demonstrans se beneficium accepisse. Tertium, & grauissimum est, quod non recognoscatur: siue per obliuionem, siue quocumque alio modo. Hinc Seneca lib.

3. de be.

beneficiis dixit: Ingratus est, qui dissimulat; ingrator est, qui non reddit; & ingraticus omnium, qui oblitus est. quare beati in cœlesti patria (ut obseruauit D. Gregorius n. suis Moralibus) Coronas suas mittebant ante agnum: quia certaminum suorum victorias non sibi ascribentes, sed Christo, ab eo quidquid boni habebant, accepisse recognoscebant. Secundus gratitudinis gradus, quem assignat S. Thomas, est, quod verbis laudemus, & gratias

D. Greg. lib.

22. mor. c. 5.

apoc. 4.

agamus benefactori. Ex defectu huius Rex Ezechias punitus fuit, ut enim tradit Ioseph in lib. de bello Iudaico, postquam Dominus ei miserat Angelum, qui occidit centum octuaginta quinque millia hostium suorum, debebat (ut moris erat) ob hoc singulare protectionis beneficium diuinæ laudis canticum intonare, quod quia omisit, Deus grauer illum puniuit. Hoc gratitudinis genus erga Deum familiare ad eum erat Virgini Deiparæ, ut Seraphicus noster S. Bonauentura tradat, illam primam inuenticem fuisse illorum

Ioseph de bello

Iudaico.

verborum: Deo gratias, à religiosis viris satis usurpatorum; sic enim ait: Ne forte in salutarique sua Virgo à Dei laudibus tollere-

D. Bonan. 2.

3. Medii sc.

rit, si quis eam salutabat, illi pro saluatione (Deo gratias) referebat. id ipsum tradit etiam Diuus Antoninus 4. p. suæ summæ Theol. in hæc verba: Virgo cum vocabatur, respondere solita erat, Deo gratias, ut illud modicum verbum non esset sine laude Dei. Huc etiã faciunt verba D. Augusti dicentis: Quid melius animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm, Deo gratias: hoc n. nec dici breuius, nec audiri letius, nec intelligi grãdus nec agi fructuosius potest. Ego verò addo, diuinæ maiestati pergrata ad eum esse hæc verba, ut in cœlesti aether velit beatos in cœlesti patria ore illa verare; testatur enim D. Ioannes lib. suarum reuelationum se audisse venerabiles illos senes ante thronum agni, sonora voce, sine fine clamantes, honor, virtus, gloria, & gratiarum actio Deo nostro in secula seculorum. Hoc genus gratitudinis diuinæ laudes decantandi, licet ad omnes spectet, speciali tamen ratione, religiosam vitam agentibus conuenit, ut non obscure mihi significare videntur verba illa Regij vatis: Laudate serui Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri: in quibus duplex seruorum Dei genus distinguit; quorum quidam in beata illa æternæ felicitatis domo commorantur; alij verò, qui in atriis illius habitant, hoc est, in domibus monasticis factarum religionum, vbi nouitij degunt, futuri profectu in cœlesti illa patria: tam ergo illos, quàm istos inuitat David ad laudandum Dominum. Laudate serui Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. S. Basilii excellentiam Religionis alta mente perpendens, aptè satis statum Religionis statui beatorum comparauit, quia quemadmodum in illo nulla est auri, & argenti fames, nulla bonorum temporalium sitis, ita statum religiosum colentes, per votum paupertatis, omne dominum, & proprietatem, ac liberum earum vsum per solemnem professionem à se abdicant; & sicut in illo beatitudinis statu maxime puritas viget, quia, ut ait Ioannes: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominatio-

D. Augusti

ad Augusti

apoc. 7.

Psal. 134.

D. Basilii

Psal. 134.

apoc. 21.

1678

Math. 27. nem faciens, ad eò vt nec licita alioquin matrimonia, & multò minus vsus eorum ibi permittantur, Christo dicente: *Non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in celo:* ista religiosi status cultores per solemne castitatis votum, ad matrimonium inhabiles sese reddunt, & carnis lasciuiam compescunt, & à Venere per totam vitam se abstinere pollicentur, & sicut in cœlesti illa Ierusalem omnes ad nutum suo Creatori obediunt, & sequuntur agnum, quocumque ierit, non secus religiosi viri propter solemne obedientiæ votum prælati voluntatem sequuntur, quocumq; illos ducere velit, & veluti inferiores cœli, qui ad motum primi mobilis rapiuntur, ipsi ad motum prælati mouentur: deinde sicut in cœlesti beatitudine summa effulget animorum vnio, & concordia, adeo vt melius, quàm in primitiua Ecclesia cœlicolæ omnes sint cor vnũ, & anima vna, ita licet in religionem, velut in mysticâ arcam Noë, per multi diuersarum nationum, per plures etiam naturali quadam, ac congenita antipathia inter se dissidentes, supernaturali tamen eharitate vniti, mutuo amore sibi consentiunt. vnde hac ratione Magnus Dionysius Areopagita putat, religiosum monachum vocari, quia Græco idiomate significat vnitatem, quam monachi apprimè amplecti tenentur: ac tandem quemadmodum in cœlesti patria diuinarum laudum concentus nec per momentum cessat, Dauide dicente: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Et Ioanne asserente: *Quasi omnia animalia requiem non habebant die, ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus,* ita in religione, quæ cœlestis illius Ierusalem imago quædam est, diuinæ laudes singulis diebus, statutis horis, cum magno iubilo decantantur: sicut enim olim quidam erant in Templo Domini ad diuina cantica recitanda destinati: *Constituit cantatores, & cantatrices:* ad eundem certè modum habet Deus in magno templo Ecclesiæ Catholice Monachos cantores, &

Moniales cantatrices, ad diuinæ laudes concinendas destinatas. Et qui dem si rex Dauid, cum variis occupationibus tam belli, quàm reipublicæ regiminis grauatus, & oppressus, septies quotidie diuinis laudibus vacabat. *Septies in die laudem dixi tibi.* super quem locum Diuus Augustinus ait: *Septies in die significat, semper, solet esse quippe iste numerus vniuersitatis inditium, quia per septem dies currentes, & decurrentes, tempora vniuersa voluuntur:* vnde & idem Dauid hanc continuationem significans inquit: *Semper laus eius in ore meo:* si inquam Dauid tot publicis negotiis distentus à diuinis laudibus non cessabat, quantò magis oportebit religiosos, quos Deus à sæculi curis, à rerum temporalium sollicitudinibus liberauit, diuinæ laudis immemores non esse, sed sollicitos, ac fideles in hoc genere veltigalis, & honorifici tributi regi Christo pendendo: Sane regius Propheta Dauid ad eò diuinis laudibus affectus erat, vt silentio prætermittis aliis causis, ob quas à Deo postulare potuisset, ne se ob patrata scelera in infernum detruderet, hanc solum assignauit, quia ibi semper adest continua cessatio à diuinis; postquam enim dixerat: *Eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam,* continuo subiunxit: *Quia non est in morte (scilicet æterna) qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Vt tamen diuinæ laudis gratitudo grata & accepta sit Domino, oportet, vt conscientia nostra sit pura, vt ait D. Paulus. *Leuantes puras manus ad Deum.* vt enim dixit Ecclesiasticus: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* vnde Origines eleganter dixit: *Quis pius est ita canore vocis, & ita spiritus pure mentis, qui sincere canat, vt cantilena eius diuinum delectare possit auditum? Ille profectò est, qui nullum rancorem habet in se peccati sonum, qui nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in spiritu gerit, ille potest dicere: Ego Domino canam.* Atque hac facit, quod Israelitæ in captiuitate Babylonis stentes clamabant: *Quomodo cantabimus canticum Domini, in terra aliena?*

Psal. 108.

D. Aug. sup. Psal. 33.

Psal. 35.

Psal. 6.

1. Tim. 2.

Ecl. 15.

Orig. hom. 6.

Iud. 5.

Psal. 136.

Gggg 3 quasi

quasi dicerent, defixi in terra hac misera, plenique terrenis affectionibus, & conglutinata in pulvere anima nostra, quomodo cantabimus Domino canticum laudis? ad hoc sanè alludens D. Chryso-

D. Chry. ho. 6 ad ep. ad Ro. *ve Domino fas, non erat, quanto minus id fas erit anime barbaræ: si captivus hoc non licebat quanto potius, qui servus sum peccati, & alienam vitam vivunt, maia, clausoque ore esse, debent, & organa, ac vasa cantici suspendere?* Hinc sponfus ad hoc significandum dixit:

Cant. 2. *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora: super quæ verba Origenes super Cantic. adnotavit, faciem sponse esse animam divinx gratiæ pulchritudine sine macula, & ruga, oculis Dei placentem, cuius propterea vox laudis dulcis, ac suavis est eius auribus; ut enim inquit Divus Bernardus:*

D. Bern. ser. 62. in Cant. *Quia non displiceat vox, si displiceat facies, necesse est ut simul conveniant, & pulchritudo faciei, & suavis vocis.*

Hinc licet ansam fumere ad tertium, & supremum gratitudinis gradum explicandum: hunc dixit D. Thomas præcitato loco, consistere in recompensatione beneficii per opera, in obsequium benefactoris exhibita; unde Tobias dixit:

Tob. 13. *Regem seculorum exalstate in operibus vestris: humilitas namque sanctorum, pietas, patientia, castitas, misericordia, ac ceterarum virtutum opera gratificantur Deo, & magnificant Christum, immò & coronant, ut Dominus Zachariæ dixit. Ab istis sumes aurum, & argentum, & facies coronas, & panes in capite Iesu sacerdotis magni: super quem locum sanctus pater Hieronymus, necnon doctissimus Rupertus doceat, quod per singulas virtutes nostras Dominus coronatur. Aurum, & argentum bona opera sanctorum sunt: ex iis coronas sibi efficit Christus Iesus, quibus gloriosè magnificatur, & honorificatur, & quasi triumphum agens procedit, & regnat. Sic S. Ioannes in Apocalypsi vidit cum equo albo insidentem, toto cœlesti exercitu comitatum: Et in capite eius,*

Hier. sup. c. 6 Zacha. Rupert. ibid. *ait, diademata multa. Nostra enim obedientia Christus coronatur, nostra humilitate, nostra patientia, ceterisque virtutum sanctis operibus coronam illi imponimus ornatam omni lapide pretioso, his verè Deo gratulamur, & excellentius multò, quàm voce tenui. unde Augustinus inquit: Cum laudatis Deum, toti laudate, canet vox, canet vita, canent salta, quemadmodum dulcem musicam excitatus strepitus, sic, quas ore proferimus laudes, vita perturbat impia. Noli ergo bona cantilena tua obstrepere moribus malis. sicut enim lusciniæ dulciter canente molestus est crociantans Corvus, ita lingua dulciter Deum laudante molesti sunt instar corvi crociantantes atri mores. O quàm dulciter nostra lusciniæ, id est, Virgo integerrima, cecinit, nihil in eius musica suavissima obstrepere, & ore canebat, & vita, immò vita magis, quàm ore. Ore enim non semper Deum poterat laudibus extollere, vita semper extollebat. Erat illius vita, perpetuum canticum, & novum canticum, quia nova vita erat, inaudita, nunquam in orbe hoc conspecta. Hoc habet Dei laus, à vitæ profecta integritate, ut observavit idem sanctissimus pater Augustinus in Psalm. 146. cessat nunquam, nunquam silet, cum ea sileat, quæ ex ore emanat: Non solum (inquit Augustinus) vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua. Cum ergo voce cantaveris silebis aliquando, vita sic canta, ut nunquam sileas: lingua tua ad horam laudat, vita tua semper laudet. & in Psalm. 148. Tunc, ait, desinis laudare Deum, quando à iustitia, & ab eo quod illi placet, declinas; non cesset quisque bene vivere, & semper laudabit Deum. Cum ergo sanctissima Virgo sanctissime vivere nunquam cessarit, sanè semper Deum perpetuo suavissimæ vitæ cantico laudavit. Nos autem semper, vel magna, vel tenuis aliqua peccati raucedo occupat, Virgo sanctissima semper voce clarissima, semper vita absque vllius raucedinis, id est, peccati vestigio, Dei laudes celebravit, quibus Creatori suo omnium creatura-*

Apoc. 10.

Aug. in psal. 143.

D. August. in psal. 146.

Ibid. 148.

nam tam terrestrium, quam cœlestium gratissima existit.

Sed pro dolor, nos è contra nostro benefactori Deo, à quo singulis momentis, que infinita sunt, toridem beneficiis quotidie cumulamur, ingrattissimos nos exhibemus, dum bonis ab eo collatis, eisdem in eius offensam abutimur, in varia peccata frequenter prolabentes: similes certe in hoc facti illis, de quibus conqueritur Deus per Oseam: *Argentum multiplicauit eis, & aurum qua fecerunt Baal: quem admodum enim, postquam Deus filios Israhel magna auri, & argenti copia locupletauerat, ipsi auro illo, & argento abutentes idolum ex his metallis confluxerunt, quem, tamquam Deum, genuflectentes adorauerunt, ita permulti diuitiis quibus à Deo liberaliter locupletati sunt, perpetam vtentes, & in prauos vsus conuertentes, hic ad calumniam, & fraudem ille ad vincendam iniustam litem, hic ad lasciuiam sectandam, ille ad dignitatem simoniace obtinendam, diuinam maiestatem grauiter offendunt. Explicuit hoc ingeniosè Alciarus in quodam suorum emblematum, cuius titulus est, De capra lactante catulum lupi: describit in eo caprã, cuius yberibus lactabatur catulus lupi, qui postquam iam creuerat, & inersatus fuerat, capram occidit, & deuorauit. hæc autem emblemata inerat subscriptio: *mea me post ybera pasceret. Attendite quæso, ò ingrati, fabulosam hanc narrationem, in vobis: tamen verissimam historiam, cum ex singulis beneficiis honoris, pulchritudinis, diuitiarum, & similibus, quibus diuina largitate ditati estis, arma conficitis ad impugnandum Deum, diuinasque eius leges dirumpendas; quidam ex vobis, ex dignitate, & honore in vos collato intumescendi, & superbiendi, & alios despiciendi licentiam, & occasionem sumitis; quidam ex venustate, & pulchritudine, & corporis elegantia, quibus Deus vos ornauit, lasciuendi & libidini vacandi materiam facitis; quidam tandem rerum temporalium vbertatem**

ad praua vestra desideria explenda, in magnam Dei iniuriam conuertitis, imitantes in hoc catulum lupi, qui aduersus capram ad ybera sua illum lactantem acriter insurrexit, vnde non immeritò de vobis conqueritur Deus *Filius eniurii, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.* Ad hoc etiam ipsum videntur mihi veteres quidã Poetę allusisse depingentes regiam Aquilam, transfixam sagittis, cuius pennæ desumptæ fuerant ab ipsa aquila, cui illam appoluerunt subscriptionem: *ab ipsa contra ipsam, contempior ego iuxta illud: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, Christum Dominum, sicut Regiam aquilam, super lignum Crucis expansam, clauorum sagittis confossum quorum ferream materiam ad humanis visibus inferuendum ipse creauerat, perfidi Iudæi, & nos omnes peccatores per manus illorum ad manus, pectus, & pedes eius terebrã eos transfulimus, & vt vno verbo dicã, summa ingratitude laborantes, vtimur fruendis, & fruimur vtendis, in magnam creatoris nostri iniuriam, que summa omnium est peruersio, ac suprema ingratitude, ad eò, vt in hoc brutis animalibus deteriores efficiamur, cum pleraque ex illis, quoad possint, benefactoribus suis gratiam rependant, vt latè supra ostendimus Non solum humanum, sed & diuinum prouerbiũ inquit, per os Salomonis: *Aque furtiue dulciores sunt, illo significans, meo iudicio, eas operationes gratiores, & dulciores peccatori sibi videri, quas non dicã mutauit, sed & furatus est brutis animalibus, vindictam à leone, intemperatiam à lupo, fraudem, & fallaciam à vulpe, at ingratitude à nullo potuit animalium addiscere, cum & ferocissimorum animalium feruitiam, & crudelitatem beneficia in se collata edomuerint, & gratissima reddiderint, Iacob dicente: *Omnium natura bestiarum, & volucrum, & serpentum edomita sunt à natura humana: reliquum est igitur, vt ingratus non aliunde, quam à Lucifero, omnium ingratorum ingrattissimo, ingratitude mutauerit. Time-te ergo,***

Hec. 2.

Esd. 11.

Hic Emb.
De capra lact.

Isa. 65

Deut. 32

Ho. p. 17
Prouerb. 9

Iacob. 3.

ergo, & ingrati, ne sicut Luciferum imitami, pariter cum eo puniamini, dum ad æmulationem eius bona cælitus vobis collata, quæ in Dei gloriam referre debebatis, ad efficiens vestros appetitus explendos trahitis. Notanter dico, trahitis, quia creaturas in Dei gloriam ab ipso productas cogitis, & per vim compellitis, ut vestris interserviant peccatis. hac enim ratione ipse Deus dixit: *Servire me fecisti in peccatis tuis.* vnde creaturæ tamquam coactæ, & violentiam patientes, ingemiscunt, & quasi parturientes præ gravitate doloris conqueruntur, ut expressis verbis docuit Apostolus, in epist. ad Rom. dicens: *Vanitati creatura subiecta est, non volens: & paulò post: Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.*

Hic. 43.

Ad Rom. 8.

D. Thom. 2.
2. q. 106. art. 6.

Ceterum, ut proposito gratitudinis argumentum utcumque satisfaciamus, duplicem difficultatem oportet solvamus. Prima est, quia D. Thomas docet 2. 2. ad rationem gratitudinis pertinere, ut qui beneficium accepit, aliquid maius illo tribuat benefactori, quod subtili quadam ratione conuincit, in hæc verba: *Recompensatio gratiæ respicit beneficium secundum voluntatem beneficientis, in quo quidem præcipue hoc commendabile videtur, quod gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur, & ideo, qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honestatis, ut similiter aliquid gratis impendat; non autem videtur gratis aliquid beneficij, quia quamdiu recompensat minus, vel equale, non videtur facere gratis, sed reddere quod accepit, & ideo gratia recompensatio semper tenet, ut pro suo posse aliquid maius retribuatur. Cum ergo nulla creaturarum, etiam beatissima Virgo, possit aliquid maius Deo reddere pro beneficiis ab eo acceptis, cum alterum illorum sit beneficium incarnationis Verbi diuini, alterum beneficium iustificationis, per quod tres diuinæ personæ singulari quadam ratione iusto se communicant, iuxta illud: *Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus,* consequens hinc fit, nullam*

Iacob. 14.

creaturam propriè, & verè Deo gratam esse posse, cum nulla possit aliquid maius, quàm ab eo accepit, ei retribuere. sanè non latuit hæc difficultas Angelicum Doctorem, respondit tamen sufficere ad rationem veram, & propriam gratitudinis, affectum voluntatis, quando adit impossibilitas aliquid maius retribuendi, vnde Seneca dixit: *Si tamen non possit, sufficit ad gratitudinem recompensandi volūtas. benef.* hanc igitur qui Deo offert pro beneficiis acceptis, verè, & propriè virtutem gratitudinis erga Deum exercet. Secunda difficultas est, magis teneatur innocens, quàm peccator ad gratias Deo agendas; ex vna enim parte videtur, sanè magis teneri innocentem, quia, quantum quispiam excellentius donum à benefactore accipit, tantò magis ad referendas gratias obligatur, constat autem maius donum esse innocentiam, quàm amissæ iustitiæ restitutionem; ex alia autem parte legimus, Christum Dominum dixisse apud Lucam: *Cui minus dimittitur, Luc. 7. minus diligit:* igitur eadem ratione plus tenebitur ad gratiarum actionem hunc nodum non aliter melius soluendum censui, quàm si eiusdem Sancti Thomæ, Theologorum facile Principis, solutionem hic apponerem; ait enim precipitata quæst. art. 2. *Dupliciter potest esse ex parte dantis maior gratia. Vno modo, ex quantitate dati, & hoc modo innocens teneatur ad gratias maiores gratiarum actiones, quia maius donum ei datur à Deo, & magis continuatum ceteris paribus, absolute loquendo. Alio modo, potest dici maior gratia, quia magis datur gratias: & secundum hoc magis teneatur ad gratiarum actiones penitens, quàm innocens, quia magis gratis datur illud, quod ei datur à Deo. Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum.*

Amen.

KOMI.

HOMILIA XIII.

Multiplici expositione elucidantur verba illa: Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo: insuper de magnitudine huius exultationis describere incipimus.

MAGNVS Pater S. Ambrosius sympathiam, & similitudinem non modicam inueniens inter veterem illam Mariam sororem Moyſis, & nouam Mariam, Chriſti matrem, dixit: *Multas feminas ſcriptura diuina, in lucem euexit, palmam tamen publicæ ſalutis ſolis virginibus dedit. In veteri teſtamento terra, ac mari clauſo hebræorum populum Virgo per maria duxit, in Euangelio auctorem mundi, & redemptorem Virgo generauit. ſed non ſolum in hoc ſimiles fuere, ſed & in prophetiæ dono, quia ſicut illa fuit prophetiſſa, etiam & Deipara Maria, iuxta illud Iſaiæ in perſona Dei dicentis: *Accēſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium: quod ſi Maria illa ſoror erat Moyſis legiſlatoris, & Aaronis ſummi ſacerdotis, hæc pariter ſoror, & mater eſt Chriſti ſupremi legiſlatoris, ac ſummi ſacerdotis, vnde ipſe vtramque hanc cognationem ſororis, & matris, illam ſecundum ſpiritum, hanc ſecundum carnem recognofcens, in Canticis vocat illam: *Soror mea, & ſponſa: in Pſalmis vero fatetur ſe eius eſſe filium: *Ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ: ac tandem ſicut illa poſt liberationem populī Iſraelitici à Pharaonis duriffima ſeruitute, & illius, ac reliquorum Aegyptiorum in mari rubro ſubmerſionem cum ſummo iubilo, & exultatione magnificabat Dominum per celebri illo Cantico: *Cantemus Domino: glorioſe enim magnificatus eſt, equum, & aſcendorem deiecit in mare: non ſecus B. Virgo aduentu Chriſti*****

inceptam iam humani generis redemptionem celebrans, velut diuina tympaniſtria ob tantum beneficiū gratias Deo agens, intonuit celeberrimum hoc canticum, *Magnificat anima mea Dominum: cū autem continuo ſubiunxerit: *Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*, perquirunt Interpretes, quod nam ſit diſcrimen illud inter animam, & ſpiritum. Sanctus Thomas ſuper Epiſtola ad Hebræos, ait: *Spiritus in nobis dicitur illud, per quod communicamus cum ſubſtantis ſpiritualibus, anima vero illud, per quod communicamus cum brutis, & ſic ſpiritus eſt mens humana, intellectus ſcilicet, & voluntas. didicit hoc D. Thomas à D. Auguſtino ſuper ca. 7. Geneſeos, dicente: *Dicitur ſpiritus ipſa mens rationalis, vbi eſt quiddam tamquam oculus anima, ad quem pertinet imago, & agnitio ad literam Dei. Vterque tamen diſcrimen hoc mutauit à verbis illis D. Pauli: *Vi integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus conſeruetur. Gregorius enim Niſſenus ſic illa interpretatur: *Spiritum Apoſtolus rationale partem indicauit, animam vero dicens, indicauit partem ſenſiuam: itaque anima ſumitur pro inferiori portione hominis, quæ illi cum cæteris animantibus communis eſt, quia vegetabilis, & ſenſibilis eſt, ſicut illa; ſpiritus vero pro ſuperiori portione, per quam homines Angelis ſimilantur, ab hac expoſitione non abhorret illa alia Cardin. Hugonis, dicentis: *Anima, & ſpiritus idem ſunt, ſed anima dicitur, in quantum ſuper animas, & viuificat corpus, vnde hic bene viuendo magnificat Deum qui fecit eam, ſpiritus autem dicitur, in quantum cæleſtia contempletur, cuius proprie eſt exultare in Deo. Alij (vt idem diſcrimen magis explicent) dicunt animam ſumi pro vita ipſa vegetabili, & ſenſibili, ſpiritum vero accipi pro acumine rationis, pro apice mentis, pro intelligentiæ ſcintilla, ſeu ſynderēſi. at Corneliuſenſius, licet probe huiusmodi diſcrimen, putat Matianis verbis aptari minime poſſe, cuius ſatis apparentem reddit rationem in hæc verba: *Hæc tamen Euang. ſuper differentia hic locum habere non videtur. Magnif.*******

H h h h

Neque

Neque enim conueniens aliqua ratio assignari potest, quare animam dicat magnificare, spiritum vero exultare, cum æque apud dicere potuisset spiritum suum magnificare, animam vero exultare, nã Psalmista: *Anima (inquit) mea exultabit in Domino, & delectabitur super saluari suo* Proinde quod prius dixit, animam, postea dicit, spiritum, *Hebræorum more dixit, quibus solemne est idem (in canticis maxime) sub aliis repetere verbis.* Hoc idem prius illo docuit Hugo Victorinus, in hæc verba:

Hugo V. i. f. Idem fortasse alio verbo repetitum est, nam anima & spiritus, in homine idem est, quamuis aliud anima, & aliud spiritus nolet. Ego vero salua pace tantorum Doctorum existimo, per spiritum hoc loco Deiparam intellexisse solam voluntatem suã, quia inter tres potentias spirituales animæ, ad solam ipsam pertinet exultare, & gaudere; vnde quia anima per omnes suas potentias, dum ad Dei gloriam quæcumque agunt, operantur, iuxta illud Pauli: *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite: verè Deum magnificat, vt annotauit D. Chrysostr.* ideo B. Virgo scitè

D. Chrysostr. dixit: *Magnificat anima mea Dominum, quia*

14. op. imper. tamen exultare, non ad omnes animæ potentias, sed ad solam voluntatem spectat, sapienter subiunxit: *Et exultauit spiritus meus: (id est voluntas mea) in Deo saluari meo* & fortè hunc sensum, & intelligentiam contendunt, qui in commentario huius loci docent per spiritum intelligi hoc loco partem illam, per quam homo est imago Dei, est autem sententia

D. Damasceni. D. Damasceni hanc esse liberam voluntatem, qua præditi sumus, quippe sicut Deus liberum habet arbitrium, & dominus est suarum actionum, ita homo perfectò ad eò super suas operationes domino præstat, vt nihil sit, quod eius voluntatem cogendo inflectere valeat.

Gal. 2. 28. Addit deinde B. Virgo: *Spiritus meus: certè spiritus Virginis spiritus erat Christi, iuxta illud D. Pauli: Viuo ego, iam non ego, viuio vero in me Christus, quomodo ergo beata Virgo dicit: Spiritus meus? immo propter hanc eandem rationem po-*

tuit beata Virgo dicere *spiritus meus*, quia omnia bona erant filio, & matri communia, vnde hoc ipso quod spiritus matris erat spiritus Christi, poterat ipsa vocare illum spiritum suum. Dixit etiã *spiritus meus* ad differentiam eorum, qui cum propter peccata sua diaboli seruituri se subiugauerunt, aut carnis illecebri, aut huius mundi diuitiis, & vanis honoribus se tradiderunt spiritus quidem illorum non tã ipsorum, quàm diaboli, carnis, & mundi est, iuxta illud: *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* **1. Tim. 1.** cum igitur B. Virgo nullius alterius, quàm Christi seruituti subiaceret, cui seruire regnare est, iure optimo dixit *spiritus meus.* Ad hæc legimus libro 2. Regum, quod **2. Reg. 14.** Dauid volens altare Domino ædificare, & in eo offerre ei holocausta, noluit ex gratuito oblaris ab Areuna id præstare, sed pretio ab illo quidquid opus erat, emit, vt sic non aliena, sed quæ sua propria erant, Deo offerret: sic Deipara volens Deo referre gratias, vt significaret se non aliena, sed propria in gratiarum actionem Deo offerre, notanter dixit: *Exultauit spiritus meus.*

Potro iã de magnitudine exultationis, ac de varijs causis illius, quam Deiparæ Mariæ voluntas persensit, ex professo differere incipiamus. hanc exultationem Virginis altius perpendens doctiss. Rupert. exclamauit, dicens: *O beata Maria, inuidia- Rupert. in- tio gaudij, vis amoris, torrens voluptatis tota e. Cant. te operuit, totamq; obtinuit, & sensisti quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.* Equidem si propheta Zacharias sub metaphora filie Sion, & filie Ierusalem dilectam Dei plebem ad lætitiã magnam inuitat, his verbis: *Exulta satis Zach. 9. filia Sion, iubila filia Ierusalem; ecce Rex tuus venit tibi iustus, & saluator.* Et si pater Abraham ex sola prophetica cognitione Verbi incarnati, ea singulari alacritate fuit perfusus, de qua Christus Dominus: *Abraham pater vester exultauit, vt videret 1. Tim. 2. diem meum, vidit, & gauisus est: ac tandem vt penè innumeros antiquos Patres reticè, quos sola venturi Christi cogitatio sin- gulari*

gulari gaudio demulcebat, Prophetā Habacuc tantum referam, qui sola redemptoris quem desiderabat memoria, internam lætitiā intus continere non valens, in externa illa exultationis verba prorupit: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo*: quanto, quanto, maiori lætitiā credendum est Virginem exultasse, quæ non tropos, & figuras, non imagines, & umbras incarnati Verbi diuini, sed ipsum Verbum diuinum humana carne indutū, in utero suo, ex proprio sanguine conceperat? Prædixerat hanc Virginis exultationem Isaias: *Exultabis in Domino, & in sancto Israel lætaberis*: sed plenius idem Propheta idipsum vaticinans, dixit: *Lætabitur deserta, & inuis, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū. Germinans germinabit, exultabit lætibus, & laudans, gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron*: deserta quidem, & inuisa fuit B. Virgo, cum de ea prædictum esset: *vir non transibit per eam*: partus eius instar floris fuit; quia sicut hic absque hominis cultura in deserto nascitur, ex sola fecunditate terræ, & cœlesti solis virtute, ita Christus, qui de seipso ait: *Ego sum flos campi*, ex terra fecunda Mariæ, & cœlesti virtute Spiritus sancti in eam superueniente, conceptus, & natus fuit: *gloria Libani*, qui candor, interpretatur, *data est ei*, ad significandum virginitatis candorem, quo B. Virgo mirificè effulsit: *decor etiam Carmeli* non ei denegatus, qui erat maxima fructuum vberitas, cum verè terra virginea, ac semper benedicta Mariani uteri fructum super omnia benedictum, quo fideles in via nutriuntur, & in patria beati veltuntur, intacta manens prodixerit. Refert Beda, quod Elias in monte Carmelo, vt colligitur ex 3. Reg. flexis genibus orauit Dominum, & post longam siccitatē pluuiam ab eo impetrauit ad irrigandam sterilem terram; mihi sanè videtur nunquā montem Carmelū maiorem decorè habuisse, quàm cū præsentia Eliæ ad Dominū sic orantis ornabatur, non dissimiliter ex nullo capite maior vnquā decor infuit

Mariæ, quàm cum in ventre eius affuit æterni Patris filius, humana carne indutus, orans, ac deprecans, vt sterilem terrā generis humani, peccatorum spinas, & tribulos germinantem, inundantis diuinæ suæ gratiæ pluuiā irrigare dignaretur. Aptè sane tunc dici posset Virgini: *Exulta, & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui, sanctus Israel*: hanc ergo præsentiam diuinitatis corporaliter in ea inhabitantis per sentiens Maria exultabat lætibus, ac præ exuberantis gaudij copia in exultationis canticum prorupit dicens: *Exultauit spiritus meus, in Deo salutari meo*. Poterat B. Virgo tunc potiori iure, quàm Iob, verba illius sibi vsurpare: *En venter meus quasi mustum, absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit, loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo*: Respondebo (inquam) B. Elisabethæ me laudanti, quia lætitiā, & exultatione cor meum plenum adeo feruet, vt silentij lagunculas dirumpens, non possit se continere, quin externa voce in diuinas laudes profiliat. Ad hoc arbitror alludere verbum illud *exultauit*, quod consulo mihi videtur vsurpasse Virgo, tum quia cum lætitiā importet in tetiorem animi alacritatem, exultatio verò (quæ extra saltatio, apud Latinos interpretatur) gaudium denotet, externo aliquo indicio corporis manifestatum, vt obseruauit Albertus Magnus in commentario huius loci; ideo Despara, vt significaret lætitiā eius talis conditionis esse, vt melius quàm David dicere potuisset: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deo* *Psal. 83.* *uiuum*: idcirco non vsurpauit verbum letandi, sed exultandi; tum etiam vt significaret lætitiā eius non se continuisse intra latibulum voluntatis, sed se vltra effudisse in appetitum sensitium, qui etiam sub nomine spiritus aptè intelligitur, iuxta communem naturalium Philosophorum, ac Medicorum sententiā, quibus trita, & familiaris est diuisio spiritus in vitalem, sensibilem, & motiuum; vitalis residet in corde, velut in vitæ fonte.

Hhhh 2 sen-

sensibilis in cerebro, habetque se instar
 vehiculi virtutem animæ sensibus defe-
 rentis ad exercitium suarum operationū;
 motiuus tandem sedem habet in epate,
 vnde omnia membra virtutem ad se lo-
 caliter mouendum mutant: dicens ergo
 Luc. 1. B. Virgo: *Exultauit spiritus meus in Deo salu-
 tari meo: perinde fuit, ac si dixisset: exul-
 tauit spiritus meus vitalis, in Deo, exulta-
 uit spiritus meus sensibilis in Deo saluta-
 ri, exultauit spiritus meus motiuus in Deo
 salutari meo: vel aliter: Exultauit spiritus
 meus vitalis in Deo patre, qui instar cor-
 dis est fons vitæ, à quo emanant reliquæ
 diuinæ personæ: Exultauit spiritus meus
 sensibilis in Filio, quia sicut cerebrum est,
 in quo specialiter residet intellectus, ra-
 tio, & sapientia, ita Filius est, in quo sunt
 omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, & ex-
 ultauit tandem spiritus meus motiuus in
 Coloss. 2. Spiritu sancto, quia spiritus sanctus in-
 star epatis huius mystici corporis vim
 motiuam ad progressum spirituales imp-
 petitur, iuxta illud Ezechielis: *Vbi erat
 impetus spiritus, illic gradiebantur.* Cum i-
 gitur B. Virgo propter copiosæ gratiæ
 plenitudinem, qua anima eius exubera-
 bat, non tam sibi, quam Deo viueret, non
 tam sibi, quam Deo sentiret, non tam si-
 bi, quam Deo moueretur, & vigilans, ac
 dormiens tota esset in Deo homine ab-
 sorpta, veracissime canere poterat, exul-
 tauit spiritus meus, vitalis, sensitiuus, &
 motiuus, in Deo salutari meo.
 Vt tamen magnitudo huius exultatio-
 nis magis nobis innotescat, obseruandū
 est, quod solet gaudiū, & exultatio mul-
 tis ex causis prouenire. tum ab re diu,
 multumq; desiderata, & præter spem ob-
 tenta: tum ex inuentione thesauri, cuius
 præ gaudio vadit inuentor, & vendit vni-
 uersa, quæ habet, vt emat agrum in quo
 latet: tum de filio nato in mundum gau-
 dium concipitur, iuxta illud: *Cum peperit
 filium, iam non meminit pressuræ propter gau-
 dium: tum de victoria parta in bello, iux-
 ta illud: Sicut exultant victores capta præ-
 da, quando diuidunt spolia, tum de præsen-**

tia sponsi, & dignitate per matrimonium
 habita: *Gaudebit sponsus super sponsa.* Tale
 fuit gaudium, & exultatio Virginis: nam
 in primis incarnationem, quam iusti, &
 sancti, & reges, ac prophætæ desiderauerunt,
 & propter quam Abraham exultauit, vt
 videret diem eius, Maria prima excellen-
 ti sua fide, & humilitate obtinuit, cum
 tamen nihil minus fortasse, quam de se
 cogitaret. Deinde, quia ipsa prima inue-
 nit eum, in quo sunt omnes thesauri sapien-
 tiæ, & scientiæ reconditi, nec pro se tan-
 tum, sed pro omnibus inuenit homini-
 bus, nam illi dictum ab Angelo est, *inue-
 nisti gratiam apud Deum, quam gratiam il-
 la libenter in omnes effundit, vt mater
 pientissima: neque ob aliam causam
 Christum in manibus gestare depingit-
 tur, quam, vt ipsam nobis ad donandum
 filium suum perfacilem esse, & prom-
 ptam intelligamus. Tertio, si magna ali-
 qua de ortu filij, quem qualis futurus sit
 ignoramus, lætitia concipitur, quæ fuit
 quæso virginalis lætitia, & exultatio, quæ
 Dei filium in se incarnandum nouit, nec
 nisi expresso suo consensu, & voluntate,
 & de se sola sine opera viri? profectò læ-
 tissimus gaudiorum campus Virgini pa-
 tuuit, in quo mirificè exultare, & recreari
 potuit. Quarto lætata est de gloriosa cõ-
 tra serpentem antiquum per humiliatio-
 nem filij Dei parta victoria: siquidẽ Ma-
 ria filio Dei arma expugnandi dæmo-
 nem nempe carnem, & sanguinem con-
 tulit. Deinde & ipsa caput illius contri-
 uit, hoc est, peccatū originale, quod cetero-
 rum criminum caput, & origo est, vel
 omnino quamlibet suggestionem mali-
 gni spiritus, quam ipsa Virgo corpore, &
 spiritu sancta, aduersus cacodæmonem
 carnalia vel superba suggerentem facile
 superauit. Deinde, gauisa est B. Virgo de
 præsentia filij Dei, qua salua virginitate
 sua, eius mater est benedicta, sponsaque
 dilectissima, concipiens in spiritu omnes
 electos, eorum salutem iuuando, illamq;
 precib. assiduus à filio impetrando. Cum
 autem assero Deiparam gauisam fuisse de
 præsen-*

præsentia filij sui, non solum loquor de præsentia eius corporali, ratione humanitatis, sed & diuinitatis, quam tempore Incarnationis præsentissimā sibi habuit, melius quā Moyses, & Paulus in ratione obiecti beatifici; vnde D. Cyprianus non dubitauit dicere, *Datum fuisse Virgini abundantiorē gloriam, quā Christi præsentia intus, & foris frueretur*: & D. Augustinus expressius idiplum concedens B. Virgini, inquit: *Vidisti maiestatem, gustasti suauitatem, ideo quod intus hauseras, foras propinasti, & in iustitia eius exultasti*: & paulo inferius: *Reuerendam vniuersi æterni numinis maiestatem, interna visione contueri se manifestè declarauit*. hoc idem docuerūt etiam D. Antoninus, Albertus, & Cancellarius Parisiensis. Atque hinc est, quod B. Virgo vt significaret eximiam illam, atque indicibilem exultationem, quam tempore incarnationis Verbi diuini percepit, non dixit de præsentia, *exultat spiritus meus*, sicut dixerat: *Magnificat anima mea*, sed de præterito subiūxit, *exultauit spiritus meus*, quo (ni fallor) quasi digito indicare voluit lætitiā illam, quā Christum concipiens anima eius fuerat perfusa. quod si regius Vates refert, ob redemptionem Sionem lætatos, & exhilaratos valde Israelitas, cecinisse canticum illud: *In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, tunc repletum est gaudium os nostrum, & lingua nostra exultatione*: tunc dicent inter gentes, *magnificauit Dominus facere cum eis*: *magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes*: Si igitur populus Israel videns redemptionem Sionis ad eum exultauit, quidni B. Virgo clarè videns non solum humani generis redemptionem, sed & illius auctorem Deum & hominem exultaret? Exultat sanè Deipara, cum Dominus captiuitatem mundi conuertere iam inciperet, facta est Virgo sicut consolata, incredibili animi cōsolatione recreata, tunc repletum est gaudium os eius, & lingua eius exultatione, tunc dictum est inter gentes, *magnificauit Dominus facere cum illa, facta est læ-*

tans, & exultauit spiritus eius in Deo saluari suo.

Illud autem in quæstionem vertunt Interpretes hoc loco, an beata Virgo prius magnificauerit Dominum, dein de exultauerit in illo; an vero è contrā, prius exultauerit, dein de magnificauerit: D. Bonauent. hoc secundum verius existimat dicens: *Quia enim spiritus interius exultauerat, ideo anima in voce magnificabat, & ideo exultationem de præterito, & magnificationem de præsentia ponit, quia exultatio est natura prior: vult ergo Seraphicus Doctor, quod B. Virgo cœlestium gaudiorum, ac æternæ dulcedinis miram atque indicibilem suauitatem ex Christi conceptione præsentis, in Deo saluari suo in primis exultauerit, & dein de Dominum suū voce laudans magnificauerit, quasi internæ legitimitate, tanquam causæ, externa inditia, ac certa argumenta veluti effectus præbens: confirmantq; hanc interpretationē verba D. Basilij, dum explicans verba illa: *Exultauit spiritus meus*: inquit: *Primus fructus spiritus est pax, & gaudium*, prius exultauit, dein de magnificauit, cum magnificatio non sit primus fructus spiritus. cæterum alij non minus probabilem putant oppositam Cornelij Iansenij in sua concordia expositionem, vbi ait: *Benè autem prius dixit, Magnificat, dein de, exultauit, cum enim magnificare persineat ad intellectuam vim, exultare verò ad voluntatem, & affectum, istud ex illo nascitur*.*

Sed iam tempus est, vt sequentia verba: *in saluari meo*: exponere aggrediamur. similia his verbis sunt illa Dauidis: *Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur super saluari eius*: necnon illa alia Habacuc in suo cantico: *Ego vero gaudebo in Domino, & exultabo in Deo Iesu meo*: persimilia etiam illa Annæ Samuelis matris: *Exultauit cor meum in Domino, lætata sum in saluari tuo*. Nominē tamen saluaris, intelligit sine dubio B. Virgo non Deum præcisè, sed iam hominem factum, vt sic enim est salus, redemptio, & reconciliatio nostra: vnde exultatio illa, *in saluari suo,*

Hhhh 9 læticia

B. Cypri. ser. de Christi natuit. D. Aug. ex. post. super Magnificat.

D. Anton. 4. p. summo. Theolog. tit. 15. c. 17. Albert. Magnificat super matron. c. 96. Cancellar. Cor. Alpha. 11. tit. 9.

Psal. 125.

D. Bonauer. super Luc.

D. Basil. in comment. huius loci.

Cornel. Iansen. super Luc.

Psal. 34.

Habac. 3.

1. Reg. 2.

læticia sanè erat spiritualis, & sensibilis, qua Deipara gestiebat in prolem suam, quam vtero gestabat. Hinc eleganter D. Augustinus: *Promittitur Virgini filius per visitationem sancti Spiritus, hæc illa audiens gaudet, cupit q; effici mater; & rursus: Exultat Maria, & matrem se læta miratur, & de Spiritu sancto se protulisse gaudet; nec quia peperit innupta, terretur, sed quia genuerit cum exultatione, miratur.* Angelus Cœlestinus, aliam viã ingressus, per illa verba in Deo salutari meo, omnes diuinas personas intelligi autumat, in Deo, inquit, ecce Patrẽ, salutari, ecce Filium, meo, ecce Spiritum sanctum, quia speciali ratione se Virgini donauerat in sponsum. addit etiã, quod cum Deus simul sit creator, saluator, & glorificator, ad hæc tria munera respiciens B. Virgo dixit: *in Deo salutari meo in Deo, propter respectum creationis, iuxta illud: In principio creauit Deus cœlum, & terram; salutari propter respectum redemptionis, iuxta illud: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, & fecit redemptionẽ plebis sue, & meo tandem propter respectum glorificationis, quia dum filius Dei factus erat filius Virginis, certissimum futuræ gloriæ pignus acceperat.* Non inficiamur hæc mystica; sed prima expositio literalis est, immò crediderim consultò non dixisse, *exultauit spiritus meus in Deo creatore meo, sed salutari meo*, quia non tam de creatione, quàm de salute, & iustificatione nostra nos exultare debet doceret, nihil enim nobis creari vtile fuisset, nisi per Christum recreari & reparari profuisset. vnde obseruatione digna est mirabilis hæc antithesis, nimirum, quod Deus in creatione mundi gaudet, & delectatur, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo erant cuncta component, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo, in reparatione verò lacrymatur iuxta illud Pauli, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exaudiuit est pro reuerentia sua. è contra verò homo cum nascitur, gemit, & plorat: primam vocẽ emisit plorans: cum verò iustificatur, licet alioquin dolores, vt

D. August.
ser. 2. de an-
gustis.

.i. Cœle-
super
discur.
in fin.

Gen. 1.

Luca. 1.

Pran. 8.

Hebr. 10.

Sap. 70.

parturientis antea sustineat, vehementer tamen postea lætatur, iuxta illud: *Cum an-
sem peperit puerum, iam non meminit pressu-
re propter gaudium, quia natus est homo in
mundum.* Voluntas quidem peccatoris, cum ad Deum conuertitur, Spiritus sancti virtute fecundata parit spiritum salutis, hoc est, actum conuersionis, & de huiusmodi partu gaudet, quia natus est homo in mundum, tunc enim cum iustificatur, incipit esse homo, quia verè ante iustificationem, ob deformitatem peccati, comparatus est iumentis, & similis factus est illis: dolore igitur, & anxietate illa, quã in Cruce sustinuit, lucratus est Christus peccatori lætitiã, & gaudium, quo in iustificatione sua perfunditur. Ex quo etiam constat obligatores nos esse Deo propter beneficium redemptionis, quã creationis, tũ quia dolore suo, iustificationis nostræ gaudium acquisiuit, & comparauit, tũ quia in creatione esse naturale accepimus, in redemptione vero, cuius virtute iustificamur, esse supernaturale & diuinũ participamus, diuina consortes facti nature, vt verbis D. Petri loquar.

Sed pergo iam aperire singularia arcana quæ latent in verbo illo, *meo*. rectè quidem ait *meo*: Primò, quoniam totum corpus Christi, quo mediante Deus factus est salutare nostrum, ex solius Virginis purissimis sanguinibus formatum fuerat, nullam in eo fetu vir partem habens, vt potè, quæ sola Spiritus sancti obumbratione concepisset: Secundo, propterea appellat Deipara Christum Dominum Saluatorem, salutare suum, vt vniuersale communis salutis beneficium, peculiare & proprium sibi faceret ob magnitudinem suæ charitatis, & gratitudinis erga Deũ: hanc imitatus D. Paulus ad Galat. loquens de Christo dixit: *Qui dilexit me: & tradidit semetipsum pro me*, super quæ verba Diuus D. Chryl. exclamat: *Quid facis Paule, dum communia propria tibi vendicis? quæque pro Gal. toto terrarum orbe facta sunt, tibi facti peculia.*

1. Cor. 16.

Psal. 42.

2. Pet. 1.

Galat. 2.

D. Chryl.

sup. epist. ad

Galat.

gularia? Cùm considerares Apostolum infirmitatem humane nature, & ineffabilem Dei sollicitudinem, tàm quibus ipsius malis liberasset, quæ bona largitus esset, inflammatus illius desiderio, hunc in modum loquitur. quandoquidem & propheta non raro Deus communem, sibi proprium faciunt, hoc modo loquentes: Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Præterea verò declarat Paulus, hoc quoque par esse, ut quisque nostrum non minus agam gratias Christo, quàm si ob ipsum solùm aduenisset. Neque enim recusaturus erat, vel ob unum tantum exhibere dispensationem. hæc tamen D. Chrysostomus. Tertio addidit Deipara consultò particulam illam meo, coniunctam cum saluari, seu Iesu, qui Saluator interpretatur, ut significaret se specialem aliquam, ac singularem salutis rationem præ omnibus aliis à Christo obtinuisse, ut cùm alios à peccati originalis morbo sanaret, Virginem ab incurrenda huiusmodi infirmitate præseruasset, ac propterea inter redemptos à Christo ipsa principem locum teneret. Quia tamen de huiusmodi præseruatione permulta dixit libro primo de arcanis prædestinationis, atque immaculatæ conceptionis Deiparæ Mariæ, nunc solum celebrem quandam Papiam si legem ei aptabo: ille quidem in l. sunt, ff. de relig. & sumptibus funerum, loquens de inferendo caduere in alieno fundo docet, opus esse non semel iustitiæ ratione, religionis rationi postponi, verba eius sunt hæc: *Rationem insuper habemus.* (id est, contemnimus) qua nonnunquã in ambiguis religionis questionibus omitti solet, nam summa ea est ratio, quæ pro religione facit: licet igitur iuxta legem iustitiæ diuinæ omnes per naturalem propagationem ex primo præuicatore Adam oriundi peccatum originale incurtere debeant, merito tamen B. Virgo excipitur ab ea communi lege; quia ex eo quod futura erat mater Dei, ratio religionis, quæ quandoque iustitiæ rationi anteponenda est, postulabat, ne peccatum originale contraheret: *Nam summa ea est ratio, quæ pro religione facit: si ergo summa est*

ratio religionis, maior ea non est ratio illa communis diuinæ iustitiæ, ut incurterent omnes peccatum originale. ut significaret igitur B. Virgo, hac speciali ratione præseruando illam à peccato originali, Christum Dominum fuisse Saluatorem, & salutare suum, idcirco notanter dixit: *In Deo saluari meo*, licet alioquin non ipsius solius, sed & omnium communis esset Saluator. cui fit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

In eadem verba: Exultauit spiritus meus in Deo saluari meo: exultationem Virginis prosequimur, cuius exemplo docemur in Creatore, non in creaturis exultare, & delectari debere, maximè cum creata bona, caduca, breuia, fallacia, & utilia sunt.

D I V V S Augustin. versans illa Dauidis verba: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deo.* D. August. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deo viuum: ait, Vnde exultatio, nisi de spe? in quo exultauerunt? In Deum viuum. Quid ibi exultauerunt? Cor meum, & caro mea vnde exultauerunt? Nam & passer, inquit, inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos. Quid est hoc? Duo dixerat, & duo reddidit in similitudinem auium. Dixerat exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit passerem, & turturem, cor tanquam passer, caro tanquam turtur: Inuenit sibi domum passer, inuenit sibi domum cor meum. rectè ponderat D. Augustinus hanc exultationem, referens illam ad duo illa animalia passerem, & turturem, ita ut cor tanquam passer inueniat sibi domum, vbi quiescat, & caro, tanquam turtur, inueniat sibi nidum, vbi ponat pullos suos. Sic spiritus Virgi-*

Psal. 62.

Deprò in lib. 1.

L. 1. ff. de relig. & sumpt. fun.

Papiam. vbi supra.

Virginis quieuit in Verbo diuino, tanquam in proprio eius centro, & eius caro in eodem exultauit, carnem iam induto, collocando in illo omnes pullos affectionum, & operationum suarum Merito ob hanc rationem sp̄sus vocauit Virginem columbam: *Veni columba mea, amica mea:* fuit enim perfimilis columbæ emissæ à Noë tempore diluuij, cuius pes non extra arcam, sed in arca solum quieuit, vnde neq; minimam diluuij aquæ guttam pedibus suis tetigit: quo non obicure significatur affectus Deiparæ, per pedes significatos, non in creaturis, sed in solo Deo quieuisse, & exultasse; vnde sicut illa Noë colūba in lætitiæ argumentū, quod ira Dei cessasset, ramum virentis oliuæ in ore detulit, sic B. Virgo, in signū lætitiæ ob placatum diuinū furorem propter filij sui in carne aduentum, cecinit mellifluū illud canticū: *Exultauit spiritus meus in Deo saluari meo.* Sileo Mariæ mirificam exultationem, quando agnouit ab originali macula ob merita filij sui fuisse diuinitus præseruatam, sileo lætitiā, quam percepit, quando in templo fuit à parentibus ipsa præsentata, & diuino cultui mancipata: sileo alacritatem, qua Angelica saluatio illā affectit, certiorē eam faciens prædestinatam, & electā fuisse in Dei matrem: taceo iucunditatem qua Elisabethā visitauit, & Ioannem tanquam diuinæ virtutis instrumentum voce sua sanctificauit: taceo mirabilem lætitiā quam suscepit, cum agnouit diuinam reuelationē, de Verbi diuini conceptione in eius utero, Iosepho sponso suo factam, quantum enim illum amabat, tantum de eius mœrore dolebat, vnde de eius consolatione non potuit non ipsa vehementer gaudere: taceo eximium illud gaudium, quo Spiritus sanctus animam eius recreauit, tres reges Magos impellens, vt ante præsepe Christi Domini ingenua procubentes illum tanquam Deum, hominem, & regem adoraret: taceo hilaritatem illam, qua filium suum, diuino præcepto obsecundans, in templo obtulit Deo, quinque

scelis illum redimens, à quo quinque vultu-
neribus mundus totus redimendus erat: taceo quātum Deipara lætata fuerit, cum puerum Iesum, qui per triduum lacuerat, inter doctores magno applausu disputantem inuenit: taceo singularem illā, quam habuit, exultationem, cum ad eius preces primum omnium miraculorum patrauit Dominus, aquam in vinū conuertens in nuptiis in Cana Galilææ: taceo lætitiā, quam percepit, cum agnouit Christum Dominū in monte Tabor gloriosè transfiguratum fuisse inter celeberrimos illos antiquos Patres, ac Prophetas Moysen, & Eliam: taceo iucunditatē, qua singulariter anima eius recreata fuit, sciens in Christi baptismo Spiritum sanctū in specie columbæ super caput eius consedisse, & Patris vocem de cælo delapsam: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, omnibus innotuisse: silentio præterito inenarrabilem eius lætitiā, cum Christum prædicantem, cæcos illuminantem, mortuos suscitantem, ac similia alia portenta operantem videbat: taceo lætitiā, quam triumphans Christi resurrectio, & ouantis illius in cælum Emphyreum ascensio, ac inde fructuosissima Spiritus sancti in die Pentecostes missio, Mariæ exhibuerunt, in his enim omnibus satis vtrique constat Virginem exultasse in Deo saluari suo. solum ego breui sermonis eloquio, animus est variis in memoriam reuocare causas, quæ Marianum cor in Verbi Dei incarnatione vehementer exhilararunt. De quo argumento pertractans insignis ille Hugo de sancto Victore, ait: *Adueniente Spiritu sancto in Virginem, & omnium gratia virtutum sacrosanctum habitaculum in aduentu filij replente, dubium nō est quin celestium gaudiorum, & eternæ dulcedinis miram atque inenarrabilem suauitatem Virgo ipsa conceperit, quando illud æternum lumen cum toto maiestatis suæ fulgore in eam descendit, & quod non capit mundus, totum se intra viscera Virginis collocauit.* Alta quidem mente perpēdebat Deipara Virgo illapsū Spiritus

Mat. 2.

Luca 1.

Ioh. 1.

Ioh. 1.

Hugo de s.

Victore d.

leg. in Luc.

lib. 4.

xius sancti in illam superuenientis, qualiter nūquam in creaturam aliquam descendit, neque postea descenditur sit; perpendebat partem sanguinis sui Verbo diuino hypostaticè fuisse unitam; perpendebat se matrem illius esse in terris, cuius pater Deus est in cœlis; perpendebat eundem genuisse in ventre suo, quem Deus genuit in utero suo, iuxta illud *Psal. ex vtero ante luciferum genui te*: perpendebat plenitudinem gratiæ, omnium Sanctorū tam hominum quàm Angelorum gratiæ in vnum redactas longe superantem, quam diuina largitas ei donauerat; perpendebat se Dominam, ac Reginam Angelorum, cœli, terræ, & inferiorum; perpendebat, & cōtemplabatur vterum suū, velut cœlum Emptycū, vbi Deus faciem suam beatis manifestat: si enim Deus adest in cœlo, aderat in vtero Mariæ; si Deus in cœlo beatificat, beatificat etiam in vtero Mariæ animam Christi, in dō & ipsam, ad eum modum quo Moysem, & Paulum ad tempus tunc beatificauit, vt tradunt D. Cyprianus, D. August. & D. Antoninus, animo etiam volebat filium suum adhuc in vtero suo exillente non minus quàm in cœlo pariter cū Patre in vniuersi principij Spiritum sanctum in finito gaudio spirare; sicut enim Pater semper generat Filium, idcō enim ait de presenti. *Ego hodie genui te*, ita Pater, & Filius nunquam cessant Spiritum sanctum producere; considerabat Virgo filium suum tanquam sapiētiā genitam Patris, ex vtero suo, tam cœlestem, quàm terrestrem, & inferiorum machinam gubernantem, Ang-los in cœlo beatificantem, orbis mouentem, solem, & lunam, & reliqua astra illuminantem, elementa cōseruantem, hominibus tam naturalia quàm supernaturalia bona elargientem, ac totius mundi molem tribus digitis (tametsi infantilibus) appendentem. Singula sanè hæc quis non videat sufficientissima fuisse ad exhilarandum mirificè Mariæ præcordia? audeo dicere, quod si simul in vnum confluentia omnia gau-

dia, in hac vita à principio creationis mundi omnibus creaturis collata, & in postremum conferenda in vnum cumulum indigerentur, non solum Mariani cordis gaudium ob incarnationis mysterium in ea celebratum non æquarent, sed longo intervallo ab eo superarentur; vnde arbitrator soli Deo, animæ Christi, & Virgini magnitudinem illius gaudij fuisse vique- quaque perspectam, & comprehensam, quate merito idem Hugo de S. Victore præcitato loco, hanc Virginis lætitiā vocauit *inenarrabilem suauitatem*: si ergo inenarrabilis est, satis, superque exit, aliquid de ea narrare tentasse.

Potro iam exploremus varia documenta, quæ ad mores nostros informandos ex mira hac Virginis exultatione depromere possumus. Ego tria præcipuè elicienda arbitror: primum est, vt ad imitationē Virginis, quæ Deum ex corde magnificans, exultabat, discamus non tam diuinas laudes, quàm reliqua virtutis opera exultantes & hilares exercere, quia (vt dixit D. Paulus) *hilarem datorem diligit Deus*; atque ob eam rationem inter alias potissimum Deus instabat, vt Phæro sineeret populū suum à captiuitate eius egressi *Dimittite populū meū, vt sacrificet mihi*, quia dum populus sub tyrannica illius seruitute afflictus & oppressus miserè iacebat, difficillimè poterat hilatis, & exultans (vt oportebat) victimas Deo sacrificare confirmat hanc doctrinā quod contigit Aaroni: narrat enim sacra Leuitici historia, quod cum Aarone sacrificante ante Arcam, & in manu thuribulum tenente, duo sacerdotes eius filij, Nadab, & Abiu igne cœlitus delapso percussi repente interissent, tantā ille mastritiam ex paterno effectu ortam cōcepit, vt vltra in sacrificando nō procederet, sed imperfectum relinqueret sacrificiū; ob quod eum à Moysse eius fratre acriter inieperetur, quod dimidiatam victimam obtulisset, integritati sacrificij nō attendens, ipse respondit hæc verba: *Quomodo posui comedere* *Leuit. 10.* *eam, aut placere Domino in caeremonijs mente*

Hugo de S. Victor.

2. Cor. 9.

Exod. 5.

Leuit. 10.

liii lugubri.

Psal. 109.

D. Cyprian.
D. August.
D. Anton.
en. hom.
paterina
it.

Psal. 2.

lugubri? probat autem sacer textus hanc responſionem, dum ait: *Quod cum audivit Moyses, recepit ſatisfactionem*, iudicans certe ſufficientem cauſam habuiſſe Aaronem ad relinquendum imperfectum ſacrificium, quia ob inopinatam filiorum necem non poterat hilarem datorem ſe Deo exhibere. oportet igitur, ut exultantes, & latantes Deo noſtro inſerviamus, id plurimi habentes, quod Dominus infinitæ maiestatis, ac potentæ: & qui ad eius obſequium, & miniſterium innumeros Angelorum choros, immò & penè infinitas hierarchias, vnico verbo & quocumque momento creare poſſet, à nobis nihilominus abiectiſſimis homunculis, & viliffimis peccatoribus velit inferuari, & miniſtrari.

Secundum documentum, & valde utile eſt, ut cum in nobis iuxta Pauli ſententiam, duplex homo repariatur, interior ſcilicet, & exterior, *Spiritus*, in quâ, & *caro*, ad imitationem Virginis diſcimus, quoniam illorum in nobis exultare debeat. in Maria quidem exultatio fuit *Spiritus*: *Exultavit ſpiritus meus*: in peccatoribus autem exultatio non eſt *Spiritus*, ſed *carnis*, iuxta illud Sapiētis in perſona eorum dicentis: *Venite, & fruamur bonis, quæ ſunt, & utamur creatura, tanquam in iuventute celeriter. Vno pretioſo, & vnguentis nos impleamus. & non praterat nos ſos temporis*: in illis nō dominatur quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, nō regnat *Spiritus*, ſed *caro*, contra illud D. Pauli: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*: quo loco nomine peccati, appetitus ſenſualis intelligitur, qui eſt cauſa peccati, ſicut etiã intellexit idem D. Paulus, cum dixit: *Tam non ego operor illud, ſed quod habitas in me peccatum*. hoc egregie ſignificatur per id quod in lib. Genēſis legimus, dum enim Iſmaël cum Iſaac luderet & exultaret, Iudus autē erat (ut Hebræi adorant) quod idola colere eū docebat, Sara vxor Abraham id agrē ferens, audacter dixit: *Eijce ancillam & filium eius*, quo facto docemur coercendum eſſe appetitum ſenſitivum,

ne in ſuam ſententiam trahat voluntas, actus enim voluntatis cum filij ſint libertæ, immò & reginæ, reges ſunt, & dominari debent; actus vero ſenſualitatis, cum ſint filij ſervæ, ſervi ſunt, quia leges civiles diſponunt, ut partus ſequatur vētre, quare cum contingit prauos appetitus in nobis oriri, ſummo operē curandum eſt, ne dominetur, vel exultent adueſus ſpiritum, ut ſollicitē curabat Dauid cum dicebat: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*. Atque ad id anxie curandum, vel illud vnum noſ trahere deberet, quod huiusmodi ſollicitudo, & cura pignus quoddam eſt, & indicium nō leue æternæ prædeſtinationis, Apoſtolo dicente: *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitis, & concupiſcentiis*. certe cum Deus in Leuitico præcipiebat ſacrificiū ſine condimento ſalis, qui mordax eſt, ſibi non offerri, ſignificare voluit, quod ut plene gratum ſibi exiſtat ſacrificium ſpiritus, cum carnis mortificatione veluti ſpiritu h ſale condiendum eſt. Gedeonis quidem milites victoriam non obtinuerunt niſi cum lagenis vacuis, & facibus accenſis, & buccinis, quas manu geſtabant, quo ſpiritus ſanctus ſignificare voluit nō niſi cum carnis exinanitione, & extenuatione, ac ſanctis operibus, velut lucernis ardentibus, & bonis exēplis velut buccinis cōcrepantibus, innumera noſtrorū hoſtium agmina vinci ac expugnari poſſe. Et quidem hoc fatis experientia competertum habemus, quod ſicut terra niſi vomere proſcindatur, ſeminum fructus nō afferit, ita caro noſtra virtutum fructus germinare non valet, niſi poenitentia vomere ſit proſciſſa; & ſicut ipſum granum frumenti, ut Chriſtus Dominus dixit, niſi mortuum fuerit, nullum fructum exhibet; nec Iacob luſtando vicit, niſi mortificatus, & formore percuſſus; nec Dauid Saulem ſuperavit, niſi præciſa prius orchlamydis Regiæ, quando etiam vita eius pepercit; nec Goliath Philiſtæum vicit niſi cum funda, & lapidibus, aſperitatem,

Sapi. 2.

Ad Rom. 6.

Rom. 7.

Gen. 21.

nitatem, & mortificationem præferentibus; nec Moyses illustre legislatoris munus adeptus fuit, nisi per ieiunium quadraginta dierum; nec Iudith caput Holofernis amputare potuit, nisi carnis poenitentia præmissa: non secus ut spiritus noster exulteret in Deo, & aduersus hostes nostros præualeat, oportet, ne caro exulteret, nec habent illi ita laxentur, ut nullum sit præsumptum, quod non pertranscat luxuria, eius. Atque in hac parte tantò vigilantiores esse debemus, quãtò experientia ipsa cõpertum habemus inter omnes animarum hostes carnem esse validiorem, & potentior: quod ex eo ortum habere arbitror, quòd Christus Dominus pugnans cum Dæmone tanquam cum forti armato illum superauit: Nunc princeps huius mundi eicitur foras: acriter etiam decertauit cū mundo, & victoriam de illo tulit: Confidete: ego vici mundum: nunquã tamen Christus Dominus cum carne pugnavit, cum in eo nulla profus esset rebellio partis inferioris aduersus superiorem, sed omnimoda subiectio, & obedientia, & hinc est, vices dæmonis, & mundi extenuatas mansisse post aduentum Christi, non sic autem carnis, cum qua Christus nunquã conflixit, aut pugnam aliquam inuit. Cum igitur caro non fuerit facta ad eò vincibilis, ac dæmon, & mundus inde est vehementius, ac fortius, quã illos, aduersus spiritum pugnare, & ideo in ea deuincenda oportet maiorem adhibere conatum, ac illi frequentius violentiam inferre, quia regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. De his verò qui id præstãt, existimo verificari verba D. Pauli ad Galatas: Ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto: non enim vult (ut quidã perperam autumant) D. Paulum Christi vulnera habuisse impressã, veluti Seraphicus noster P. S. Franciscus, sed catenus dicebat, stigmata Domini Iesu in corpore suo deferre, quatenus per continuam mortificationem, mentem & carnem ad eò edomabat, ut nec cor, nec sensus, nec manus, aut pedes, à via

mandatorum Dei quidquam deflectere pateatur.

Tertium documentum, quod ex Mariano exemplo deduco, & omnium potissimum est, ut ad Virginis imitationem in Deo solo incommutabili bono, nõ in creaturis exulemus: omnia enim creata bona, diuitiæ, honores, voluptates, futilia sunt & vana. quare D. Chrysol. id pendens, eleganter dixit: Salomon cum secularium rerum concupiscentia teneretur, magnas eas, & admirandas putabat, multumque in eis laboris, & sollicitudinis insumebat, magnificas edificando domos, copiosum coaceruando aurum, congregando cantorum choros, varia genera ministrorum mensæ, & popinæ querendo, animæ suæ voluptatem ab horis, & corporum formosorum gratia, & omnem (vita dicam) oblectationis, & refrigerij viam sectãdo. At ubi inde ad se reuersus, & quasi ex umbrosa quadã abyssu ad lumen veræ sapientiæ respicere valuit, tunc sublimem illã, & cælis dignam emisit vocem: Vanitas vanitatum (dicens) & omnia vanitas. Vanitatem hanc Antiqui, ut refert Fulgosi in huc modum describere: lunonem, quam omnibus regnis præsidere arbitrabatur, ad latus eius dexterum, Pauonem, ad sinistra verò, cælestem arcum depingebant, quibus temporalis imperij, ac dominij fugacitatem, ac vanitatem significare contendebant. tam diu enim durat gloria Pauonis pulchram suam caudam expandentis, quam diu deformes suos pedes non aspicit, cum ad solum eius aspectum pompaticus ille caudæ fastus continuo euanescat. Iris autem, aut cælestis arcus splendor, ac multiplex colorum diuersitas, quã cito dispereat, maximè vento flante, quotidiana ipsa experientia satis compertum habemus. Hinc est id, quod D. August. scripsit. Inanis est gloria huius seculi, fallax suauitas, infructuosus labor, perpetuus timor, periculosa sublimitas, inuit sine prudentia, finis cum pena. Seneca etiam paucis verbis multa in hoc genere argumenti comprehendit, dum dixit: Saeculi Senec. lib. huius prospera, esse fortune mendacia. huius 10 epist. 77.

lii z verita-

D. Io. Chrysol. ser. com. concubinar. in fin. tom. 5.

Fulgosi. li. 2. de Iunone.

D. Aug. sup. Psal. 169.

Senec. lib. huius 10 epist. 77.

veritatis testes non alios adduco, quam ipsos mundi sectatores, clamantes illud Sapientia: *Ambulamini vias difficiles*: difficultas autem illa non aliunde ortum habuit, quam ex fraude, & fallacia ipsius mundi, qui instar Dedali, aut regis Minois labyrinthi, vt tradit Claudius, facilem habebat ingressum, egressum vero difficilem, & laboriosum, maximè si in manus Minorauti incidebat ingrediens. ob hanc difficultatem, & periculum locus ille labyrinthus vocabatur, quod interpretatur, *labor intus*. Mündus hic merito *labyrinthus*, nuncupari debet, cum totus sit *labor intus*. Ecclesiasticas dignitates, tamen tibi videantur quietem multam polliceri, sed mentiuntur, quia *labor intus*, cū Episcopus tot animarū sarcinam humeris suis imponat, Angelis ipsis formidandam: de quibus omnibus, vt ait D Petrus, rationem Deo redditurus est. Diuitiarum affluentia, auri, & argenti copia, ducem ac suauem sibi futuram facile suadent illam ardentet cupientes, sed mentiuntur, quia *labor intus*, Christo Domino dicere, diuitias, spinas esse pungentes. Carnis tandem lasciuia, ac libidinosos amantes, carnis voluptates faccaro, & melle dulciores sibi promittunt, sed *mentia est iniquitas sibi*, quia *labor intus*, nam vt expert^o Salomon dixit: *Ne attendas fallacia mulieris: Fauus enim distillans labia meretricis, &c. nouissima aut illius amara quasi absynthium*. Quare videntur mihi huius mundi cultores illud quotidie experiri, quod contigit patriarchæ Iacob: narrat sacra Geneleos historia, quod ille existimabat pulchram, ac perbellam Rachelem sibi in vxorem dandam, propter cuius amorem septem annos magnos perferens labores patri eius seruietat; nocte autem celebrationis nuptiarum, non pulchra Rachel, sed fæda, ac lippis oculis Lia ad eum ingressa est; non secus accidit huius sæculi amatoribus, qui cum post oleum, & operam perditam, ac ingentes labores perpeffos, desiderium suum honorum, diuitiarū, aut voluptatū, abundè expleturos sperabant,

inanes, ac vacui inueniuntur. Sed ò infinitam Dei bonitatem, ò immensum diuinæ clementiæ pelagus, cum id, quod mundi huius cultores aduersa, & inimica fortuna sibi acciderè opinantur, non nisi ex paterna, ac suauit^{er} Dei prouidentia eis cōingat, qui instar nutricis, vt à lacte infante ablaçter, felle, aut absynthio vbera inungit, vt ille amaritudinem presentis à lacte sugendo sese abducatur; ad eundem modum, vt Deus peccatores ab vberibus huius sæculi, & à dalki voluptatum lacte auertat, consilio diuitias, voluptates, & honores absynthio, & amaritudinè inungit: illud: *extrema gaudij luctus occurrat*, vt saltem hac ratione illa omnia sibi inuisa, & ingrata reddantur, nec cum Petro desiciente, quid diceret, ipsi dicat: *Bonum est nos hic esse, nec tandem iam amplius in creaturis, sed in Deo summo bono exultare, ac lætari fatagant*. In figuram huius lego, quod cum princeps Abalon vocasset ad se celebrem illum Ducem Iob, quia eius consuetudine vti pergratum habebat, illo reuente venire, iterū cum Abalon accessit, cum tamen adhuc non obaudiret, iussit seruis suis, vt melle ei⁹, quæ iam albe erant ad falcem, igne absumerent: factus tamen huius præcepti certior Iob, continuè obediens, ad Abalonem humilis venit; ita certè non semel accidit: vocat Deus iterum atque iterum peccatores, ipsi autem insurdescunt: *Vocauit, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: desististi omne consilium meum, increpationes meas neglexisti*: vt tamen illi ad ipsum conuertantur, non iracundè, sed misericorditer ait: *Ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride*: variis laboribus eos premit, terræ fructus grandine absumit, nimio calore adurit, filios interimit, honores adimit, & similibus supplicis eos mulçat, vt sic in creaturis requiem non habentes, ad Creatorem suum reuertantur quodammodo compellantur.

Ad extremum Ecclesiæ Patres audiamus, quæ mira de exultatione in Deo habent.

habenda, & in creaturis execranda edixere. D. Augustinus serm. 35 de Sanctis ait: Anima sancta risum luctumque compulsa, & gaudium in merorem commutat, cui mundus carcer, caelumque habitatio est, cui exultatio de presentibus nulla est, quia in illo tantum gaudere appetit, qui super omnes est, unde in sancto cantico cum diceret Virgo gloriosa: Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus, signanter addidit, in Deo saluari meo: ac si diceret: Anima mea, quae magnificat Dominum, non in quolibet alio, sed in illo tantum exultat, quem amando magnificat. Novit enim esse aliam vituperabilem exultationem, qua mundus gaudere dicitur, tendens ad luctum, & de quibus Salomon ait: Letantur, cum malefecerint, & exultant in rebus peccatis. hinc & Apostolus non quodlibet gaudium in sanctorum cordibus esse describit, sed in Spiritu sancto: hinc David cum diceret: Gaudeat iustus, subiunxit, in Domino: hinc cum Domino diceret: Gaudebunt labia mea, non tantummodo, addidit, tibi: hac enim exultatione nullus eorum gaudet, quisquis de presentibus tantum exultat, eternisq; bonis interesse non concupiscit, cum exilium patria esse creditur, & mors vita aestimatur, cui Deus venter est. & infra: In gemisce ergo sancta anima, quaecumque in Domino exultas, & quoriet te ab hac exultatione abstraham videris esse, dicit: Ne proicias me Domine a facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas a me: redde mihi letitiam salutaris tui, & Spiritu principali confirma me. Et hic attentius intueri, quam exultationem petierit: Quod enim Hebraice, Iesus, hoc Latine, salutaris, dicitur. Quae enim hac letitia est Iesu? Contemplatio eius, qualis venturus est in gloria sua: Christus enim Iesus fleuit, sed nunquam eum visisse memoratur. Hinc planè, hinc in spe gaudent omnes electi, cum caperint aduersitatis mundi fatigari, & nullis eius prosperitatibus fallaciter decipi. Idem etiam S. Augustinus super Psal. 94. sic habet: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutaris nostro: inuitat, inquit, ad magnas epulas exultandi non seculo, sed Domino. Nisi enim esset in hoc seculo exultatio mala,

quae distinguenda est ab exultatione bona, sufficeret dicere: Venite exultemus, sed breuiter diffinuit: Quid est, bene exultare? Dominus exultare: Ergo exultatio mala est, exultare se a' u'o, exultatio bona est, exultare Deo. P' id debes Domino exultare, si vis securus mundo insultare. Quid est autem venite? Unde vocat, ut veniant, cum quibus vult exultare Domino: nisi quia longè sunt, ut veniendo propinquarent, propinquando accedant, accedendo exultent? Iusta: Ergo quibusdam longè positus, & malè videntibus psalmus iste dicit: Venite, exultemus Domino. Quo itis, quo receditis, quo disceditis, quo fugitis exultando mundo? Venite, exultemus Domino. Quo itis exultare? vbi deficitis? Venite, exultemus in illo, à quo facti sumus; Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutaris nostro. Quid est iubilem? Gaudium verbis non posse explicare, & tamen voce testari, quod corde conceptum est, & verbis explicari non potest, hoc est iubulare. Iubilandumque est, quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos, ac tandem idem D. Augustinus lib. de ciuitate diuina, & virt. inquit. Unde inest D. Aug. li. de tibi tanta letitia? Numquid iam Diabolum conficit, vit. vicisti? numquid iam inferni penas euasisti? & virt. 10. numquid iam de exilio ad patriam venisti? 9. numquid iam de tua electione securitatem accepisti? An forte in obliuionem venit, quod Dominus dixit: Mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium? An forte memoria excessit, Luc. 6. quod idem alibi dicit: Vae vobis, qui nunc ridetis, quia plorabitis, & sbebitis: Quod quidem per Salomonem dicitur: Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctum occupat. Et è contra per Euangelium: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quia ergo nescit homo, an odio, vel amore dignus sit, sed omnia in sui: un referantur incerta. comprime inanem letitiam, qui nec dum euasisti penalem arumnam. Nonne apud omnes infans iudicatur his, qui tenebris reclusi carceris gaudere conantur? D. Gregorius explicans illa verba Iob cap. 20. Hoc scio à principio, ex D. Greg. lib. quo positus est homo super terram, quod laus 15. mor. c. 2. impiorum breuis sit, & gaudium hypocrisis ad 10. 2. Iob 20.

instar puncti: sic loquitur: Hypocrita gaudet in prima sessione, hilarescit in primo recubitu, inflatur in prima salutatione, eleuatur in reuerenti voce obsequentium, tum & in famulatu subditorum, sed hoc eorum gaudium eternitati comparatum quid eris, quando irruente mortis articulo ita consumitur, ac si omnino non fuerit? cuius nimirum gaudij letitia pertransit, & pena permanet. Bene autem dicitur: Gaudium hypocrite ad instar puncti. In puncto enim stylus mox, ut ponitur, leuatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Itaque gaudium hypocrite ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed dissiparet in perpetuum: & sicut stylus in puncto dum ponitur, leuatur, sic hypocrita presentis vite gaudia, dum tangit, amittit. Idem S. Gregor. exposit. in Psal. 2. penitentialem explicans verba illa: Letamini in Domino, & exultate in isti, inquit: Non est gaudere impis, dicit Dominus, quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia acriori cura exarsit, tanto magis ab eternis damnabili torpore frigidetur. Iustus ergo solummodo, ut in Domino letetur, dicitur, quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo letari quamdiu secularibus delectantur, non possunt. Scriptura est enim: Quicumque amicus huius seculi esse voluerit, inimicus Dei constituatur. Neque enim possumus hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Sed iusti tantum in Domino exultant, quia ita extra mundum sunt facti, ut nec prosperari in mundo cupiant, nec aduersa pati, nullo tacti presentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solum (letamini) dixit, sed etiam (exultate) adiecti, ut intelligas eos non posse tristari in corpore, quibus diuine claritas miserationis fulget in mente. Et gloriamini omnes vestri corde. Illi quidem, qui habent cor ad terrena distorum, non gloriantur in Domino, quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor vestrum secundum Dei voluntatem dirigitis, in spe beatitudinis eterne gloriari debetis, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Illa namque sine dubio

est vera gloria, quam nullius inuestigabilem nebrat pena insuper idem summus Pontifex, & disertissimus Doctor S. Gregorius, super 1. lib. Regum, elucidans illa verba Samuelis: Et nolite declinare post vana, que non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt, ait: Quidquid in hoc seculo letum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profecto est, quia difficile habetur, & cito amittitur. Repente quidem alta seculi corruunt, pulchra transeunt, leta, & prospera euanescent. Nam cum stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur, aut festina, & omnia deturbante morte concluditur. Vana ergo sunt gaudia seculi, que quasi manentia blandiuntur, sed amatores suos cito transfundo decipiunt. Et notandum quia defuturo dicitur, non proderunt vobis, quia nimirum nunc prodesse cernuntur, sed cum in futuro pro eis puniri ceperint, nequaquam profunt, neque eruent vos, quia vana sunt: quasi dicat: idcirco vos tunc non adiuuant, quia cum mundo deficiunt, & post seculum non habentur. Post seculum non profunt, que sine vite transire non possunt. Multum quidem seculi bona durant, si cum amatore usque ad extremum vite perueniunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant, sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxilium non sunt. D. Chryl. hom. 4. ex vatiis, hæc eloquenter, ut asolet, scripsit: Mel in sacrificiis nunquam oblatum legitur. Miresur aliquis, & dicat, 4. ex vatiis quare cum oleum, cum similia, cum arbor, cum in Marcus agnus, cum sanguis pecudum, cum cetera offerantur in sacrificio Dei, mel tantum non offeratur? Denique quod dicit, & quodcumque offertur, sale conditum offertur in sacrificio, & sermo vester sit sale conditus. Mel penitus non offertur. Et quodcumque contigerit, inquit, immundum erit. Mel sane voluptatis inditum est, & suauitatis, semper enim voluptas mortificat, semper voluptas Deo non placet, quodcumque diuicidinem habet, in Dei sacrificio non offertur. Mel quidem ipsum dulce cum sit, sensum suauitate demulcet, sicut & voluptas, sicut & libido, sicut

S. Greg. ex-
pos. in Psal.
2. penit. to 2

Iacob 4.

2. Cor. 10.

D. Greg. in
c. 11. lib.
Reg. 2.

D. Chryl.
4. ex vatiis
in Marcus
10. a
Leuit. 2.

scit & lascivie. Deinde idem S. Chryso-
stomus, deliciarum amatoribus sic lo-
quitur. Delicias amas? Ego te in delicijs esse
volo, sed in veris, quæ nunquam languescunt:
quæ igitur veræ deliciae sunt. Quæ semper flo-
rent. Voca ad prandium Christum, participem
verum tuarum facias, vel suarum potius, hoc
inmensum habet voluptatem, & semper flo-
rentem. Verum sensibilia non huiusmodi sunt,
sed simul, & apparent, & abolentur, & qui in
delicijs est, nihil melius se habet, quam qui in
nullis est delicijs, immo peius. Ille enim tam-
quam in portu sedet, hic tamquam in flucti-
bus, & morborum obsidionibus tantum est un-
minime ferre potest. Denique idem S.
Chryostomus, in idem argumentum
hæc habet: In voluptate præstantissima
quidem pars nostri servit, imperat autem ab-
iectissima, illa excæcatur, undique ut cæca
vinciatur, hæc agat, circumagat, vndique quam
conveniebat duci potius. Intra: Estque non
menti solum, sed ipsi etiam corpori inimi-
ca, & insensa voluptas, ex forti debile red-
dit, è solido enervatum, morbidum è sano,
tenue ex compatio, ex flore & formoso
deforme, olidum ex flagranti, ex mundo &
puro impurum, ex vili inutile, ex recentii
vetus, ex robusto flaccidum, ex celeri tar-
dum, ex sano languens, ex recto claudum.
Per voluptatem mille mala malignis ille pe-
trat Satan. Sic rotam pessum dedit gentem.
Impinguat us enim, incrassatus, dilatatus est,
dilectus, inquit, & calcuvavit. Hactenus
D. Chryostomus. Ergo si audistis Eccle-
siæ Patres, fugite dulcissimam illorum
doctrinæ lac, bibite cœlestem ambro-
siam, inebriamini hoc divino necta-
re, ut iam non in creaturis amplius
exultetis, sed in Deo optimo ma-
ximo, cui sit honor, & gloria
in sæcula sæculorum.
Amen.
):(

HOMILIA XV.

Varijs expositionibus explicantur ver-
ba illa Deipare: Quia respexit hu-
militatem ancilla sua: permultaq;
de humilitate ex SS. Patrum do-
ctrina traduntur, quæ ad virtutem
hanc sectandam mirum in modum
invitant.

V M Humilitas amphibolo-
gica vox sit, nam consulto
omnis varijs eius signifi-
cationibus, quæ ad rem
non faciunt, manifestum &
explicatum est apud omnes, nomine hu-
militatis significari tum exiguitatem, seu
abiectionem: iuxta illud ad Philip. 3. Qui
reformabit corpus humilitatis nostræ: id est,
vile, & abiectionem: tum etiam virtutem hu-
militatis; iuxta illud Christi Domini:
Discite à me, quia mitis sum, & humilis cor-
de. hinc oritur controversia tam inter an-
tiquos, quam inter recentiores huius loci
Interpretes, quidnam istorum B. Virgo
nomine humilitatis intellexerit, ipsamne
sibi infusam virtutis humilitatem, an ve-
ro exiguitatem, & parvitatem suam, seu
abiectionem: D. Augustinus, D. Bernar-
dus, S. Ildesonus, D. Bernaurentura, D.
Thomas, Origenes, Rupertus, Venerab.
Beda, Hugo de sancto Victore, & Eusebius
Emilienus censent, sermonem esse hic de
virtute humilitatis, quæ in B. Virgine val-
de effulset, verba D. Augustini sunt hæc:
Quia respexit humilitatem ancilla sue, ecce
nim ex hoc beatam me dicent omnes genera-
tiones. O verè beata humilitas, que Deū ho-
minib; peperit, vitā mortalibus edidit, cælos
innouavit, mundum purificavit, paradysum a-
pernit & hominū animas de inferno liberavit.
Non dissimilia scribit D. Bernardus præcita-
to loco, necnon & serm. 42 super Cant.
vbi in hunc modum loquitur: Audierat:
pulchra sunt genera tua sicut turturis, & col-
lum

Phil. 3.

D. Aug. ser.

2. de Assump.

D. Bern. hō.

1. super miss.

S. Ildeson.

ser. 1. de Af-

sump.

S. Bonan. in

spec. B. V. c.

8. D. Tho. 22

q. 161. ar. 1.

Orig. hom. 2.

in Luc.

Rupert. li. 1.

in Cant.

ven. Beda

super c. 1.

Luc.

Hugo de S.

Victore ibid.

Euse. Emiff.

D. Bern. ser.

42. super

Cant.

Lum tuum sicut monilia; acceperas & reprobationem ornatus aurei, & nihilominus tamen cum humilitate respondet, & quanto maiorem se audit, tanto humiliat se in omnibus. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes suas, humilitatis obliuiscitur, quam & hanc hier constituit sub (nardi) nomine, ac si voce Virginis Mariæ dicat, nullius mihi meriti conscia sum, ad tantam dignationem, nisi quod respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. Nam quid ea aliud? Nardus mea dedit odorem suum, quam placuit mea humilitas? Non mea, inquit, sapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, qua nulla erant mihi, sed que sola inerat humilitas, dedit odorem suum. hæc ille. Alia his contentanea tradit Ven. Beda dicens: Cuius humilitas respicitur, recte beata ab omnibus eognominanda gratulatur: Sicut e contrario cuius superbia despecta condemnatur, Eua, id est, v. sine calamitatis nomine multata tabescit. Decebat enim, ut sicut per superbiam prima nostræ parentis mors in mundum intravit: ita denuo per humilitatem Mariæ, vitæ introitus panderetur. Quibus verbis de virtute humilitatis, prout superbiæ vitio opponitur, clarissimè loquitur Beda. his perquam eruditam Origenis doctrinam adnectamus, qui homil. 8. in commentario super Lucam, quæstionem hanc proponit, & his verbis eam dissoluit. In quam humilitatem Mariæ respexit Dominus? quid habet mater Saluatoris humile atque deicctum, que Dei filium gestabat in vtero? Quod ergo dicit, respexit in humilitatem ancillæ suæ, tale est, ac si dixerit; Respexit in iustitiam ancillæ suæ, respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem, ac sapientiam. Dignum quippe est, ut virtutes respiciat. Respondeat aliquis, & dicat. Intellego, quomodo Deus iustitiam ancillæ suæ, sapientiamque respiciat: quomodo autem intendat humilitatem, non satis liquet. Consideret qui querit talia, quoniam propriè inscripturis vna de virtutibus humilitas prædicetur. At, quippè Saluator: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuentis requiem animabus vestris. hæc ibi Origenes. Sed, & Hugo Cardinalis in com-

Bed. loco
precitato.

Orig. hom. 8.
super Luc.

mentario huius loci, Origenis sententiam sequutus ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Placuit enim ei humilitas super Mariam ancillæ suæ, cui displicebat superbia Eua: ut sicut per superbiam Eua mors intravit in mundum: sic per humilitatem ancillæ, vitæ panderetur introitus. Ac tandem Ambrosius Anabertus super Apocalypsi, horum Patrum expositioni adherens, inquit: Cum itaque Maria Virgo, ideo beata credenda sit, quia sine humano semine ex Spiritu sancto concepit, quia Dei filium hominem factum inemerata virginitate mundo edidit, radicem tamen suæ beatitudinis solerter inspicimus ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: ac si diceret: quia humilitas vera præcessit, que Dei filium ad habitaculum carnis mee inuitavit, que Spiritum sanctum ad munditiam cordis mei attraxit, ut Verbi carnem cum Verbo, & Patre in visceribus meis formaret, propterea beatitudinis nomen, in cunctis generationibus ipsa promeruit. hæc antiqui illi Patres. quibus si obijcias ad eorum labefactandam expositionem, non videri contentaneam summæ modestiæ virginis, ut diceret, Deum respexisse ad virtutem suæ humilitatis, id enim fuisse se laudare, & gloriari de humilitate, quod à verè humili longe alienum esse debet: facile ex eorumdem doctrina responderi potest, beatam Virginem ibi minime in seipsa de sua humilitate gloriari, sed in Domino, à quo agnoscebat virtutis humilitatem accepisse, tamquam fundamentum ab ipso summo opifice iactum ad reliquam celestium donorum fabricam in illa superextruendam; quemadmodum & D. Paulus absque vllio humilitatis præiudicio dixit: Abundantius illis omnibus laboravi, & alibi: Certus sum enim, quia neque mors, neque vita &c. neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Cæterum alij Doctores, ut Euthymius, Card. Caietanus, Ilidorus Clarius, Ianfenius, nosser Stella, & doctissimus

1 Cor. 10.
Rom. 8.

Emlym. in
per c. l. l.
Caiet. ibid.
Beuxa.

illar. Clar. Beuxamis, Vatablus, imo D. Bernardus,
 erat 7. Maldonatus, Card. Toletus, & alij non
 pauci moderni arbitrantur, B. Virginem
 non fuisse locutam hoc loco de virtute
 magna super humilitatis, sed de abiectione, paruitate,
 & exiguitate sua, ita vt sensus sit: quauis
 parua sim, & Domini ancilla, ipse tamen
 dignatus est, vt qui misericordiae plenissi-
 mos oculos habeat, ad hanc meam par-
 uitatem & abiectionem, vt eam exaltet,
 respicere. Si autem quæras ab his Docto-
 ribus: quænam paruitas erat hæc? respō-
 dent, paruitatem in natura, quia homo
 erat in sexu, quia foemina in conditione,
 quia fragilis, immo & peccabilis quantum
 est ex se, nisi speciali Dei dono præserua-
 retur. addunt deinde non solum locutam
 fuisse B. Virginem de paruitate in natu-
 ra, sed & in gratia, & virtutibus, quia licet
 hæc omnia in ea essent in heroico gradu,
 nec ipsa id ignoraret, propter limpidissi-
 mam tamen diuinæ bonitatis cognitionē
 qua mens eius erat illustrata, omnia sua
 supernaturalia bona exigua sibi videban-
 tur ad colendum & magnificandum Deū,
 qui maior est omni laude. Sed iam verba
 aliquorum ex præcitatōis Doctoribus hæc
 expositionem amplectentibus in mediū
 producamus. Euthym. super c. 1. Lucæ di-
 fertis verbis illam docuit dicens: Se ipsam
 deiecit quasi tantæ rei indignam; vel etiam
 propter abiectionem humane nature com-
 parate ad sublimitatem diuinæ. Cornelius
 Iansen. in sua Concordia sic habet: Ita que
 sensus est: Respexit exiguitatem ancillæ suæ,
 hoc est, me exiguam & infimam ancillam suā.
 Secundā quem sensum magis his verbis Vir-
 ginis modestia, & humilitas animi nobis com-
 mendatur, quam si nomen humilitatis hic pro
 virtute acciperetur. Non enim solum Deum
 respexisse dicit ad ancillam suam, sed etiam
 ad infimam ancillam suam, immo quod magis
 aliquid est, ad exiguitatem ancillæ suæ, quod
 intelligendum potissimum de exiguitate quo-
 ad materiam. Existimabat enim se nullius
 meriti, nulliusque virtutis. Nec id quidem fi-
 de aut faldō, quoniam considerabat se ipsam
 ex parte sui, non ex parte donorum Dei in

ipsa. Huiusmodi enim consideratio, humilitatis
 animi mater est. Ac tandem noster stella
 super cap. 1. Lucæ hæc præclara in idem
 argumentum scripsit. Quia respexit humi-
 litatem ancillæ suæ: id est, meam exiguitatem
 & paruitatem. Et quantum coniectari pos-
 sum, fuerit mea sententia, sacram Virginem
 in hoc loco non fuisse locutam de humilitatis
 virtute. Nam in Græco codice habetur (tapi-
 nosim) quod vocabulum, paruitatem, sonat,
 ac si dixisset clarus: Quamuis paruula sim, &
 minima ancilla Domini, ipse tamen adeo est
 humilitatis amator, vt oculos coniciat in in-
 fimam ancillam suam. Quis enim sicut Domi-
 nus Deus noster, qui in altis habitat, & hu-
 milita respicit in celo & in terra? hoc est, in
 infima & abiecta respicit de celo: quod vt cog-
 noscamus ita esse, subdidit: Suspirans à terra
 inopem, & de stercore erigens pauperem: vt
 collocet eum cum principibus, cum principibus
 populi sui. Regius psaltes de seipso loquitur, qui
 de abiecto, humilique onium custode ad api-
 cem celsitudinis regni peruenerat. Neque vbi
 dicit humilia, intelligit laudabilem cuiusque
 abiectionem, & suæ miserie agnitionem: nam
 vt sic, non diceretur humilitas, sed potius su-
 perbia, seipsum predicare humilem; sed ibi
 abiectionem & sui contemptum apud homines
 demonstrat. Vnde S. Iob de pingens ingenium
 Dei inquit: Qui ponit humiles in sublime. Hic
 (humiles) quasi mundi peripsēma & abiectos
 intelligit, qui pro nihilo habentur apud homi-
 nes. in quo etiam sensu illa sancta femina Lia
 contemnebatur a viro suo Iacob, dum ardenti
 amore prosequeretur speciosam Rachel. Post-
 quam ergo peperit Ruben, Lia dixit: Vidit
 Deus humilitatem meam, unuc amabit me
 vir meus: Ecce (humilitas) ibi significat idem,
 quod contemptus & abiectio erga virum suū
 propter eius deformitatem. Horum autem
 Doctorum expositio, quæ satis rationa-
 bilis videtur, his quæ sequuntur, sulci-
 mentis potest constabilliri. Primò, quia
 codici Græco est valde conformis, in quo
 pro humilitate habetur tapinosim, quod
 paruitatem & exiguitatem significat, &
 vt auctor est Iansenius, lingue Græcæ
 peritissimus, numquam significat (quid
 Kkkk quid

Stella ibid.

Psal. 12.

Iob. 3.

Gen. 28.

Iansen super
c. 1. Luc.

Cathena
Græca.

quid alij refragentur) virtutem humilitatis; vnde Catena Græca adiuncta psalmis Theodoretii hanc expositionem amplectens ait: *quasi dicat Virgo, quæ ego sum ad tantum officium? ipse respexit, non ego expectavi, humilis namque eram & abiecta, & nunc à terra in celos transeo, & ad arcium ministerium trahor.* Secundo: quia licet quandoque sancti viri non ad laudem suam, sed ad maiorem Dei gloriam celestia charismata diuinitus accepta manifestent, vt non semel factitat D. Paulus in suis Epistolis, numquam tamen apud illum, nec apud alios, reperietur ore suo protulisse, se esse humiles, seu in virtute humilitatis conspicuos; id enim ab ore humilis semper abfuit. vnde non male quidam dixit, dicentem se humilem esse, propositionem se falsificantem proferre, vt loquuntur Dialectici, quia commendatio propriæ humilitatis manifestum superbiæ argumentum est: alienum igitur erat ab humillima Mariæ dicere, quod respexerat Deus virtutem suæ humilitatis, consentaneum tamen modestiæ illius, vt nomine humilitatis intelligeret suam paruitatem, exiguitatem, & abiectiōem, quod si Christus Dominus dixit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde:* inde non potest sumi argumentum, id licuisse dicere sanctis, cum multa licuerint ei dicere & facere, quæ tamen nobis non licent. Tertio: quia intentum B. virginis, & præcipuus eius scopus erat, exaltare diuinam liberalitatem & munificentiam erga seipsam; hæc autem tanto magis effulget, quâto minora sunt merita ex parte recipientis dona: non ergo B. Virgo loquebatur de suæ virtute humilitatis, quæ maximi meriti erat, sed de paruitate, & abiectiōe sua, in sensu supra explicato: immo ad id significandum fecit antithesim illam inter Deum & se, vocans illum Dominum, *Magnificat anima mea Dominum,* quod magnitudinem rēdolet, se verò humilem & paruum: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ,* quod abiectiōem præsert.

Math. 11.

Ego autem primam Sanctorum Patrum expositionem suspiciens ac venerans, secundam etiam grauissimorum interpretum intelligentiam non inficiens, vtrique duplici modo in concordiam redigo Primo dicendo, quod nomine humilitatis B. Virgo comprehendit & exiguitatem suam, & virtutem humilitatis, vt his verbis expresse docuit T. Augustus in expositione super *Magnificat.* *3. Maria, quæ a. D. Augustinus in apud Deum humilis erat, & apud homines pro expof. super propter Deum abiecta, in viroque se esse respecta Magnif. restatur, quia eius humilitas apud Deum acceptabilis fuit, & eius humiliatio apud homines in gloriam commutata.* Secundo, arbitror (ni fallor) B. Virginem nomine humilitatis, vt quæ humillima erat, non intellexisse virtutem infusam, sed paruitatem & exiguitatem suam, ad mentem tamen Spiritus sancti, Mariæ linguam mouētis, existimo ibi significatam etiam fuisse virtutem humilitatis, & ad illam quoque verè respexisse Deum, & propter illam Mariam exaltasse. Nec verum est, quod Iansenius in sua Concordia dixit: verbum illud *capitulosum*, nunquam significare virtutem humilitatis; fallitur enim, vt patet expresse ex Matth. 11. vbi Christus sub illo verbo se vocat *humilem corde,* & ex 1. Math. 11. Pet. 5. & Iacobi 4. vbi iusti eadem voce Iacob 4. dicuntur *humiles.* *3. Deus superbis resistit, 1. Pet. 5. humilibus autem dat gratiam:* immo D. Hieron. in epist. ad Aglasiā pro vicio aliquando accipi docet. Affero itaque, quod licet Virgo nomine humilitatis, paruitatis & abiectiōem suam intellexerit, Spiritus sanctus tamen, præcipuus illorum verborum auctor, significare etiam voluit virtutem humilitatis, quam ipsa Virgo, illa proferens, mente, & ore exercebat; quippe cum posset quatuordecim Reges, & eo amplius ex suo stemmate numerare, ac innumeris agnosceret celestibus charismatibus esse diuinitus locupletatam, vilem tamen & abiectam se prædicabat, perpendens quidem se ad huiusmodi tam naturæ, quam gratiæ dona non merito suo, sed diuino beneficio ac munificētia ab æterno fuisse præ-

predestinatam. Immo, quod maxime ob-
seruandum est, cum videret se vndique
spiritualibus diuinæ gratiæ opib. affluen-
tem, recurrit ad naturæ paupertatem, vt
inde se magis humiliandi ansam arripe-
ret, quod sancti mirum in modum eius hu-
militatem extollit, quemadmodum D.

D. Chryl. ho.
21. in 1. c.
ad Corint.

Chryost in Abrahamo obseruauit, nam
expendens illa verba: *Ego autem sum terra
ac cinis*, ait: quoniam non habebat peccata,
que diceret, sed vndique bonis operibus ful-
gebat, circumcursans, & nihil contra se inue-
niens, ad naturam ipsam confugit. & quo-
niam, terra, nomen videtur quodammodo ho-
nestum, cineris, addidit: dixit enim: cum sim
pulsus, & cinis. Erat quidem B. Virgo vera
filia Abrahamæ & Davidis, & ideo in virtute
humilitatis per similes illis prodijt, im-
mò illos longe præcelluit: vnde sicut olim
Abraham existens in conualle Mambre,
quod eximiam eius humilitatem de-
notabat, Dominus domū eius ingressus
est sub apparenti specie humana: *Apparuit
autem Dominus in conualle Mambre, sedenti
in ostio tabernaculi*: ita B. Virgini in con-
ualle profundæ suæ humilitatis latenti
comparuit Dominus, non in apparenti,
sed in vera specie humana, quam ex ca-
sumpsit, apparuit (inquam) in utero eius,
post nouem menses omnibus apparitu-
rus ad erudiendos nos, vt dixit D. Paul.
*Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris
nostri & erudiens nos, vt abnegantes inspie-
tatem, & secularia desideria, sobrietē, pietē, &
iustē viuamus in hoc seculo. Quemadmodū
etiā olim cum rex Dauid arcam Domini
in domum suam introducere decreuisset,
depositis regalibus indumentis, Ephod
lineo accinctus, coram illa saltauit, à pro-
pria tamen vxore Michol despectus per
irrisionem illi dicente: Quam gloriosus fuit
hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas
seruorum suorum, & nudatus est quasi nude-
tur vnus de scurris*: ille nihil pendens hūc
despectum respondit: *Et ludam, & villor
fiam, plusquam factus sum, & ero humilis in
oculis meis*: ita etiam B. Virgo, antequam
Verbum diuinum in domum ipsius vteri

Gen. 11.

1. Tim. 2.

1. Reg. 6.

1. Reg. 6.

virginei intraret, patrem suum Dauid ad-
amulsum in omnibus & per omnia imi-
tans, sicut ille tunc alba se induit & linea
veste, Maria purissimo virginitatis indu-
mento se ornauit; Dauid tunc cantabat,
& tripudiabat, Maria etiam iubilabat, &
canebat: *Magnificat anima mea Dominum*. *Luc. 1.*
*Dauid totis viribus saltabat coram Domino
in omnibus lignis affabrefactis, & lris,
& tympanis, & ciharis, inter quas fortassis
illa erat, quam cum spiritus Domini ma-
lus arripiebat Saul, tollebat Dauid, & per-
cutiebat manu sua, & refocillabatur Saul,
& melius habebat; & recedebat ab eo spi-
ritus malus, Maria percutiebat cihararū
oris sui; qua in domo Zachariæ, cum eius
lingua tāquam dulcifona corda spiritus
sancti digitis fuisset tacta, tam suauē so-
num emisit, vt illo auditu spiritus malus,
qui Ioannem arripuerat, statim ab eo re-
cederet, & Ioannes sic melius se haberet,
adeo vt ad Mariæ vocē continuò in gau-
dio exultaret; ac tandem sicut Dauid eo
tempore humiliorem, quàm vnquam se
præbuit, & postea dixit præcitata illa ver-
ba: *Ludam, & villor fiam, plusquam factus
sum, & ero humilis in oculis meis*: ita nunc
Maria dicens: *Respexit humilitatem ancillæ
sue*: humillimam se exhibuit; cum enim
eo tempore iam Christum humilitatis
magistrum & auctorem concepisset, di-
uinisq; muneribus copiosius esset cumu-
lata, humilius tunc se gerebat, ad vnquam
implens illud Salomonis: *Quantò magnus
es, humilia te in omnibus*: quate D. Anto-
nin. dixit: *B. Maria quantò maior fuit, tantò
minor ipsa sibi videbatur propter immensam
humilitatem*. Et quemadmodum arbor
magna pomorum copia onusta ramos
suos ad terram demittens se humiliat, &
quantò magis fructibus onusta, tantò
magis se deiecit, ita Maria quantò post
Christi conceptionē onusta erat benedi-
cto illo fructu vteris sui, diuinisq; charis-
matibus plenior, tantò magis se humilia-
bat ac demittebat. Hanc miram Virgi-
nis humilitatem sponfus quasi admirans
dixit ei: *Quam pulchri sunt gressus tui in Calce-**

Luc. 1.

1. Reg. 16.

2. Reg. 6.

Ecc. 3.

D. Anton. 4.

p. tit. 15 c. 5.

1. c.

Cant. 7.

LIII 2 calcea-

calceamentis, filia principis: per calceamenta Virginis, eius humilitatem intelligit, quorum proprium est infimum locum tenere, & a planta pedis calcari, vnde perinde fuit, ac si diceret, placere sibi valde mirabiles progressus, quos in virtute humilitatis in dies faciebat. vt autem significaret humilitatem regiam virtutem esse, & illa valde principes decorari, idcirco laudans sponsus sponfam de humilitate, filiam principis appellauit. quemadmodum enim superbia, licet sit quaedam exaltatio & elatio, verè deprimat, & deijcit superbum, ita è contrario, licet humilitas sit quaedam deiectio, humilem tamen exaltat & extollit: vnde verba illa quæ Christus Dominus dixit: *Qui se humiliauerit, exaltabitur: & qui se exaltat, humiliabitur*: non solum verificari teor postquàm ille se humiliauerit, & iste se exaltauerit, sed & in ipso humilitatis actu, in quo suprema quaedam altitudo, & in ipso actu superbiæ nimia quædam abiectio latet, vt in his verbis peracutè docuit D. Augu.

D. Aug. l. 14. de Civ. c. 15. Est aliquid humilitatis miro modo, quod sursum faciat cor, & est aliquid elationis, quod deorsum faciat cor. Hoc quidem quasi contrarium videtur, vt elatio sit deorsum, & humilitas sursum: sed pia humilitas facit subditum superiori, nihil est autem superius Deo, & ideo exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo: elatio autem, quæ in vitio est, eo ipso, quod respuit subiectionem, cadit ab illo, quo non est quidquam superius, & fit, quod scriptum est in psalmo: *Deiecisti eos dum eleuarentur, vt postea deicerentur; sed cum extollerentur, tunc deiecti sunt, ipsum quippe extolliam deijci est.* hæc Augustinus. Aliam eiusdem rei præclaram etiam rationem affert D. Gregorius super illa verba Iob:

D. Greg. li. 6. Mor. c. 68. Iob 5. *Qui ponit humiles in sublimi: quo loco docet hic magnus Pater humiles eo ipso, quod se humiliant, altissimos fieri: In sublimi (inquit) humiles ponuntur, quia cum se ex humilitate subternunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia transcendunt, & cum se indignos in omnibus estimant, rectæ cogitationis examine, huius mundi gloriam tran-*

scendentes calcant; dum autem ipsi magis se calcare nituntur, Deus magis eos eodem extollere satagit, placido vultu illos respiciens, ad quem aspectum alludens B. Virgo dixit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*

Quæ verba vt adhuc vberius explicemus, obseruare oportebit varios modos, quibus oculi Dei, sole ipso lucidiores, B. Virginem conspexere. certe quamuis Deus in sacra Scriptura respicere dicatur ad veniam largiendam, quomodo: *respexit Petrum, & egressus foras, fleuit amare: & ad pœnam infligendam, quomodo respexit Aegyptum: Respiciens Dominus super castra Aegyptiorum, interfecit exercituum eorum:* atque his modis minime respexit beatam Virginem; nam cum omni careret culpa, nec venia opus habuit ad eius expiationem, nec pœna ad punitionem. Multis tamen aliis modis, quibus sacra Scriptura respicere vsurpat, B. Virginem respicere, occulta cordis penetrando: *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos:* Secundo respicit aliquem, eius opera acceptando: *Respexit Deus ad Abel, & ad manera eius:* Tertio respicit gratiam infundendo, iuxta illud Psalms: *Respice in me, & miserere mei.* Quarto respicit, approbando: *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris: illam scilicet approbando.* Quinto respicit laborem remunerando, iuxta illud Genesis: *Laborem manuum mearum respexit Deus.* Sexto respicit, ab inimicis defendendo, quomodo respexit populum suum, vt habetur in Exodo: *Respexit Deus filios Israel, & liberauit eos:* respicit tandem, humilem exaltando: *Humilia respicit in celo, & in terra: Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* his quidem modis omnibus manifestius est, quàm probatione vlla indigeat, Deum respicisse Deiparam Mariam. Ex his omnibus modis illius præsertim memor D. Augustus, quo respicere pro approbare accipitur, sic ait: *O respice humi-*

humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, caros innovauit, mundum purificauit, paradysum aperuit, & omnium animas liberauit. Facta est Mariae humilitas scala celestis, per quam Deus descendit ad terram: quid enim est dicere: Respexit humilitatem ancillæ suæ, nisi approbavit? Multi enim videntur in conspectu hominum humiles esse, sed eorum humilitas à Deo non respicitur. Si enim veraciter humiles essent, ab hominibus non se laudari vellent, & non in mundo, sed in Deo spiritus eorum exultaret. hæc ille. Humilitas autem Virginis adeo probata Deo esse perhibetur, ut D. Bernardus dicat: Et si virginitate placuit, humilitate tamen concepit. Sapientissima enim Virgo agnouit nullum aptiorem excogitari posse modum ad appropinquare faciendum Deum altissimum sibi, quam si ipsa profundissime se humiliasset. ut enim dixit D. August. Magna mysteria, fratres: Deus super omnia est, erigis te, & non illum tangis, humilias te, & ipse ad te descendit. & in Psal. 50. Noli quia excelsus est Deus, si te excelsum feceris, longinquabitur à te; si te humiliaueris, propinquabit ad te. Verum habemus ad idem propheticum certiorum sermonem: Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. quibus in verbis duo obseruanda sunt: Primum, quod quia excelsus est, respicit humilia, quia cum adeo excelsus sit, ut nihil omnino supra habeat, ad quæ mentis aciem intendat, opus est ut inferiora & humilia respiciat, humilia quidem, non secundum locum, sed secundum affectum. Secundum est, quod alta, hoc est, superbos, altum sapientes à longe cognoscit: nam sicut sol, luna, & stellæ, licet magnæ quantitatis sint, oculis tamen nostris parua videntur, quia à longe conspiciuntur, ita superbi, licet magnates & præpotentes sint in hoc sæculo, in oculis tamen Dei à longe eos respicientis paruissimi sunt; unde egregie D. August. super Psal. 137. dixit: Quid sibi ergo præstas superbus, nisi ut à longe videatur, non ut non videatur? Ne putes te, ideo securum esse debere, quod minus te bene videat, quia à longe te

videt: in enim quod à longe vides, non bene vides; Deus est à longe te videt, perfecte te videt, & tecum non est. Hoc agis, non ut minus perfecte videaris, sed ut non sis cum illo, à quo videris. Superbus igitur non male à Deo videtur, quia à longe respicitur, sed paruulus oculis Dei obicitur, quia longe abest ab ipso: non sic Maria, cui Dominus tam propè erat, ut Angelus ei diceret: Ave gratia plena: Dominus tecum: tecum est in corde, tecum in mente, tecum erit in ventre.

Cæterum ad mortalem quandam eorundem verborum expositionem: Respexit humilitatem ancillæ suæ: sermonem conuertamus. Ex his duobus principiis, humilitate scilicet ex parte Virginis, & fauorabili aspectu oculorum ex parte Dei, conclusio hæc legitima illatione inferitur: beatissimam Virginem prodigium esse gratiæ, ac stupendum diuinæ potentia miraculum, ut præuiderat Ioannes, cum dixit: Signum magnum apparuit in celo (scilicet. Ecclesia Catholica) mulier amicta sole: oculi enim Dei, cum sint lucidiores super sole, ut ait Sapiens, B. Virginem respicientes tanta claritate irradiant, ut sole ipso velut amictu vestita videretur. Et quidem si fulgurantium radiorum aspectu sol aërem illuminat, tenebras pellic, terram fecundat, in conchiliis margaritas gignit, in telluris visceribus aurum & argenti pretiosa metalla producit, ac vniuersum mundum, tanquam regulatissimum horologium, regit atque gubernat, quos quæso putabimus effectus Deum ipsum solem iustitiæ Matrem suam respicientem, beneuolo suo aspectu in ea produxisse? Olim dixit Deus Israelitis: Respiciam vos, & crescere faciam: respexit etiam Mariam, & fecit illam crescere; sed quantum inter hoc incrementum & illud interfit, facile est videre, cum illud esset rebus temporalibus, hoc in spiritualibus; illud relinquebat illos seruos, & muneri seruiendi addictos, hoc euehit ad dignitatem matris Dei, & exaltat usque ad generandum, lactandum, & nutriendum

Lucæ 1.

Apoc. 12.

Eccles. 23.

Leuit. 26.

Kkkk 3 ipsum

ipsum Deum, quo altius pura creatura extolli non potest. Ecce quomodo quanto magis Deipara Maria profundius se deiecit & humiliavit, tanto sublimius illa Deus eleuavit & exaltavit. Vnde sancti Patres mira in laudem Marianæ humilitatis nobis scripta reliquere. Rupert. enim super Cantica introducit Virginem per profopociam in hunc modum loquentem: De altissimis illis respexit Dominus humilitatem meam, hoc est, quod dico, dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum? Quid est enim, vel erat, accubitus regis, nisi cor, vel sinus Patris? dum in accubitu esset, nardus mea dedit odorem suum, & hoc odore delectatus, descendit in uterum meum. Olim in Eua, malo superbie fetore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus nardo humilitatis meæ, ad genus humanum conuersus est. D. Bernardus quoque in eadem Cantica: Bonus, ait, humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusus circumquaque vicinis regionibus, ipsum quoque regium accubitus gratia suauitate respargat. Est nardus humilis herba, quam & calidæ ferunt esse naturæ, qui herbarum vires curiosius explorant, & ideo per hanc videor mihi non inconuenienter virtutem humilitatis accipere, quæ sancti amoris vaporibus flagret. hæc Bernardus. Idem etiam Sanctus Bernardus eandem Virginis humilitatem commendans inquit: Sancta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit, & ideo concupiuit rex decorem eius, quia humilitatem innocentie sociavit. & infra explicans illa verba: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, inquit, merito pulchra reperitur, cui neutra defuit pulchritudo. Rara avis in terris, aut sanctitas non perdere, aut humilitatem sanctimoniam non excludi, & ideo beata, quæ vtramque retinuit.

Ad extremum, vt humilitatis sectatores efficiamur, remedia, quæ SS Patres ad hanc virtutem adipiscendam nobis exhibuerunt, placet in medium proponere. Primum est, vt vilis & infima nostra primordia expendamus: hoc remedium tra-

dit D. Chrysof. homil. 12. in Genes. exponens verba illa: Formauit Deus hominem puluerem de terra, inquit: Quid dicit? Acceptio de terra puluere formauit hominem? Etiam inquit, & non simpliciter, nec fortuito terram dicit, sed puluerem, quasi si quis dicat, tenuissimum & vilissimum, quod est in terra. Hinc si attendere volumus, non parua nobis humilitatis offertur doctrina. Nam cum cogitauerimus, vnde cõsuetudinis sue initium natura nostra suscepit, etiam si sexcentis supercilia erigamus, ea reprimemus, & humiliabimur, & substantia nostra qualitate pendentes modestiam discemus. Et propterea Deus, cui tanta salutis nostre cura, ad nostri eruditionem propheta linguam sic direxit. Quippe cum superius dixerat diuina scriptura: Fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, & dedit illi omnium visibilium potestatem, vt ne ignorando quomodo constitutus sit, magnus sibi videatur, & prescriptos sibi limites transeat, propterea repetendo docet formationis eius originem, & vnde primus homo productus sit. Plurimum enim ad erudendum nos conducit scire, vnde substantia nostra primam originem acceperit. Idem remediū adhibet D. Gregorius in Ezechielem, vbi explicans illa verba: Et tu fili hominis, sume tibi laterem, inquit: Inquirendum est cur Ezechiel Propheta, vel quoties sublimia conspiciit, vel quoties agere aliqua mystica iubetur, prius & alibi, filius hominis appelletur. Sapienter enim subleuatur ad cælestia, & occultis ac inuisibilibus rebus mens eius pacitur. Necessè ergo est, vt inter occulta quæ penetrat, filius hominis vocetur, vt semper agnoscat quod est, & nunquam extollatur de his ad quæ ducitur. Quid est enim Prophetæ ad spiritalia subleuato, semper, fili hominis, dicere, nisi ei infirmitatis propria memoriam facere, vt conscius conditionis infirmæ eleuari in cogitatione non debeat de magnitudine contemplationis sue? Alij Patres ad radicandam in nobis humilitatis virtutem docent (& hoc sit secundum remedium) vt frequenter nostram spirituales egestatem agnoscamus, vt inde confundamur & humiliemur, humile q; efficiamur: ita dixit D. August. lib. de spiritu & anima:

Rupert. sup.
c. 1. Cant.

D. Bern. ser.
42. in Cant.

Idem ser. 45
in Cant.

Ibid.

D. Chrysof.
hom. 12. in
Gen. 10. 11.

Gen. 1.

D. Greg. lib.
12. in 4. cap.
Ezech.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

Ezech. 1. 6.

*D. Aug. l. de
serm. 3.
psal. 25.
psal. 22.
Gen. 18.
D. Chryso-
stom. 8 ad
pop. Antio-
c. 5.
Matth. 8.
1 Cor. 15.
Matth. 3.
Matth. 1.
Luc. 5.*

Duo nobis necessaria sunt, ut nos cognoscamus
videlicet, quales simus ad malum, & quales
ad bonum. Pronus sumus ad malum, & si mise-
ricordia Dei non teneret nos, in omne vitium
possemus cadere, nec inde surgere, nisi miseri-
cordia Dei subsequeretur, quia nos subleuaret.
Hoc bene cognoscebat Propheta, cum dicebat:
Domine misericordia tua ante oculos meos est,
quae me custodiat: & misericordia tua suble-
uetur me, quae me erigat. Inualidi sumus ad
bonum, nec sine Dei gratia bonum facere, vel
in aliquo bono perseverare possumus. Hanc gem-
inam cognitionem sui habuit Abraham, cum
dixit: Loquar ad Dominum meum, cum sim
pulsus & cinis. Re vera pulvis est homo. Sic-
ut enim pulvis ex quacunque parte venti im-
pellitur, & in altam arcam deicitur, & ibi
remanet, sic homo in omne vitium cadere po-
test, nec adiciet, ut resurgat, nisi misericordia
Dei ei subveniat. Cinis etiam est homo, quia
sicut cinis nec profert germen ex se, nec susce-
ptum semen germinat, sic homo, nec bonum
facere, nec in aliquo bono perseverare sine gra-
tia Dei potest. Quia quid mali non fecimus,
eo miserante non fecimus. Quisquis in veritate
se ita cognoscit, humilis est coram Deo &
hominibus: nullum iudicat, nullum accusat, non
servat iram, non movet rixas, non seminat
discordias, non odit arguentes se, nulli detra-
hit, nulli nocet, nullum odit, sed omnes diligit.
Ad tandem Chrysof. sic habet: Si magna
vis reddere merita tua, ea ne magna esse pu-
tes, & magna tunc erunt. Sic & Centurio di-
cebat: Non sum dignus, ut intres sub lectum
meum, & propterea dignus factus est, & ad-
mirationi super omnes Iudaeos habitus. sic &
Paulus dicens: Non sum dignus vocari Apo-
stolus, & propter hoc omnium primus factus
est. Item & Ioannes: Non sum dignus solue-
re corrigiam calcamenti eius, & ideo amicus
quoque sui sponsi, & manam quam esse cal-
camenti dixit indignam, hanc super caput suum
Christus attraxit. Sic & Petrus dicebat: Exi
a me, quia homo peccator sum Domine, & id-
circo factus est Ecclesiae fundamentum. Nihil
enim Deo tam gratum, quam cum extremis
peccatoribus semetipsum connumerare. Hoc est
totius sapientiae principium: sic enim humilia-

tus & contritus non inani gloria ventilabitur,
non irascetur, non invidet proximo. Nec enim
contritam manum, licet milies contendamus,
in altitudinem tollere poterimus; si igitur
animam itidem coteramus, licet innumeri tu-
mescentes morbi eam extollant, neque tan-
tillum elevari poterit.

Idem etiam S. Chrysof. homil. 2. in E-
pistolam B. Pauli ad Philemonem, haec
valde observanda ad profectum humili-
tatis scripsit: *Quantumlibet nos humiliave-
rimus, magna ipsius virtutis pars adhuc reli-
qua est. Audi, & exhorresce etiam, nunquam
de humilitate eleveris. Extollit humilitas, nisi
vera & germana fuerit. Est ea ars profectio
diabolica, ut sicut plures eo quod in anem glo-
riam vicerunt gloriantur inanis, ita & qui
se humiliaverunt, extolluntur? Verbi gratia:
Venit quisquam frater aut etiam servus, sus-
cepisti eum, lausisti pedes eius, fecisti quod ne-
mo, humilitatem consecutus es. Ea te cogita-
tio extollit, immo ex alto deicit. Unde igitur
possit quis solide in humilitate persistere? Si
praeceptum Domini semper animo verberet, quo
ait: Cum feceritis quae praecepta sunt vobis, di-
cite: servi inutiles sumus. Ille solum humilita-
tem animi verè consecutus est, qui sibi ipsi per-
suasit, quantumlibet peregerit, nihil se magnè
gessisse, qui nec ad finem peruenisse arbitratur.
Complures ex humilitate in superbiam elati
sunt, sed nos ne obsecro id patiamur. Fecisti
aliquid humile, noli magnam sapere, alioquin
omnia perdidisti. Eiusmodi fuit Pharisaeus
ille, elatus intumuit, quod pauperibus decimas
daret, & omnia amisit. Non sic Publicanus
ille, qui quoniam se humiliter agnoscebat, ius-
tificari pro illo meruit. Audi rursus Paulum
dicentem. Nihil mihi conscius sum, sed non
in hoc iustificatus sum. Vides quàm se non ex-
tulerit, sed modis omnibus deiecerit, atq; hu-
milior euaserit, idque cum ad supremum vir-
tutis culmen pervenisset. Tres etiam pueri
ignibus iniecti, quid in media fornace dicebant?
Peccavimus cum patribus nostris, iniquitatem
fecimus, sed in corde contrito & spiritu humi-
litate suscipiamur. Ita & cum in fornacem in-
cidissent, humiliores quàm antea fuerant, cla-
ruerunt. Nam postquàm miraculum illud circa se
patro-*

*D. Chry-
stom. 2. in
ep. Paul. ad
Philem.*

Luc. 17.

Luc. 18.

1 Cor. 4.

Daniel. 3.

1. Reg. 13.

patrati videri, seipfos saluti indignos arbitra-
 tes, ad humilitatem protinus conuersi sunt.
 Audi quid & Dauid dixerit. Quod si dixerit
 mihi, nolo te, ecce ego faciat mihi, quod accep-
 tum est coram se. Poterat certe sua plurima
 rectè facta proferre, sed humilia sentire, & di-
 cere maluit. Heli quoque Dominus, inquit,
 est, quod gratum est coram se, faciat. & paulo
 inferius: Si humiles sumus vt decet, si mi-
 res, ac mansueti vt oportet. non sit nobis ea hu-
 militas elationis occasio. Humilis es, & cur-
 tis abiectionis, noli idcirco inflari, ideo. n. te hu-
 milias, vt arrogantia fugias. Quod si per hanc
 arrogantiam corruas, melius fuerat non humi-
 liari. Quoties tibi subrepit elata cogitatio, quod
 quasi humilitatis culmen occupaueris, conside-
 ra vrbiam, vnde descenderit Dominus tuus,
 & tunc depones te ipsum admirari & laudare.
 Immo te, & tua omnia videre cogaris, cum ex
 collatione dominicæ humilitatis, nihil te om-
 nino profecisse cognoueris, debitorem te semper
 existimans.

Orig. homil.
 que est de
 humilitate
 10m. a.

Alij Patres tertium remedium tradunt
 ad virtutis humilitatem obtinendam, il-
 ludque efficacissimum, vt Christum Do-
 minum opere & sermone, verbo & ex-
 emplo humilitatem docentem intuca-
 mur & audiamus: vnde Origne. hom. 22:
 ait: Vniuersam Domini dispensationem ad hu-
 militatem nos instruere deprehendimus. Cum
 infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præ-
 sepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, &
 matris pauperule enutritur, subditus matri
 & illius sponsio. Subditus Ioanni, & baptis-
 mum suscepit à seruo Dominus. Nemini aduer-
 satorum resistit, neque inenarrabilem suam
 potestatem in quemquam vibrat, sed quasi po-
 tentioribus cedit. Principibus sacerdotum in
 forma rei sistitur, ad presidem ducitur, & iu-
 dicium illius sustinet, & cum posset calumnia-
 tores arguere, silentio tolerat illorum calum-
 nias. Conspuitur à seruis, ac vilissimis pueris,
 morti traditur, eique (hominum iudicio) tur-
 pissime: post tantam verò animi humilitatem,
 tandem & gloriam suam exerit, vna secum
 glorificans quocumque cum ipso ignominiam tu-
 lere; quorum primi sunt beati discipuli, qui
 pauperes, ac nudi orbem percurrerunt, non in

sapientia sermonis, non sequacium multitudine
 suffulti, sed soli, & piscatores, & desolati,
 terram ac mare peragrantes, flagris cæsi, lapi-
 dati, & occisi.

Ad horum nos imitationem conferamus, vt
 ex humilitate nobis sempiterna nascatur glo-
 ria. Sic tibi & ornatus, & induentia & in-
 cessus, & cathedra ad mediocritatem magis,
 quam ad fastum. Par esto subiectis. Qui namque
 primus esse cupit, omnium hominum, seruum
 esse iubet Christus. Ama humilitatem, & glo-
 rificabit te. Agnosce te Christus tanquam dis-
 cipulum suum coram Angelis & glorificabit
 te, si humilitatis ipsius fueris imitator, qui di-
 xit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis
 corde, & inuenietis requiem animabus vestris.
 & D. August. lib. de sancta virginitate, loquens de
 Chananaea, quæ humili affectu dixerat se canem
 esse, ait. O mulier, magna est fides tua; fiat tibi
 sicut vis, quam superius canem appellauerat, nec ei
 panem filiorum proiciendum esse responderat, quod
 illa humiliter accipiens, dixerat; etiam Domine,
 nam & catelli edunt de micis, ac sic quod aspi-
 duo clamore non impetrauerat, humili confu-
 sione promeruit. Hinc illi duo proponuntur
 orantes in templo, vnus Pharisæus, alter Pu-
 blicanus propter eos, qui iusti sibi videntur, &
 spernunt ceteros, & enumerationi meritorum
 præfertur confessio peccatorum: & descendit
 Publicanus iustificatus magis, quam ille Pha-
 risæus. & causam ostendens, cur id iustum sit,
 ait: Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur,
 & qui se humiliat, exaltabitur. Quod illud,
 quod querentibus discipulis: quis eorum vide-
 retur esse maior? puerum paruulum constituit
 ante oculos eorum dicens: Nisi efficiamini sic
 paruuli, non intrabitis in regnum celorum,
 nonne humilitatem maxime commendauit, &
 in ea meritum magnitudinis posuit? Vel cum
 filius Zebedæi latera eius in sedium sublimi-
 tate concupiscentibus ita respondit, vt passionis
 eius calicem bibendum potius cogitarent, in
 quo se humiliavit vsque ad mortem, mortem
 autem crucis, quam superbo appetitu præferri
 ceteris postularent, quid ostendit nisi eis se
 futurum altitudinis largitorem, qui eam do-
 ctorem humilitatis antea sequerentur? Iam
 vero

Math. 11.

D. Aug. de

S. Virg. 10. 8.

Math. 11.

Luc. 11.

Math.

Luc.

Math.

Luc.

Math.

Luc.

Math.

Luc.

Math.

D. Greg.

14. mor.

lib. 4. c.

20. 1. 7.

Math.

Math.

verò qui exiturus ad passionem lauit pedes discipulis, monuitque ut condiscipulis, atque conferuis hoc facerent, quod eis fecisset magister & Dominus, quantum commendauit humilitatem, cui commendanda etiam illud tempus eligit, quo eam proximè moriturum, cum magno desiderio conuehantur? hoc utique precipue memoria reuertitur, quod magister imitandum vltimum demonstrasset, ait: hoc facite in meam commemorationem: & ibidè subiungit: Hucine redacti sunt thesauri sapientie, & scientie absconditi in te, ut hac pro magno discamus à te, quoniam mitis es, & humilis corde? Itane magnum est esse paruum, ut nisi à te, qui tam magnus es, seret, disci omnino non possit? Ita plane. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque humiles esse discant à te, qui misericordiam & veritatem tuam requirunt, tibi viuendo, tibi, non sibi. Audiat hoc laborans, & oneratus, qui sarcina premitur, ut oculos ad cælum leuare non audeat, percussus pectus ille peccator & propinquans de longinquo. Audiat Centurio non dignus cuius tectum subires. Audiat Zachæus, maior Publicanorum; audiat mulier in Ciuitate peccatrix. Audiant meretrices & Publicani, qui Scribas & Phariseos præcedunt in regno cælorum. Hi omnes cum conuertuntur ad te, facile mitescunt & humiliantur coram te, memores iniquissime vite sue, & indulgentissime misericordie tue, quia ubi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Ac tandem D. Gregor. exponens verba illa Iob, ubi sermonem habes de Leuiathan dicit: Ipse est rex super vniuersos filios superbie. sic habet. Audiant omnes: Immundus est apud Deum omnis, qui exaltat cor suum. Audiant omnes: Quid superbis terra, & cinis? Audiant omnes Dominum dicentem: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Ad hoc namque vnguentus Dei filius formam infirmitatis nostre suscepit, ad hoc inuisibilis non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum lu libris, irrisitoni opprobria, passionumque tormenta tolerauit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est; propter quam solam veraciter edocendam is, qui sine asti-

matione magnus est, vsque ad passionem factus est parvus? Quis enim originem perditionis nostre superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostre inuentus est humilitas Dei. Hostis quippe noster videri super omnia voluit elatus: Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Auctor mortis dicit: In cælum conscendam auctor vite ait: Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. Ille dicit: Super astra cæli exaltabo solium meum: iste humano generi à paradisi sedibus expulso dicit: Ecce venio cito, & habitabo in medio tui. Ille dicit: sedebam in montem testamenti, in lateribus Aquilonis: iste dicit: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Ille dicit: Ascendam super altitudinem nubium, & si milis ero Altissimo; iste cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se & qualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.

Quartum remedium ad humilitatem comparandam tradit idem D. Gregorius super Ezechielem, attentam scilicet ac profundam magnitudinis, & omnipotentie Dei considerationem, dum enim diuinam maiestatem contēplamur, quā longè ab ea abest humana infirmitas ac labilis nostra conditio, necesse erit agnoscere. Verba eius, ut potè spiritu, doctrina, & eruditione plena, hic referte minimè grauabor. Fox supra firmamentum fit, quando animus hominis omne quod creatum est transcendens, in solo creatoris sui lumine fidei oculos figit, quod ubique est; & ubique totus est; quod nusquam deest, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe est; quod nec ibi deest, ubi longe est, quia ubi non est per gratiam, est per vindictam. Huius nature potentiam, cum strictius in ea cogitat animus, vox super firmamentum fit, & instant animalia & submitunt alas suas, quia sanctorum mentes, dum Creatoris sui potentiam intenta contemplatione desiderant, vilescunt eorum animo virtutes, quas habent, & tanto sunt apud se humiles, quanto eis illud allatum est, quod super Angelos sonat.

LIII

Depo-

Matth. 8.

Lucæ 19.

Lucæ 7.

Matth. 12.

Ierem. 5.

D. Greg. lib.

14. cap. c. 18.

Iob. 41.

Ezech. 10.

Matth. 11.

Deponant ergo alas suas, cum vox super fir-
mamentum sit, id est, humilietur in eo, quod
apprehendunt, cum superna conspiciunt, quæ ab
eis comprehendi non possunt. Sapere etiam san-
ctorum cogitationibus ipsa, quæ habent bona,
blandiantur, ut eorum mentes in aliqua sui
fiducia eleuent, sed protinus ad occulta Dei iudicia
recurrunt, quo modo alij ex virtutibus
ad infernum per elationem corrumpunt, alij ex
vitiis correcti, ad caelum per humilitatem le-
uantur. Vnde nos ad humilitatem reuocans
Propheta terret, & admonet dicens: Venite,
& videte opera Dei, terribilis in consiliis super
filios hominum. Quis enim dignè considerare
valeat, quantus super nos terror sit consiliorum
Dei, quando alter ex virtutibus in finem ten-
dit in vitia, & alter ex vitiis in virtutibus
concludit finem? Quia iuxta Salomonis sen-
tentiam: Sunt iusti, atque sapientes, & opera
eorum in manu Dei: Et tamen nescit homo,
vtrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in
futuram seruantur incerta: & Est via, quæ
videtur homini iusta, nouissima autem eius
deducunt ad mortem. Hæc itaque occulta iudicia
profunde cogitare, quid est aliud, quam
alas deponere, id est, de nulla iam virtute con-
fidere, sed sub magno timore trepidare, siue
enim omnipotentis Dei naturam considerent,
siue eius iudicia perpendant, trepidant & per-
tremescunt. Eis ergo quasi alas deponere est
virtutes, quas habent, humiliare. sic Abra-
ham alas deposuit, qui quando loquitur cum Deo
capit, puluerem & cinerem se esse cognouit di-
cens: Loquar ad Dominum meum, cum sim
pulus & cinis. sic Moyses alas deposuit, qui
eruditus in omni scientia Ægyptiorum, mox
ut verba Domini audiuit, verba se non habere
deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sicut
eloquens ab heri, & nudius tertius; Ex quo enim
locutus es ad seruum tuum, impeditioris &
tardioris lingue sum. sic Isaias, cuius vita
Domino ad predicandum placuerat, cum eun-
dem Dominum contemplantus, carbone de alta-
ri in ore tactus esset, ait: Væ mihi, quia tacui,
quia vir pollutus labijs ego sum. Ecce ad su-
periora subleuatus, sibi metipso de labiorum pol-
lutione displicuit. Nisi enim cælestis mandata
aliquis conficeret, esse se iudicabilem non inue-

nisset. sic loquente Domino Ieremias clamat,
A, a, a, Domine Deus, nescio loqui, quia puer Ieremi-
ego sum. Iuxta enim ea verba quæ audiebat,
verba se non habere cognouerat. sic Daniel
sublimem visionem videns per plurimos dies
elanguit, & egrotauit, quia & hi, qui in vir-
tutibus fortes sunt, cum altiora Dei conspiciunt,
in sua sublimi estimatione infirmi atque im-
becilles fiunt. sic B. Iob à Domino laudatus,
cum verba Dei colloquentis audiret, respondit
dicens: Insuper locutus sum, & quæ ultra
modum excederent scientiam meam: & paulo
post: idcirco ipse me reprehendo, & ego pæni-
tentiam in saeuilla, & cinere. Qui enim quan-
tum ad homines sapienter locutus fuerat, lo-
quentem sibi Deum auertens, insipienter se lo-
cutum fuisse reprehendit, quia in contempla-
tione veræ sapientia sua ei sapientia viluit.
Ad vocem ergo desuper viuentem animalia
alas deponunt, quia virtutem Dei, siue in na-
tura sua contempleri requiramus, siue in oculis
iudicij inuestigare cogitemus, pro eo quod
eius alta nobis impenevabilia sunt, nostra no-
bis, si qua inesse bona credebantur, vilescunt.
Et qui in quantumcunque scientia volare cre-
debantur, inuisibilem super nos naturam, &
impenevabilia eius iudicia perpendentes, sub-
missis aliis humiliter stamus.

Tandem vltimum remedium, & effi-
cacissimum ad humilitatem inquirendam
humiliationem esse his verbis D. Bernardus
edocuit: Humiliatio via est ad humili-
tatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad
scientiam: si virtutem appetis humilitatis
viam non refugas humiliationis. Prædestina-
tione que mihi meam insipientiam sciri, & à scienti-
bus iure confundi, cui sæpe contigit à nescienti-
bus iniuste laudari. Terret me Apostolus, qui
& ipse territus dicit: Parco autem, ne quis me
existimet supra id, quod videt in me, aut au-
dit aliquid ex me. Quam pulchre dixit: parco.
Non parcat sibi arrogans, non parcat sibi super-
bus, non cupidus vanæ gloriæ & iactator altum
suorum, qui vel sibi arrogat quod est, vel men-
titur de se, quod est, vel mentitur de se, quod
non est. Solus, qui verè humilis est, parcat ani-
mæ suæ, qui, ne putetur quod non est, semper
quatum in se est, vult nesciri quod est. Grande
tenetur

Psal. 65.

Eccles. 9.

Prou. 14.

Gen. 18.

Exod. 4.

Isaia 6.

D. Bern. 87. ad Eg-
rium Cas-
niam reg-
larem.

1. Cor. 11.

tenetur

revera periculum, audire quemquam de se supra, quam sentit in se. Quis dabit mihi apud homines tantum de veris dignè humiliari, quamvis vel de falsis datus est indigne exaltari? Illam mihi vocem propheticam iare assumere: Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus: Et illud: Ludam, & fiam vilior. Ludam scilicet, ut ludar. Bonus ludus, quo Michol irascitur, & Deus delectatur: bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed Angelis pulcherrimum spectaculum præbet: bonus, inquam, ludus, quo efficitur opprobrium abundantibus, & despectio superbis. Nam vera quid aliud secularibus, quam ludere videtur, cum quod ipsi appetunt in hoc seculo, nos per contrarios fugimus, & quod ipsi fugiunt nos appetimus? Ludus iucundus, honestus, gravis, quo ludebat qui dicebat: Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Hoc ludo & nos interim ludamus, ut illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat, qui potentes deponit, & exaltat humiles, qui nos lætificet, & in æternum exaltet.

Ad extremum non possum aliam eorundem verborum B. Virginis explicationem silentio præterire: pro qua supponendum est, quod humilitas non femel in sacris eloquiis afflictionem significat, eadem enim ferè verba Anna mater Samuelis loquuta est: Si respiciens videris afflictionem famule tue: vbi in Græco: Si respiciens humilitatem ancille tue: quæ autem fuerit hæc afflictio B. Virginis, si me interrogas respondebo fuisse, tum quod doleat miseram humani generis vicem; tum quod maxima animi anxietate afficeretur propter dilationem aduentus Christi in carne humana, cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum.

Amen.

HOMILIA XVI.

Eruditè exponi incipiunt verba illa: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

A CRA hæc Virginis verba ut radicitus exponamus, oportet ante omnia quid sibi velit verbum illud, ex hoc, explicare. nam D. Bonavent. Episcopus Christopolitanus, Cornelius Iansenius, & alij non pauci moderni sequentes Venerab. Bedam, opinati sunt verbum illud ex hoc designare humilitatem Virginis; nam cum nuper dixisset: respexit humilitatem meam, & continuè subiunxerit:

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, videtur planè humilitatem signare, tanquam causam huius vniuersalis commendationis & applausus, vnde Beda: Cuius autem humilitas respicitur, recte beata ab omnibus cognominatur, vnde sequitur: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, hoc est, ex eo quia respexit meam humilitatem: Alij volunt, ut verbū illud ex hoc, designet illud quod in sequenti versiculo subiicit: Quia fecit mihi magna: ita ut sensus sit, ex hoc, quod feci mihi magna qui potens est: beatam me dicent omnes generationes: Mihi tamen germanior videtur D. Hieronymi, Theophylacti, Euthymij, necnon & D. Augustini, & aliorum interpretatio asserentium, verbum illud ex hoc designare tempus, in quo iam B. Virgo facta & agnita erat vera mater Dei, vnde D. Hierony. pro eo quod nos legimus: Ecce enim ex hoc: ipse vertit: ecce hominem ferè. G. enim amodo, quod idem sonat, quod ex hoc ante quartū tempore. Theophylactus quoque expressè legit ex hoc tempore. Euthymius exponit: Hugo Viff. in annot. suus hanc probans expositionem inquit: per Magnif.

LIII 2

Vsq̄

D. Bonan. sup. c. 1. Luc. in sua Concord. ad c. 1. Luc. Beda ibid.

Lucæ 1.

Beda vbi supra.

D. Hiero. in c. 8. Isaia. Theophyl. in c. 1. Luc.

Euthym. ib. D. Aug. tra. 1. super Magnific. Euseb. Emis. in annot. su. per Magnif.

D. Aug. vbi
supra.

Vsq̄ ad illud tempus apud homines opprobrium sterilitatis portauerat, quia integritatem virginitalis thoro maritali praeponerat, sed vnde in priori generatione carnali quasi maledictionis sententiam sustinuit, inde nunc ab omni generatione mortali benedictionem collaudabiliter recepit. habetque haec expositio magnum fundamentum in Graeco codice, nam vbi Interpres Latinus legit:

Verſo Graeca
in c. 1. Luc.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Graecus tranſtulit: Ecce enim ex hoc nunc beatam me dicent omnes generationes. quare legitimus ſenſus erit: ex hoc nunc beata ab omnibus praedicabor, quia Domini mater effecta ſum; ex hoc enim inſtanti, quo tu, o Elifabeth, Spiritu ſancto plena, Domini matrem me eſſe cognoviſti, & fateor, & tuus etiam filius adhuc in vtero tuo exiſtens, contra omnem naturalem curſum, meum filium, qui Deus eſt, adorat: ex hoc (inquam) inſtanti omnes gentes felicitatem meam praedicabunt.

Luca 1.

Tu de me nunc dicis, beata, quae credidiſti; ſed ego dico, quod ex hoc nunc beatam me dicent omnes generationes. In his verbis prophetiam contineri, atque adeo B. Virginem illuminatiſſimam fuiſſe prophetiſſam docuit expreſſe Gloſſa interlinearis, dum in commentario illorum verborum:

Iſaia 8.

Et acceſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium: ait, prophetiſſam iſtam fuiſſe illam, quae prophetauit dicens: Magnificat anima mea Dominum & D. Baſil. eadem verba exponens inquit: quod B. Maria propheta fuerit, ad quam proximè per ſpiritus praeuotionem acceſſerit Iſaias, nemo contradixerit, qui memor ſit verborum Mariae, quae prophetaſſe aſſata ſpiritu locuta eſt. Rectè

D. Baſil. ſup.
c. 18. Iſai.

D. Ambroſ. ait (nemo contradixerit) quia omnes Patres, & alij Eccleſiaſtici ſcriptores in eadem ſententiam conſpirant, D. Ambroſius, S. Gregorius, Nazianzenus, Cyrillus, Hieronymus, D. Auguſtinus, Niſſenus, Epiphanius, Zuſebius, Petrus Galatinus, Lyra, Gloſſa ordinaria, ac tandem Rupertus Hieron. ſup. Abbas, qui Mariam vocat Prophetiſſam c. 8. Iſaiae. Prophetarum. Prophetauit igitur B. Virgo beatam ac felicem ſe praedicandam ab

omnibus generationibus: ſicut enim de forti ac ſtrenua muliere ait Sapiens: Surrexerunt filij eius, & beatiffimam praedicauerunt. ſimilem in modum ſurrexerunt in Eccleſia Catholica filij Dei, non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate vitii, ſed ex Deo nati, qui per generationes, omniaque ſaecula virginem beatiffimam praedicauerunt & praedicabunt. Et quidem ſi Chriſtus Dominus dixit: Beati qui non viderunt, & crediderunt: quomodo non B. Deipara, quae abditiffimum incarnationis arcanum Angelo nunciante firmiſſimè credidit: Beata quae credidiſti, quia perficietur in te omnia quae dicta ſunt tibi: Et ſi David ait: Beatus vir, cuius eſt nomen Domini ſpes eius, quomodo non B. Virgo, cui fecit magna, qui potens eſt, ſanctum nomen eius? & ſi Sapiens inquit: Beati omnes, qui diligunt te, quomodo non B. Maria, quae prae amoris magnitudinae deficiebat: dicite dilecto, quia amore lan- queo? & ſi idem Sapiens aſſeruit: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus, quomodo beata non erit Maria, quae ſancto timore in Angelica annunciatione expauiſſa eſt in ſermone eius? & ſi David dixit: Beatus populus, cuius Dominus Deus eius: quomodo Virgo non erit beata, cuius Dominus Deus filius eius eſt? & ſi idem ait: Beati, qui habitant in domo tua Domine, quomodo non B. Virgo adhuc in hoc ſaeculo, quae in eadem domo, & ſub eodem tecto, imò & in infantia Chriſti in eodem lecto, & cum ipſo per triginta & plures annos cohabitauit? & ſi idem ait: Beatus vir, qui miſeretur & commodat, quomodo non B. Virgo, quae tot miſericordiae opera erga Deum hominem exercuit, illum portauit, cibauit, hoſpitem in propria domo recepit, nudum veſtuit, captum a ludæis viſitauit, & mortuum ſepeliuit? ac tandem ſi idem Propheta dicit: Beati immaculati in via, quomodo non B. erit Maria, de qua ſpoſus ait: Pulchra eſt amica mea, & macula non eſt in te: & quam Salomon vocauit ſpeculum ſine macula? Hoc laudationis genus docuit me B. Baſil. Seleucię Epifc. in orat. de au-

*D. Basil. in
v. de annūc.* de annunc. vbi ait: *Si D. Petrus ob id beatus appellatus, regniq̄ colorum claus fortis est, & Christum Dei filium palam confessus est, quomodo ea super omnes beata predicanda non est, quæ illum parere meruit, quem ille confessus est?* Cæterum cum sanctissimam Virginem dicentem audio: *Beatam me dicent omnes generationes*, nomine beatitudinis intellexisse arbitror felicitatem & celebritatem sui nominis, sicut enim Christus nominis sui gloriam & exaltationem ex eo obtinuit, quod cum æqualis Patri esset, se exinaniuit, formam ferui accipiens, ita Deipara nominis sui gloriam ac celebritatem consecuta fuit, eo quod cum humilis ancilla esset, Dei Genitrix facta fuisset, præcipue tamen beatam se acclamandam intellexit, quia filium Dei vtero suo conceperat. Alluisse mihi videtur Deipara ad verba Lia, quæ, eo quod Zelpha eius ancilla filium peperisset, dixit: *Hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me dicent mulieres: quæ verba potiori iure poterat B. Virgo sibi usurpare, quam Lia; tum quia partus ille alienus fuit, & non Lia, B. vero Virgo ex propria substantia Christum concepit; tum quia si filium illum appellauit Lia Aster, quod interpretatur beatitudo, quasi felicitatem, & beatitudinem Zelpha ei peperisset, certe beatissima Virgo Christum peperit, qui vere omnium Angelorum & hominum obiectiua beatitudo est.*

Aded autem benè congruit Mariæ beatam nominari, vt sicut inter Deos à Poëtis, *Tonans* nominatur *Iuppiter*, inter Prophetas *Dauid*, inter sapientes *Salomon*, inter Apostolos *Paulus*, inter Oratores *Cicero*, inter Medicos *Galenus*; ita cum auditur *B. Virgo*, continuò Mariam intelligimus significari. Quinque circumferuntur beatitudinis, seu felicitatis definitiones, quæ singulariter in Deiparam conuenire reperio: Cicero in Tusculanis felicem & beatum illum describit: *Cui, quidquid optauit, ad vota successit.* *D. Aug. lib. de Trin. aliam describit definitio-*

nem: Beatus est habens omnia que vult, & nihil mali vult. Aristoteles autem aliter 13 de Trin. definiuit: *Beatus est habens actum secundum perfectam animi virtutem.* ac tandem Boetius lib. 3. de consol. illam assignauit beatitudinis definitionem, quæ per omnium ora vagatur: *Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: cum igitur Deipara Maria nihil à Deo obtinere absoluta voluntate optauerit, quod pro votis non fuerit consecuta, cum habuerit omnia quæ voluit, & nihil vnquã mali voluit, cum incessanter secundum perfectam animi virtutem semper operaretur ex plenitudine diuinæ gratiæ; cum denique tanta bonorum copia aggregatim in illam confluerit, vt simul esset Virgo & Mater Dei, qui fons est & origo omnium bonorum, meritò his omnibus nominibus beata nominari & prædicari ab omnibus nationibus debet, vt de se ipsa prophetauit dicens: Beatam me dicent omnes generationes.* Illud tamen silentio non præteribo, quod in magnam Virginis laudem cedit, obseruatum à nobis esse nusquam generationum omnium laudem, & prædicationem nisi Deo tribui, iuxta illud: *in generatione, & generationem annuntiabimus laudem tuam: & illud: Domine memoriale tuum à generatione in generationem: vnde cum propria hæc Dei laus Mariæ tribuitur, illud certe in causa erit, quod Deum genuit, & eius mater est, cui omnium generationum laus debetur.*

Porro iam explicare opus est, quid intellexerit *B. Virgo per omnes generationes*, à quibus se laudandam vaticinata est. Antequam tamen id præstem, præsupponere oportet, beatissimam Virginem certò præcognouisse, prophético spiritu afflatam celeberrimi, sui nominis famam per vniuersum terrarum orbem longe lateque diffundendam fore; ad quod aludens ipsa dixit: *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum.* Sed vsquequo fluent, o dilectissima sponsa, aromata horti tui; vsquequo fluent odor clarissimi

LIII 3 nomi-

D. Aug. lib. 13 de Trin. Metaph.

Boet. lib. 3. de consol.

Psal. 139.

Cant. 4.

nominis tui? certe in generationes generatio-
 tionum, quia generatio & generatio lauda-
 bunt opera tua: si enim bonum nomen &
 fama non solum in vita, sed etiam post
 mortem sanctos & iustos concomitatur,
 iuxta illud: *In memoria eterna erit iustum:*
 è contra verò, nomen impiorum putrescet, vt
 dixit Sapiens, & vt ait Dauid: *perijt me-
 moria eorum cum sonitu:* multo magis Dei
 genitricis immortalis fama, ac præstan-
 tissimi nominis eius laus per omnium
 ora volitabit. Iob quidem, vt significaret
 suauitatem odoris, quem immaculata e-
 ius vita efflabat, dixit: *Dies mei pertran-
 serunt quasi naues poma portantes,* quia sic-
 ut nauibus odoriferis pomis onustis cõ-
 tingere solet, vt flante vento suauissimũ
 post se odorem relinquunt, ita inculpa-
 tissimo Iob accidit, vt quacumque via
 transibat, suauissimum sanctitatis vitæ
 suæ odorem relinqueret, ac per vniuersum
 orbem illum spargeret. Quid quæso
 fuit B. Virgo, nisi mystica nauis odori-
 feris celestium charismatum pomis o-
 nusta, ipsa dicente: *poma vetera, & noua
 seruauit tibi, dilectissime mihi* hæc ergo nauis per
 mare huius mundi Spiritu sancto instar
 nauis illam gubernante, immaculata
 suæ vitæ, suauem ad eod odorem spirauit,
 vt ad omnes nationes mira eius fragran-
 tia pertingeret, vt in figura eius de regina
 Esther prædictum legimus: *fama nominis
 eius crescebat quotidie, & per omnium ora
 volitabat.* quare potiori iure, quàm de re-
 gelosia licebit mihi dicere de regina Ma-
 ria: *In omni ore quasi mel indolcorabitur e-
 ius memoria, & vt musica in conuiuio vini.
 cum igitur beatissima Virgo exploratum
 haberet ob celsissimam, ac inauditam
 Matris Dei dignitatem, nominis eius
 famam à mari vsque ad mare, & vs-
 que ad terminos terræ fore diuulgandam,
 consequenter agnouit ab omnibus
 generationibus beatam esse prædicandam.*

Verum vt distinctius agnoscas, quæ-
 nam sint istæ generationes, duplicem il-
 lorum veterum interpretationem: *Bea-*

tam me dicent omnes generationes, breuiter
 subiiciam: Primam tradit Hugo Card.
 qui B. Virginem esse ait velut centrum,
 seu medium terræ, ad quod omnium ho-
 minum generationes tamquam lineæ à
 circumferentia ductæ respiciunt: eius e-
 gregia verba hæc sunt: *Ecce enim ex hoc*
beatam me dicent omnes generationes. Omnes
 gentes, scilicet Iudæorum & Gentilium, vi-
 rarum & mulierum, diuitum & pauperum,
 Angelorum & hominum: quia omnes per ip-
 sam salutem beneficium acceperunt, homines
 reconciliationem, Angeli reparationem. Chri-
 stus enim Dei filius operatus est salutem in
 medio terræ, id est in vtero Mariae, quæ qua-
 dam mirabili proprietate, terre medium, ap-
 pellatur. Ad illam enim respiciunt, & qui ha-
 bitant in cælo, & qui habitant in inferno, id
 est, in Purgatorio, & qui habitant in mundo.
 Primi, vt resarciantur. Secundi, vt eripiantur.
 Tertij, vt reconcilientur. Ex hoc ergo beatam
 te dicent omnes generationes, ò beata Virgo,
 quia omnibus generationibus vitam, gratiam,
 & gloriam genuisti: mortuis vitam, pecca-
 toribus gratiam, miseris gloriam. Ita dicitur
 Iudith: *Tu gloria Ierusalem; tu Letitia Is-
 rael; tu honorificentia populi nostri, quæ fecisti
 viriliter.* Primum est vox Angelorum,
 quorum ruina per ipsam reparata est. Secun-
 dum est vox hominum, quorum tristitia per
 eam letificata est: tertium est vox mulierum,
 quarum infamia per ipsam deleta est; quar-
 tum est vox mortuorum, quorum captiuitas
 per eam redempta est. Hæc ille, secundam in-
 terpretationem adhibet Albert. Magnus in
 comment. huius loci, asserens sub nomi-
 ne omnium generationum intelligi omnes
 generationes virorum, Mulierum, Coniugatorum,
 Virginum, & Viduarum, Viuentium, & Morientium.
 Generatio enim virorum Deiparam beatam præla-
 mat, quoniam per eam ad nos propaga-
 ta est benedictio, sicut per primam ma-
 trem maledictio; sicut enim hæc dedit
 viro suo de ligno vitæ, vt comederet, &
 quia mortiferum erat, mortem illi intulit,
 ita Deipara dedit nobis lignum vitæ,
 vt de fructu eius comedentes in æternũ
 viu-

viueremus. Generatio mulierum beatam
 prædicat Deiparam, quoniam ab infamia
 & opprobrio maledictionis per eam li-
 berata est. Virginitas generatio beatam
 Mariam salutat, immo & beatissimam,
 ut ait Salomon: *Viderunt eam filie Sion, &
 beatissimam prædicauerunt*, tamquam vir-
 ginitatis magistratam, & virginum vexil-
 liferam. Viduarum cœtus cum vidua
 Anna in templo beatam illam prædicat,
 cuius meminit D. Lucas. Coniugarum
 status cum coniugata Elisabeth in illa
 verba prorumpit: *Beata quæ credidisti,
 quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à
 Domino*. Viuentes omnes, quid cū orant,
 frequentius in ore versant, quàm Benedi-
 cta tu in mulieribus, & benedictus fructus
 ventris tui? Mortientes quid proclamant,
 nisi, *Maria mater gratiæ, mater misericordiæ,
 tu nos ab hoste protege, & hora mortis susci-
 pe? Mortui tandem in Purgatorij carcere
 detrusi confidentes illam matrem mise-
 ricordiarum, auxilium eius, ut inde edu-
 cantur, incessanter implorant. Atque horum
 omnium gradus laudantium: Beata
 me dicent. Cancellarius autem Pari-
 siensis super Magnificat, triplicem ratio-
 nem assignat, ob quam Deipara ab om-
 nibus generationibus sit laudanda: pri-
 ma, quia ipsa mater est illius, qui fecit om-
 nes generationes cœli, & terræ: secun-
 da, quia ab initio, & ante sæcula præde-
 stinata fuit, ut esset affinis omnium ge-
 nerationum; est enim nostra soror ab
 humana specie; est mater, ex spirituali
 nostra regeneratione; est cognata Ange-
 lis intelligendi acuminis ac mentis, &
 corporis puritate: tertia, quia cum om-
 nes generationes tam cœlestes, quàm ho-
 mines, varia ab ea receperint beneficia,
 iure gratitudinis omnes illam perpe-
 tuo collaudare tenentur. Cui sit
 honor & gloria in sæcu-
 la sæculorum,
 Amen.*

HOMILIA XVII.

In eadem verba: *Beatam me dicent om-
 nes generationes: varia contex-
 tur B. Virginis encomia, quæ tam Gen-
 tiles, Iudæi, Hæretici, quàm fideles
 ei detulerunt; inter quæ penè in-
 numeræ, eaque clarissima epithe-
 ta, quibus diuina eloquia, & San-
 cti Patres Virginem exornant, re-
 censentur.*

NOTE QUAM Deipara Ma-
 ria cecinisset canticum hoc,
 quo prophetans asseruit:
*Beatam me dicent omnes gene-
 rationes: id ipsum Salomon* Luc. 1.
*præuidens in persona Virginis dixit: Me-
 moria mea in generatione sæculorum: ac si* Eccles. 24.
diceret: immortalis nominis mei fama
*per omnes generationes vagabitur, & om-
 nia tempora transcendet. Quam autem*
id rationi consentaneum sit, his verbis
sapienter probauit Ioannes Damascenus:
Si eorum, qui in iustitiam coluerunt, memoria D. Io. Da-
*laudibus celebranda est, equis tandem in ius-
 tia fontis, ac sancti iustis thesauro laudem non de Assumpt.*
*adhibeat? B. es Virgo inter omnes generatio-
 nes, sola, quæ digna, quæ beata prædicetur; Ecce*
enim beatam te dicent omnes generationes,
*quemadmodum ipsa dixisti; te filia Ierusa-
 lem, id est, Ecclesiæ viderunt, ac reginæ, id est,*
iustorum animæ, beatam te dixerunt, atque in
sæcula collaudabunt. hæc ille. Verum ego
nomine generationum non solum fidelium
generationum, sed omnes generationes,
tam cœlestes, quàm terrestres compre-
hendi opinor, ita tamen ut vniuersali-
tas hæc sumatur pro generibus singulo-
rum, non pro singulis generum, cum cer-
tum sit tam in præterito, quàm presenti
& futuro tempore numquam defectu-
ros, qui diabolico spiritu incitati, ex odio
in Christum, B. Virginem execrentur.
quare cum omnes generationes ad tres
possint

possint reuocari, ad generationem diuinam, angelicam, & humanam; hæc vero ad generationem Gentilium, Iudæorum, Hæreticorum, & Fidelium, qui solum legitimi sunt Ecclesiæ Catholicæ Romæ alumni, ab his omnibus generationibus beatam prædicari Deiparam Mariam facile monstrabo.

Beatam prædicant Mariam generatio diuina, & Angelica. §. I.

Isa. 53. **I**Saias de æterna Dei generatione agens, dixit: *Generationem eius quis enarrabit? & de eadem loquens Dauid in persona æterni Patris ait: ex viro ante luciferum genui te.* hæc igitur generatio, hic diuinus partus, vnigenitus scilicet Dei & Virginis Mariæ filius, illam variis modis beatam prædicauit, multisque encomiis ad cælum vsque extulit, nam præterquam sancta Marcella dicente: *Beatus venter, qui te portauit, & vbera que suxisti: cum ipse responderet: Quiuimo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud: consequenter beatam vocauit Matrem suam, diuini verbi vigilantem adeo custodem, vt nec minimum eius apicem vnquam præterisset.* Obseruauit in celebratissimo illo Salomonis epithalamio, quod non contentus ille hac præclara laude Mariam cumulare: *Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te: insuper à vertice capitis vsque ad plantam pedis sub ingeniosis satis metaphoris & allusionibus illam commendat.* De capite ait: *caput tuum vt carmelus.* de capillis: *coma capitis tui sicut purpura regis.* de oculis: *oculi tui columbarum.* de naso: *nasus tuus sicut turris Libani, que respicit contra Damascum.* de genis: *pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis.* de dentibus: *dentes tui sicut greges tonsarum, que ascenderunt de lauacro.* de labiis: *sauus distillans labia tua.* de gutture: *guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum.* de collo: *collum tuum sicut monilia.* de vberibus: *pulchriora sunt vbera tua vino.* de immacula-

to ventre: *venter tuus sicut aceruus tritici.* *Cant. 7. quid plura? vocem eius commendat: so-* *Cant. 2. net vox tua in auribus meis? vox enim tua dulcis: imò & gressus eius laudat: quam* *Cant. 7. pulchri sunt gressus tui in calceamentis, sicut principis.* Ac tandem, vt paucis multa complectar, Rupertus lib. 7. de gloria Trinitatis affirmat, totum Canticorum librum sic esse conscriptum, vt præcipue Dei sponsa Maria, qua ille nihil habet charius sibi que coniunctius, in eo vel maxime ab amatore diuino, Deoque ipso depingatur; imò quædam illic eius esse generis, vt ad Ecclesiam & personam aliam, nisi Mariam, vix possint accommodari. Idem docet Andreas Cretensis non vulgaris Auctor. serm. de dormit. Deiparæ, dum ait: Mariam in hoc ipso libro depingi, variisque modis mysticè adumbrari.

Angelica itidem generatio (hoc enim nomine appellantur, & comprehenduntur Angeli à Moysè, cum dixit: *iste sunt generationes cæli*, iuxta intelligentiam D. Augustini) varijs encomiis Deiparam exornat: in spiritu enim illam videntes laudarunt, lobo dicente in persona Virginis: *cum me laudarent astra matutina, & iubila-* *D. Aug. 14. rent omnes filij Dei: deinde in ortu eius ce-* *Gen. 1. cinerunt: que est ista, que progreditur quasi aurora conjurgens, pulchra vt luna, electa vt sol?* in annunciatione Gabriel Angelus eximiam illam laudem ei detulit: *Aue gratia plena: & alloquens Iosephum, matrem Christi illam vocauit, quo nullus excellentior titulus inter puras creaturas excogitari potest: Accipe puerum, & matrem eius.* in eius deinde assumptione cætus Angelorum admirantes clamabant: *Que est ista, qua ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myriæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.* Deinde tempore Magni Gregorij cum in processione quadam pro expulsiōe pestis per Romanam Vibem grassantis, S. Pontifex progredere, præeunte imagine Beate Virginis Mariæ, auditi sunt Angeli canentes: *Regina cæli lætare, halleluia; quia Visi-* *Referet B. Basilius 6. par. serm. de quæm*

quem meruisti portare, halleluia resurrexisti, sicut dixit, halleluia: quibus verbis addidit Gregorius: Ora pro nobis Deum, halleluia: Cuius facti ut diuturnior ac firmiter maneret memoria, quidam illorum Angelorum, qui specie humana apparuerant, vestigia pedum impressa reliquit in lapide, qui Romae magna veneratione asseruatur in Conuentu nostro a re Coeli. vnde D Athanasius in Euangelium de sanctissima Deipara ait: Beatam te predicant omnes Angelorum, & terrestrium hierarchia, & hierarchias manus astolentes benedictionibus, quae & in caelis benedictis, & in terris beata predicantur.

Mariam beatam praedicant generationes Gentilium, & Idola colentium. §. 2.

Sicut ea est conditio falsitatis, vel erroris, ut etiam nullo impugnanter, plerumque consensit ac desinat, ita et diuerso, haec est veritatis innata proprietates, ut quantumcumque sepulta, multis etiam impugnantibus, suscitetur, & creascit; vnde recte Seneca dixit: Magna est vis veritatis, quae contra omnium ingeniorum caliditatem solertiam, & contra fidas hominum insidias facile se per seipsum defendit. veritas ergo excellentiae, ac Marianae sanctitatis eius conditionis esse perhibetur, ut multis petulantibus oblatrantibus, aliis impudentissime in eam debaccantibus, supprimiti & sopiti non potuerit: quinimmo in fectissimi etiam Christianae religionis hostes rei veritate compulsi a laudibus tantae Virginis se abstinere non potuerint. Ut a Gentilibus, & idololatri exordiar, Saluaticus de victoria verbi Dei contra Hebraeos, refert quondam in Catania idololatrias in magna veneratione habuisse Virginem quandam, infantem propriis manibus baiulantem, qui interrogati, quare singulis annis imaginem illam per publicas plateas circumducerent: respondisse testatur, id in honorem & cultu cu-

iudam Virginis praestare, quae Virgo manens peperit filium suum. Belesphor in deinde in sua Cosmographia simile quid sua cosmographia. narrat aliis nationibus accidisse, quae ex antiqua traditione idiplum faciebant, quam a Sybillis originem duxisse putabant Scholasticae historiae Auctor a tempore Ieremiae commemorat Aegyptiacas foeminas solitas fuisse, Virginem cum infante vbera eius sugentem cultu religioso venerari, cuius rationem ab eis postulanti Regi Ptolomaeo responderunt, ab antiquissimo tempore eam consuetudinem viguisse, per Ieremiae Prophetae praedicationem, parituram Virginem eis praedicantem. quibus omnibus consonat, quod referunt Zonaras Graecus, & Baptistula Fulgosius, Constantinopoli inuentum fuisse sepulchrum, in quo lamina quaedam aurea inuenta fuit, cum hac inscriptione: Christus nascitur ex Virgine, & credo in eum: temporibus Lyrae & Constantini vrsus me videbis d. sol. D. Antoninus 3. p. summe tradit, virginis imagines non semel in Turcarum locis visas fuisse adorari, thure adoleri, & eam blasphemantes digno supplicio puniri. Lyranus in fine noui testamenti in apologia contra quendam Iudaeum, & Reginaldus lib. 3. referunt memorabile illud Alchorani encomium in Virginis honorem: Nullus de filijs Adam nascitur, quem non tangat Satan, & ideo plorat vociferans ex eius tactu, praeter Mariam & filium eius: & ibidem etiam illa alia praecleara vox resonat: O Maria cunctis viris, feminisque praeclearior, soli Deo perferentem studens. Ac tandem Surius, & Ioannes Bonifacius de S. Procopio referunt, quod cum Diocletiano Imperatore de sua religione cum Flauiano Iudice contenderet, haec obiecit: Si oraculis Flavianae fides habes, Dodonei Iouis & Apollinis, tum Pythij, tum Delphici, & Ammonis, quibus tui similes credunt, multa ex his omnibus promere mitaliceret, sed breuitatis causa duo Delphici Apollinis responsa restabor. Nam de humani generis vindice & liberatore Christo Iesu, deque eius matre Virgine, ita Iasoni

Auctor. hist. scholast.

Zonaras la. 5. suor. Annot. Baptistula Fulgos. 1. l. miras.

D. Anton. 3. p. sum.

Lyran. in fin. noui testam. Reginaldus lib. 3. c. 13.

Sur. tom 4. Bonif lib 1. Hist. Virg. c. 2.

M m m nihil

hede veri. 2 p. de ver. Dei cont. 1. 14.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

nihil tale suspicanti respondit: cum enim Argonautarum dux ille a grecis Poetis celebratus, de tempore quod Athenis in arce constructum esset Apollinem, Delphi consuleret, in hunc modum prædixit: Phœbe vates cuius nam erit hæc ædes? cui sit in postremum seruitura? quæcumque ad hanc statem virtutemque vos incitant, facite, ego autem tres capio, Deum unum regnantem apud superos, cuius Verbum ab interitis alienum, conceptum in simplici Virgine, quod tamquam ignis arcus percurrens mundi mediū omnes capiens, eos adducet donum patri: huius erit hæc ædes, Maria autem erit nomē eius.

Diod. li. 5. c.

6.

Soli. in Poli.

c. 8.

Elian. de

varia hist.

Varro lib. de

reb. diuin. ad

C. Cæs.

Lact. lib. 1.

de diuinat.

Marfil. Fi.

cin. lib. de

reliq. cath.

s. 24.

Lud. V. lues

in comment.

S. Aug. de

ciuit. Dei l.

28 c. 23.

Canis. de

corrup. ver-

bi Dei lib.

2. c. 7.

Virg. Eglo.

4. Philip.

Bergomat.

li. 4. suppl.

Genebrar. li.

2. Bostius lib.

4. c. 6 de si-

gnis Ecclesie.

Nicanor. de

gestis Alex.

Sybilla Per-

fica.

Sybilla Li-

byca.

Sybilla Del-

phica.

tamquam ignis arcus percurrens mundi mediū omnes capiens, eos adducet donum patri: huius erit hæc ædes, Maria autem erit nomē eius. Deinde subiunxit aliud oraculum Christiū attestans: Patrem Christo quidem vitam immortalē, matrem mortalem dedisse.

His omnibus non præmittam adiungere Gentilium Syllarum oracula, quarum meminere Diodorus, Solinus, Elianus, Lactantius, Marsilius Ficinus, Ludouicus Viues, Varro, Canisius, Virgilius, Philippus Bergomat, Genebrardus, & Bostius. Exordior autem à Sybilla Persica, quæ secundum sententiam Nicanoris, fuit ex Persia ex Chaldaea, vel Iudæa, natam verò asserit circa mare rubrum in Ciuitate nomine Noë; patrem eius ait fuisse Berofum, matrem verò Erimantam. huius Sybillæ in laudem Virginis hæc sunt verba.

Solo sed satis est oracula prodere verbo,
Ille Deus casta nascetur Virgine mag-

num.
Sybilla Libyca, cuius meminit Euripides in prologo suæ Lanæ, id ipsum de Virgine prædicauit.

Aequus erit cunctis, gremio rex membra
declinat

Regina mundi sanctus per secula viuis.

Sybilla Delphica in Delphos nata ante Troianam ruinam, cuius multa cargestis Alex. mina in suo opere Homerus permiscuit, alia persimilia cecinit:

Eximij qui virgineo conceptus ab alno
Proditis sine contactu maris, omnia vin-

cit
Hoc naturæ opera: at faciet qui cuncta gubernat.

Sybilla Samia in Insula maris Aegei Sybillæ nata circa Thraciam, vel vt aliis placet, in altera Insula Samos ciuidem maris, quæ respicit contra Ephesum, appellataque fuit Pitone (vt auctor est Eratostenes in analibus Samij) hæc in honorem Virginis prædixit.

In cunctis humilis, castam pro matre puellam
Diliget, hæc alias forma præcefferit omnes.

Sybilla Hellepontica, dicta Marmissa, in territorio Troiano nata, de qua Heraclides Ponticus testatur vixisse tempore Solonis Philosophi, & magni regis Cytii, hæc carmina scripsit.

Dum meditor quondam, vidi decorare
puellam,

Eximio castam, quod se seruaret, honore,

Munere digna suo, & diuino numine
visa,

Quo sobolem multo pareret splendore micantem,

Progenies summi speciosa & vera tonantem,

Pacificam mundum qui sub ditione gubernet.

Sybilla Phrigia, quæ in ciuitate Anciræ nata est, hæc de Virgine vaticinata est.

Ipsa Deum vidi summum punire volentem,

Mundi homines stupidos & pectora cata rebelles,

Et quia sic nostram complecent crimina, pellem

Virginis in corpus voluit demittere calo.

Ipsæ Deum prolem, quam nuntiet Angelus alma

Matri, quæ miseros contracta sorde leuaret.

Tiburtina Sybilla, nomine Albunea, nata in Tiolo, seu Tibuli loco à Romana Vrbe per sexdecim miliaria distanti, illa egregia inter alia carmina edidit.

Concipiet quæ Nazareis in sinibus illum
Quem sub carne Deum Bethlemisica rura

videbunt.

*Omniū felix celo dignissima mater,
Que tantam sacro lactibus ab ubere pro-*
lem.

Sibylla Ery-
threa.
Clemens in
epist. ad Cor.
D. Aug. 18. l.
de Ciu. Dei
1. 23.

Erythrea Sibylla, nata in ciuitate Ioniae vrbē, à Clemente celebrata in epistola ad Corinthios, nec non à D. Augustino 18. lib. de Ciu. Dei, in hunc modum Virginem commendat.

*Cerno Dei matrem, qui se demisit ab alto,
Vltima felices referent cum tempora soles,
Hebraea quem Virgo feret de stirpe decora*

In teneris, multum teneris passurum ab annis.

Magnus erit tamen hic diuino carmine vates

Virgine matre satius, prudenti tempore verax.

Sibylla Cumana.
Cumana, seu Cimeria in ciuitate Cumanae progenita, quae & Amalthea, Hieraphile, aut Demophile appellata (de qua Dionysius Halycarnassensis, Solinus, Aulus Gellius, & Seruius commemorant, obtulisse Tarquinio Superbo Romanorum regi libros nouem pretij trecentorum Philippiorum, qui aurea magni pretij numismata erant, vendendos, rege autē propter excessuum pretij emptionem respiciente, illa confestim coram eo tres illorum librorum combussit; propter reliquos verò sex idem pretium à rege postulauit, illo verò dissentiente tres alios statim concremavit; pro tribus tandem libris remanentibus eandem auri quantitatem à rege exigens, ille tandem admiratus valde, pariterque iudicans in illis codicibus res magni momenti conscriptas delitescere, totum pretium, quod illa postulabat, ei consignari fecit) hæc, inquam, Sibylla de B. Virgine ista prædixit:

*In teneris annis facie præsignis honore
Militia aeterna regem sacra Virgo cibabit*

Lacte suo, per quem gaudebunt pectore summo

Sibylla Erythraea.

*Omnia, & Eo lucebit fidem ab orbe.
Sibyllam Europæam hæc carmina*

scripsisse refert Ferreolus de Maria Augusta.

Ferreolus de Maria Augusta lib. 1. c. 17.

Virginis aeternum veniet de corpore Verbum

Purum, qui valles, & montes transtet altos,

Ille volens etiam stellato missus Olympo,

Edeit mundo pauper, qui cuncta silenti

Rexerit imperio, sic credo, & mente fatibor,

Humano simul ac diuino semine natus.

Sibylla Agrippina (eodem Ferreolo lib. de Maria Augusta id attestante) hæc Agrippinae matris & filij præconia cecinit.

Summus erit sub carne satius, carissimus atque

Virginis, & vere complebit viscera famulum

Verbum consilio sine noxa spiritus almi,

Despectus malis; tamen ille salutis amore

Arguet & nostra commissa piacula culpa,

Cuius honos constans & gloria certa manebit.

Ad hæc Plinius lib. 17. suae naturalis historiae hoc in Dei genitricis laudem profert Delphicum oraculum:

Astida virtute decus sublime parate

Atque vnum, sic mando, Deum qui cuncta gubernat

Caelesti residens solio, colite, atque timete.

Illius aeternum atque omnia secula verbum

Nescia Virgo viri quodam partu tenera edet,

Que velut igniferis impulsu sagitta procellis

Edomitum reddet diuino munere mundum

Huius cui Maria nomen sanctissima mater

Agnoscat templum proprium sibi rite dedicatum.

Hoc templum idololatriæ falsæ cuidam Deae deuouentes violarunt, sed Zeno Imperator anno à Natali Domini 474. profuturis simulacris, pro sua pietate, illa falsa Dea exautorata, sacratissimæ Dei matris

M. m. m. 3 tri

tri iterum restituendum curauit, vt auctor est Cedrianus in historia, necnon & Bozius de signis Ecclesie lit. 9. Accedunt ad hæc, quæ cecinit Virgilius:

Virg.

*Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cælo demittitur alto*

Ouid.

Nec non & alia per multa, quæ Ouidius de Virgine adducit in lib. de Vetula ad eius commendationem.

Beatam prædicant Mariam generationes Iudæorum, & Hæreticorum. §. 3.

Prou. 30.

HAs generationes commemorans olim Salomon in Proverbiis dixit: Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit: generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen nax est lota à sordibus suis; generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrexerunt: generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & mandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. his generationibus spiritum sanctum opinor designasse Generationes Iudæorum; nec id est commentum meum, sed commentarium Glossæ ordinariæ, quæ in hunc modum prædictum locum interpretatur: *Hæ generationes, congregationes sunt Iudæorum, & Hæreticorum: Iudæorum generatio, patri suo maledicit, qui ait: hic est filius meus primogenitus Israel: quando filium eius venientem in carne negauit: & matri suæ non benedixit, id est Synagoga, cuius præfæ fidei, quam in prophetis de Christo habuerat, devertit. Nouatianorum generatio videtur sibi munda, dicens, se penitentia opus non habere. Generatio Arrianorum excelsos habet oculos, & palpebras super Dominum erectas, dicens: si natus est, fuit tempus, quando non fuit filius: Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, hæc est, quæ suam perfidiam alijs immisere conatur, & sicut corpora à gladijs, ita audientium animas veneno allocutionis occidit. Generationes tamen has reperio laudationis suæ triburum beatæ Virgini pendere. Nec istorum testimonium putet quispiam*

abieciendum esse, cum iuxta Apostoli doctrinam, vtile admodum sit testimonium hæc. 1. Tim. 3. *bere bonum ab his, qui foris sunt.* Iudæi ergo (auctor est D. Bonaventura) dixerunt hoc mirabile fuisse in Maria, quod cum esset pulcherrima, à nullo vnquam viro fuit concupita; Petrus etiam Galatinus de archæ canis Catholice veritatis tradit: Rabbi Aechados, quem magistrum sanctum Iudæi vocitabant, dixisse: sicut Abacum est ar. c. 4. *marit, quod princeps conficiunt, vt auri, & argenti vascula in eo recondant, suamque gloriã & opes cunctis ostendant; ita regis Messie mater erit armarium, quod Deus ipse construxit, vt Messias in ea sede et, ad maiestatis suæ gloriã mortalibus omnibus monstrandã.* & addit Galatinus, priusquam Ieremiam hunc Rabbinum dixisse: *creauit Dominus nouum Ierem. 1. super terram; omnia circumdabit virum: & Rabbi Simeonem dixisse illud Salomonis: Tot a pulchra es, amica mea, & macula Cant. 4. non est in te. Similiaque ex alijs libris scripturæ tribuit Rabbi Barachias, Rabbi Iodadã, Rabbi Moyses Adarsan, Rabbi Kimki, Rabbi Homna, & Rabbi Iodem, qui multa in laudem Virginitatis edixerunt. Adde etiam quod maioris momenti est in prophetis litteris Ierem. 7. & 8. & Ierem. 21. inueniri B. Virginem prægnantem & parientem Deum hominem, & Prophetissam appellari, *Dexam virum circumdantem, quæ omnia alia encomia longe superat.**

Quod si ad Hæreticos sermonem conuertamus, facile reperiemus eorũ archimagistros, veritatis vt coactos, necnon à veteris, & noui testamenti illustrissimis testimonijs conuictos; multa ac præclara Virginitatis encomia euulgasse & quidem vt à Manichæis exordiar, D. Thom. testatur in tertio sententiarum, hos non nullam supra commune humanum genus eximia encomia de beatâ Virgine prædicasse, eamque ad angelicam dignitatẽ sublimasse. Martinus Lutherus nostri temporis hæretarca, Virgini alias vehementer infestus, sui veluti oblitus, hoc Mariæ testimonium alicubi præbet: *In postula maiori circ. Euang. scti. Mariæ. Dig. concept. nunt. & iustam apud Mariæ personam ab origi.*

originali peccato praeservari, de qua Christus sumptuosus erat carne que omnia peccata superaret. Eiusdem Lutheri illa quoque vox est: Nulla mulier tam sancta est, nec fuit, nec in posterum erit, que fructum ventris sui benedictum parit, quando nulla a circa voluptatem, & peccatum concipit. Caluinus, perfidus Ecclesiae Catholicae inimicus, in sua harmonia Evangelica. In harmonia Evangelica. In expost. i. cap. Matth. In serm. de B. Maria. Circa de laudando in Maria Deo.

scripsit. Nunquam de me, ut in Domino confido, audietur, quasi auerfer Mariam, erga quam minus bene afficit, reprobat & mecum certum existimem iudicium. & infra subdit: que supra omnes, que regina est omnium, quam Deus pra omnibus honoravit, cui similis non reperitur alia, quid non affecuta, quod eminentissimum probe: Bucerus in expositione primi capitis in Matthaeum hoc inter alia habet: Pius animus de Maria, vase tam sancto atque electo, ut Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit. Bullingerus in sermone de B. Virgine Maria haec fati ab impio eius ore aliena protulit: Si Maria benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus praedicanda nationibus, infelices certe sunt Iudaei, qui ipsam nunquam committis incesse definunt: infelices sunt PseudoChristiani, qui Iudaeis nihilo meliores, sua laude ipsam spoliant. Ac tandem Echolampadius sermone de laudando in Maria Deo, tot ac tanta de B. Virgine praeconia in lucem edidit, ut non ille, sed quispian ex nostris Catholicis loqui videatur, sic enim ait: Recte admonet Propheta, ut in sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, ut in Virgine Maria, quam hodie non solum inhabitare ceu templum sacratissimum, sed ex ea, & in ea carne assumpta, homo fieri dignatus est? Caeli enarrant gloriam Dei, ne inuideant; quem ipsi continere non poterant, Virgini viro clauditur. Obstupescant Angeli, quod ipsis praeteritis Rex totum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua se ostendit gravissimè, & paucis interiectis: Caelum est ornatissimum; pulchra ut sol, electa ut luna, clarior sideribus, sacundior terra, profundior abyssis, candidior liliis, odoratior rosis, humilior violis, & rursus proceras, ut pal-

ma in Cades, exaltata, ut Cypressus in Sion, exaltata ut platanus iuxta aquas, exaltata ut Cedrus Libani? & quis colligeret omnia? Quid iterum mirum, si figuris suis scriptura nobis eam delineet, quas pij non explodunt, licet doctiores sublimiora, reconditioraque ex his hauriant misteria? Rectè & ipsa dicitur ardens rubus Moysi, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca sardis, turris David, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi sacerdotis, atque alius modis. At & ad humanas laudes transseundum? Quid ergo mirum, si dicatur, cum ita sit, quod fide vincat Abraham, patientia, longanimitateque Isaac & Iacob, castitate Ioseph, militiae David, maiestate Salomonem, religione Iosiam? (ut semel dicam) omnes numeris omnibus vincat, excellat que ita in unoquoque virtutum genere, ac si solū illud peculiare fuisset? Superuacuum foret eam conferre Saræ, Rebeccae, Racheli, Deborah, Esther, & aliis sanctis mulieribus, que, & viros in tantum antecit. Quin potius si caelestes, Angelicaeque virtutes nobis cognitae essent, in eis liceret nobilissimum cognoscere, quin illi cum unaquaque commune: Sed que supra omnes, que regina est omnium, quam Deus pra omnibus honoravit, cui similis non reperitur alia, quid non affecuta, quod eminentissimum probe? Haec omnia consulto ab hostibus Ecclesiae Catholicae mutuauit, non quod illorum praeconiis à sanctissimis alioqui viris laudatissima Maria indigeat, sed ut clarius innotescat illius Marianae vaticinij veritas: Beatam me dicent omnes generationes: tum ut pariter etiam illorum turpitudine magis appareat, qui ex eodem ore (ut aiunt) calidum efflant & frigidum; & ut, alter Protheus, in varias formas se mutant, nunc beatam Virginem ornantes, nunc deformantes. Vnde doctissimus Canisius, ac de B. Virgine Canisius de mirum in modum bene meritis, tam Deiparae, quam sapienter, dixit: Ego immortalis Deo singulares ago gratias, qui non solum ex ore infantium & lactentium, sed per iugulum etiam aduersariorum, laudem suae Matri perfecit.

Beatam Virginem præclaris epithetis, honorificentissimisque Titulis, tam Græci, quàm Latini Patres frequentissime cohonestant. §. 4.

Psalm. 77.

Psalm. 111.

Psalm. 23.

Sap. 9.

Isa. 1.

CAeterum prætermittis multis aliis laudibus, quas B. Virgini illi exhibuit generatio alioquin prava & exasperans, generatio, quæ non direxit cor suum, ut ait Dauid; veniamus iam ad laudes, quas ei defert generatio rectorum, generatio quærentium Deum, generatio casta cum claritate, generatio inquam sanctorum Patrum, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. non tamen animus est non dico omnes declamationes, panegyricos, orationes, sermones, seu, homilias, & alia huiusmodi penè innumera, quæ sancti Patres tam pie quàm verè in honorem Deiparæ scripsere, in medium adducere, cum impossibile sit, sed neque longa, quæ ex illis potuissent mutuare testimonia, referam, cum ad id etiam oporteret ut in infinitum abiret oratio, sed solum illustrissima apponam epitheta, quibus sancti Patres, ac percelebres Ecclesiæ Doctores miram Virginis excellentiam toti orbi pandere conati sunt: ut enim olim omnes secundum cuiusque facultatem ad ædificium, & ornamentum Arcæ Propitiatorij munera donarunt, non secus Ecclesiæ Patres ad exornandum Marianam veri Salomonis Arcam, varia, eaque clarissima epitheta excogitantes, ea omnia illi obtulerunt.

S. Methodius Martyr in sy. habita ob hyppopotem Dom.

In primis *Methodius Martyr* celeberrimus *Olimpij* & postea *Tyri Episcopus*, Mariam vocat *Fidelium faciem*; In circumscriptionem: *Speciosissimi floris radicem*: *Creatoris matrem*: *Nutricem omnia nutrientis*: *Comprehensionem omnia comprehendentis*: *Gestatricem verbo suo vniuersa portantis*: *Purificantis carbonis forcipem*: *Bethleemiticam cisternam Dauidem refocillan-*

tem: humanitatis filij Dei fontem: Dei indumentum: Glorificatam, Deoque dignam sedem: Dilectionis thesaurum, Spiritus sancti umbraculum, Humanæ festiuitatis principium, medium, & finem: Preciosam cœlestis regni margaritam: Vberissimum totius sanctitatis fontem: Animatum altare: Panem vitæ: diuinæ charitatis promptuarium: Spiritus sancti umbrosum montem.

Rupertus Abbas: Dei patris sponsam: Ruper. Abb. Sanctæ religionis magistram: Virtutum lib. de operi. operatricem: Magistram magistrorum. b. Spirit.

Origenes, Ecclesiastica scholæ apud Alexandriam princeps; Mariam, Regis cœlestis domum immaculatam: Cœlestem Cant. thesaurum Deitatis, vel (ut alij legunt) venerationis.

D. Chrysostomus: Columbam in medio accipitrum: Ouem in medio luporum: Chry. b. 2. Stellam in medio nubium: Lilium in medio spinarum: Germen iustitiæ in oppido iniquitatis.

S. Ignatius Martyr: Placidam & officiosam Magistram poenitentiae: Animate Dei templum: Anchoram, portum que tutissimū: in bello versantibus munitionissimum Propugnaculum. Et in epist. ad Ioannem Euangelistam, Sacratissimum monstrum, & cœlestis prodigium.

D. Bernardus: Benedicti seminis augustam Parentem: Magnificum diuinæ gloriæ templum: Regis æterni palatium: Domini Thalamum immaculatum: Reginam cœlorum: Maris stellam: Viræ genitricem: Inuentricem gratiæ: Dominā mundi: Parentem reparatricem: Posterorum viuificatricem: Lignum vitæ, quod solum fuit dignum portare fructum salutis: Viam regiam, per quam Saluator aduenit: Omnibus firmamenti firmius Firmamentum: Tubam desertum: Terram lacte & melle manantem: Ouem: Nauem in medio maris: Apotecham: Rosam: Margaritam.

D. Cyrillus Alexandrinus coram graniss. D. Cyrill. mo Patrum cœtu, & in Ephesino templo Det. Alex. b. 6. paræ dicato, Mariam compellat, Eximium com. Nestor. vniuersū

vniversi terrarum orbis decus : Lampadem inextinguibilem : Virginitatis coronam : Rectæ fidei sceptrum , & normam : Templum inuiolatum : Ecclesiæ fundatricem.

D. Damascenus : Verbi mater : Paradisi referatricem : dulcissimum Annæ pignus : Fontem perenniter fluentem : Paradisi delicias : fidelium turrem.

Chrysippus presbyter Ierosol. Solis ortum qui nullum ferre potest occasum : lucis fontem : armarium vitæ : totius fragrantæ prærum : vitæ uas pulchras producens : Radicem omnium bonorum.

B. Andreas Ierosol. Sanctam tellurem , ex qua nouus Adam formatus est : Sacrum Dei fermentum , ex quo Christi corpus tanquam panis conficitur : Mirificum aruum , ex quo cælestis agricola suam sine semine spicam eduxit : Lætitia instrumentum : Ornatissimum diuinæ gloriæ templum : Cælum in quo sol gloriæ splendet : Domitium cælo præstantius.

Alter Andreas Cretensis : Christianorum propugnatrix : Omnis sanctitatis thesauri & oratione de laudibus Virginis : Declarationem occulorum , & profundorum : Diuinæ incomprehensibilitatis summam : Diuinorum oraculorum diuini archetypi imaginem.

Efichius presbyter Ierosol. Cathedram non inferiorem ; Cathedram cherubicam : Arcam latiore , longiore , & illustriorem arca Noë : Trinitatis complementum.

D. Augustinus : Vitæ parentem : AEuæ aduocatam : Totius Trinitatis viuum tabernaculum : Humani generis reparatricem.

D. Fulgentius : Fœnestram cæli : Scalam coelestem : Fœminarum restaurationem.

B. Laurentius Iustinianus : Delinquentium spem : Sanctitatis speculum : Fœderis arcam : Fidei magisterium.

D. Anselmus : Cæli , & terræ summam Dominam , & vnicam dominatricem , super choros Angelorum exaltatam.

D. Athanasius : Regeneratricem , & Heram.

D. Epiphanius : Clibanum intellectualem , qui ignem , & panem vitæ calidum mundo in esum attulit : Mensam virginem optimis quibusque cibis abundantem : Splendidam lucernam relucentem ; Candelabrum aureum : Purpuram regiam , quæ cæli , & terræ regem induit : Librum incomprehensum , qui Verbum Patris mundo legendum exhibuit : Vitæ veritatis fertilissimam , & non vindemiatam.

S. Ephrem Diaconus Ecclesiæ Edessæ : Patrum spem : Gloriam Prophetarum : Apostolorum præconium : Martyrum honorem : Sanctorum lætitiarum : Lumen studiosorum ; Cartham diuinissimam : Solatium mundi , Orphanorum susceptionem : Præstantissimum orbis terræ miraculum.

D. Gregorius Magnus : Montem in vertice montium.

Chrysologus : Matrem viuientium per gratiam.

Irenæus : Salutis causam.

B. Damianus : Totius salutis exordium.

Timotheus presbyter Ierosolomitæ : Signum contradictionis.

D. Hieronymus : Lucidam nubem.

S. Germanus Patriarcha Constantinopol. Virginem illustrem : Cælum , & Sedem Dei : Omnis puritatis receptaculum.

S. Sergius Patriarcha : Tenebrarum expultricem : Immortalitatis fontem : Corruptionis interitum : Receptaculum diuinitatis.

Proclus Episcopus Cizicenus : Impollutum & purum illibata virginis thesaurum : Decus , & ornamentum secundi Adam : paradisi vnitarum inter se naturalium officinam : Pontem , per quem Deus ad homines descendit.

Ildesonus multis ex prædictis epithetis Mariam exornat , illud tamen singularissimum addidit , quod vt perpetuum illius virginem integritatem declararet , vocauit eam : æternitatem virginis , epithetum sane omni acceptione dignum.

D. Athan. in euangel. de sanct. Deip.
D. Epiphani. ser. de laud. Virg. Ioanne Pico interpretæ.

S. Ephr. Diacon. Eccles. Edess. orat. de laud. Marie.

D. Greg. Magn. li. 1. exposit. in lib. 1. Reg. c. 1. Chrysol. ser. 140.

Iren. lib. 5. cont. heres. B. Dam. ser. 23. de nat. Timot. presb. Hierosol. orat. de Propb. Simeon.

D. Hieron. in Psal. 71. *S. German.* in Psal. 44. *S. Serg. de Maria Nat. Procl. 1. 10. Conc. Ephes. S. Ildes. lib. de virgin. Maria.*

D. Antio.

D. Antonin. *D. Antoninus*: Virginitatem primiceriam.
4. p. summ. *Dionysius Richelius*: Singulare perditio-
 rum refugium: Aduocatam omnium
Dionys. Ri- iniquorum ad ipsam confugientium: Ma-
chel. li. 2. de riam Christiferam.
lau. V. ar. 25 *Giselbertus D. Anselmi discipulus*: Ma-
Giselle apud trem matrum: Virginem virginum: stel-
Tritem. in lam stellarum: sacrarium Spiritus sancti:
chron. Cent. Virginem florentissimam, vita, & mori-
10. cap. 10. bus præcellentissimam.
Innocē. Pap. *Innocentius Papa*: Angelorum Impera-
in hymn. B. tricem: Virginem dulcem, & serenam.
V. refertur à *Sacra deinde scriptura illam designat, &*
Cānisi. li. 3. de appellat per varios tropos, & metaphoras:
Deip. c. 27. *Euam*: Mariam sororem Moysis: *Rebec-*
Genes. 2. *caam*: Iudith: *Esther*: *Saram*: *Abigaillem*:
Exod. 6. *Sunamitidem*, & *Sulannam*: *Salomonis*
Gen. 22. *thronum*, & *Templum*: *Arca*: *Noë*: *Ar-*
Judith 8. *cam* testimonij: *Arca* testamenti: *Hor-*
5. Reg. 19. *um* conclusum: *Columbam*: *Virgam*
Gen. 11. *lesse*: *Domum sanctam*: *Tabernaculum*
1. Reg. 25. *sanctificatum* Altissimi: *Terram* benedi-
3. Reg. 1. *ctam*: *Rubum* ardentem incombustum:
Daniel. 13. *Montem* *Scalam*: *Iacob*: *Vellus* *Ge-*
Gen. 7. *deonis*: *Portam* *clausam*: *Electam* ut so-
Exod. 25. *lem*: *pulehram*, ut *Lunam*: *terribilem*, ut
Nuon. 14. *castrorum* *aciem* *ordinatam*: *Nubem* *lu-*
Cant. 4. *cidam*: *Propitiatorium*: *Aulam* *regiam*:
Cant. 2. *Thalamum*: *Lectulum* *floridum*: *Tur-*
Isaie 11. *rem* *Dauid*: *Lilium* *inter* *spinas*: *Oliuam*
2. Paral. 4. *fructiferam*: *Cedrum*: *Palmam*, *Cinna-*
Psal. 45. *momum*: *Platanum*: *Rosam* *lericunthi-*
Psal. 84. *nam*: *Myrrham* *electam*: *virgam* *Aaron-*
Exod. 3. *is*: *Mulierem* *sole* *amictam*: *Mulierem*
Gen. 2. *sata* *tria* *fermento* *commiscentem*: *Ciui-*
Judith 8. *tatem* *Sion*: *Petram*.
B. Damian. *Ac tandem B. Damianus, & S. Gregorius*
serm. 2. de *Nazianzenus* vocat *B. Virginem*, *Deam*,
Nat. Nazian. *non* *quia* *deitatem* *habeat*, *sed* *quia* *inter*
orat. de Chri- *omnes* *puras* *creaturas* *præstantissima* *o-*
stapat. *mnium* *deitatis* *imago* *sit*. *Scio* *à* *nō* *nul-*
Ioan. 10. *lis* *istud* *horum* *Patrum* *epithetum* *impe-*
Exod. 7. *ti, &* *moederi*: *verum* *si* *illos* *scriptura*
Deos *appellat*, *ut* *Christus* *Dominus* *dixit*:
ad *quos* *sermo* *Dei* *factus* *est*: *cur* *non*
Deam *appellare* *licebit*, *in* *qua* *Verbum*
Dei *caro* *factum* *est*? *Et* *si* *Moyses* *etiam*
vocatus *est* *Deus* *Pharaonis*: *ego* *consilium*

se Deum Pharaonis: *quid* *mirum*, *si* *sancti*
Patres *Dei* *matrem* *Deam* *compelleant*:
Deam *inquam* *per* *participationem*, & *tri-*
ctiorem *cum* *Deo* *coniunctionem*, *ma-*
ioioremq; *quàm* *vlli* *creatura*: *fuert* *com-*
municata, *similitudineti*? *Verum* *tamen*
est, *quod* *cum* *sermo* *habetur* *cum* *insipi-*
entibus & *rusticis*, *melius* *est* *à* *Dee* *appel-*
latione *abstinere*, *ne* *alicuius* *erroris* *an-*
sim *illi* *sumant*, *unde* *Petrus* *Cluniacensis*, *Petr. Cluni.*
quem *D. Bernardus* *valde* *prædicat*, *non* *suo*
tantum, *sed* *totius* *Ecclesie* *Catholice* *nomine*, *ber. 79. c. 1.*
quam *defendit*, *ait*: *Damnat* *Ecclesia* *Col-*
lyridianos *Mariam* *pro* *Deo* *colentes*, &
quod *illam* *loco* *numinis* *adorandam*
esse *putarūt*, *sicut* *Epiphanius* *adnotauit*.
Locus *autem* *Epiphanius* *habetur* *libr. contra* *Epipha. lib.*
Antidicomarianas, *vbi* *hæc* *scriptæ* *verba*: *non* *cont. Antidicomar.*
coelitus *venit* *Maria* *cum* *corpore* *suo*,
neque *Deus* *est*, *sed* *ex* *conceptu*, & *com-*
plexu *viri* & *mulieris* *carnem* *accepit*.

Ecclesia Catholica ab eius primordiis multis laudibus & obsequiis honorat Beatam Virginitem. §. 5.

TAndem Ecclesia Catholica Romana, quam fide diuina docemur à Spiritu sancto regi, & gubernari, variis modis Deiparam Virginem, beatam commendat, nam D. Petrus Princeps Apostolorum in sacrificio Missæ, primus Virginis commemorationem introduxit, ut constat ex Liturgia Latina, seu Romana, quam B. Petri esse tradit Leo 11. Pontifex Maximus, Epistola ad Michaelem, & post illum D. Thomas 3. p. sua summa. D. Iacobus Apostolus in Liturgia, quam edidit, ut habetur de consecratione dist. 2. Deiparæ Virginis frequentissimè & laudatissimè meminit, appellans illam pretiosorem quàm Cherubim, gloriosorem quàm Seraphim; subiungensq; deinde: *Commemorationem agamus sanctissimæ Immaculatæ gloriosissime benedictæ Domine nostræ matris Dei, & semper Virginis Ma-*

niū Mariæ. Deinde Ecclesia Catholica in officio Romano frequenter Virginis cōmemorationem agit. Officium etiā paruum (quod vocant) in laudem B. Virginis composuit. Varia illius celebrat festa, Immaculatę Conceptionis, Natiuitatis, Pręfationis, Annūciationis, Visitationis, Purificationis, Assumptionis, Niuium, & Rosarij, præter alia specialia, quę in variis mundi regionibus celebrantur. vt expectationis partus, transfixionis, & similibus quę in Hispania coluntur. Item D. Ioannes Apostolus templum sacravit B. Virgini, vt habetur in actis Cōsilij Ephe-sini epist. ad Clerum Constant. & refert Abbas in vita Ioannis Apostoli. Templū aliud struxit B. Petrus Apostolus Antaradi Tripoleos, vt auctor est Volaterranus lib. 2. Geographiæ, Adrianus Iunius in sua nomenclatura, & Thomas Vualdenfis c. 34 D. etiam Iacob templū aliud erexit B. Marię, vt tradit Vaseus in Chronico Hispaniæ: Hierony. Blanca in comment. recum Aragonię ad annum 118. Sigonius in hist. Italica, & Bozius lib. 9. de signis. Consuevit etiam singulis diebus ter pulsare, ad recitandam salutationem Angelicam. Variis vtitur Litanis ad Virginem commendandam: Per multas instituit sacras Religiones in eius cultum & honorem, in quarum numerū primum refero Ordinem Velleris aurei à Philippo Duce Burgundię originem ducentem, cuius meminit Iacobus Meierus lib. 26. annalium Flandrię ad annū 1421. Ordinem Cluniacensem, de quo Genebrardus lib. 4. Chronogr. Bergomas lib. 11. supplementi, & Cronicon Cluniacense: Ordinem Pręmonstratensem, de quo Aubertinus in Chronico Pręmonstratensium, Laurentius Surius, Azorius, & alij. Ordinem Carmelitarum, vt tradunt Hieronym. Platus lib. 1. de bon. stat. relig. c. 34. Ioseph Antiochenus in specul. perfect. Milit. primit. Eccles. cap. 12. Ioannes Roblius de antiquitate Carmelitarum. Ioannes Bonifacius lib. 2. Virg. hist. cap. 3 & lib. 4. c. 14. Ordinem Seruorum B. Marię

in Italia vigentem, cuius meminere Polidorus lib. 7. de inuentione c. 4. Philippus Bergomas in supplemento lib. 13. Bozius lib. de signis c. 8. Ioannes Azorius lib. 22. instir. Moral. c. 23. Ordinem Theutonico- rum, vt testantur Genebrard. in Chronico: Polidorus de inuentione c. 5. & Bozius cap. 8. Ordinem Militum de Auis, vt referunt Arnoldus lib. 1. ligni vitę cap. 73. Ioannes Mariana lib. 11. de rebus Hispaniæ cap. 6. Andreas Resendus lib. de antiquitate Eborę c. 16. Ordinem redemptionis captiuorum, seu de Mercede, à Iacobo Aragoniæ Rege, cognomento *Sans Pare*, institutum, cuius mentionem faciunt Cassaneus part. 9. confid. 4. Vasseus in Chronico Hispaniæ c. 18. & in genealogia rerum Aragoniæ: Ordinem S. Marię montesę, vt scribunt Polidorus lib. 6. c. 5. Hieronymus Blanca in Chronico Hispaniæ ad annum 1291. Actandem Religionem Monialium immaculatę Cōceptionis nuncupatam, cuius præclara monasteria in Hispania florēt. Innumeras tandem instituit Confraternitates in honorem B. Virginis, inter quas celeberrima est illa, quę nomine *Rosarij* insignita apud Patres Prędicatores sanctissimi Patriarchę Dominici filios mirificę viget. Adhęc nemo ignorat diem Sabbathi in Virginis honorem dicari, variasque Antiphonas ad eius laudem tunc cantari, ieiunia & peregrinationes singulis annis in eius cultum pię & religiosę à catholicis fieri. D. Thom. 1. 2. q. ar. 5. ad secundum ait: Festorum solemnitates institutas fuisse in actionem gratiarum pro aliquo beneficio suscepto; vnde cum primum beneficium fuerit creationis, in huius beneficij gratitudinem iussit Dominus sabbatum ab Hebræis celebrari: *Memoro, vt diem sabbati sanctifices*: Ratio autem, quam faceret text. assignat, vt sabbati dies ei consecraretur, fuit, *quia requieuit Deus in die se- ptimo ab omni opere quod parauerat.* non solū autem Deo festi dicantur, sed & Sanctis eius propter participationē deitatis, quę in eis effulget. vnde Actor. 4. Gentiles vi- dentes

N n n n dentes

D Ioan.

Adrian.

D. Petrus.

Volaterran.

Adrianus.

Iacobus.

Th. Vual-

denfis.

Vaseus.

Hier. Blanca.

Sigonius.

Bozius.

Iac. Meier.

Genebrard.

Bergomas.

Aubertinus.

Iacobus.

Azorius.

Platus.

Ioseph An-

tiochenus.

Ioan. Robl.

Ioan. Bonif.

Polidorus.

Bergomas.

Bozius.

Ioan. Azor.

Polidor.

Arnold.

Io. Marian.

And. Resen.

Basseus.

Polidorus.

Hieron. Bla-

ca.

Exod. 20.

Genes. 2.

dentes Lystris mirabilia, quæ operabatur
 Apostolus Paulus, & Barnabas, venerati
 sunt illos dicentes: *Dij similes facti homini-
 bus descenderunt ad nos, & continuo sacer-
 dos Iouis venit secum ducens tautos, qui
 illis immolarentur, & diademata, quibus
 eorum capita in altaribus redimerentur.*
 Hinc ergo est, quod cum B. Virg. partici-
 patione deitatis longo intervallo omnes
 sanctos antecellat, excellentior religionis
 cultus ei debetur. & ideo Ecclesia Catho-
 lica quasi tributum dierum ei persolvens,
 singularem hebdomadarum singulos dies
 sabbati ei sanctificat: commutans festum
 actionis gratiarum propter beneficium
 creationis mundi in actionem gratiarum
 propter beneficium creationis Matris Dei,
 qui fuit novus mundus abbreviatus, ex-
 cellentior & capaxior mundo elementari,
 siquidem quem cæli & celorum capere nõ
 poterant, illa vtero suo cõcluserit. Sed quare
 magis diem sabbati ad hoc elegit, quã
 alium quemlibet totius hebdomadae, varia
 possunt congruentes causas assignari
 causæ: Prima, quia sicut sabbatum fuit
 dies, in quo Deus requieuit ab omni opere
 quod pararat: ita in vtero Virginis delitel-
 cens requieuit, vt ipsa testatur, dicens: *qui
 creavit me, requieuit in tabernaculo meo.* Se-
 cunda, quia diem sabbati præ cæteris om-
 nibus diebus Deus specialiter sanctifi-
 caverat scilicet undam suam benedictionem
 ei largiens: *Benedixit Dominus diei sabbati,
 & sanctificavit eum.* Tertia desumpta potest
 ex Alberto Magno super *Missus*, vbi lo-
 quens de benedictione sabbati inquit: *Est
 autem ista benedictio operum consummatio; in bea-
 tissima autem Virgine fuit perfectio operum consum-
 matio, quia omnia creata in vno homine uniu-
 tum cum Creatore, & primum sit vltimum, & vlti-
 mum primum.* Vltima tandem ratio sit: quia
 B. Virgo est sabbatum illud delicatum, de
 quo Isaias: *Vocaberis sabbatum delicatum,
 & sanctum Domini gloriosum:* & ideo quasi
 iure suo sibi vendicabat diem Sabbati sibi
 consecrari. quod si vt refert Ioseph de bel-
 lu 3. per medium duarum civitatum ma-
 gnus quidem fluvijs pertransit, qui die

sabbati copiosiori, & impetuosiore tor-
 rente fluit, omnibus fontibus, qui ab eo
 originem ducunt, largissimas aquas tri-
 buens nomen autem fluvij huius est *sab-
 baticus*, qui die sabbati potentiam suam
 ostendat, aquarum suarum thesauros libe-
 ralissime profundens: non fecus cum bea-
 tissima Virgo singulis diebus innocanti-
 bus illam propinquæ exhibeat, die tamen
 sabbati, quia specialiter ei sacratum est, co-
 piosioribus gratiarum imbribus filiorum
 suorum animas irrigat, & liberalius mu-
 nera sua eis impertitur. Quando verò, &
 ob quam causam sacer hic dies B. Virgi-
 ni factus fuerit, non est vna omnium sen-
 tentia. *Canon. lib. 5. cap. 29. ex sententia
 Petr. Dam. capisse ait à Greg. V. Pont. Maxi
 Raven. lib. 5. hist. & Arnold. lib. 5.
 ligni vitæ c. 20. id tribuunt Concil. Cla-
 ramontano. sub Vibano 11. anno 1096.*
 quod & acceptat Rutilius Episc. in *Magnif.*
 lib. 22. dub. 7. De causa verò huius insti-
 tutionis sic loquitur Bernardus: *Maria, Magnif. de
 qua sola benedicta est in mulieribus; sola per
 illum tristem sabbatum stetit in fide, & sal-
 vata fuit Ecclesia in ipsa sola; propter quod
 aptissime in laudem & gloriam eiusdem
 Virginis diem sabbati per totius an-
 ni circulum celebrari consuevit. suffra-
 gantur Bernardo ascitioni de fide in so-
 la virgine Alexand. Ales. Durand. Tur-
 recem. & Caiet sed pace tantorum Do-
 ctorum dixerim periculosum iudico asse-
 rere in sola Virgine tunc mansisse veram
 fidem, tum quia pro illo tempore Ecce-
 lesia perisset, quia Ecclesia nõ est vna per-
 sona sed populum, & regnum, seu cõgre-
 gatio fidelium. non ergo potest cõsistere
 Ecclesia Catholica vno solo fideli exis-
 te, sed ex pluribus vt minimum duobus
 coalescere debet, tum etiam quia illi qui
 absentes erant à Ierusalem, & vsque ad
 illud tempus habuerunt veram fidem,
 mox illam amisissent sine sua culpa, quod
 est evidenter falsum. Durandus tamen
 lib. 4. rational. diuin. offic. c. 1. ait, olim in
 quadam ecclesia Civitatis Constantinopoli-
 polis fuisse imaginem B. V. eorum qua de-
 pende-*

Act. 14.

Genes. 2.

Eccles. 24.

Exod. 20.

Albert. Ma-
gnus super
Missus, & c.
202.

Isaie 56.

Ioseph de
bell. Iud. lib.
7. c. 24.Rutil. Episc.
lib. 22. dub. 7.
Bernard. lib.
de pass. de
min.Alex. p. 34
vii. art. 2.
Durand. lib.
diu. offic. c. 1.
Turrec. lib.
de eccl. cap.
13. c. 6.
Caiet. lib. 6.
rational. diu.
off. c. 2.

pendebat velum totam velans imaginē, quod in sexta feria post Vesperas nullo mouente recedebat, vt ad plenum posset conspici imago; celebratis verò Vesperis in sabbato iterum illam cooperiebat; ob hoc ergo insigne miraculum sabbati dies sacratus fuit. Non incongrue etiam dici posset hoc factum fuisse, vt solemnitas matris solemnitati filij, quæ in Dominica celebratur, copularetur: ecce igitur quàm veraciter B. Virgo verba illa protulerit: *Beatam me dicent omnes generationes.* Quod attento animo perpendens insignis ille Card. Ioannes Turrecremata, in hæc Marianæ laudis verba prorupit:

Turrecr. lib. de Concept.

*Felix, quam Angeli laudibus profsequuntur, felix, quam Apostolorum Chorus honorat, felix, quæ Martyres candidas beatificat, felix, quam sanctorum Confessorum stolatus celebrat numerus; felix, cui sanctorum Virginum cum suis palmis exultans occurrit exercitus; felix non solum Mariæ, cui non solum ex ore infantium & lactentium, sed per iugulum etiam aduersariorum Deus laudem perfecit; felix, quam non tantum ecclesiæ iustorum, sed etiam congregationes hæreticorum honoribus profsequuntur, eucomis illustrant. hæc ille: Sed dicet quispiam: qui fieri potest, vt hæc omnia verificentur, cum de paganis & hæreticis præcipuè conqueratur B. Virgo dicens: *Filij matris meæ pugnaverunt contra me: & non tantum isti, sed, & custodes murorū, qui circumveniunt civitatem inuenerunt me, percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum: quomodo ergo beatam illam dicunt omnes generationes? nisi fortè de prædationem, percussione, & infandum bellum dixeris benedictionem, laudem, & honorem: filij, inquit, matris meæ, qui forte baptismatis tanquam filij Ecclesiæ renati, ab ea tamen degeneres facti, pugnaverunt contra me, scilicet telis mendacij, acuentes linguas suas contra me sicut serpentes: custodes murorum impij, blasphemi, & damnatæ fidei hæretici non homines, sed hominum fex, ac putrida sentina inuenerunt me, & tulerunt pallium meum, pallium laudis, pal-**

lium honoris, quo à filiabus Sion, animabus scilicet iustis, fueram exornata. Tulit pallium meum impius Lutherus, dum meum cultum labefactare contendit; tulit pallium honoris mei Caluinus, qui eos, qui me honorificis nominibus cohonestant, atrocem Deo iniuriam facere iudicat; depilauit Buccerus peritissimos meos scriptores, summos Dei blasphematores reputans; spoliavit me laude mea Ecolampadius hyperdulæ cultum mihi exhibitum idolatriam esse garriens: taceo Ioānis Marbacchi fœdam procacitatem, Coruini virulentam linguam, Vigandi, Brentij, cæterorumque huius farinae hominum impudentiam aduersus me oblatrantium: si hæc ita se habent, vbinam sunt laudes omnium generationum, vbi turris Dauidica, ex qua mille clypei ad eius defensionem pendant? vbi nam sexaginta fortes ambientes lectulum Salomonis? vbi Archangelus Gabriel illi assistens, & reliqui Angeli in ministerium Deiparæ diuinitus signati, qui venenatas aduersus eam & sibilantes linguas præcidant? vbi tandem fortitudo mulieris illius, quæ ex diuino oraculo caput demonis contritura erat? Bifariam huic difficultati satisfaciendum duxi: primò, quod vt superiori homilia adnotaui, verba illa Virginis: *Beatam me dicent omnes generationes: non important vniuersitatem pro singulis generibus, sed pro generibus singulorum, secundo, quod aliquando omnes generationes erunt vnum ouile, & vnum Pastor, sub vno capite Christo, & tunc omnes generationes B. Virginem prædicabunt, vt obseruauit D. Antoninus 4. p. summæ tit. 15. S. Anton. 4. cap. 24. vbi ait: Et in fine conuertentur ad p. tit. 15. c. vesperam, circuibunt civitatem Ecclesiæ ad 24. veritatem fidei recipiendam, plant beatam dicent eam omnes generationes; non enim præseribit generatio hæc (ait Iesus) donec omnia fiant. Cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum.*

Lucæ 1.

Ioan. 10.

S. Anton. 4.

cap. 24.

ad 24.

Lucæ 12.

Amen.

Nnnn 2 HOMI-

HOMILIA XVIII.

Elucidantur verba illa: Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: ubi duo præsertim ostenduntur, primum, quæ sint ista magna, quæ Dei omnipotentia Virgini fecit: secundum, per sanctum nomen eius, intellexisse Deiparam Verbum diuinum incarnatum.

INTER alia magna, quibus mirabilis Dei omnipotentia Deiparam Mariam significauit, illud satis nobis exploratum est, quod sicut nemo Dei magnitudinem comprehendere valet, ita nec Mariæ magnitudinem & excellentiam eius ad mensuram quispian redigere potest: vnde sicut de Deo, ita de Virgine suo modo veracissimè dicemus illud Ecclesiastici: *Quis sufficit enarrare opera illius? quis inuestigabit magnalia eius? virtutem autem magnitudinis eius quis annuntiabit?* Vt tamen magnitudinē hanc (quoad facultatis nostræ paruitas pertingere possit) altius repetamus, ab æterna Virginis prædestinatione exordiamur. Magnum quidem fuit, immò & reliquorum omnium magnorum, seu magnalium, quæ in Virgine Dei potentia efficit, fons & origo, quod inter omnes puras primum in æterna prædestinatione, ac principem locum teneat, idè enim primogenitam Dei se vocat: *Primogenita ante omnem creaturam*: idè etiam in omni populo (subdit) & in omni gente primatum habui: fuit autem prædestinata ad dignitatem matris Dei, quæ quidem prædestinatione præter eam, quæ Christus prædestinatus est, vt esset filius Dei naturalis, nulla sublimior atque excellentior, tametsi fingendi facultas detur, excogitari potest.

Eccles. 18.

Eccles. 24.

Ibid.

Magnum, quod eodem tempore quo Christus Dominus Angelis in spiritu præfatus fuit, vt illum adorarent, sicut docuit D. Bernardus ser. 17. in Cant. eodem etiam præostensa fuit & mater, ex qua carnem sumpturus erat, illam quæ hyperdulicæ cultu adoratur, vnde Iob. 38. in persona eius ait: *Quam me laudarent simul æstra matutina, & inbillarent omnes filij Dei.* Magnam etiam fuit, quod variis figuris & imaginibus copiosius quàm vlla vaquã creatura esset prænotata & adumbrata: eam enim designauit Eua in iustitia originali creata, Sara mater obedientissimi Isaac, Rebecca mater supplantatoris, Rachel pulchritudine conspicua, Lia secunditate insignis Iacob, Maria soror Moysis, diuinarum laudum tympanistria, Ruth, cui dictum est: *benedicta es filia tu à Domino*: Iudith, quæ caput Holofernis amputauit, & cui Ozias princeps populi Israel dixit: *Nomen tuum ita magnificatum est, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini*: Abigail prudentissima, quæ regem Dauid placauit, Sunamitis, virgo pudicissima, quæ Regem calefecit, Esther, quæ pro populo morti adiudicato intercessit, Susanna, cuius castitas diuinitus fuit comprobata, & illam labefactare conantes occisi, quia mentiti sunt in caput suum, vt dixit Daniel: Debora, quæ filios Israel erudiebat: Paradisus voluptatis à Cherubino custoditus: Thronus Salomonis mirificè elaboratus: Templum eiusdem, in quo maleus, nec fera audita sunt: Arca Noë, quæ inundantes aquæ diluuij submergere non potuerunt: Arca testamenti, in qua virga Moysis, tabulæ legis, & manna cælestis seruabantur: Tabernaculum sanctificationis Altissimi: Propitiatorium, in quo Deus oracula reddebat: Rubus ardens incombustus, in quo Dominus latebat: Scala Iacob, quæ summitate sua cælum tangebatur: Vellus Gedeonis, in quod cælestis ros descendit; Porta Ezechielis clausa; Lectulus floridus Salomonis miram fragrantiam spirans; Turris Dauid ab hostibus

Iob. 38.

Genes. 1.

Gen. 16.

Gen. 27.

Ruth 3.

Iudith 11.

hostibus nunquam expugnata, quia mil-
le elypei pendebant ex ea: fulgentissimus
Sol, qui luce nunquam caruit; Luna splē-
didissima, quæ mater toris est, & super
mare domiatur; Nubes lucida cœlestem
pluuiam emittens; Mulier fata tua fer-
mento commiscens; ac tandem si omnes
typos Mariam præfigurantes recensere
vellem, pagina potius, quàm materia
mihi deficeret.

Magnum certè, quod ab infecundis &
senio confectis parentibus non absque
miraculo progigneretur, vt tradit D. Hier.
& D. Cyprianus: magnum quod ante pa-
tribus cœlitus fuit, repromissa, vt testatur
Bernard. magnum, quod absque peccati
macula originali concepta: *Ipse creauit
eam in Spiritu sancto*: magnum, quod ex
tunc vsu liberi arbitrij prædita, & in ea
semper ille perseuerauerit, vt tradit S.
Bernardin. Senensis: magnum, quod fo-
mes peccati in ea non pullulauerit, vel si
(vt alijs placet) pullulauit, continuo di-
uina virtute extinctus fuit; magnum,
quod nata fuerit sanctior Seraphinis, &
in probaticæ piscinæ loco, vt auctor est
D. Damascen. magnum, quod ex semine
Abrahæ, & regia progenie Dauid oriun-
da, vt testatur D. Matthæus: magnum,
quod triennis Deo in templo se dicauit;
vt refert B. Euodius: magnum, quod in
tam tenera ætate infantili scalas sine
alicuius iuuamine conscenderet, vt com-
memorat D. Hierony. magnum, quod eo
tempore, in quo filiorum procreatio in
magno pretio habebatur, & sterilitas cõ-
temnabatur, sacra illa puella absque ali-
fili. de ortu
Virg.
D. Hiero si
ne quicquam
dum auctor
fuit. de ortu
Virg.
D. Bern. hõ
de B. Virg.
& Greg. Ni-
comed. bom.
de oblat.
Virg. in tem-
plo.
D. Hieron.
de ortu B.

refert D. Hier. magnum, quod ex diuina Virg. vel
iustione Gabriel Angelus eam salutat, quicumque
dicens: *Aue gratia plena*: magnum, quod alius auctor
consensum, vt mater Dei fieret, profua-
est illius.
distima humilitate adhibuit, dicens: *Ecce Luc. 1.
ancilla Domini*: fiat mihi secundum verbum
tuum magnum, quod tanta illa esset ple-
nitudo gratiæ, vt omnes Angelorum &
hominum gratias in vnum cumulum re-
ductas longo interuallo superaret, vt do-
cuit D. Bernardus Senen. magnum, D. Bernard.
quod Verbum caro in ea factum est, vt
testantur Ioannes & Lucas; magnum sicut Virg.
quod illum, quem Pater æternus ab æ-
terno in vtero suo genuit, illa in ventre
suo plenitudine temporis adueniente
concepit; magnum, quod æternus Pater
paternitatis dignitatem, quam solus ha-
bet, nulli sicut Mariæ communicauerit;
nulla etenim creatura, nisi sola Mariæ,
parens Dei est; magnum; quod pars vir-
ginei sanguinis vnionis hypostaticæ vin-
culo cum Verbo diuino coniungeretur,
vnde B. Damianus dixit: *Cum Deus sit in B. Dam ser.
alijs rebus tribus modis, in Virgine fuit quar-
to speciali modo per identitatem, hic taceat, &
contremiscat omnis creatura, & vix audeat
aspicere tantæ dignitatis immensitatem.* Mag-
num, quod Deum & hominem absque
dolore peperit; magnum, quod concipi-
ens & pariens Virgo permanferit; ma-
gnum, quod virginitatem cum fecundi-
tate copulauerit, vt his verbis eleganter
scripsit Cyprianus, insignis Christi mar-
tyr: *Non aliqua natura iniuria Matrem Do-
mini lesit, quoniam sine tormento peperit, que
in conceptione caruit voluptate; vltro matu-
rus ab arbore baiula fructus elapsus, nec oportet
tuit vellicari, quod sponte prodibat*: magnum,
quod Maria Christi corpus in ventre ge-
stans, tedium, quod aliæ matres foetus
ponderè grauatæ sentiunt, ipsa non per-
senferit, vt tradit D. Bernard. Magnum, D. Bern. ser.
vt creatura nutrix esset sui Creatoris, il-
lumque vberè de cælo pleno lactaret, vt
canit Ecclesia Catholica: Magnum, quod
Deum regem regum, ac dominum do-
nantium obedientiæ suæ subiectum ha-
beret.

Lac. 2.

beret, Euangelista dicente: *subditus erat illis: magnum, quod longissimam vitam agens, nec opere, nec verbo, nec cogitatione minimam aliquam venialis peccati labem vnquam contraheret, vt docet sacrosanctum Concilium Tridentinū.*

Conc. Trid.

Cant. 2.

Et, quia amore langueo. Magnū, quod post triduum mortis gloriosa resurrexit; magnum, quod anima & corpore in cœlum, Angelorum turmis stipata, assumpta fuerit; magnum, quod cœlesti regnū inuixa

Cant. 8.

super dilectum, possidendū intrauerit. magnum, quod exaltata sit super choros Angelorum, vt canit Ecclesia. magnum, quod ad ætherum thalamū contendens diademate pretioso redimita, regiumq; sceptrum manu tenens, à dextris Dei sedeat,

Psal. 44.

*Dauid dicente: *Asiitū regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. Hæc adeo magna esse perhibentur, vt nemo sit tam mentis inops, qui non videat veraciter dixisse Mariam: *Fecit mihi magna, qui potens est.***

Lac. 1.

Patres tamen communi consensu per hæc magna intelligunt, Verbi diuini incarnationem, & Christi conceptionem in utero Virginis celebratam: ita Theophylus in Catena aurea D. Thomæ ex mente

D. Thom. in
Caten.

*D. Augustini, vbi ait: *Virgo non per suam virtutem se beatam predicandam, sed causam assignat dicens: *Quia fecit mihi magna, qui potens est. Quæ tibi magna fecit? Credo, vt creatura eades creatorem, famula Dominum generares, vt per te mundum Deus redimeret, per te illuminaret, per te ad vitam reuocaret. Hæc ille: quibus consona sunt alia præclara antiquissimi Mart. Methodij orat.***

Meth. Mart.
in hypopanti
Domini.

*de hypopanti Domini, vbi ait: *Tu Deo a quo nullius rei indigo carnem, quam non habebat dedisti: vt hac ratione omnipotens, id quod esse dignatus est, homo videlicet, vere apparet. Quid hoc illustrius? Quid hoc sublimius? Qui cœlum, & terram implet, cuius prætere sunt omnia quæcumque mouentur, atque subsistunt, is, cui factus est indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quæ aliquando**

*non habuit, Deo mutam dedisti. Tu potentem illum corpore tamquam decenti quadam paupertate induisti, per quam quidem facile à me caperetur & cerneretur: *Euge, euge mater Dei & ancilla: Euge, euge, quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuo dat. Deo namque vniuersi debemus, tibi vero ille debet: breuius tamē Eusebius Emilleus inquit:**

Vere vti que magna, & tam magna quam magna nulli alij & fecit, & factus est: ex ea carne suscepit, & celi, terræq; Dominam & reginam eam fecit. In eandem conspirant aduent.

*expositionem D. Bonau. D. Thom. & V. D. Bonau. ner. Beda adducens illud tibi: *Qui facit super te magna & inscrutabilia; & mirabilia absque numero. Olim quidem Deus dixit per prophetam Iohannem: *Dabo prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum. sæpè alias Deus portentosa prodigia patrauerat; in Ioh. 1. cœlo tantum, vt tempore Iosue fecit Iosue 10. lem in medio sui cursus sistere, & tempore regis Ezechie decem lineis eundem retrocedere; vel in aere tantum, quando***

tempore diluuij cœlestis arcus varijs coloribus distinctus apparuit, vel in igne tantum, quando inter ardentes, ac voraces

Babylonici camini flammæ tres pueri illæli diuinas laudes canebant, vel in terra tantum, quando illa Dathan, & Abiron absorpsit, & quando ex petra ad imperiū

Moylis copiosas aquas eduxit. quod tantum in cœlo sursum, & deorsum simul, in cœlo & in terra pariter, signa atq; prodigia faceret, nunquam visum fuit, quia id Dei omnipotentia in Virgine sola facti itandem referuauit, in qua verè fecit prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum.

Sursum quidem, quando circa Verbum diuinum factum est magnum illud prodigium, vt per incarnationis sacramentum duplicem naturam, diuinam & humanam eadem Verbi diuini sustineret persona:

deorsum verò inauditum prodigiū patrauit, cum humilis instat terræ, Maria mita eius virtute foecundata filium Dei vetero suo concepit. Ecce prodigia & signa magna coniuncta sursum, & deorsum, in cœlo simul & in terra, vt vaticinatus fuerat

Pro-

Propheta Joel Sileant ergo iam in conspectu horum signorum omnia illa quodam patrata signa; sileant, quæ patrauit Moyses, cum fluminis aquas in sanguinè vertit, ranis Aegyptum impleuit, molestos ciniphes immisit, colubram in virgam commutauit, mare rubrum diuisit, Pharaonem submersit, populum Dei à tyrannica illius seruitute liberauit. Sileant reliqua alia prodigia, quorum sacra cloquia meminere; ferrum super aquam tempore Elisei natans; Asini maxilla instar fontis aquam scaturiens; Asina Balaham articulata verba instar hominis proferens; sterilis Sara annis onusta concipiens; cœlum manna & carnes pluens; sicca virga Aaronis florens; Iordanis aquas fluxum suum cohibens; rubus ardens non combustus; cum aliis plerisque, quæ importunum esset referere. Sileant, inquam, omnia hæc signa, quia licet magna, maiora tamen absque vlla controuersia, quod femina generet Deum, creatura suam concipiat creatorem, ac incomprehensibilem suo vtero comprehendat; maiora, quod fons paruus & signatus mare latissimum producat; stella pariat solem, vas conficiat suum figulum; Domus suū architectum condat; Centrum totam spheram claudat; punctus vniuersum orbem includat. Hæc noua magna, magna adeo sunt, vt illa antiqua magna magno interuallo ab his superentur.

Vnde infero non potuisse non ingentem esse Mariæ magnitudinem, in quam tam magna Dei omnipotentia patrauit: *Quia fecit mihi magna, qui potens est.* in huius magnitudinis figuram antiquissimus Philo lib. allegor. in Exod. acutè adnotauit, quod quamuis in Sacra scriptura reperiat arceæ confederationis (quæ Virginem adumbrabat) longitudinem, & latitudinem mensurari, profunditatis tamen eius nulla in ea assignatur mensura; vt hac ratione nobis significaretur Marianæ sanctitatis immensitatem à creaturis mensurari, aut comprehendi non posse. Atque ad id ipsum significandum,

cum Sacra scriptura per rubum incombustum, Mariam significauit, continuo adiecit illam flammam emittere, & inaccessibilem esse; cumque Moyses voluit accedere, non est permittus. cum etiam appellat illam fontem, subiungit esse signatum, & cum vocat portam, confestim subdit esse clausam, vt hinc doceamur magnitudinem Virginis, magnaque quæ illi in illa, per illam, & cum illa Dei omnipotentia effecit, à nobis penetrari ad vnguem minimè posse. Vnde sapienter B. Virgo dicit magna sibi fecisse Deum, ne quispian hac tanta magnitudine deterritus in eorum fide vacillaret, aut dubitaret de Dei omnipotentia, in memoria sapienter nobis reuocauit, vt memores illius potentia nihil de hac tanta eius magnitudine hasitarem, prout his verbis rectè adnotauit Titus, id referente D. Thom. in sua aurea Catena: *Dixit, qui potens est, vt si quis diffidat in Conceptionis negotio, dum Virgo manens concepit, reor queat miraculum ad potentiam operantis. quare mihi videtur, quod dum beata Virgo adiecit verba illa, qui potens est, solutionem nobis tradidit ad omnia cauillosa rationis humanæ argumenta facile diluenda, cum quæcunque difficiliora creditu menti occurrant, si ad omnipotentiam Dei illa referamus, à qua omnia facile superantur, tamquam fumus euascent, cum non sit impossibile apud Deum omne verbum. vnde rectè D. Augustinus scribens ad Volusianum dixit: in rebus mirabilibus tota ratio facti est potentia facientis.*

Ceterum oportet iam explicemus, quid sibi velint sequentia Mariæ verba: *Et sanctum nomen eius: quidam enim putant hunc sensum reddere: fecit mihi magna, qui potens est, & cuius nomen sanctum est.* Hugo Victorinus super hunc locum per nomen Dei intelligit famam eius, in quo sensu illud non semel usurpat Plato in suis politicis, sic enim ait Hugo: *quid est nomen eius? fama eius, nomē eius, cognitio eius, fides nomē eius: in qua acceptione sensus est, propter magna, quæ mihi fecit omni-*

Exod. 7. 8.
9. 10. 11. 14.

Cant. 5.

Ezech. 10.

Titus apud
D. Thom. in
sua aurea
Catena.

D. August.
epist. 3. ad
Volusianum

cap. 3.

Hugo Victorinus
super
Magnificat.

Mart. 9.

omnipotens, eius fama, & nomen dilatabitur. Alij accipientes *nomen* pro facultate, & virtute ad aliquid efficiendum, vt Christus Dominus illud accepit, cum dixit Mar. 9. *in nomine meo demonia eijcient*: arbitrantur sensum esse, quod virtus omnipotentiae diuinae magna fecerit B. Virgini alij per *sanctum nomen* intelligunt hoc loco nomen Dei vocale, quo Hebraei Deum nominabant, & in cuius virtute frequenter Deus magnalia faciebat; secundum quam intelligentiam sensus erit, quod Deus fecit Virgini magna ad inuocationem sui sancti nominis, quod frequenter ipsa mente, & ore inuocabat.

D. Isidorus
Hispal. li. 7.
ethymolo-
giarum c. 1.

Verum cum teste D. Isidoro Hispalense, Hebraei decem nominibus Deum vocarent, dubium inde emergit, quodnam fuerit ex illis illud, cuius beata Virgo meminit, cum dixit, & *sanctum nomen eius*. Primum nomen apud Hebraeos *El* dicebatur, quod *fortis* interpretatur. secundum, *Eloim*; tertium *Eloah*, quod vtrumque idem pollet, quod latine *Deus*. quartum *Sabaoth*, quod *exercitus*, seu *virtutes* significat. Quintum *Elion*, quod latine *excelsus*, sextum *Eheie*, id est, *qui est* iuxta illud: *qui est, misit me ad vos*. septimum est *Adonai*, quod interpretatur *Dominus* absolute, & quasi per antonomasiam talis. Octauum est *sa*, quod *existens* interpretatur. Nonum est, *Sciaddai*, id est, *omnipotens*.

Exod. 3.

Decimum est Tetragrammaton, hoc est, quatuor litterarum, quod proprie apud Hebraeos, vt tradit Chrysostomus Luitanus, ponitur in Deo *Iode*, id est duabus *Ia*, quae duplicata ineffabile illud & gloriosum Dei nomen efficiunt. Ex his ergo omnibus hominibus sine dubio B. Virgo cum dixit, & *sanctum nomen eius*, intellexit illud, quod apud Hebraeos & in sacra scriptura magis frequentatum erat, & magis venerabile. Hoc autem erat *Iehoua*, quod dicitur admirabile & ineffabile propter mysteria mirabilia, quae portendit, vnde scribitur quatuor litteris hebraicis *Iod, He, Vau, He*, propter quatuor mysteria personalia, & alia quatuor es-

Chrysost.

Luitanus de
verbis diui-
nae li. 4. c. 11.

sentialia, quae continet, & notificat illud nomen in Deo, significata per illas quatuor litteras. Nam ista littera *Iod*, interpretatur *principium* omnium personarum, non de principio: *He* vero interpretatur, *esse*, ideo significat Verbum, siue *Filium*, per quem facta sunt omnia, & a quo habent esse: *Vau* autem interpretatur *ipse*, siue *Virtus*, ideo significat Spiritum sanctum, qui spirat omnem virtutem, & motum in omnibus rebus. Vltima vero littera, scilicet *He* significat humanitatem filij iunctam Verbo, & ideo bis ponitur *He* in hoc nomine, ad denotandum, quod ista littera *He* bis sumpta, denotat duas naturas in vna persona; & licet sint duae naturae in Christo, tamen non manet nisi vna persona. Et notanter secundum *He* ponitur in vltimo loco, ad denotandum, quod licet tres personae diuinae sint ab aeterno, tamen incarnatio facta est vltimate ex tempore, & illa humanitas ita est iuncta personaliter filio, quod non ceteris personis. Ex quo patet quod per illas quatuor litteras significabatur mysterium Trinitatis, & incarnationis simul, significabant enim tres personas diuinas, & humanitatem assumptam in Verbo. Et sic designabant supra dicta quatuor mysteria personalia in diuinis. Item illae eadem quatuor litterae significant alia quatuor ineffabilia mysteria Deo essentialia, scilicet summam omnipotentiam, summam sapientiam, summam misericordiam, & summam iustitiam. Et ideo istud nomen dicebatur *ineffabile*, & *mirabile* apud patres veteris testamenti, quia nunquam supra dicta mysteria fuerant scripta, nec reuelata illis Patribus, nisi sub quibusdam figuris. ideo dixit Deus Moysi, quod *nomen meum Adonai* nondam indicasi eis, vnde tria sunt praenuntiata in *ve* de hoc nomine Dei quatuor litterarum. Primo quod Messias in lege promissus debebat habere hoc nomen, & debebat vocari illo nomine Patribus cognito, vt patet Ierem. 23. *Ecce dies veniunt, & suscitabo Dauid*

sentialia, quae continet, & notificat illud nomen in Deo, significata per illas quatuor litteras. Nam ista littera *Iod*, interpretatur *principium* omnium personarum, non de principio: *He* vero interpretatur, *esse*, ideo significat Verbum, siue *Filium*, per quem facta sunt omnia, & a quo habent esse: *Vau* autem interpretatur *ipse*, siue *Virtus*, ideo significat Spiritum sanctum, qui spirat omnem virtutem, & motum in omnibus rebus. Vltima vero littera, scilicet *He* significat humanitatem filij iunctam Verbo, & ideo bis ponitur *He* in hoc nomine, ad denotandum, quod ista littera *He* bis sumpta, denotat duas naturas in vna persona; & licet sint duae naturae in Christo, tamen non manet nisi vna persona. Et notanter secundum *He* ponitur in vltimo loco, ad denotandum, quod licet tres personae diuinae sint ab aeterno, tamen incarnatio facta est vltimate ex tempore, & illa humanitas ita est iuncta personaliter filio, quod non ceteris personis. Ex quo patet quod per illas quatuor litteras significabatur mysterium Trinitatis, & incarnationis simul, significabant enim tres personas diuinas, & humanitatem assumptam in Verbo. Et sic designabant supra dicta quatuor mysteria personalia in diuinis. Item illae eadem quatuor litterae significant alia quatuor ineffabilia mysteria Deo essentialia, scilicet summam omnipotentiam, summam sapientiam, summam misericordiam, & summam iustitiam. Et ideo istud nomen dicebatur *ineffabile*, & *mirabile* apud patres veteris testamenti, quia nunquam supra dicta mysteria fuerant scripta, nec reuelata illis Patribus, nisi sub quibusdam figuris. ideo dixit Deus Moysi, quod *nomen meum Adonai* nondam indicasi eis, vnde tria sunt praenuntiata in *ve* de hoc nomine Dei quatuor litterarum. Primo quod Messias in lege promissus debebat habere hoc nomen, & debebat vocari illo nomine Patribus cognito, vt patet Ierem. 23. *Ecce dies veniunt, & suscitabo Dauid*

Esod. 6.

Ierem. 23.

Dauid

uid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra: Et hoc est nomen, quod vocali unum eum, Dominus iustus noster. Vbi Dominus scribitur quatuor literis, quod soli Deo convenit, & omnes Hebræi dicunt, quod iste est Rex Messias. Secundò quòd Messias futuram erat, vt re ipsa esset ipsum nomen Dei, vt expresse dixit Isaias cap. 30. Tertio, quòd ipse manifestaturus erat nomen suum, vt idem Isaias testatur, v-
Isaias 30. *Et dirumpes celos, & descenderes, & notum fiet nomen tuum.* Vnde ludæi asseriebant, vt auctor est Episcopus Christianopolitanus, quòd illi qui sæculi Messie futuri essent cognoscituri erant virtutes & proprietates huius ineffabilis nominis.

Isaias 30.
Incipit de scientia Episcopi Christianopolitani super magnificat. Luc. 1.

Mihi tamen videtur B. Virgo per illa verba: & sanctum nomen eius, intellexisse Verbum diuinum carne indutum. pro cuius maiori intelligentia obseruandum est, ex doctrina Aristotelis 3. de Anima, & 7. Metaphysices, & 1. Periermenias, quod conceptus, quem intellectus noster format, quo rei naturam penetrat, dicitur diffinitio, & ratio rei, nota soli ipsi intelligenti, quem conceptum Græci appellant λόγος, quod ideam poller, quod Latine verbum; vt autem aliis innotescat oportet, vt externam vocem induat, atque sic indutus (vt ita loquar) & factus vocalis, qui antea solum erat mentalis, dicitur nomen à notificando, quia (vt dixit Aristoteles) voces sunt notæ earum, que sunt in anima, passionum. hinc D. Augustinus ab hac Philolophi doctrina non discedens, li. 15. de Trinit. docuit, Verbum diuinum esse conceptum diffinitiuum Patris, ipsi soli notum, quo se diffiniuit secundum totum pelagus, & plenitudinem suæ diuinitatis, sicut autem accidit in nobis, ad aliis notificandum nostrum conceptum, oportet illum externa voce induere, & per illam vocem fit nomen, per quod verbum nostrum mentale aliis innotescit; ita Deus Pater induit Verbum suum humana carne, & per Verbum sic Incar-

Arist. 3. de Anima, & 7. Metaphys. et lib. 1. Periermen.

Arist. lib. 1. Periermen.
D. Aug. lib. 15. de Trinit.

natum, tamquam per nomen, notificauit mundo se ipsum, & voluntatem suam, loquens nobis per illud, vt ait D. Paulus: Nonissime autem diebus istis locutus est nobis in Filio; per quem fecit, & secula. Nomen igitur Dei est Verbum incarnatum, vt expresse etiam docuit Isaias Propheta, cum dixit: Ecce nomen Domini venit de
Isai. 30. *longinquo.* Est enim clarius, quam probatione indigeat, hic non promitti venturum de longinquo aliquod nomen vocale, aut scriptum, sed Verbum ipsum diuinum, quod carne indutum, instat conceptus voce induti, abscondita cordis exprimentis, diuini pectoris arcana nobis manifestare deberet, vt postea ipso opere compleuit, ipso dicente: Quicumque au-

Heb. 1.

Ioan. 15.

Luc. 1.

Ioan. 10.

diui à Patre meo, nota feci vobis. cum ergo beata Virgo dixit: Quia feci mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: perinde arbitrator esse, ac si dixisset, quia fecit mihi magna Pater per Filium, per quem facta sunt omnia. Ex quo etiam liquet, quam recte nomen hoc vocauerit, Sanctum; & Sanctum nomen eius: nam cum per illud intellexerit Verbum diuinum carne indutum, quod essentialiter est idem cum Patre, ipso dicente: Ego, & Pater unum sumus, consequens est eandem essentialem Dei Patris sanctitatem ei conuenire, à qua summa etiam sanctitas in humanitatem Christi effluxit: quare quomodocumque ethymologiam huius nominis Sanctum perpendamus, haud difficile erit ostendere quam apte Sancti epithetum, quod nomini tribuit Maria, Verbo Incarnato conueniat. Beda sanctum idem ait esse, quod separatum, aut segregatum, vnde Hebræum nomen קados quod ei respondet, interpretatur purissimum, quod idem est, quod ab omni munditia separatum, seu segregatum: in Græco vero correspondet ἅγιος, quod interpretatur sine terra; constat autem, quod hac ratione Christus Dominus à D. Paulo vocatus est, segregatus à peccatoribus, & excelsores celis factus. Sanctum etiam, vt aliis placet, originem ducit à sancire, quod

in rigore interpretatur. Sanguine confirmare. ut sæpè apud antiquos Scythas, Arabas, Medos, Garamantas, & ydios, imò & apud Hebræos contingebat, iuxta illa Exod. 34. *Hic sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum.* Imò secundum Catholicos *Sanctum* idem est, quod *Sanguine tinctum*: quibus autem non videat, dum Verbum diuinum carnem assumpsit, humano sanguine tinctum? unde, *vir Sanguinum* dictum est, Exod. 4. & Isaias 63. de Christi humanitate dixit, *rubrum est vestimentum suum.* Atque hinc est iuxta præfatam expositionem, quod licet alioquin nomen Dei vocale, aut scriptum, instar imaginis ipsius, adoratione dignum sit, iuxta illud Pauli: *in nomine Iesu omne genua flecta* ut, &c. ut tamen Episcopus Christopolitanus docuit: *quando dicitur Genes. 4. quod Enos cepit invocare nomen Domini: & cap. 12. quando Abraham edificauit altare, & adorauit nomen Domini, ibi non est dicendum, quod Enos inuocauerit, nec Abraham adorauerit illud nomen vocale quatuor litteris prolatum, aut descriptum, sed adorauerunt Verbum Incarnatum Deum, & Hominem, per illas quatuor litteras significatum.* Ibidem etiam hæc præclara scripsit, quæ quia diuina expositionem mirificè illustrant, hic apponere moleste non feram: *Hoc est nomen Dei, quod desiderabant videre Patriarchæ, & Prophetæ, quod non potuit videri, nec reuelari nisi in nouo Testamento: sed quia Moysi desideranti videre istud nomen Dei, scilicet Verbum Incarnatum, quod erat venturum in mundum cum omnipotentia, & humana sapientia, & iustitia, & misericordia, ideo scripsit ipsum quatuor litteris Hebræicis, scilicet, iod, he, vau, he: Et sic cum istis quatuor litteris reperitur nomen Dei scriptum in tota Scriptura legis, & prophetarum in Hebræo, quæ quidem quatuor litteræ sole sumptæ non formant aliquam notam dictionem, ad denotandum nomen Dei, quod significabant, esse incomprehensibile, sed vbicumque reperitur nomen Dei, istis quatuor litteris scriptum, ipsi Hebræi pronuntiabant, & pronuntiant Adonai, id est, Dominus omnipotens,*

Et ideo dicunt, quod istud nomen Tetragrammaton, id est, quatuor litterarum, est ineffabile quo ad ea quæ comprehendit, & significat, eò quod significabat per quatuor litteras, illa quatuor incomprehensibilia, quæ sunt in Christo, scilicet omnipotentiam, sapientiam, misericordiam, & iustitiam. Sed si istæ quatuor litteræ recte combinentur per puncta, quibus Hebræi combinant litteras in scriptura, tunc reddunt istud nomen Hebræum Iehosuah, quod Græce dicitur Iesus, & Latine Iesus, quod est saluator, siue Saluator: & sic vbicumque in Hebræo scribitur hoc nomen Iehosuah: in Latino interpretatur scribitur Saluator, aut saluare, siue Iesus. Et ideo sicut Hebræi per illud nomen Tetragrammaton, id est, quatuor litterarum, nominant Deum, & nomen eius, ita nos per hoc nomen Iesus ex illis quatuor litteris combinatum, nominamus Verbum incarnatum, quod est nomen Deireale, quo Deus se nominauit, & notificauit mundo. Et sic sicut illud Verbum incarnatum est nomen Deireale, quo ipse Deus pater nominauit se ipsum mundo, ita hic nomen Iesus vocale, vel scriptum est nomen, quo nos nominamus illud Verbum incarnatum Deum, & hominem, quod est nomen Dei, quo ipse se nominat: quod quidem nomen non fuit mundo cognitum, nisi vsque ad aduentum Christi, quando Angelus dixit Mariæ: *Ecce concipies Lm. 1. in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.*

Potè ut proposita Virginis verba ad mores conuertamus, obseruandum est, scite deiparam Mariam potentiam cum sanctitate copulauisse, dum ait: *quia fecit Lm. 3. mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius, ut nos erudiret, imperium, & potentiam absque consortio sanctitatis tyrannidem esse: Pharaon quidem, Nabucodonosor, Antiochus, Nero, Caligula, Diocletianus, & alij permulti Imperatores famosi, potentissimiq; fuere, quia tamen sanctitate caruerunt, tamquàm impij Tyranni tam in proprios, quàm in extraneos saeuierunt. Certe regum, ac Principum tale debet esse, quale illud depinxit Salomon, cum potentia pariter, & sanctitate ipse*

Prov. 22.

ipse vigeat: Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, quocumq; voluerit, inclinabit illud: quali diceret: sicut ad irrigandos, ac foecundandos agros, non ad perdendos diuidi solent, ac fluere aquae, sic regum corda non ad vastandos, sed ad tuendos, ornandos, & locupletandos populos moueri debent; & quemadmodum aquae deriuantis ductum, ita cor regis voluntatem Dei sequi debet: sicut etiam primum mobile, cui reliqui parent caeli, Angelus mouenti parat; ad eundem modum Rex, qui, instar primi mobilis, suo motu, & imperio subditos rapit, ac circumfert, Deo ipsi obsecundare debet, & ut alter Dauid esse, qui faciat omnes voluntates eius, & seruet omnes eius leges. Quamobrem in Deutero, praecipit regi Deus: ut legis librum apud se habeat, ac legat: Postquam sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus leuiticae tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitae suae, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & caeremonias eius, quae in lege praecipita sunt. Hinc factum est, ut Regi, cum coronabatur, legis liber traderetur: Produxitque filium regis, & posuit supra eum diademam, & testimonium (id est legem) feceruntque eum regem, & vixerunt. Cum diademate legem coniungit scriptura; diuinæ enim leges, ac mandata si a rege obseruentur, fulgentissimi sunt pyropi, qui regis diademata illuminant. Præterea dicitur summus sacerdos testimonium, id est legem, super regem imposuisse, super regem (in quâ) quod oporteat regem legi subiectum esse, atque obtemperantem. Solent reges consiliarios habere multos, quorum consilia sequantur; optimi consiliarij, qui consilio dando, nec fallunt, nec falluntur, diuinæ leges sunt: quocirca Rex Dauid Consilium (ait) meum, iustificationes tuæ: ex Hebraeo verti potest: Testimonia, siue mandata tua, viri consiliarij mei: Hieron. vertit: Viri amicissimi mei. O fidelissimos illos reges, qui animi effrenatas perturbationes, vi-

Deut. 17.

4. Reg. 11.

Psal. 118.

rosque improbos, quibus illæ dominantur, e suo consortio pellunt, his verò consilijs obtemperant. Memorare debent Principes, quod sunt veluti populi norma, & regula, regulam autem rectam esse oportet: vnde Plutarchus in lib. de doctrina Principum, inquit: Quemadmodum, Plutarchus oportet, ut ipsa regula primum recta sit, nihil li de doctrina habens obliquum, deinde cætera sibi admoda, na. Principi, quatenus sibi congruunt, exæquet: consimili modo Princeps, postea quam imperium in se ipso parauerit, ac direxerit, vitamque suam composuerit, tunc debet sibi coaptare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis est alium erigere, nec ignorantis docere, nec incompositum componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eum, qui non pareat imperio hæc ille. Rex praeus regula est recta, rex prauus regula distorta & praua, ad quam qui mores coaptant, deprauantur, distortamque vitam traducunt; quare sicut fermentum massam, ita impius Rex populum corrumpit; vnde apud Oseam, Ieroboam Rex dicitur Israeliticum populum fermentasse, quia per idololorum cultum illum corrupit. Quieuit paululum Ciuitas à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum, hoc est, quieuit ciuitas paululum, postquam fermentum idololatriæ à Ieroboamo rege accepit, donec eodem fermento tota fuit fermentata, atque corrupta. Idem Rex, eodem capite, cum pistore confertur ad coquendos panes clibanum succendentem Omnes adulterantes, ait Deus, spiritali scilicet adulterio idololatriæ, quasi clibanus succensus à coquente: id est à Rege Ieroboamo. Pistor est Cacodæmonis Rex impius, qui hominum corda velut clibanos, tartaro vitiorum igne succendit, & panes Cacodæmoni suauissimos, id est, peccata, coquit. Huiusmodi infelices Reges, & Principes audiant verba Sapientis acriter eis minantis: Præbete aures vos, qui contumacis multitudines, & placetis vobis in turbinacionum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur; quoniam cum essetis ministri regni illius,

3. Reg. 12.

Ose 7.

Ose ibid.

Sap. 6.

non recte iudicasti, nec custodisti legem iustitiae, nec secundum voluntatem Dei ambulasti. horrendè, & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in ijs, qui praesunt, fiet. Timeant ergo Reges durissimum hoc iudicium, ne in summa potestate summa sit licentia, liberaeque viuendi. Nam, vt

D. Ambros. ait Ambrosius: Lubrica est in bonis moribus licentia potestatis, & oblatio facultatis: lubricus locus est regnum, adeò vt in eo collocatus sanctus Dauid in adulterium lapsus sit.

Quamobrem fixo timoris Dei opus est regi, quo potestatis libertatem coerceat.

D. Isidor. de Difficile est (ait D. Isidorus) Principem regredi ad melius, si vitijs fuerit implicatus: populi enim peccantes iudicem metuent, & à malo legibus cohibentur. Reges autem nisi solo Dei timore, metuque gehennae coercentur: liberè in praecipua proruant, & per abruptum licentiae in omne facinus labuntur: haec ille.

Timeant igitur & contremiscant oportet Principes, quod Deum iudicem & vindicem habeant, cuius sola manus paucos in pariete characteres exarans potentissimos terrere fecit Reges. Audi Daniele:

Daniel. 5. Apparuerunt, inquit, digiti, quasi manus hominis scribentis. Tunc facies Regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages venum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidebantur. O Regem Babylonici imperij potentissimum, manus parua, non hasta, & gladio, sed tenui calamo armata, tatum tibi terrorem incutit: tantum certè, quia manus est omnipotentis Dei, ab omnibus Regibus rationem seuerè exposcens. Tria verba scripsit manus illa, Regibus cunctis affluè animo voluenda, Manè, Techel, Phares. illa Daniel hunc in modum exposuit:

Dan. 5. Manè: numerauit Deus regnum tuum, & cōpleuit illud: Techel, appensus es in statera & inuentus es minus habens; Phares, diuisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis. Vtinam sicut manu illa in aula regia Babylonici imperij hæc inscripta fuere, nunc etiam à Regibus in palatijs hæc eadem inscriberentur, frequentique consideratione expendereantur, Manè, numerabit

Deus regnum Regis, & numerabit dies quibus est regnaturus, & paulò post è vita & regno migrare iubebit. Techel, appensus es in statera diuina. O Rex, appendit Deus recte facta, appendit quoque mala opera, appendit in statera virtutes Rege dignas, appendit vitia Rege indigna. O illum infelicissimum, qui inuenitur minus habens, o illum felicissimum, qui iustitiam, pietatem, Dei cultum, fidem, charitatem, reliquasque virtutes iusti, ac recti habuisse ponderis reperitur; è regno hic temporario in aeternum transferetur, qui verò iustus, debitoque pondere caruerit, amisso regno, aliisque tradito in perpetuam, misericordiamque Orci seruitutem detrudetur. Hæc qui frequenti meditatione animo vertit, vigilantia cura republ. administrat, exemplo ad virtutem subditos ducit, recte facta recte factis perpetuo cumulat, ne in statera debitum pondus desit, & de cœlesti regno per supremum omnium iudicem excludatur. Cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

Explicantur verba illa: Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum: vbi ostendimus B. Virginem per misericordiam, beneficium incarnationis intellexisse; pariterque de timore seruilis, & filiali pertractatur.

Vm proprium sit charitatis, qua sancti diligunt proximos sicut seipsum, iuxta diuinum præceptum: Diliges proximum tuum sicut te ipsum: eorum bona tamquam propria reputare, vt pote qui per charitatem facti sint cum illis cor vnum, & anima vna, vt loquitur D. Lucas in actis A. postolicis: hinc est quod B. Virgo, quæ inter omnes puras

circa

creaturas perfectiorem charitatis gradū attingit, beneficia facta vniuerso orbi quasi sibi collata illa reputans, pro his etiam gratias agit, Deumque magnificat & propter eadem exultat spiritus eius, vnde postquam gratam se exhibuit Deo propter beneficia sibi collata: *quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius: continuo gratias refert propter beneficium diuinæ misericordiæ in omnes nationes se diffundentis: misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.* Vnde obseruatione dignum est, quam egregiū ordinem Deipara seruauit in suo cantico; primò enim tractat de fonte, deinde de aquæ ductu, tandem de agris, in quos aquæ illæ deriuantur: primo dixit: *Magnificat anima mea Dominum.* Ecce misericordiæ perennem fontem: deinde ait: *quia respexit humilitatem ancillæ suæ:* ecce Mariam aquæ ductum, per quem diuinæ gratiæ fluentia diriguntur, ac tandem ait, à *progenie in progenies timentibus eum:* ecce signat agros, ad quos fluentia illa deriuantur. Theophylactus per hæc verba intelligit significari, quod timentes Deum consequuntur misericordiam tum in hac generatione, hoc est, in presenti seculo, tum in futura generatione, hoc est in futuro seculo; in hac enim centuplum accipiunt, in illa verò vitam æternam possidebunt. Alij cum Cardinali Toletō intelligunt verba illa de successione generationum solius populi Iudaici. Alij verò interpretantur sensum esse, quod misericordia Dei incipiet à progenie Iudæorum, & perueniet ad progeniem gentilium: sed planior sensus est, & verior, vt vniuersas nationes, & ætates cōprehendat, Dauide dicente: *Misericordia Domini plena est terra,* adeò vt non sit qui se abscondat à calore misericordiæ eius. Ita exponit Venerabilis Beda dicens: *Progenies autem, & progenies velut viriusque populi, Iudæi videlicet, & Gentilis appellat, vel certè per omnium orbem nationum, quas in Christo credituras esse preuidebat.* His adiungo Euthymium in cap. i. Lucæ

opinantem à *progenie in progenies,* idem significare in Hebræo quod *semper:* vnde sensus erit, quod in omnes homines indeficiens erit eius misericordia & perennis. Illud tamen præcipue in his verbis expositionem desiderat, quid sub nomine *misericordiæ* beata Virgo intellexerit? quidam enim Doctores, quos sequitur doctissimus Beuxamis, nomine *misericordiæ,* intelligunt diuina beneficia, quæ Deus munificentissima manu omnibus nationibus confert: *Incipe tu (inquit ille) à primo homine, quidne ipsum post peccatum mors corporalis, & æterna vindicaret prohibuit, nisi Dei misericordia? Quid Noë à diluuiō, Loth ab excidio, Abraham ex Hæc Chalæorum, Iacob ab Esau, Iosephum à carcere, populum ab Ægyptiaca seruitute, eundem ex Babylonica captiuitate eripuit, nisi Dei misericordia? ac tandem, vt Dauid dixit: misericordia Domini in æternum vsque in æternum: quasi diceret: non est misericordia diuina instar humanæ, quæ solum extenditur ad proxima, non ad remota, sed in omnia se diffundit, Ecclesiastico dicente: misericordia hominis circa proximum suum, misericordia autem Dei super omnem carnem.* Gessit tyrum huius amplissimæ misericordiæ flumen, quod è medio paradisi progrediens in quatuor capita diuisum vniuersam terram irrigabat: sicut enim illa irrigatio paradisi his omnibus modis potuit fieri (vt post alios multos adnotauit Perreus super Genesim) vt vel flumen illud multos sinus, & anfractus faciens, vsqueaque paradisi allueret, & irrigaret; vel vt ex eo complures alui ducerentur, & in omnes paradisi partes deriuarentur; vel vt instar Nili, ac Iordanis statis anni temporibus augetens & superfluens, paradisi inundaret, atque irrigaret; vel denique, vt per subterraneos meatus vniuersam Paradisi terram humore suo perfunderet: ita omnibus his modis diuina misericordia mortalium animos irrigat, atque fecundat: aliquando enim diuina gratia per secretissimos quosdam meatus, atque internas inspirationes perfun-

Beuxamis
tom. 1. super
c. 1. Lucæ.

Genes. 7.

Gen. 19.

Gen. 12.

Gen. 30.

Gen. 41.

Exod. 14.

1. Esdr. 1.

Psal. 88.

Eccles. 18.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

Genes. 2.

De diuina
misericordia
vide que la-
tissime dixi
in homiliis
nostris Ca-
tholic lib. 2.
de incarnat.
homil. 12.
Ad Gal. 2.
D. Aug. in
exposit. sup.
Magnific.

D. Ambros.
in apolog.
Dauid po-
steriori c. 12.
Psal. 16.

die mentem hominis, aliquando varias per tribulationes, & anfractus faciens, vt ex illis deinde consolationum aquæ de ducantur ad animam refocillandam, ac recreandam; plerumq; verò per variarum virtutum alueos complures deducit; denique ad eò interdum inundat, & auget, vt omnē terrenam conuersationem homo deponens cum D. Paulo dicat *Viuo ego, iam non ego; viuit vero in me Christus*. Vt in communior & receptior Patrum sententia est, beatam Virginem sub nomine *misericordia*, hoc loco intellexisse beneficium Incarnationis: vnde D. August. in expositione huius cantici inquit: *hæc illa misericordia, quam iumentibus se exhibuit Deus, quia Verbum suum per assumptā carnem in hunc mundum misit, vt per ipsam aëreas potestates potenti virtute debellaret, & genus humanum ab earum potestate redimeret*. D. Ambrosius in hoc etiam sensu explicat verba illa: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam*, dum ait: *Magna misericordia, quia Verbum caro factū est, & habitauit in nobis*. Ac eadē D. Hieronymus verba illa psalmi: *Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te*, ipse vertit: *Mirabilem fac misericordiam tuam*: Est autem notissimum in nullo opere Deum Opt. Maxi. mirabilem magis misericordiam suam reddidisse, quàm in stupendo Incarnationis prodigio; ante illam enim subleuabat Deus hominū miseria absq; labore vllò, post Incarnationem verò multis doloribus, instar parturientis, nobis opem tulit, quod eximia, ac mirifica misericordie euidens argumentum est. Imò, si rem aliū perpendamus, reperiemus Deum nunquam ostendisse misericordiam rigoroſe loquendo, quousq; in vtero virgineo Verbum caro factum est: nam vt tradidit D. Thomas, misericordia præter efficacem voluntatē subleuandi alienam miseriam, importat compassionem eiusdem miserie, vnde D. Hieronymus lib. ethymologiarū dixit, *misericordiam esse, quasi miserum faciens cor, cum igitur Deus ante Incarnationem nō*

potuisset habere huiusmodi cordis compassionem. Incarnatus verò frequenter hominum miseriis cōpassus fuerit, Apollonio dicente, *non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris*: consequens est misericordiam completē, & perfectē non fuisse in Deo ante Incarnationem, sed post illam. vade non incongrue existimauerim, quod licet misericordia, sicut & cætera diuina attributa omnia diuinis personis æquē conueniant, speciali tamen ratione Filio ascribi debet, non solum per quandam attributionem, & accommodationem ad eum modam, quo potentia Patri, & bonitas Spiritui sancto aptari solet, sed quia reuera nec Pater, nec Spiritus sanctus, sed solus Filius in Cruce pro nobis mortē subiit ad subleuandam vniuersalem humani generis miseriam, & diabolica captiuitate eos misericorditer liberandus, sed huc spectant ad eandem expositionem confirmandam verba illa Dauidis, quibus postulans à Deo, vt ostenderet sibi filium suū humana carne indutum, dixit: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam*, quod perinde fuit, ac si diceret (vt exponit Nicolaus de Lyra) *Ostendisti potentiam in creatione mundi de nihilo, & sapientiam tuam in mundi gubernatione, & iustitiam tuam in peccatorum punitione sicut in diluuiō, & submersione Sodome, & Gomorre, ideo nunc ostende nobis misericordiam tuam in Filij tui Incarnatione*. Fuisse autem hanc summam misericordiam, ex eo non obscure probari potest, quia præter quàm summa erat miseria, à qua nos subleuauit, est adeò gratuitum beneficium, adeoque mera gratia, vt nec sub meritō Christi ceciderit. Diuina quidem prædestinatio, prima gratia, necnon & donum perseverantiæ licet non cadant sub merito nostro (vt cōmuni consensu docent Theologi cum D. Thoma) Christus tamen Dominus (vt idem fatentur) causa fuit meritoria nostræ prædestinationis, primæ gratiæ, & doni perseverantiæ, suam tamen Incarnationem nec meruit, nec potuit mereri.

D. Tho. 3. p. 4. 2. ar. 11. Incarnationis beneficium aded pura, ac
 de ver. 9. 29. meta gratia esse perhibeatur, reliquum
 est supremum misericordiae gradum attingit, vt & Pauli verba satis indicant: *Manifeste magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne: vnde de Zachariae magni Baptistae patris non potentiae, non sapientiae, sed misericordiae Incarnationis opus attribuit: Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visistis nos oriens ex alto.* Ad haec illud dicere non parcum, quod in quocumque sensu sumatur verbum illud *miseriordia*, siue pro beneficio vocationis, & diuinae illuminationis, siue pro beneficio Incarnationis, non aliter, quam per Virginem illam praestitit nobis Deus: vt enim ex regione Eden (vt Hebraei notant super Genesim) flumen quod Deus posuit in paradiso, originem trahens per ipsum Paradisum eurtum suum dirigebat, vt non solum illum irrigaret, sed & partes illi confines, & circumdantes; ita diuinae misericordiae flumen, per Mariam, tanquam per secundi Adam paradisum, transit ad irriganda hominum corda; vnde quaestioni illi propositae sancto Iob: *Dic mihi, si habes intelligentiam, per quam viam spargatur lux, & diuiditur aestus super terram?* abunde satisfecisse arbitrat, dicendo Beatam Virginem esse viam, per quam lux haec spargitur, quae illuminat omnem hominem uentem in hunc mundum, quam ardens diuini amoris aestus Ecclesiae filiis diuiditur; nam, vt dixit Bernardus: *Nil nos uoluit habere Deus, quod per manus Mariae non transiret:* vnde, & Ecclesia ipsa ei canit: *Tu regis alti ianua, & porta lucis fulgida.*

Exponamus iam uerba illa: *timentibus eum.* In his tria praecipue nobis explicare incumbit primum est, quare magis dixit misericordiam Dei communicari *timentibus*, quam credentibus, quam sperantibus, aut diligentibus eum: secundum, de quo genere timoris hic loquatur tertium

est, quomodo beata Virgo coarctat misericordiam Dei ad timentes Deum cum etiam ad non timetes se diffundat, Christo Domino dicente: *Qui solem suum facis oriri super bonos, & malos.* Ad primum Cornelius Ianfenius in haec uerba respondet: *Aperte dicit potius timentibus eum, quam obedientibus ei, aut, diligentibus eum, quia prius de Dei potentia, & sanctitate cecinit, quibus respondet in nobis timor, & reuerentia Dei.* Bene quidem, sed melius meo iudicio responderetur, consultissime beata Virgo dixisse, misericordiam communicadam esse timentibus Deum, quia cum ex illa soleant homines ea abutentes anam sumere ad licentiosius uiuendum, ideo misericordiae timorem adiecit, quasi frenum ad compescendam hominum petulantiam, qui ex immensa Dei misericordiae consideratione, uana fiducia decepti ad peccandum quotidie (proh dolor) proniores redduntur: ad quod alludens Ecclesiasticus dixit: *Ne dicas: misericordiam Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim, & ira ab illo cito proxima, & in peccatores respicit ira illius.* Vnde ad hanc rem dignam illam Salomone sententiam esse arbitror: *Mel inuenisti, comede, quod sufficit tibi, ne forte satiatus, euomas illud.* Fauus mellis est Verbum Incarnatum, quem casta apes Maria, concubitus instar apum nesciens, caelesti Spiritus sancti rore decedente, ex propria substantia illum produxit, vnde Christo nato d. d. u. est: *Hodie mellisui facti sunt caeli:* ait ergo Salomon: *dulcissimum huius tantae misericordiae mel inuenisti, comede, quod sufficit tibi, ne adeo temere confidas in hac tanta miseratione, vt inde licentiam sumas ad differendam pristinae uitae poenitentiam, aut in noua prolubendum peccata.*

Ad secundum quaesitum, de quonam timore beata Virgo hic loquatur: praetermissa illa Episcopi Christopolitani, timoris diuisione in expositione super Magnificat, ubi ait: *Quadruplex potest esse timor*

Matth. 9.

Corn. Ianse.
in sua con-
cordia, &.

Eccles. 5.

Prou. 25.

Antiphona
Ecclesiae.Episc. Chri-
stopol. in
expositione
sup. Magnif.
timor

timor seruilis, castus, & sanctus; aliter enim timet seruus, aliter filius, aliter vxor, aliter vir iustus: seruus timet facere malum, ne verberetur à Domino; filius verò timet patrem, ne priuet ipsum hereditate; vxor verò timet virum, ne separetur, & dimittat illam; sed vir iustus, & sanctus timet peccare contra Deum, non propter aliquod proprium interesse, sed ne displiceat Deo, quem diligit in se, propter se, & super omnia: Hac inquam omiſſa diuisione, bimbrem partitionem inter theologos celebrem in medium adducam, timoris seruilis, & filialis, cuius in hæc verba meminit Diuus Hieronymus: Duo sunt timores Domini: prior seruilis, qui principium sapientie vocatur: secundus amicalis, qui perfectiorē sapientiam comitatur. Timor seruilis principium sapientie est; quia quisquis post errorem delictorum sapere incipit, timore diuino corripitur, ne ad tormenta ducatur. Sed hunc timorem perfecta dilectio foras mittit. Succedit autem timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi, quem non excludit, sed auget charitas. Ipse est, quo timet filius bonus, ne vel in modico oculo amantiſſimi patris offendat. Timorem quidem seruilē, quo quis ob gehennæ pœnam, aut extremi iudicij seueritatem perterritus, à peccatis se abſtinet, licet multi hæretici damnant, sacrum tamen Concilium Tridentinum ad exemplum Niniuitarum respiciens, qui pœnæ timore perculli ad tonæ prædicationem pœnitentiam egerunt, damnantes illum his verbis anathematizat: Si quis dixerit, gehenna meū, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugiū, vel à peccatis abſtinemus, esse peccatum, aut peccatores facere, anathema sit. Et quidem sacrum Concilium videtur mihi hanc doctrinam apertè deduxisse ex verbis Christi Domini: Timeſte eum, qui postquam occiderit corpus, poteſt corpus, & animam mittere in gehennam ignis. Vnde & hoc genus timoris laudant vehementer Patres, præcipuè D. Gregorius, & D. Chryſoſtomus; ille enim lib. 2. Moral. In via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur; nam ſicut in via ſeculi audacia fortitudinem,

ita in via Dei audacia debilitatem parit; & ſicut in via ſeculi debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit. Diuus Chryſoſtomus in hunc modum loquitur: Niſi bonum eſſet timor, filius patris pedagogos non proponeret, non legulatores, cuiuslibet villos magiſtratus. Quid gehenna grauius? Sed huius metu nil vilius. Gehenna namque timor, regni nobis offert coronam. Vbi timor eſt, laor non eſt. Vbi timor eſt, extinctus furor eſt; cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis paſſio exterminata. Et ſicut in domo ſtante milite ſemper armato, non latro, nõ alius quis talia mala patrum apparere propius audebit ſic, & metu animarum noſtras detinente, illiberalium nulla perturbationum facile nobis ſubrepiť, ſed omnes fugiunt, & pelluntur, timoris imperio vndique exactæ. Ita; volunt iſti Patres, quod licet timor ſeruilis ſit imperfectus, eſt tamen via, & principium ad perfectum timorem: ſicut enim acus ſe habet ad filium, quia perforando trahit ipſum, coniungendo pannum cum altero, & miſſa acu foras manent partes panni conſutæ, & vincit per filium, ita ſimiliter timor ſeruilis formidine futuræ pœnæ pungit cor hominis penetrans, & exinde trahit ſecum ad timorem filialem, per quem, quia hic habet charitatem ſibi adiunctam, manet anima hominis Deo adhaerens, & quaſi cum illo conſuta.

Præter hunc ſeruilē timorem eſt alius filialis, quando quis nõ propter pœnam, quam Deus peccanti minatur, ſed propter vitandā Dei offenſam abhorret peccatum: Diſcrimen autem inter hoc filialem, & illius ſeruilis timoris genus D. Auguſtinus hac egregia ſimilitudine vtriusque conſtituit. Pone, inquit, aliquam feminam caſtam, timenſem virum, aliam pone aduſteram, & ipſa timet virum. Caſta times, ne diſcedat vir, aduſtera, ne veniat. Sed hoc etiam multo clariuſ idem Auguſtinus ſuper epiſtola B. Ioannis: Non poteſt, inquit, melius explanari, quid interſit inter duos timores, caſtum, & eum quem charitas foras mittit, quã ſi ponas duas maritatas, quarum vnã conſuta

D. Hieron.
lib. 1. in c. 1.
pro tom. 3.

Concil. Trid.
ſeſſ. 6. can. 8.

Matth. 10.

D. Greg. lib.
2. Moral.

D. Chryſoſt.
hom. 25. ad
popul. An.
tioc. tom. 4.

D. Auguſt.
in 2. ad. 10.

D. Auguſt.
ſtat. 9. in
epiſt. 1. ian.

dias volentem facere adulterium, delectari
 nequitia, sed tamen ne damnetur à viro, huic
 onerosa est viri presentia: tales sunt qui timēt,
 ne veniat dies Iudicii, ne damnentur: fac al-
 teram amare virum, debere illi castos ample-
 xus, & nulla se adulterij immunditia macula-
 re optat presentiam viri. Vtraque timet, vox
 una, diversus animus: illa timet, ne veniat; i-
 sta ne discedat. Huius filialis timoris fru-
 ctus adeo vberes, & copiosi sunt, vt vix
 in numerum redigi valeant; nam ille im-
 primis iuvat ad credulitatem diuinorum
 arcanorum, iuxta illud: qui timent Domi-
 num, non erunt incredibiles verbo eius. con-
 fert scientiā plenitudinis scientie, timere Deum
 præbet sapientiam: initium sapientiæ est ti-
 mor Domini. illuminat mentē, & tenebras
 pellit: Orietur vobis timentibus nomen meum
 solius Iesu. confert bonorum spiritualium
 vbertatem: pauperem vitam gerimus, sed
 multa bona habebimus, si timuerimus Deum:
 sed non solum spiritualium, sed & tēpo-
 raliū: Non est inopia timentibus eum. Timor
 Domini fugat peccatum, Ecclesiastico
 dicente: Timor Domini expellit peccatum:
 Prohibet in noua prolabi peccata: Per ti-
 morem Domini declinat, omnis homo à malo.
 Ingerit animæ dulcedinem: Quam magna
 multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam ab-
 scondisti timentibus te. Confert stabilitatē:
 Firmamentum est Dominus timentibus eum.
 Confert iucunditatem, & delectationem:
 Timor Domini delectabit cor. Præbet animi
 fortitudinem: Qui timet Dominum, nihil
 trepidabit. Communicat pacem, & tran-
 quillitatem: Qui timet Dominum, in pace ver-
 sabitur, Irrigat animam fluentis cœlesti-
 bus: Timor Domini fons vitæ: fecundat illā
 ac bonorum operum fœcus eam parturi-
 re facit: A timore tuo Domine concepimus,
 & quasi parturimus spiritum salutis. Tandem
 hic filialis timor adeo perfectus esse per-
 hibetur, vt in beatis Deo fruētibus, ces-
 sante Fide & Spe, ipse non cesset, sed in
 æternum perseueret, Dauide dicente: Ti-
 mor Domini sanctus permanens in seculum se-
 culi: & Ecclesia canente: Tremunt Posses-
 ses, Cæli, cælorumq; Virtutes: Vnde cum D.

Hieronymus, inquit: Vterque autem timor
 in futura vita cessabit, charitas vero nunquam
 excidet, sed in plenitudine sapientiæ perpetua
 manebit, intelligendus est loqui non de
 dono ipso habituali timoris filialis, cum
 hoc certum sit manere in patria, sed de
 actu illo, quem iustus elicit in via, timens
 à Domino separari; hic enim cessabit in
 patria, cum per visionem beatificam om-
 ninō certificentur beati nunquam à Deo
 separandos fore: quare ipsi timorem solum
 exercent, dum diuinam maiestatem
 incessanter reuerentur, quæ actum B. Vir-
 go frequentissime etiā exercuit in via, nō
 verò primum, quia cum agnosceret se factam
 impeccabilem per plenitudinē gratiæ
 sibi infusæ, non poterat timere separari
 à Christo Domino. Ad eo autē in ea
 viguit filialis timor, vt se matre illius esse
 affirmaret: Ego mater pulchra dilectionis &
 timoris & agnitionis, & sanctæ Spei. Ad totū
 ergo nostram redeuntes, quamuis Hugo
 Victorinus existimauerit B. Virginem in
 prædictis verbis: misericordiam eius à progenie
 in progenie timentibus eum: locutam fuisse
 tam de timentibus timore seruili, quam
 filiali, verius tamen esse arbitror cum no-
 stro Nicolao de Lira hunc locum intel-
 lexisse de casto, & filiali timore; nam licet
 Dei misericordia in Incarnationis bene-
 ficio se diffundat in omnes, quo ad suffi-
 cientiā, quo ad efficaciam tamen actualis
 sanctificationis non se extendit, nisi ad ius-
 tos tantū, Deum timentes timore filiali.
 Ad vltimum tandem quæsitum, quo-
 modo B. Virgo limitauerit misericordiā
 Dei ad timentes se, cum etiam nō timen-
 tes innumeros suæ misericordiæ effectus
 quotidie experiantur? Ex nuper dictis fa-
 cile respondetur, beatam Virginem locu-
 tam fuisse, non de communicatione mi-
 sericordiæ quantum ad sufficientiam, sed
 quantum ad efficaciam: efficaciter au-
 tem non communicatur iustificationis
 misericordia, nisi timentibus Deum. Cui
 sit honor & gloria in secula sæculorum.
 Amen.

D. Hier. l. i.
 in c. i. Pro-
 tom. 4o

Hugo Vico-
 rin. in annot.
 sup. Magnif.

Nicolau de
 Lira super
 c. i. Luca.

HOMILIA XX.

In illa verba: Fecit potentiam in brachio suo: ostenditur Verbum diuinum incarnatum esse Dei brachiū, in quo, & per quod Deus potentiam suam mirifice ostendit.

Exod. 6.
Psal. 45.
Beda hū. fer.
6. ante 4.
Dom. Adu.
Anthy. sup.
c. 1. Luca.
Euseb. Emis.
hom. fer. 6.
ante 4. Do-
min. Adu.
D. Aug. 1. de
Exodi. 1. de
essent. diu.
ver. & sup.
Ioan. tra. 53.
D. Bonas. in
tuum: & in hoc sensu B. Virginem hoc lo-
c. 1. Luca.
D. Fulg. lib.
3. Thym.
D. Athan. 1.
de communi
essentia Pa-
tris filij, &
Spiritus S.
B. Euf. lib. 3.
de preparat.
Euang. 1. 2.
D. Cyrill. 1. 8.
Ioan. 1. 6.
Teru. 1. 601.
Praxeam.
D. Greg. 1.
Moral. c. 20.
Caies. super
c. 1. Luca.
Lyzan. sup.
c. 1. Luca.
Gloss. inter-
linear. ibid.
Rup. 1. 2. su-
per Mat. 6. 29

VAMVIS Dei brachiū, fortitudinem, ac virtutem diuinam ad magnalia patranda in sacris quandoq; eloquiis denotare soleat, vt constat ex illo Exodi: Educam vos de ergastulo Egyp-
tiorum, & eruum de seruitute, & redimam in brachio excelso: & ex illo: brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum: & in hoc sensu B. Virginem hoc loco locutam fuisse putauerint venerabilis Beda, Euthymius, & Eusebius Emislenus dicens: Fecit potentiam Dominus in brachio suo, id est, in virtute, & fortitudine sua, quia Diabolam vicit, & infernū spolauit, & sanctorum animas secum ad caelestia vexit. Diuinitatem Augustini, Sancti nostri Patris Bonauenturae, Fulgentij, Athanasij, Eusebij, Tertulliani, Gregonij, Cyrilli, Cardinalis Caietani, Lyzani, Glossae interlinearis, Ruperti Abbatis, Hugonis Victorini, & aliorū Patrum interpretationem sequuntur, arbitror Deiparam Mariam, quae tunc temporis (praecipue cum cecinit hoc canticum) tota erat in Incarnationis consideratione immerisa, per brachiū Dei, Verbum diuinum Incarnatum intellexisse, in quo sensu frequentissimē in sacris litteris Dei brachium vsurpari video: ait enim Dauid: Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quae ventura est. Isaias etiam inquit: Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachiū eius dominabitur: ac tandem D. Ioannem dixisse nouimus: Cūm autem tanta signa fecisset coram eis, ne cre-

deban in eum, vt sermo Isaiæ Propheta im-
pleatur, quem dixit: Domine: quis credidit
auditui nostro? & brachium Domini, cui
reuelatum est? Ecce apertissime sub nomi-
ne brachij intelligit Apostolus Verbum
diuinum incarnatum. Vnde hæc perpen-
dens D. Cyrillus Alexandrinus lib. in lo-
annem cap. 10 inquit: Satis autem constat
brachium Domini, ipsum Dei filium nūcupari,
qui virtus est Patris: Quomodo in cantico sa-
cro sanctae Virginis dicitur, fecit potentiam in
brachio suo, & crebro apud Prophetas hoc pa-
tro sumitur. Non quidem quod Deus Pater
figura carnis humane detineatur, sed quia om-
nia per ipsum filium facta sunt, ideo brachium
Domini dictum est, quandoquidem homines
potissimam operandi vim brachijs exercent;
si enim homo tanta potestate praevaleret, vt
sine vilo motu corporis sui, quod diceret, fieret,
brachium eius, verbum ipsius esset. Quam
autem apta hæc sit metaphora, multa, ca-
que præclara mihi ostendunt: vt enim bra-
chium à corpore procedit, & à brachio digi-
tus, quæ tamen cum ipso corpore eius-
dem naturæ & essentiae sunt; sic à Patre
Filius procedit, & Spiritus sanctus à Patre
per filium, at eiusdem naturæ, & essentiae
tres inueniuntur esse personæ. Deinde
brachio operamur artis opera, & Filius
Dei vniuersa, quæ in mundo continen-
tur, tam magna, quam pulchra, atq; ordi-
dinata brachio suo condidit iuxta illud
Ioan. 1. omnia per ipsum facta sunt, vnde Dio-
nysius dixit: Pater vniuersa creauit per ip-
sum, redemit mundum, strauit Diabolum, fre-
git infernum, aperuit caelum, per ipsum quoque
infirmis fecit miracula. Deinde sicut bra-
chium ex tribus substantiis coalescit, car-
ne, osse, & medulla, ita Verbum Incarna-
tum constat carne, anima, & Verbo diui-
no; & sicut suppositum humanum carne
ipsa tanquam instrumento coniuncto
ad exercitium humanarum operationum
vitur, ita suppositum Verbi diuini hu-
mana carne Christi tanquam instrumen-
to non separato, sed vinculo vnionis hy-
postaticæ coniunctissimo ad excellentis-
sima opera exercenda utebatur. Ad hæc,
sicut

sicut brachio nostro sustinere infirmos, ac pueros, ita Deus Verba sua omnia condita sustentat, quibus alioquin si ipse non supponeret manum, & brachium suum ad eorum conseruationem, in nihilum protinus abirent. Item, sicut brachio amplectimur in signum amoris, ita brachium Dei in peccatores extenditur ad eos benignè excipiendos, charitateque sua amplectendos; unde in redeuntis filii prodigi collum brachia sua pater extendit dicente Luca: *cecidi super collum eius: generaliterque id censeatur fecisse, quando humanam naturam per vnionem hypostaticam est amplexatus.* Sicut etiam brachium membrum est musculis, nervis, atque lacertis plenum, ac proinde ad pugnandum, & protegendum robore ac fortitudine præstans, ita Dei Verbum, humana carne indutum, ad cōgressum & luctam cum Dæmone in Crucis palestram veniens cum superauit, & tanquam fortius illo, fortis armati arcem ingrediens, vniuersa eius arma abstulit, & spolia quoque pretiosa diripuit. Sicut item brachium extendi solet tum ad puniendum, aut percutiendum, tum ad subleuandum & auxilium impertiendum, ita Deus per Verbum incarnatum tanquam per brachium suum, potenter auxiliatur, ac defensionis oportunam opem fert: in brachio suo defendit illos, quandoque punit, percutit, atque profligat. *irruat super eos formido & pavor in magnitudine brachij sui.* unde Isaias hac brachij metaphora vtens ait: *faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Caldeis,* in quæ verba D. Hieronymus ait: *Dominus per Cyrum, & Darium brachium suum exercuit in Chaldeos (nempe per bella) illos expugnans. sic Deus per Christum tanquam per brachium Dei, omnem idololatriam per Apostolicam prædicationem in variis regionibus expugnauit, sopiuit, imò & penitus extinxit, iuxta illud Isaiæ: Me Insule expectabunt, & brachium meum sustinebunt. brachium, inquam, omnes profligans idolorum cultores, bra-*

chium fortiter pugnans, & expugnans humani generis hostes, brachium euaginatam gladium tenens, de quo Christus dixit: *nolite arbitrari, quia pacem veni mittere in terram; non veni pacem mittere, sed gladium.* Origenes super Ezechielem, gladium hunc intelligendum esse autumat ad instar romphææ, qua Angelus custodiebat Paradisum: hunc gladium misit Christus in terram, vt diuideret & refecaret omnes carnis affectus, ac omnem animæ in hærentem putredinem adureret, & consumeret: verba eius ob insignem doctrinam, quam præferunt, minimè silentio obuoluam. *Quis iste gladius, id est, romphæa, quam nos formidare debemus, ne quando mittatur super terram nostram, super quam figur aliter exposuimus, vt nobis necesse sit transire per gladium duplex aliquid habentem in penam? Habitus quippe ipsius gladij diuidit, & secas eum, in quem fertur; si verò ad acumen aciei eius etiam tactus ipse pernicis est, dupliciter torquetur, qui hoc gladio puniendus est, scriptum est enim: statuit ignem romphæam, & Cherubim custodire viam ligni vitæ. Et quomodo si gladium acutum & candens inferatur in corpus, duplicem tribuit cruciatum, adustionis, & cædis, sic & romphæa, que ad custodiam Paradisi statuta memoratur, quam nunc ob expositionem gladij presentis assumptimus, duplicia inferi tormenta, dum adurit, & diuidit. Vt tamen necessarium aliquid, in quibus Deus sensum nostrum illuminat, in loco presentis interpretamur, accipe exemplum. Aium studiosi medicinalis discipline, ad quasdam corporum curationes necessariam esse non solum sectionem ferri, verum etiam adustionem. Nam ad eos, qui cancro veterano computrescunt, candentem siue nouacule laminam, siue quodcumque acutissimi ferri genus adhibent, vt per ignem radices cancri euellantur, per incisionem autem putrida caro truncetur, & via pateat medicaminibus iniiciendis. Quis putat nostrum cancri (vt ita dicam) habet simile peccatum, vt non ei sufficiat, aut simplex acumen ferri in duobus locis significatum? In alio loco ait: Non veni mittere pacem super terram, sed gladium; in alio vero: ignem veni mittere*

Matth. 10.

Orig. hom. 50
in Ezech. 10
prisc.Orig. in Ezech.
præc. loco.

Genes. 2.

Matth. 10.

Luca 12.

super terram, & vitinam iam ardeat. igitur
desert virumque Saluator, gladium, & igne.
Hæcille. Actandem (vt multa paucis cõ-
plectar) brachium est Verbum diuinum
Incaratum, per quod Deus vindictam
sumit ab hostibus nostris: *Qui percussit Æ-*
gyptium cum primogenitis eorum, & duxit Is-
rael de medio eorum in manu potenti, & bra-
chio excelsa: brachium, per quod imbecil-
les confortat. brachium meum confortabit
eum: brachium pugilis, qui pugnado bra-
chium regis Ægypti, hoc est Diaboli, cõ-
fregit, iuxta illud Ecclesiast. Filij hominis
brachium Pharaonis regis ego confregi: bra-
chium, quod perditos, ac dispersos con-
gregat, Isaiã dicente: In brachio suo con-
gabit agnos: brachium, cui nemo resistere
valet: Et virtuti brachij tui quis resistet? bra-
chium, quod omnia tam cœlestia, quam
terrestria suo subiecit dominio: Ecce Do-
minus in fortitudine uenit, & brachium
eius dominabitur: brachium potentiam
suam ostendens in creatione mundi, vt
sub egregia illa figuli metaphora Eccle-
siast. dixit: Figulus sedens ad opus suum in bra-
chio suo formauit lutum, & ante pedes suos
curuauit virtutem suam: brachium tan-
dem, cuius mira virtute Deus, quod
creauerat, recreauit, & à Satanica ser-
uitute redemit, Dauide dicente: Redemi-
si in brachio tuo populum tuum: filios Iacob,
& Ioseph.

Cæterum, quia hæc omnia stylo prose-
qui præsentis eloquij breuitas non pati-
tur, nonnulla tantum (laconico, vt aiunt,
sermone) perstringam, cum per multa de
hoc genere argumenti latè pertractaue-
rim in nostris homiliis Catholicis li. 2. de
Incaratione. Multa quidem olim (non
in inferior) fecit Deus magna, & mirabilia,
quando condidit orbem terrarum, sed
illa non dicuntur facta per brachium Dei:
nam in primis Moyse imperio Dei tri-
buit creationem lucis: *fiat lux, & facta est*
lux: creationem verò animæ rationalis
statui, seu respirationi Dei ascribit: Inspi-
rauit in faciem eius spiraculum vite, & fa-
ctus est homo in animam uiuentem, Dauid

loquens de mirabili cœlorum fabrica di-
gitis Dei illam tribuit: *Quoniam uidebo*
cœlos tuos, opera digitorum tuorum: Iob
autem hominis creationem in memo-
riam reuocans, manibus Dei illam præ-
bet: Manus tua Domine fecerunt me, &
plasmauerunt me: loquens verò Deipara
de Incarnationis opere, vt significaret
mirabilium, quam in reliquis diuinis ope-
ribus diuinam Dei omnipotētiam efful-
gere, non sermone, non flatui, non digi-
tis, non manibus, sed Dei fortissimo ac
potentissimo brachio illud tribuit: Fecit
potentiam in brachio suo: Ostentauit Deus
olim potentiam suam, sed non in brachio,
hoc est in proprio filio suo: Deus quidem
in vndanti illo diluuiio, quod Gen. 7. legi-
mus, omne genus humanum interfecit,
exceptis paucis, qui in arca Noë salui facti
sunt, sed id non fecit in solo brachio suo,
sed mediante illa ingenti aquæ alluio-
ne: Sodomam, & Gomortham funditus
deuastauit. id tamen non nisi mediantibus
ignis ardentis voracibus flāmis præ-
stitit: centum etiã octogintaquinque mil-
lia hominum percussisse legimus in ca-
stris Assyriorum, hoc tamen mediante
Angelo patrauit, nõ in solo brachio suo:
quando, tamen aduenit plenitudo tem-
poris, in quo Deus brachium suum, quod in
proprio sinu absconditum habebat, vni-
uerso populo per incarnationem mani-
festare & reuelare decreuerat, vt loquitur
Isaiã: Et brachium Domini cui reuelatũ est?
ita id immediate suo proprio brachio
præstitit, hoc est, filio suo, vt non solum
tres diuinæ personæ efficiēter immediate
immediatione virtutis & suppositi, vt
Theologi loquuntur, sed persona Verbi
speciali rōne præ cæteris diuinis personis
depēdentiã naturæ humanæ in rōne sup-
positi immediatissimè terminet, & tanq̃
proprium Dei brachium illam sustineat.
Rectè ergo ait Maria: Fecit potentiam in
brachio suo. In multis autem potentia hæc
in mirabili Incarnationis opere splen-
det: Primò, quod in eo duo extre-
ma inter se distantissima coniuncta sunt,
natura

Ise. 11.

Psal. 88.

Eccle. 30.

Isaie 40.

Sap. 11.

Isaie 40.

Eccle. 37.

Psal. 76.

Homil. Ca-
thol. l. 2. de
Incarnat.

Gen. 1.

Gen. 2.

natura nempe diuina & humana, & in eodem supposito diuino, principium & finis copulata sunt, summū & infimum connexa; natura creata cum increata, actus purus cum pura potentia, immortalis cum mortali, æternum cum temporario; Deus & homo, Verbum & caro. *Vn*

D. Thom. in 1. 2. q. 1. de D. Thomas dixit: Congruet hoc opus

Deo, quem decebat sapientiam suam ostende-

re, potentiam, & bonitatem. Quid autem po-

tentius, quam coniungere extrema summe di-

stantia: magna enim fecit potentia in coniu-

ctione disparium elementorum; maior in con-

iunctione illorum ad spiritum creatum, maxi-

ma vero in vnione ad spiritum increatum.

Quid vero sapientius, quam quod ad comple-

mentum totius vniuersi fieret coniunctio pri-

mi & vltimi, hoc est, Verbi Dei, quod est om-

niū principium, & humana nature, que in

operibus sex dierum fuit vltima omnium cre-

aturarum? Quid benignius, & melius, quam

quod Creator rerum communicare se voluit

rebus creatis? Benignitas magna fuit in con-

iunctione sui cum omnibus rebus per presen-

tiam; maior, quia communicauit se bonis per

gratiam; maxima, quia se communicauit

Christo homini, & per consequens generibus

singulorum in vnitate persone. hæc D. Tho-

mas. Secundo in eo etiam Deus omni-

potentiam suam in incarnationis opere

mitificè detexit, quod assumens naturam

humanam non solum illam, sed omnes

alias creaturas illustrauit, & nobilitauit.

cum enim in illa omnes res creatæ ali-

quo modo contineantur, Diuo Gregorio

dicente: Omnia creatura aliquid habet ho-

mo; habet namque commune esse cum lapidi-

bis, vigere cum marmoribus, sentire cum ani-

malibus, intelligere cum Angelis, consequens

est, quod assumens naturam humanam,

omnes creaturas quodammodo Deus

specialiter sibi copulauerit, vt etiam Pau-

lus insinuaui, cum dixit: Omnia esse in

Christo restructa, seu recapitulata, vt tex-

us Græcus, & Hieronymus habent. Cum

enim in homine, seu in natura humana

omnia creata quasi in summa & comp-

pendio contineantur (homo enim) om-

nis creatura, seu mundus minor dicitur,

vt tradunt D. Gregorius, & D. Damasc.

nus) inde efficitur, vt assumpta natura hu-

mana à Verbo, ceteræ res in compendium,

& epilogum quasi redactæ censeantur il-

li copularæ. Quocirca merito omnis cre-

atura in eius incarnatione, & Natiuitate

exultauit, vt palam Angelorum militia

testata est: Ecce euangelizo vobis gaudium

magnum, quod erit omni populo. vnde D.

Greg. Nazianzenus, & Iustinus, Verbi di-

uini incarnationem pulchrè vocarunt,

Oeconomiam, hoc est, vniuersalem dispen-

sationem, quoniam in totius orbis & o-

mnium creaturarum cedit illa vilita-

tem, & per eam vniuerso orbi magna di-

gnitas, & ornatus accessit.

Tertiò, in eo se manifestauit potentia

huius brachij, quod cum infinita essent

hominum debita, cum nullum sit pecca-

tum mortale, quod infinitam deformita-

tem non importet in ratione iniuriæ, vt-

potè, quia beatissima Trias offensa infi-

nitiæ est dignitatis, omnium certe istorū

debitorum non solum fideiussorem, sed

& munificentissimum solutorem se con-

stituerit. Compertum & exploratum est

apud sacros & prophanos Auctores per

tactum, & porrectionem manus, stipula-

tionem, pollicitationem, aut sponsonem

significari. Circumlocutio enim & cere-

monia spondendi est, manum tangere,

atque porrigere: vadimonium enim, seu

sponsio alteri data manu, vel percussa,

aut defixa ad alterius manum fiebat, vnde

Salomon: Si sponderis pro amico tuo, de-

fixisti apud extraneum manum tuam: quæ

verba aptè Christo Domino congruunt,

qui pro nobis vadimonium promittes,

defigendas manus & pedes Cruci tradi-

dit. quoniam ergo Christus spondit

pro amico suo, hoc est, pro homine. *Idem.*

laqueatus est verbis oris sui, & captus pro-

priis sermonibus sponsonem defixit ad extra-

neum manum suam, vt liberaret se, cum

inciderit in manum proximi sui. Id filius

Dei ad vnguem exequutus est, carnem

assumens, & in diebus carnis suæ nulli

labori

D. Greg. lib. 6. Moral. ca. 7. & 8. D. Damasc. 1. 2. c. 12.

Luc. 2. D. Naz. o. rat. 4. 2. Iustin. in exposi. fidei.

Prou. 6. Ibi.

Ibid.

labori parcens, nec morti quidem pro homine: vnde Salomon in spiritu dixit: *Diferte, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormientis palpebra tua: Erueve, quasi damula de manu, & quasi aus de manu aucupii, & ei qui spondit pro extraneo & alieno (hoc est, Christo) qui pro homine promisit, pigrius & vestimentum ablatum est (hoc est, caro) quæ per separationem animæ à corpore ablata ei fuit, iuxta illud Proverb.*

Prov. 27.

Heb. 7.

Tolle vestimentum eius, qui spondit pro extraneo, & pro alieno aufer es pigrius: vnde D. Paulus ad Hebræos dixit: *Melioris testamenti sponsor factus est Iesus.* Pretium autem, quod promiserat, non aliter soluit, quam proprium sanguinem in Cruce effundens, in quo etiam mirificè detegitur, quàm rectè brachij munus exercuerit. Ad cuius intelligentiam obseruandum est, quod licet venarum incisio infirmis res sit vtilissima, tamen dicunt Medici, minime sciendam venam, nisi quando contingit, vt duo hæc simul concurrant, *morbus grauis, & virtus conuulsans.* Sicut enim propter leuem morbum, tutum non est satis infirmo scindere venam, ita etiam quando infirmus fuerit adeo debilis, vt nullam habeat virtutem, nec vigorem ad sustinendam sectionem venæ, non est illi inferenda propter imminens mortis periculum. Ita dubio procul erat quidem genus humanum valde infirmum per peccatum & cū alioquin morbus esset grauissimus, non tamen habebat virtutem constantem, carebat brachio, in quo fieret sectio venæ, ipsi tantopere necessaria, & ideo extendit Deus brachiū suum, misit in mundum filium suum, vt diuinæ iustitiæ ferrum in eo sectionem faceret, qua nos debiles & infirmi omnino sanaremur: id quod ipse per David multo ante promiserat sic dicens: *Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum:* quasi diceret: quia non est huic infirmo manus, quia non est illi propter suam debilitatem brachium, ex quo sanguis infirmitatis valoris effluere

Esa. 43.

possit, propterea ego porrigam manum meam, ego extendam brachium meum, cuius sanguine confortabitur: & à tanta infirmitate liberabitur, & pretio illius redimetur.

Quarò, tandem in eo non parum enitet diuini huius brachij omnipotentia, quod aduersus insidias communis hostis generis humani, cuius tanta esse aoficitur fortitudo, vt Iob dicat: *Non est potestas in terra, qua comparetur ei:* Fideles suos protegat atque tueatur; hoc enim est proprium brachij munus, corpus munire atque defendere, seque iniurijs instar scuti exponere, vt illius incolumitati cofulatur. Vnde Isaias ait: *Esto brachium nostrum in manu, & salus nostra in tempore tribulationis.* hinc D. Hierony. explicans verba illa Osee: *Ego quasi nutritum B. Osee, ego qui pater eram, nutritum factus sum, & per tuum parvulum meum in vliis meis ipse portabam, Osee, ne dederes in solitudine, & ne vel eflu, vel tenebris terre reser, in die nubes eram, in uolue ignis columba, vt quos protegeram, me illustrarem & sanarem lumine; cumque peccassent, & fecissent sibi vituli caput, dedi locum penitentia, & ignorauerunt quod curarem eos, & vulnui idololatriæ quadraginta annorum spatio obducerem, & proutine redderem sanitati.* Est autem pulchrum ac dignum animaduersione, quod cum res bellica agitur, & diuina protectio imploratur, & periculum imminet, tunc Deus constituitur à dextris hominis (est enim latus dextrum commodius propugnanti, & descendenti) sinistrum vero, quod infirmus est, à manu & brachio dextro protegitur, David ait: *Dominus protectio mea, super manum dexteram tuam:* & alibi: *Dominus à dextris tuis, confregit in die ira sua reges: vnde, quia ad nocendum opportunior locus hosti est stare à dextris, ideo Davidis illa maledictio: Constitue super eum peccatorem, & diabolum inter à dextris eius: & Zacharias de eodem dixit: Stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. hinc etiã fit vt imago B. Pauli à dextris B. Petri constituitur.*

stitutus in Ecclesia Romana, vt sic intel-
ligamus, illum gladio ancipiti verbi diu-
ni defenforem, ac illius tutorem speciali,
& oportuna ratione à Deo datum, & cō-
stitutum esse. Sed à pelagus infinitæ Dei
bonitatis, vt ipse ad protegendum nos
maiori obligationis vinculo se astrin-
geret: *Fecit potentiam in brachio suo*: hoc est,
porrexit ad humanam naturam brachiū,
& dexteram suam, vt illam in matrimo-
nium sibi copularet, ac maritalem fidem
(contrahendo cum ea nuptias) ei daret,
vt loquitur D. Paulus, & exponit D. Gre-
gorius. frequentissimum enim est in nu-
ptiis per dexteræ porrectionem fidem in-
ter coniuges dari, vnde de Didone ceci-
nit Virgilius:

lib. 5.
D. Greg. hō.
il. in Enūg.

Virg. li. 4.
Anch.

*Nec te noster amat, nec te data dextera
quondam,*

*Nec mori: ut a tenet crudeli funere Dido.
Et apud Ouidium in epistola Phyllidis
ad Demophoontem:*

Virg. in epi.

*Iura fides vbi nunc, commissæque dextera
dextra?*

Apud Armenos, & Iberos, vt refert Cor-
nelius Tacitus, illud peculiare fuit, vt
non solum dextris, sed etiam sanguine
medio fœdera inirent: *Mos est*, inquit,
*Regibus, quoties in societatem cocant, impli-
care dexteræ, pollicesque inter se vincire, no-
doque perstringere, donec sanguis in artus ex-
tremos se infuderit, leui ictu cruorem eliciunt,
atque inuicem lambunt: id factum arcanum
habent, quasi mutuo cruore sanctum, at Dei
filius perpetuo atque indissolubili fœde-
re, firmiori ac sanctiori vinculo, medio
nempe purissimo sanguine, à matre sua
exhibito, nuptias cum natura humana
celebrauit, cique amplissimam dotem ac
patrimonium copiosissimum constituit,
pretiosissimo eius sanguine in Cruce pro-
fuso. suscepit igitur dextera Dei huma-
nam naturam, iuxta illud isaïæ: *Suscipit
te dextera iusti mei*: vnde cum Deus iuret,
ac pollicitationes suas faciat in dextera
sua, & in brachio fortitudinis sue, vt ait I-
saïas, & cum maiestatem & gloriam suā
in brachio dextero ostendat, Ecclesiast.*

Orul. Ta.
li. 12.

li. 41.

li. 62.

dicente: *Glorifica manum, & brachium dex-
terum*. Cumque per brachium, dextera
sua potentiam Deus nobis manifestet,
vt ait Dauid: *Dexteram tuam sic notam fac*:
oportune Virgo Spiritu sancto afflata
per brachium Dei Verbum incarnatum
intelligens, in sonoram illam ac dulcem
vocem prorupit: *Fecit potentiam in bra-
chio suo*: cui sit honor, & gloria in sæcula
sæculorum Amen.

HOMILIA XXI

*Verba illa: Dispersit superbos men-
te cordis sui: explicantur de Iu-
dæis, vbi hæc præcipue ostenduntur,
beneficiorum copia, quibus Deo
eos cumulauit: ingratitude illo-
rum, filium eius occidentium va-
ria supplicia, qua ob id perpe-
sunt.*

De potentia diuini brachij
in debellandis hostib. ser-
monem habiturum, qua
omnes suos infestissimos
hostes Iudæos, Hæreticos,
ac dæmones profligauit, illa me Dauidis
verba non parum deterrent: *Quis loquetur Ps. 105.*
potentias Domini quasi diceret: nemo vnde D. Hieronymus hæc verba exponens
ait: Nemo est dignus prædicare potentiam Pa- D. Hier. su-
tris, nisi Filius; nemo potest potentiam Patris per Ps. 105.
loqui, nisi ille, qui & ipse potens est. illud ta-
men in hac difficultate leuamen mihi
superest, quod meminî eundem Dauidē
alibi dixisse: Quoniam non cognauî literatu- Psal. 70.
ram, introibo in potentias Domini. vbi origi-
nale Hebræum legit: Quoniam non cogn-
ui numeros, siue (vt vertunt Symmachus,
& Theodoretus) Quoniam non cognoui nu-
merare: quasi diceret: quoniam non va-
leo laudes omnibus numeris absolutas
Deo referte, ingrediar ad laudandum,
non virtute mea, sed Domini potentia
fictus

Chryf. *Lysit.* fretus, vt explicat Chryfoftomus Lusitanus: diuinæ ergo potentie inueniens non pro dignitate rei, sed pro modulo nostro de mirabili potentia, quam brachium Dei aduersus immanissimos suos hostes detexit, sermonem instituit. Prius tamen aduertere oportet, quod tamen probabilis sit expositio Cornelij Ianfenij existimantis verba illa B. Virginis: *Fecit potentiam in brachio suo*: intelligenda esse vt præterita facta respiciat, sicut verbum illud *fecit* planè sonat, quemadmodum enim olim Anna mater Samuelis, postquam diuinam benignitatem decantaauerat, continuo ad prædicandam eius potentiam, & iustitiam in præteritis factis clucentem se conuertit, dicens: *Arctus fortium superatus est, & infirmi accinxi sunt robore; repleti primum pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt*: ad eundem modum B. Virgo, postquam diuinam benignitatem in mysterio incarnationis exaltauerat, continuo ad eius potentiam in præteritis operibus manifestandam orationem conuertit. Rursus, licet probabilis etiam sit Eusebij Emiseni, & Lyranii, Anselmi, & aliorum expositio, asserentium verbum illud *fecit* de præterito, pro futuro esse accipiendum, nam Virgo tamquam vera Prophetissa propter omnimodam certitudinem, quam de rei eventu habebat, de re futura loquebatur, tamquam si iam præterita esset, licet (inquam) neutra hæc interpretatio improbabilis sit, verius tamen esse arbitror eam esse verborum Spiritus sancti vbertatem, Vt sub eodem sermone varia mysteria ad diuersa tempora pertinentia complectatur: quare si verba hæc: *Fecit potentiam in brachio suo*: præterita ante Virginem sæcula respiciebant, alludebat quidem ad tempora illa, in quibus diuini brachij potentia mirum in modum se ostentauit, in illis enim totam terram, immo & vniuersam carnem (paucissimis exceptis) diluuij aquis inundauit & suffocauit: quinque copiosissimas ciuitates, igne deuorante, breuissimo temporis curriculo pe-

nitus concremauit: in turrim Babel ædificantes talem confusionis vertiginem immisit, vt ipsi mutuo sese intelligere non valerent, adeo vt cogentur ab opere cessare. Principem illum Tyri, qui dicebat in corde suo: *Dei sum, & in cathedra Ezechielis Dei sedeo*: acriter ad eum puniuit, vt ex ore Dei audierit: *Adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos, & detrahent se*. Choz, Dathan, & Abiron contra Dei ministros varia consilia machinantes à terra hiati absorberi præcepit: Pharaonem nolentem dimittere populum Dei à tyrannica eius seruitute liberum, in mare rubrum submersit, & exercitum illius eiusdem maris aquis inuoluit: Regem Nabuchodonosorem aduersus Deum superbe insurgentem, bestiarum consortem fecit, adeo vt vna cum illis sæpè comederet; Regem Balthasar illis vasa Dei prophantem in lauto quodam conuiuio repente pauere, & totis artibus contremiscere fecit, mittens manum in parietem, quæ tribus digitis sententiam à supremo iudice latam scriberet, pariterque intimaret: Regem Sennacherib acerbe ad eum multauit, vt vna nocte plusquam centum & octoginta hominum millia de exercitu illius interfecerit: Holofernem, populum Dei persequentem, manu imbecillis cuiusdam foemine interemit, quæ proprio illius gladio caput eius amputauit, Amanem, populum Israel summo odio persequentem, in paribulo quod ipse Mardochoo Iudæo parauerat, misere & ignominiose suspendi fecit; Antiochum vermicibus deuorandum tradidit; Nicanorem grauiterpuniuit, linguam eius in varias partes diuisam a uibus deuorandam dedit; Per multas gentes delcuit, vt habetur in Deut. Hetæbum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Heuzæum, & Iebusæum, ac tandem vt ait Dauid: *Percussit reges magnos, & occidit reges fortes: Seon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan: & dedit terram eorum*. In his quidem omnibus, & in alijs quampluri-

Gen. 7.

Gen. 19.

Euse. *Emiff.*
hom. 6. ser.
6. ante 4.
Dom. *Ad-*
uent.
Nic. de *Lyra*
super 1. *Luc.*
Ansel. *Laud.*
apud *Sixtum*
senen. l. 4.
suæ biblioth.

plurimis, quibus diuina feotent eloquia,
 Deus ante Virginis tempora fecit olim
 potentiam in brachio suo. Verum ad illa,
 quæ postea patrauit, sermonem conuer-
 tentes, exordiamur primum ab his, quæ
 in Iudæos diuini brachij potentia se ma-
 nifestauit (per superbos enim, de quibus
 B. Virgo ait: *Dispersit superbos mente cor-
 dis sui*: Iudæos intelligi testantur D. Au-
 gust. Hugo Victorinus, & alij in com-
 mentario huius Cantici.) Sacra narrat
 historia, quod cū filij Ammon & Moab,
 & filij montis Seir uenissent contra Iosaphat,
 uertit Dominus insidias eorum in
 semetipsos. nam filij Ammon & Moab
 consurrexerunt aduersus habitatores
 montis Seir, ut interficerent & deleerent
 eos, cumque hoc opere perpetrassent, et-
 iam in semetipsos uersi mutuis concidere
 vulneribus. Pari modo superbis, & cæcis
 Iudæis euenit, cum enim uellent Domi-
 num occidere, semetipsos occidebant, &
 non tam Domino, quàm sibi ipsis noxij
 existebant. Sicut enim si quis lapidē ma-
 nu secare uelit, lapidem quidem nō scin-
 dit, sed manum uulnerat: ita Iudæi con-
 tra Christum agentes, Christum, in quā,
 lapidem primarium, lapidem probatum,
 & pretiosum, lapidem incorruptibilem,
 lapidem quem reprobauerunt ædifican-
 tes, qui tamen factus est in caput anguli,
 perniciem suam moliebantur, & in Deū
 ipsum interitum tentantes, ipsi interibāt.
 Quod Christus cum illis antea agens, ita
 sub his uerbum euenturum esse, clarissi-
 me prædixit: *Qui ceciderit super lapidem i-
 stam, confringetur*. hoc est, quicumque ex
 uobis super me ceciderit, mihi mortem
 inferens, ipse morietur. Verum, ut magis
 Dei potentia effulgeat, quam erga he-
 bræos exercuit, prius bona, quibus alias
 nationes eos præcellere fecit, breuiter in-
 dicabo, deinde ingratitudinem eorū, ac
 tandem eorū uindictam supplicium apponā.
 Decem præcipue beneficiis donata fuit
 gens Hebræorum à Domino, ob quæ in
 comparatione omniū aliarum nationū,
 Gens inclita, potens, sublimis, ac peculia-

ris appellari meruerit. Primum est, quod
 à Deo fuit electa, ut esset Dei peculiaris
 populus, ut narrat Moyses in Exod & in
 Deuteron. Secundum, quod plebs ista ue-
 ram Dei notitiam, uerumque Dei cultum,
 inter cæteras omnes mundi nationes re-
 tinuerit, ut apud Ecclesiast. legimus. Ter-
 tium, quod in hoc solo populo ab exor-
 dio mundi usque ad Christi aduentū in-
 tegre ac perfecte eius fides & religio con-
 seruata fuit. Quartum, sacri libri, diuiniq;
 paginæ eis concredite fuere. Quintum,
 Deus suam præsentiam sæpe tam in ora-
 culis dandis, quàm in responsis reddendis
 & promissis exhibendis, in uiscendis
 hostibus, propulsandis periculis, multis-
 que miraculis edendis declarauit. Sextū,
 huius populi protectorem contra barba-
 ras nationes, multos non solum viros,
 sed etiam Angelos defensores mittens se
 se ostendit. Septimum, huic soli populo
 legem à se conditam & scriptam dedit.
 Octauum, ex hac Iudæorū natione multi-
 tam uiri quàm mulieres admirabiles in
 omni uirtutum genere prodire. Nonū,
 ex hac gente Iudæica Messias Christus Ie-
 sus ortus est. Decimum, ex hoc populo
 lex Euangelica profecta est, & per Iudæos
 in omnes mundi partes propagata. Et ut
 paucis multa dicam, Moyses in Deut. hu-
 ius populi excellentiam demonstrare uo-
 lens dixit: *Hæc est enim uestra sapientia, &
 intellectus coram populis, ut audientes uni-
 uersi præcepta hæc dicant: En populus sapiens
 & intelligens gens magna; nec est alia natio
 tam grandis, quæ habeat Deos appropinquan-
 tes sibi, sicut Deus noster ad se cunctis obse-
 crationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic
 inclita, ut habeat ceremonias, iustaque iudi-
 cia, & uniuersam legem, quam ego proponam
 hodie ante oculos uestris? hæc ibi. His ta-
 men tantis beneficiis ingrati, cum alio-
 quin Christus Dominus penè innumeris
 efficacissimis argumentis, necnon euidē-
 tissimis portentis & miraculis doctrinā,
 qua se filium Dei naturalem esse asser-
 bat, ueram & euidenter credibilem com-
 probasset, ipsi nihilominus insipientes in-
 cum,*

eum, mille contumeliis & contumeliis affecerunt, peccatorem illum vocitarunt, ac Dei inimicum: *Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*: miracula eius calumniabantur, necromanticum, & pactum cum Diabolo habere non sunt veriti dicere: *In Bethelzebub Principe Dæmoniorum eiecit dæmonia*: eius doctrinam mille cavillationibus impugnantes vilipendebant: *Quænam doctrina noua est hæc?* murmurabant, quod cum inter peccatores frequenter inueniretur, vnus ex illis esset: *Quare cum peccatoribus & publicanis manducat magister vester?* Voracem & ebrium illum dicebant: *Ecce homo vorax, & potator vini*: Samaritanum illum appellarunt, quod perinde erat, ac si quis fidelem aliquem vocaret hæreticum; immo, & addiderunt, energumenum esse: *Samaritanus es, & Dæmonium habes*. Sæpe quaesierunt illum interficere, falso accusarunt, regem suum esse abnegarunt: *Non habemus Regem, nisi Cæsarem*: Barrabæ publico latroni, & homicidæ illum postposuerunt: *Crucifige, crucifige* acclamarunt, turpissima Crucis morte illum damnarunt, interemerunt, ac tandem gloriam resurrectionis illius mille calumniis obscurare conati sunt.

Hæc præuidens, & admirans Dauid interrogauit: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Assiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius?* quasi diceret: quare Pilatus, & Herodes atque omnes Iudæi aduersus Christum Dominum conspirarunt, vt eum morti traderent? numquid quia sanabat eorum cæcos? quia curabat paraliticos, quia medebatur leprosis, quia curabat hidropicos, & alios male habentes? numquid quia Dæmonia à corporibus ab illis obsessis imperio suo expellebat? numquid quia mortuos eorum ad vitam reuocabat? numquid quia Euangelicæ doctrinæ sacra arcana eis referabat? numquid quia peccata dimittebat? numquid quia penè innumera fatiis miranda prodigia patra-

bat? Quare ergo fremuerunt gentes aduersus Christum? quare meditati sunt inania contra Dominum? certe cum pro eis nulla prorsus subsistat ratio, aut excusatio: *Qui habitat in caelis, iridebit eos*, & *Dominus subsannabit eos*: irisit quidem, cū omnia mediæ, quæ ad Christum spectandum & vilipendendum apposuerunt, diuina eius sapientia contra illos retorisit, & in maiorem Christi gloriam conuertit. In cuius figuram legimus, quod Ioseph israhelitus venditus à fratribus, prorex Aegypti creatus est, & fratres cōpulsit eius dominio subiugati. Commemorant Flauius Iosephus, & Philo, quod in eodē monte oliuatum, in quo Iudæi Christum ignominiose comprehenderunt, fuerunt à Vespasiano, & à Tito comprehensi, & multi eorum morte multati: ipsi dixerant: *Si dimittimus eum, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent locum nostrum & gentem*: quia tamen eum non dimiserunt, sed potius occiderunt, Romani hi Imperatores velut immanissimi carnifices, ac Christi mortis vindices à Deo missi penè innumeros Iudæos trucidarunt, lanceis confoderunt, gladiis transuerberarunt, alios ex propriis locis turpiter expulerunt, alios depauperarunt; qui vero residui fuerunt, abierunt in dispersionem gentium: *Qui habitat in caelis, iridebit eos*. Iudæi Christum duxerunt ex Caipha ad Herodem, & ex Herode ad Caipham, at iidem Romani, quos gladio non interemerunt, varijs vexationibus, excruciarunt, de Iudice ad Iudicem, ad varia inimicorum suorum tribunalia eos trahentes: *Qui habitat in caelis, iridebit eos*. Innocentissimam Christi carnem multis & prauissimis flagellis exulcerarunt, Flaccus tamen Iudææ Præfex, triginta & octo eorum primates per publicas Ierosolymy vias vapulare præcepit: *Qui habitat in caelis, iridebit eos*: Iudæi Christum Dominum illudentes, purpura illum induerunt, & arundinem instar sceptri in manu eius posuerunt, vt tamen Philo commemorat, milites Romani quendam nobilissimi-

num Iudæum in sublimi throno collocarunt, papiraco diademate per irrisionem caput eius redimientes: *Qui habitat in celis, iridebit eos.* Noluerunt Iudæi transfacto Paschate Christum interficere, sed tempore Paschatis mortem ei inferre machinati sunt, ut eo amplius eius infamia cresceret, quanto apud plures divulgaretur, qui ad Paschæ festum aduebant, cum tamen alioquin inueterata consuetudo vigeret, ut festa, quæ Romani celebrabant in natalitiis Imperatorum prius præterirent, quam malefactores morti adiudicari illa subirent, factum tamen est id, Prælidens Flacco iubente, ut Iudæo si mors non differretur, sed ante celebrationem festorum, vel ut alij volunt, ipso paschate, in quo Christum crucifixerant, executioni mandaretur: unde Philo Iudæus conquerens dixit: *An non poteras post-easi voluisset, easdem ab illis exigere penas?* recte sane id potuisset, tamen quia gens Iudaica recusavit Christi mortem post Pascha differre, nec mors Iudæorum post festa debuit dilari: quia *qui habitat in celis, iridebit eos:* Christum Dominum ligno crucis immaniter affixerunt: Flavius tamen commemorat in eodem die ingentem Iudæorum multitudinem ignominiose fuisse crucifixam, tantamque ait illo tempore fuisse crucifigendorum copiam, *ut locus non sufficeret, nec cruce corporum multitudinis: ecce qui habitat in celis, iridebit eos.* Tandem noluerunt Iudæi credere Patrem misisse in mundum Filium suum, quin potius eundem spreuerunt, Deus tamen misit in illos patrem unum, & filium unum. Titum scilicet & Vespasianum quos supra commemoravi, qui graviter eos oppresserunt, ut qui in Patrem & Filium credere recussissent, ab uno patre & uno filio suæ incredulæ obstinationis penas lucrent. Iudæi Christi legem, vera sacramenta, incrementumque eius sub speciebus panis & vini sacrificium refutarunt, Ecclesiæ Catholicæ à Christo initiatæ regimini subijci obdurato animo repugnarunt, in huius tamen obduratio-

nis poenam ipsi remanserunt absque lege, absque vera doctrina, absque sacramentis, absque templo & altari, absque vero sacrificio, absque sacerdotio, absque oraculis, absque Prophetis, absque regimine, absque regno in varias regiones dispersi, & in summo opprobrio apud omnes nationes habiti, ut impletur quod Christus supremus Propheta in eos, & eis vaticinatus fuerat: *Veniens dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosteruent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem eo, quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* His autem malis tria singularia addo, quibus divina ira in eos exarsit: primum est, quod eorum corporibus gravis adeo fœtor inerat, ut nomen fœtentium fuerat consequuti. in cuius probationem Ammianus Marcellinus scribit: *Ille, cum in Palestinam transiret, Ægyptum petens festinans Iudæorum, & tumultuantium circa se tædio percitus, dolenter dicitur exclamasse, ô Marcomani, ô Quadi, Imperator, ô Sarmatæ: tandem alios vobis deteriores inveni.* Atque in eiusdem rei confirmationem Cæsarius venerandæ pietatis acconditæ doctrinæ Auctor, qui ante quadringentos ferme annos scripsit, commemorat: quod veniente quodam Iudæo cum suis amicis & cognatis ad monasterium, in quo erat eius filia puella; quæ illo invito Christianæ militiæ nomen dederat, ut eam inde educeret: Virgo illorum adventus alioquin ignara, sentire cepit fœtorem magnum, adeoque intolerabilem, ut audientibus cunctis in hunc modum loqueretur: *Nescio unde sit, fœtor Iudæorum me gravat:* cumque interim Iudæis pullantibus, Abbatissa diceret: *filia Catharina (ita enim in baptismo vocata fuerat) parentes tui cupiunt te videre: cui illa statim respondit: Ecce iste est fœtor, quem sensi; non video illos.* Et sic non acquieuit, neque ad illos videndos, aut alloquendos accessit. Ante Christi Domini mortem, Iudæi adeo

Osee 14.

odoriferi erant, vt Osee suaueolentibus lilijs eos comparare non dubitavit, dicens: *Israel germinabit sicut lilius, & erumpet radix eius vt Libani.* verum totus hic odor post immane mortis Christi patratum scelus, conuersus est in foetorem, ita vt in eis illud Isaiæ impleteretur: *Et erit pro suaui odore faecor.* dixerunt quidem Iudæi contra Moysen & Aaron indignati: *Videat Dominus, & iudicet, quoniam facere fecistis odorem nostrum:* sed nunc multo maiori iure sibi ipsis irasci, & indignari debent, quia se ipsos peccatis omnibus gentibus abominabiles, ac foetidos reddiderunt.

Exod. 5.

Secundum malum, quod incurrerunt Iudæi, illud sanè fuit, quod non solum sine æstimatione & honore dispersi versentur inter gentes, sed etiam vt omnibus in proverbium, ac fabulam dati sint eo modo, quo illis per Moysen multò ante prædictum fuerat: *Et eris perditus in proverbium, ac fabulam omnibus populis, ad quos te intruderit Dominus.* Nulla enim fere regio est, per quam Deus gentem istam non disperserit: iuxta illud eiusdem Deuteronomij: *Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terre vsque ad terminos eius & tamen nullibi in pretio sunt, vbique terrarum cunctis nationibus contemptibiles facti sunt.*

Dent. 28.

Tertium, ac deterius Iudæorum malū est, crassissimæ ignorantæ densissima caligo mentem eorum occupans: *Percutiet te Dominus amentia, & cecitate, ac furore mentis, vt palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas:* in quibus verbis maxima obseruatione dignum est cum cecitate coniunxisse Moysen amentiam, vt significaret, quod sicut amentes attoniti, & mente capti cum ægrotant, nec hoc ipsum sentiunt, quod ægri sint, omnemque medicinam saluberrimamque antidotum respuunt, ita Iudæi adeo dementati sunt, vt neque grauissimum suum morbum agnoscant, aut sentiant, omniaque suæ amentia saluifera remedia valde detestentur. hinc

Ibid.

Ibid.

facile erit intelligere, quàm apte verba illa Virginis: *Dispersi superbos mente cordis sui,* Iudæis obstinatis conueniant: ipsi enim tamquam superbissimi arroganter dicebant: *Nos semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam:* & quia propriū est superborum velle omnibus anteponi, amabant primos accubitus in cœnis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, gloriabantur se Moysis doctrina imbuto: *Nos Moysi discipuli sumus, nos scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde sit:* huius elationis, & arrogantia tumentes fluctus compescuit Dei potentia, ac seuera iustitia, in abiectissimo omnium loco illos collocans, ita vt sint omnium nouissimi, vnde vbi nostra vulgata legit: *Dispersi superbos mente cordis sui:* Interpretes Græcus, & Sirciaca translatio vertunt: *Dispersi sunt superbos cogitatione cordis ipsorum,* id est (vt Euthymus interpretatur) *Dispersi eos, qui superbi erant in cogitatione cordis sui, quique apud se ipsos magnifice sentierant.* Sed interrogabit, & merito quispiam, quare Deus non fecit, vt Titi & Vespasiani persecutione per omnem Iudæam grassante, omnes penitus interficerentur, ita vt nullus residuus maneret, sed voluit potius, vt in dies multiplicentur, variasque regiones incolant? Huic interrogationi respondet D. Augustinus in hæc verba: *Quod per omnes ferè terras, gentesque dispersi sunt, vnus illius veri Dei prouidentia est, vt quod Deorum falsorum vsquequaque simulachra, aræ, luci, templa eueriantur, & sacrificia prohibentur, de codicibus eorum probeatur, quemadmodum hoc fuerit tantò ante prophetatum, ne forte cum legeretur in nostris, à nobis probaretur esse consilium: similem etiam aliam eiusdem Iudæicæ dispersionis rationem his verbis tradit Rupertus Abbas: Notandum, Iudæorum dispersionem ideo factam esse, vt non tantum in vno loco, sed in omni terra fidem gentium confirmarent, dum eum à parentibus suis crucifixum fuisse assererent, & scripturas, in quibus nobis prædictus est, se habere*

Ioan. 1.

Matth. 23.

Ioan. 9.

Translat.

Græca, &

Sirciaca in.

1. Lac.

Ibid.

D. Aug. in

Cin. Dei

c. 34.

Rupert.

Abb.

Gen.

1185

non denegarent. Itaque volunt hi Patres propterea Iudæos non occisos, sed potius in dispersionem gentium abire permisos, ut factæ paginæ libros, qui Christum verum Messiam esse testantur, ad paganos etiam per varias regiones deferrent, ut hinc omnibus innotescat ea, quæ Catholica fides docet de Christo Domino, non esse Christianorum fragmenta, sed ea solū quæ antiqui Prophetæ multis retrò temporibus de illo vaticinati fuerant, & in illo ad vagum nunc completa esse perhibentur. Quare sicut senii post dominos suos codices ferunt, quorum pondere ipsi deficiunt, Domini verò legendo proficiunt, sic Iudæi sacros libros nostros portant, quibus ipsi onerantur, Christianicolæ verò erudiuntur, & qui ex gentibus ad illos conuertuntur. codicem ergo portat Iudæus, vnde Christianus credat, & ille confundatur, & Catholica veritas gentibus pateat. Hanc autem D. Augustini, & Ruperti rationem pulchra Regis vatis prophetia confirmo, quæ iustificat illam illustrat: *Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: disperge illos in virtute tua, & deponere eos prorector meus Domine: D. Augustinus vertit: Deus meus demonstravit mihi de inimicis meis: alludens forte ad originale Hebræum, quod in hunc modum habet: Deus videre faciet me in inuidis meis: ecce igitur prophetarū non omnes fore occidendos, ne occidas eos: ecce prophetarū dispergendos fore: disperge illos in virtute tua: ecce vniūque rationem prophetatam: ne quando obliuiscantur populi mei: dum enim ipsi per omnes mundi regiones sacros libros deferunt, non possunt populi obliuisci, nec inficiari ea omnia, quæ de Christo eius sectatores prædicant, in sacris illis codicibus multis retrò annis diuinitus prædicta fuisse. Quare putauerim, quod ad eum modum, quo olim Deus posuit signum in Cain, ita & illud imposuit in Iudæis: quem admodum enim in Cain, quem Deus propter mortem innocenti fratri suo Abel iniuste illatam,*

vagum & profugum super terram esse decreuit, posuitque in illo signum trepidationis (vt aiunt Interpretes super Genesim) ne occideretur, vt faceret textus ait: *Posuit Dominus in Cain signum, vt non interficeret eum omnis, qui inuenisset eum, ita sancte Iudæis fecisse videtur, quos propter iniustissimā innocentissimi Abelis, Christi Domini, mortem vagos super terram, profugos, & dispersos esse voluit; ne tamen occiderentur, posuit in eis signū, signum (inquam) non solum occultum circumcissionis, sed & manifestum, & omnibus patens, obseruantiam scilicet sabbati, immolationem in Paschate, azimorum comestionem, & alias similes antiquas legis ceremonias, quas ipsi custodiunt. hoc igitur multiplici signo ab aliis omnibus discreti minimè occiduntur, Deo id sic prouidente, vt sacrorum librorum per omnes regiones baiuli sint, & veritas Catholica Christum attestans magis ac magis in dies corroboretur. Cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

Interpretes
super c. 4.
Gen.

HOMILIA XXII.

Eadem verba: *Dispersit superbos mente cordis sui: de Hæreticis explicatur, insignis, inuectiua aduersus illos proponitur ex varijs Sanctorum Patrum testimonijs, præcipue tamen ex metaphora Vulpis, quam multiplici, tam sacra, quam humana eruditione prosequimur.*

EQVVRVS expositionem quorundam Doctorum, qui cum Angelo Coelestino verba illa Virginis: *Dispersit superbos mente cordis sui*: aptè de hæreticis intelligi opinantur, aduersus hæreticos Ecclesiæ Catholicæ infestissimos

Ang. Coelest.
super Mis.
disc. 38.

- mos hostes sermonem opportunè incidentem minime silentio prætermittam. Damna quidem innumera, quæ Hæretici, mendaciæ parentes, Ecclesiæ Dei intulerunt, grauius adeo esse perhibetur, ut ad ea melius explicanda sancti Patres, veritatis amantissimi, variis ac ignominiosissimis nominibus eos compellauerint, ut cum nullo quâcumvis turpissimo nomine, ac foedissimo epitheto eorum malitia, & petulantia aperiri queat, saltem multiplex eorum varietas aliquid tantæ nequitiae propalare, ac detegere possit.
- D. Hierony.** S. Hierony. vocat Hæreticos *Idololâtras*, quia quot errores amplectuntur, & docent, tot idola colunt & colenda aliis proponunt. **D. Basil.** vocat eos *zizaniam*, Catholicæ doctrinæ frumentum suffocantem.
- S. Ioan. Casian.** Ioannes Casianus, *Veneficos*, qui in vase propinant, cum dulcia ambrosia venenum miscant, ut illo alliciant, hoc interimant.
- Theophyl.** Theophylus Alexandrinus, *prægnantes feminas*, quæ nauicam habentes super optima quæq; condimenta, labruscis acerbis, immaturis, ac nociuis diuersorum errorum fructibus vesuntur. **Damasceus.** Damascenus, *Hydras*, ex quibus varia errorum capita pullulât.
- Optat. Mileuit.** Optatus Mileuitanus, *fraudentes aucupes*, qui falso suæ prædicationis sibilo simplices auculas decipiunt. **Insignis Martyr Ignatius.** *falsos caupones, & tabernarios*, qui purissimum ac probatissimum scripturæ vinum cum putrida ac fetenti illorum expositionis aqua commiscunt.
- S. Clem. Roman. lib. 2.** Clemens Romanus, *feras pessimas*, humano habitu indutas, *Lupos immantissimos; Diaboli organa seu instrumenta.* **Clemens Clem. Alex.** Alexandrinus, *amygdalas vanas absque medulla.* **S. Irenæus.** *Terrestres fungos*, quia sicut ij sunt quedam telluris excrementa, prauum eius humorem ac nocuum sugentes, ita hæretici quasi mundi excrementa, quidquid erroris antiqui hæreticæ reliquerunt, ipsi sugunt & bibunt.
- Tertull. cõr. Præeam.** Tertullianus, *Vestruitiones Catholicæ veritatis lucem execrantes, hæresum tenebras amantes.* **D. Athanasius.** *Arguillas*, quæ in squalenti ceno iacere gaudentes, & comprehensæ è manibus elabuntur, non secus hæretici in spurcissimo diuersorum errorum ceno ac luto voluptuario delatantur, & cum à Catholicis argumentorum efficacia comprehendantur, friuolis quibusdam responsis è manibus eorum elabuntur. **Origenes.** appellat eos *falsa monilia*, quia sicut hæc exterius splendent, intus tamen nullius valoris sunt, ita hæretici verborum eloquia: & ut in primum loquuntur exterius in ignorantium oculis elucet, interior autem medulla verborum nullius profus valoris est.
- Gregorius Nazianzenus.** *Chameleontibus*, illos comparat, quia in varios colores instat illorum excepto candido veritatis se transformant. **Diuus Chrysostomus.** *Simias* illos vocat, quia sunt sanctorum falsi, & simulati emulatores. **S. Cyprianus.** appellat *Adulteros Ecclesiæ*, tum quia falsis interpretationibus sacra adulterant eloquia, tum quia tot concubinæ sunt mancipati, quot erroribus addicti. **S. Epiphanius.** *Scarabeos*, illos vocat super seientem globum ambulantes: *Scarabeorum genus*, quod à quibusdam (ait) *pillularium* appellatur: ac tandem **Diuus Epiphanius** comparat illos *Colubro seu serpenti*, nomine *Dipsadis*, quia sicut hæc, si ex aliquo fonte bibit, in illum venenum suum diffundit, non secus hæretici ad Catholicorum libros, tanquam ad fontes, bibere accedentes, multatam hæresum venenum in eos diffuderunt, quo salubrem Catholicæ doctrinæ aquam mortiferam reddunt; unde sicut cura ad illum fontem à Dipsade serpente insectum reliqua animalia ad bibendum appropinquant, venenum ebibunt, ita Catholici ad libros sacrorum Doctorum accedentes, ut veram ac salubrem doctrinam ebiberent, non semel accidit, ut propter intermixtos in eis ab hæreticis errores diuersatum hæresum infestissimam aquam haurirent.
- Ceterum inter omnia nomina & epitheta ad hæreticorum prauitatem detegendam,

gendam, principem locum tenet illud, quod Spiritus sanctus eis imposuit, *Vulpes illos vocans: Capite nobis vulpes paru- las, quæ demoliantur vineas: quem locum de hæreticis intelligi debere testes sunt omni exceptione maiores D. Chryso- stomus, D. Ambrosius, S. Augustinus, Elias Cretensis, Innocentius Tertius, Magnus Gregorius, S. Anselmus, Venerab. Beda, Alcuinus, Cassiodorus, Theodorus, Iu- stus, Angelom, & Philo, meritoque id Patres hi censuerunt, quia tam quæ in sa- cra Scriptura, quam quæ à Philosophis naturalibus de Vulpium proprietatibus tradita sunt, cuncta in illos adamussim quadrant. Nam in primis Vulpes animal est fallax ac fraudulentum, vnde abiit in prouerbum (vt refert Suidas in Collecta- neis:) *Cum Vulpe habes commercium, dolos caue:* sic hæretici mille calumniis, & frau- dibus frequenter vtuntur, vt fideles in suâ sententiam trahant, vt visum fuit in Ti- motheo Episcopo Eutychemo, qui, teste Theodoro, monachorum cellas noctu perambulabat, à somno illos excitans, singulisque ad fores dicens, se Angelum à Deo missum, vt eos moneret. Timotheû in Episcopum eligere. Sæpè etiam hæreti- ci suis libris catholicos auctores menda- citer impofuere, vt facilius doctrinam suam venditare possent, ac fideles decipe- re. & Lutherus in Epistolis, quas ad Prin- cipes quosdam scripsit, permulta in Eu- angelij laudem edixit, vt illos deciperet, viciis tamen nihil ei hanc fraudem pro- dedisse, multa typis mandauit Euangeli- cam doctrinam vituperans, imitans et- iam in hoc vulpem illam, de qua finxit AEsopus, quod cum uvas cuiusdam vitis comedere tentasset, & propter nimiam akitudinem eas capere nequiuisset, dixit acres, & acidas esse. Confirmat etiam fraudulentam ac fallacem vulpium na- turam, quod imitantur vlulatum lupi, & latratum canis, cum alioquin gannitus propria vulpis sit vox, ira hæretici cum scire datur, vlulant contra Catholicos tanquam lupi, cum autem volunt ani-*

mas capere, tanquam Ecclesiæ canes Ca- tholicorum latratum, & vocem simu- lant: aliàs gannit aduando, mulcen- do, mentiendo, milleque modis dulciter decipiendo. Vnde nobilis & erudit. s. auctor, & condiscipulus noster, Ioannes del Rio super cap. 2. Cantico. dixit: *Catholicos decet similes esse ceruo, quæ Albertus Magnus testatur à gannitu vulpecule sibi ve- hementer timere.* Deinde de eadem vulpe sermonem agens inquit: *Ille vorax, im- mò & omnium est animal; fructu, caseo, pisce, carne vescitur; vidit, quæ prosum paruula cum adiuncta esset feli lactasti, collataneorum catulorum vnum non minorem se catum absumpsit, & pari impietate mox alteram tam callida hypocrisis, vt vix tandem parriedam nutriticula infelix deprehenderet, & cubili de- turbata mannam postmodum denegaret. Simili conditione multa Respublicæ & Prouin- cia hos receperunt humiles dimissosque; mox vt extulere, & ad partem aliquam gubernacu- culi receperunt; vt Geneuæ Caluinus, sic alibi Joboles Caluini, ceteros partim expulere, partim interemerunt. Vulpes cæcos parit, hi vi- dentes quos decipere, procius exoculant: Illa vbi minxit, locum sterilem facit, ita vt & nata illic herba exarescant, aliàs nequeas tel- lus germinare: hi, vbi virtus suam fuderint, virtutes omnes deperdunt, & corda penitus ad opera bona sterileseunt. Quo pacto venetur vulpes aniculas carnivoras, scilicet; nonne idem isti, quando carnis licentia, vt hamo, carnales homines in fraudem pelliciant? Fraudandi autem consuetudo ita innata & conge- nita est vulpibus, vt quantumcunque paruulæ in domum ducatur, domari aut domesticæ minime reddi possunt, sed semper versipelles & fraudulentas in omnibus se exhibent; vnde quidam de Vespasiano loquens, qui ad impe- rij maiestatem & opulentiam euectus, auaritiæ morbo, vt antea laborabat, egre- giè dixit, vt tradit Suetonius: *Vulpes pel- lem mutant, non mores.* Atque hinc est, quod vulpes nunquam animalia pa- lam insectatur, sed clanculum, quem morem imitatus Lyfander (vt refert Plutar-*

Ioan. del Rio in c. 2. Canic.

Sueton. in vita Vespasiani.

Plutar.

*Plutarch. in
vita Lysan.*

Plutarchus) duces illos irridebat, qui generoso animo indignum putabant per stratagemata hostem devincere, & profligare, unde frequenter satis in ore vertebat: *Si leonina pellis non satis est, addenda vulpina.* nec ab hac sententia longe aberat celebris ille Dux Sylla, de quo Romanus Carbo solitus erat dicere (Plutarcho id referente) duo animalia, quæ in pectore Syllæ degebant, leo, & vulpis, bellum eruentum aduersus ipsum gerere, molestius tamen, & importunius vulpem illū vexasse; significans ad vincendum magis profuisse Syllæ vulpinam fraudem, quàm leoninam fortitudinem. ad quod alludens Curius Boldierus nobilis Italus (vt auctor est Camillus) depinxit hastam,

*Plutarch. in
vita Syllæ.*

ex qua vulpis cauda pendeat, vt hac ratione significaret in bello nō solum fortitudinæ, quam hasta denotabat, sed & fraude, per vulpinam caudam significatam, vtendum esse instar vulpium. Ergo vt ad rem nostram redeamus, hæretici mille fraudes tentant, variasque fallacias frequenter machinantur, vt cum veritatis fortitudine pugnare non possint, vulpinis saltem armis pusillos quosdam animo & imbecilles scientia expugnent. unde David eorum fallacias præuidens dixit: *Linguis suis dolose agebant*: super quæ verba D. Hieronymus affirmat, hæreticos vnum in corde gestare, & aliud ore proferre; quandoque enim apparet pietas in verbis, sed impietas semper residet in præcordiis; sermone produunt Christum, sed intrus regnat Antichristus; ac tandem Absalonem æmulantes, qui cum regnum ambiret, litigantes qui in Curiam veniebant, amplectebatur, ac verborum dulcedine, vt eos ad se alliceret, blandiebatur; ita hæretici sermonis melodia ac fucatis verbis animos fidelium aucupati fraudulenter fatagunt, vt ad eorum errores sectandos illos inducant. Illud etiam est vulpium ingenium, vt nunquam generosa animalia inuadant, sed pusilla & infirma, Anates, Gallinas, Agniculos, & similia; non dissimiliter hære-

Camill. Camilli in suis impressis p. 1.

tici rarissimè viros Catholicos doctrina præstantes expugnare, & ad suam sententiam trahere aggrediuntur, frequentissimè tamè ignaros quosdam hominios, ac infirmas mulierculas decipere tentant, vt D. Hieronymus obseruauit, cum dixit: *Multa Hispaniarum, & Lusitanie deceptæ sunt mulierculæ.*

Psal. 5.

Adhæc ea est vulpium conditio, quod instar strabonū quasi extortis oculis oblique respiciunt, & non recto, argumentum planum interioris earum obliquitatis. In hoc hæreticos quis nō videat vulpibus ex vna parte persimiles esse, cum nunquam sacram scripturam rectæ, sed oblique intentionis oculis inspiciant, ex altera verò Catholicis valde dissimiles esse, quorum oculi instar Columbarum Catholicæ doctrinæ arcana Christiana simplicitate cernunt? edocti sanè à celestis illa Spiritus sancti Columba, qui, vt Christus dixit: *Docebit vos omnem veritatem.* Memini Deum per Ezechielem prophetam ad hæreticum hominem dixisse: *Conturbabas aquas pedibus tuis*: in quorum verborum commentario D. Hieronymus affirmat claras ac splendentes aquas, in quibus fidelium animæ refrigerantur, diuinæ literas esse, hæretici tamen nolentes aquas mundas Siloe ebibere: quæ vadunt cum silentio, squalentes, turbidos, ac immundos errorum fontes querunt, Arium, Sabellium, Nestorium, Caluinum, Lutherum, Ecolampadiū, Bezam, & alios huius farinae perditissimos homines, à quibus non nisi impudentissimos errores hauriunt. Idque mirabile est in his hæresiarhis, quod sicut olim coeliuæ regis Balthassaris in sacris templi vasis vinum delibantes inebriabantur, falsosque Deos colebant, ita hæretici, vt obseruauit D. Hieronymus, in eisdem sacre Scripturæ vasis bibentes, illi potantur ad ebrietatem, fideles ad sobrietatem: Idem sanè est Testamentum vetus, iidem noui testamenti codices, quibus Catholicæ & hæretici vtuntur, tamen illi instar apis argumentosæ, dulcissimum veræ doctrinæ

doctrinæ mel, illi verò instar aranæ, venenum educunt. Quibus sanè accidit, quod olim Aegyptiis, qui ab eodem flumine, à quo claras & mundas aquas Israelitæ hauriebant, ipsi Aegyptij impuras & sanguinolentas deducebant. Est insuper vulpibus hæc innata proprietas, vt D. Gregorius adnotauit, quod nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus perambulant, sic hæretici fugiunt ingredi tritas sanctorum Patrum vias, nolunt eorum sequi vestigia, sed singularitatem amantes, tortuosa itinera quærunt, per prauæ doctrinæ anfractus semper errantes, vt non immerito dixerit Dauid: *Singularis ferus depastus est eam.* quod sanè malum Ecclesiæ Catholicæ valde noxiuum præuidens D. Paulus discipulo suo Timotheo, & in illo omnibus Catholicis, dixit: *Prophanas vocum nouitates deuita, vel, vt ingeniosè vertit Theophylactus: Prophanas vanitates vel vacuitates.* Id non semel obseruauit apud prædictos illos Patres, sanctitate & doctrina conspicuos, quod ingenti odio nouitatem persequebantur adeò, vt D. Augustin. scribens ad Optatum super quadam illius opinione parum sibi accepta, nõ alia ratione illam refellat, quàm dicens: *Ipsa sola nouitate displicet.* & Sophronius in Concilio Seleuciano, cum quorundam recentis opinioniones multis fucatis rationibus constabili audiret, ægè, inferens dixit, quod si liceret quotidie in rebus fidei nouitates introducere, nihil firmum deinceps in Ecclesia Dei haberetur. Vulpes item se dormire, & aliquando se mortuas simulant, vt liberius quod intendunt, obtinere queant; ad eundem modum hæretici, hypochrisis amantissimi, virtutem simulant, sanctitatem fingunt, externam deuotionem præferunt, vt his pietatis inuolucris tanquam retibus permultos venari possint, & in suã perducere sententiam; & sicut Ecclesia Catholica verbo diuino instar retis vtitur, quo innumeros piscatur, & ad fidem Catholicam ducit, ita hæretici (vt aduertit D. Hierony.) or-

nata sua oratione & dulci sermone, tanquam reti, multos illaqueant: *Sagena, inquit Hieronymus, eorum est sermo affabilis, blandum eloquium, simulata ieiunia, vestis humilis.* his tamen blandimentis immanes sunt, & cruenti animorum carnifices, instar vulpis, quæ cum gallinam comprehendit, sanguinem eius sugit, trucidat, ac deuorat. Ad quod respiciens idè Diuus Hieronymus, hæreticos comparat Esau crudeli, *Edom* cognominato, quod interpretatur *sanguis*, quia sicut ille proprii fratris sui Iacobi sanguinem effundere curauit, ita hæreticus Catholici fratris sui per regenerationem baptismi sanguinem ebibere fatagit, vnde nec Decij, nec Diocletiani, nec Vespasiani adeo crudeles in Ecclesiam fuisse perhibentur, quantum immanes in eandem se ostentauit Arii, Sabellij, Nestorij, & similes alij. hi ergo infestissimæ vulpes sunt, quæ demoliuntur Ecclesiæ Catholicæ vineam, eamque radicibus deuastare conantur.

Fraudes autem, quibus ad illam demolendam vtuntur, per similes sunt illis, quas vulpes ad vineam deuastandam adhibere solent; illæ quidem radices vitis corrodunt; radicem ego vitæ spiritalis fidem esse agnosco, hanc tamen millies corrofam reperio ab hæreticis: mysteria quæso Catholici symboli in memoriam reuocate, idque vetustissimum esse facileprehenderis, Manichæus hæresiarcha, Deorũ multipliciter docebat: Arius consubstantialitatem Filij cum Patre negabat: Valentinianus corpus Christi non esse verè humanum, sed phantasticum sibilabat: Nestorius, Mariam non esse Dei Genitricem sacrilego ore promebat: ecce hæreticos radices Euangelicæ doctrinæ corrodentes. Quemadmodum etiam aliter vulpes vineam dissipare solent, teneros vitium pampinos comedentes, ita hæretici non semel magnum Ecclesiæ nocuum intuiere, dum teneros eius filios, infirmos tamen, quia nondum profundas iccetant in fide radices, à Christo,

D. Hier. sup.
c. 9. Eccl.

D. Hierony.
in Abdiama,

eius vite, præciderunt, carissimaque Ecclesia pignora, quæ ad vbera sua ipsa lactabat, ab eisdem vberibus ea diuidentes, ad hæreticos nutrices, qui corruptissimo hæreticæ doctrinæ lacte illos nutriunt, fraudulentè transtulerunt. Aliud etiam magni momenti damnum solent vulpes vineis inferre, cum maturos eius racemos dentibus præcidunt. Simile nocumeatum non semel ab hæreticis suscepit Ecclesia Catholica, dum viros alioquin in doctrina prouectos, qui velut maturi Ecclesiæ Catholicæ vineæ racemi erant, nunc fallacibus argumentis, nunc variis promissionibus præciderunt, & ab Ecclesia separarunt hoc damnum perpendens

Vinc Lyran.
de profana
hæret. nou.
e. 23. & 24.
D. August.
sup. Psal. 50.

doctissimus Vincentius Lyranensis dixit, eam esse maximam Ecclesiæ iacturam, cum doctiores illius ad hæreticos se transtulerunt. Vulpes insuper (vt D. August. obseruauit) sunt animalia semper fœtencia, in quo egregiè hæreticos adumbrant, quorum doctrina non nisi fœtorem spirat, cum inuitatio sit ad sacrilegas nuptias, & ad omnium libidinum prostibulum licentiosa facultas, nec non bonorum operum & sacramentorum Ecclesiæ, quæ præsentissima sunt animarum antidota, exterminatrix. Idem etiam D. Augustin. ait, vulpes solitas habere tales foueas, vt ex vna parte intrent, & ex altera parte exeant, non secus hæretici, & maximè Calviniani, duas habent suæ foueæ ianuas, vel (vt melius dicam) vnam ianuam habent & vnicum posticum, quia si sint imbecilles & impares Catholicis, nulli (inquiunt) vis adhibenda fidei causa: si superiores, Papistas clamant non esse tolerandos. Quid plura? Dauid ait: eos qui persequuntur animas amicorum Dei,

Psalm. 72.

Luce 13.
Gloss. ordi-
nar. inc. 13.
Luce.

partes vulpium fore, quibus quæso est pars in hæreticorum consistoriis, nisi persecutoribus amicorum sponsi & sponsæ, hoc est, Christi & Ecclesiæ? Herodes à Christo *vulpes* fuit appellatus: *dicite vulpi illi*: super quæ verba Glossa ordinaria ait: Herodem hæreticorum typum gerere, quia sicut ille tentauit Christum infantem oc-

cidere, ita hæretici totis viribus catholicas veritates, seu Christum per fidem, & charitatem in animis fidelium inhabitantem extinguere contendunt. Colligatas legimus caudas vulpium à Samsonè, & quoties quæso validissimis argumentis conuicti, tanquam funibus colligati, visi sunt hæretici cum Catholicis disputantes? & nihilominus non solum ab Ecclesia, sed à suis etiam capitibus, Caluino & Beza, imò, & à se ipsis (vt hac nostra tempestate contingit) dissentiant, modò hoc affirmantes, modò idem negantes, & tanè sic dissentientes semper insurgunt simul in Ecclesiam, maturescentes eius segetes adurete satagentes.

O felix Italia, o felix nostra Hispania, in qua sacerrimum sanctæ Inquisitionis tribunal viger, & in qua tot adsunt Christianæ Fidei defensores, Ecclesiæ Catholicæ oculatissimi Angeli, custodes Christiani regis, vigilantissimi Pastores, solidæ, & incontaminatæ doctrinæ solliciti conseruatores, iniuriarum aduersus Ecclesiam Romanam, & Sedem Apostolicam acerrimi vindices. qui instar Moysis Exod. 32. vituli adoratores trucidant; instar Iosue Josue 7. sacrilegos Achanes lapidant, instar Eliæ 3. Reg. 17. falsos sacerdotes gladio confodiunt, instar Mathatæ igne ac zelo religionis accensus, hæreticis idolis sacrificantes occidunt, & aras eorum euertunt; instar Samuelis perfidos Sauls expoliant, & à sua sede deturbant; instar venerabilium senum inter lepram, & lepram iudicant, vt hæreticis lepra, quæ serpit vt cancer, coinquinatos à Catholicis separent, & sequantur, scientes, quod vna morbida pecus solet inficere omne pecus: instar tandem fortissimi Samsonis, quia sicut ille vulpes comprehendit, vt Philistæorum segetes deuastaret, ita sacri Inquisitores ac fidei censores hæreticas vulpes diligenter quarant & comprehendunt, vt hæreticam prauitatem exterminent & absumant.

Si tamen nosse desideratis, quomodo vulpes istæ comprehendi debeant: respondeo

deo simili modo capiendas atque siluestres vulpes capi consueuerunt. Tribus quidem modis istæ capiuntur, primus est agnoscendo earum foueam, tunc enim ad exitum eius plerumque capiuntur. Secundus, quando illa non agnoscitur, laqueum illis parare, vt dum transeunt, incidant in eum; Tertius vt cum neq; à fouea sua exeunt, neq; laqueo irretiuntur, ignis fumigans foueæ illatæ apponitur, sic enim egredi compelluntur, & cõprehenduntur: non secus comprehendendos hæreticos, & præcauenda mala quæ inferunt, tria sunt adhibenda remedia; primum nosse illozum foueas, hoc est loca, ad quæ diuertunt & quibuscum frequenter loquantur. hæc enim ratione sponsus nasum sponsæ comparat Turri respicienti contra Damascum: *Nasus tuus sicut turris, quæ respicit contra Damascum*: nam sicut nasus virtute olfactus manifestat, quæ latebant, ita speculatores ex sublimi turri præodorari debent inimicorum insidias, illasque detegere; quod sanè Inquisitores & censores fidei tam in Italia, quam Hispania vigilantissime præstant. Secundum remedium est, argumentorum laqueos illis parare, & validissima sacrae Scripturæ testimonia velut reia eis ponere, quibus conuincti & salubriter illaqueati maneant. Tertium tandem, si hæc non profint, igne & fumo de cauernis expellendi sunt, implendo illud: *vre, seca, ne dum malè parci vana in malos clementia, sis in bonos crudelis*; cum enim hæreticus sit satumentum siccum, & à vite, Christo, præcisum, solum ei restat, vt in igne mittatur & ardeat. Terra quidem quæ spinas & tribulos germinat, reprobata, & ad ignem destinata censetur à D. Paulo, *cuius consummatio in combustionem*: terra hæc hæreticum hominem designat, qui quot errores credit, tot spinas veritatem Catholicam suffocantes in corde germinat, & ideo tanquam reprobæ terræ, consummatio in combustionem ei conuenit. Vnde olim Apostolus, qui à Moysè se separarunt, igne diuinitus misso fuerunt

combusti, ad cuius imitationem ignis poena conuenientissime Ecclesia hæreticos multare cõsueuit. Nicephorus enim refert hæreticum Anathalium viuum voracibus ignis flammis fuisse absumptum: Leontius Episcopus quædam monasteria, ad quæ multi confugerant hæretici, igne penitus concremauit. Bonifacius octauus postquam viginti retro annis quidam heremita, nomine Pangelupus, honorifice fuerat Ferrariæ sepultus, quia tamen hæreticus iuridice probatus est, continuo præcepit exhumari, & ossa eius publice comburi. Quid quod D. Gregorius libr. 1. Dialogorum laudat, & probat, quod Romæ magicus quidam Bastius fuerit combustus? sed non solum Patres, sed & Deus ipse hoc supplicij genus probasse videtur; cum enim Ieremiam Prophetam interrogasset, *quid tu vides?* ille respondit: *virgam vigilansem ego video*; sed iterum Deo interrogante, *quid tu vides?* respondit: *Ollam succensam ego video*: quibus non obscure significare voluit, quod obstinatis peccatoribus, & maximè hæreticis, quibus non prodest virga correctionis, conuenienter adhibetur tanquam pertinacibus ardētis ignis poena. Cum tamen contingit (vt persæpè accidit) vt hæretici in manus factorum Inquisitorum non incidant, Deus ipse tanquam generalis & supremus Inquisitor cuius manus minimè subterfugere possunt, perse ipsum immediatè variis suppliciis in hoc etiã sæculo illos afficit: Simon enim Magus per aëra magica arte volitans, diuina virtute semimortuus in terram cõcidit, vt Arnobius scribit: Constantius Arrianus grauissimo dolore confectus, instar rabidi canis vitam exhalauit, vt refert Ammianus Marcellinus: Manicheus per sententiam in eum latam à Rege Persiæ, integra pelle detracta, decorticatus fuit, vt D. Epiphanius tradit: Montanus carnifex sui ipsius exitit, cū se ipsum è collo suspendit, vt Eusebius testatur: Parmenianus mortuus est decerptus & dilaceratus ab eisdem canibus, quibus sanctam

Nicephor.
lib. 3. c. 35.
Theod. lib.
4. cap. 11.

D. Greg. 1. 1.
Dialog. c. 4.

Ierem. 1.

Arnob. lib. 2.
cõ. Gentes.

Ammian.
Marcell. lib.
21. histor.
D. Epiphanius
heres. 66.
Euseb. lib. 5.
hist. c. 16.

Rrrr 2 sanctam

Cont. 7.

Al. Heb. 6.

Yem. 16.

*D. Thom. in
prosa.
Opus. lib. 2.
c. 1. Parm.*

*D. Athan.
orat. 1. cont.
Arrium.
Ruffin. lib.
11. sue hist.
cap. 13.*

*D. Nazianz.
orat. ad A-
thanas.
Euagr. lib.
sue hist. c. 7.
Cedren. in
suo compen.
hist.*

*Hieronym.
Bolzeus in
lib. de vita
Caluini.*

Ap. 6.

Lami. 27.

sanctam Eucharistiam (de qua D. Thom. dixit: *verè panis fliorum, non misendum canibus*) impudentissimè proiecerat, ut Opatus contestatū reliquit: Arrius ventrem purgans, etiam intestina summo dolore effudit, & animam Diabolo tradidit, ut Athanasius affirmat: Valens Arrianus viuis fuit concrematus, ut Ruffinus commemorat: Iulianus Apostata instar Datan & Abiron à terra fuit deuoratus, id referente Nazianzeno: Nestorius illud tormenti inauditū genus sustinuit, ut à vermibus sacrilega eius lingua, quæ tot errores protulerat, corroderetur, ut Euagrius narrat in sua historia: Anastasius hæreticus Imperator fulmine cælitus demisso, miserè interit, ut apud Cedrenum legimus: Caluinus pediculis, vel vermibus (ut alij volunt) consumptus, vitam præsentem cum morte commurauit, ut scripsit Hieronymus Bolzeus in libr. de vita illius. Ecce igitur quæra veraciter B. Virgo de hæreticis prophetauit: *Dispersit superbos mente cordis sui*, cum ab excelsis ac superbis illis cogitationibus alta sapientibus ceciderint, miserimo mortis genere vitam finientes.

Aduertere tamen oportet in his verbis assignasse Beatam Virginem cõmunem radicem, vnde pullulant hæreses, nempe superbiam; volentes enim Hæretici arcana nostra fidei humanæ rationis discursu ponderare, inuenti sunt minus habentes, quàm Catholica veritas doceat; in cuius figuram apud D. Ioan. lib. suarum reuelationum lego, vidisse equum nigrum & equitem super illum stateram habentem in manu sua: eques hic super equum nigrum hæretici hominis typum gerit, qui super caliginosam ignorantiam suæ abyssum equitans, statera fallaci humanæ rationis diuina mysteria superbè, & petulanter præsumit ponderare & mensurare, in memor quod Deus ad mensuranda ea, quæ ad sanctuarium pertinebant, legem olim statuit, ne communi statera quispiam, vteretur, sed propria & specialis ipsius sanctuarij; ad mensuran-

das quidem Catholicas veritates fallax est sola humana ratio; vera & fidelis statera est diuina reuelatio, & Ecclesiæ Catholicæ expositio, quam quia superbi hæretici respiciunt, etiam à Deo respiciuntur, Beata Virgine dicente. *Dispersit superbos mente cordis sui.*

Ad extremum illud dicendum restabat, quando oportunitus hæreticæ istæ vulpes capiantur. Spiritus sanctus e erit id nõ obscure docuit, dum monet, cum paruulæ sunt, comprehendi debere: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliantur vineas*: vulpeculæ paruulæ quantum capti sunt faciles, tantum inueteratæ vulpes sunt difficiliore, Græco enim prouerbio vulgato dicitur: *Amosa vulpes haur capiu laqueo*: non dissimiliter recentes hæretici facilius ad Catholicam fidem redeant, annosi verò & inueterati ita tenaciter suis impiis adhærent erroribus, ut difficillimè ab eis diuellantur. Quantum autem inter sit principiis obstare, & nõ serò medicinam parare, experientia ipsa cum magna Ecclesiæ iactura comprobauit: modicum quidpiam est ignis scintilla, si tamen in puluerem bellicum incidat, arces & ciuitates solo æquat: parum fermenti modicum quidpiam est, & tamen totam massam acidam reddit: modicum cancri exiguo membro insidens per totum corpus paulatim serpit: vna pecus non semel totum gregem infecit, oportet igitur ad hæc incommoda vitanda, ut absque vlla mora scintilla extinguatur, fermentum massæ non misceatur, cancer vterius progredi prohibeatur, alioquin domus tota, massa tota, corpus totum, grex totus concremabitur, corrumpetur, canero putrescet, & morbida fiet. Scintilla quidem vnica fuit Arrius in Alexandria, quia tamen absque vlla interposita mora non fuit exstincta, quasi totum Orientem combussit: parum fermenti fuit Donatus in Hippone, quia tamen continuo nõ fuit segregatus à fidelium massa, breuissimo tẽpore magnam Africæ partem corruptis: Pestilens cancer erat Marion in Ponto,

In Ponto, quia tamen statim non fuit præcilius, hæreticæ doctrinæ cancto partem Septentrionis non modicam exulceravit: Vna sola pecus morbida erat Luther in Vitemberga, quia tamen confestim à rege non fuit expulsi, ingentem partem Occidentis labefactavit. O insignem nostræ Hispaniæ laudem, quod nullum unquam genuerit Hispanum, nouæ sectæ inuentorem: Hispanus quidem fuit Priscilianus, non tamen hæresis inuentor, eam enim didicit à Monacho quodam Aegypcio, Marco nomine, hæretico gnóstico: Hæresis Ariana ortum habuit in Alexandria, per Gothos verò in Hispaniam introducta, penitus tamen fuit extincta felici Regis Recaredi tempore. Vigilantium hæreticum quidam putant fuisse Hispanum, alij Gallum, hoc tamen licet in dubium vertatur, certum tamen est ex Gallia eam hæresin adduxisse, vbi edoctus & instructus fuit à sua iuuentute per plurimos annos. quod si in Hispania pullulare coepit hæresis, integerrimam Deiparæ Virginitatem negans, Teudus, & Pelagius Gallici hæretici illam asportarunt, quos tamen verbo, & scripto acriter confutauit, & conuicit sanctus Ildephonus Hispanus Archiepiscopus Tolletanus. Ad hæc cum hæretici Albigenes in Gallia suam diffunderent hæresim, sanctus Dominicus Hispanus (non solum Hispaniæ, sed totius Ecclesiæ Catholicæ decus, & ornamentum) illos acerrimè expugnauit, & Domina Blanca Regina Galliarum, Hispana tamen natione, Catholicæ Fidei zelo accensa penitus illos extinxit. Vnde Genebrardus (licet natione Gallus) veritate tamen compulsus acrimoniam considerans, qua Hispani tàm hæreticos, quàm Paganos extirpare conantur lib. 4. suæ Chronographiæ dixit: quasi Hispanorum opus sit expugnare infideles, & Paganos & ibidem paucis interpositis loquens de rege Hispaniarum Ferdinando subdit hæc verba: Quo anno in perpetuum Iudæos suis Hispanicis regnis expulsi, & vi hæreticos, & Manros penitus inde e-

uelleret, Inquisitionis Officium instituit, cuius officium Rex ipse subest. hæc ille. Cum autem dixit: Inquisitionis officium instituit, subintelligi debet ex auctoritate à Sede Apostolica ad id ei concessa. Ingentes igitur gratias Deo optimo Maximo referat Catholica nostra Hispania, sub Catholico per antonomasiam Hispaniarum Rege Philippo Tertio, quod, vt sponsus dixit: vinea nostra floruit, cum alioquin Angliæ vinea perierit, Germania à singulari A pro partim depasta luceat, Gallia verò in permultis eius locis (proh dolor) penitus aruerit: gratias iterum immortales Hispania Deo referat, quod si quandoque (quod raro contingit) hæreses in ea pullularunt, aduentitiæ quidem fuerunt, non ibi exorta, continuoque illæ à vigilantissimis contra hæreticam prauitatem Iudicibus resocantur, & cum earum assecclis comburuntur, vt sic integra, inuiolata, sincera, pura, ac irrefragabilis Christi Fides semper permaneat: cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Cam. B.

HOMILIA XXIII

Eadem verba: Dispersit superbos mente cordis sui: iuxta quorundam Patrum sententiam de Daemonibus explicantur, nec non de omnibus superbiis indiscriminatim, varique modis commemorantur, quibus diuini brachij potentia illos disperdit, & dissipat.

D. Aug. tract. super Magnif.

OMNE superborum B. Virginem comprehendisse Luciferum, & omnes eius cohortes testantur cum D. Augustino, Eusebio, Emisse nus, dum ait: fecit potentiam Dominus in brachio suo, quia Diabolum vicit, & infernum spoliavit. necnon eruditus auctor de infania Salmeron dicens: quod ergo ait, dispersit, ad Saluatoris.

Eus. Emisse nus hō. serie sexta ante 4. Dominicā Aduentus.

Salmer. super mag. t. 3. per mag. t. 3. Saluatoris.

RIT 3 super-

Gen. li. 4. sua Chron. ann. 1492.

superbos & elatos Demones virtute brachij huius de caelo exturbatos referendum est, ut interpretatur Euthymius. Scio Theophilactum per hos superbas intellexisse malignos spiritus, qui Christi virtute, & imperio de corporibus humanis pellendi erant, ut id testimonium esset se ad eripiendas animas à Satanica potestate venisse; sed verius apparet ad omnes Demones verba illa extendi, vt præcitati Patres volunt, & tradit D. Thomas in sua Catena, & docuit Hugo Victorinus in hæc verba:

D. Thom. in sua Catena super cap. 1. Lucæ.

Hugo Victorinus in annotationibus e-lucidarijs super magnificat. Psalm. 73.

Fecit potentiam in brachio suo, quia per humilitatem filij sui Diabolum vicit, ideo fecit potentiam in brachio suo. Brachium eius, filius est. Potentiam in brachio fecit, quia per id, quod factum est in ipso, redemptum est, quod factum est ab ipso. Accedit, quod Demones sunt superbi per antonomasiam, iuxta illud Davidis: superbia eorum, qui se oderunt, ascendit semper: rationabiliter ergo hi Patres nomine superborum intelligunt omnes Demones indiscriminatim. A primordiis quidem creationis Angelorum, Lucifer supremus omnium illorum miram suam pulchritudinem intuens, velut alter Narcissus, in amorem sui exarsit, vt enim Ezechiel dixit, erat signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. in delitijs paradisi Dei fuisse. in quibus verbis vocans illum signaculum similitudinis, significare voluit imaginem fuisse ad viuam beatissimam Triadem exprimentem; sancta quippe, & adoranda Trinitas, magnitudo, sapientia, & pulchritudo, est Pater potentia, Filius sapientia, Spiritus sanctus pulchritudo: Lucifer, autem ex his omnibus, hoc est, potentia, scientia, & pulchritudine plus cæteris participauit; ideo signaculum similitudinis illi Prophetam appellauit. complacens igitur Lucifer in se ipso, adeo intumuit, vt Ezechiel dicat: eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedeo, & dedisti cor tuum quasi cor Dei: hoc est, nullum sibi superiorem recognoscens, quod adeo proprium est Dei, vt nec de potentia Dei absoluta alteri per naturam, aut priuile-

gium conuenire queat: Lucifer autem non contentus aduersus Deum insurrexisset, tentauit reliquos omnes Angelos in suam sententiam trahere, cum enim esset plenus sapientia, confidebat facile omnes eius suasionem voluntati suæ consenturos; ait enim de illo Ezechiel sub nomine Assur: Flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis, & multiplicata sunt arbuta eius, & eleuati sunt rami eius pro æquis multis: hoc est, flumina, & riuos consilij, & doctrinæ suæ ad vniuersos Angelos misit, vt eos circumueniret; qua irrogatione arbuta, & rami eius creuerunt, siquidem tertiam Angelorum partem in suam traxit falsam, & erroneam opinionem: Et emulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in Paradiso Dei; non dixit absolute, omnia ligna, quia non omnes Angeli illi paruerrunt, sed cum restrictione: omnia ligna voluptatis: vt significaret eos solos angelos ei contentisse, qui gloriæ suæ voluptatem, non Dei honorem, & gloriæ quæsiuerunt, quosq; amplius delectabat seruire creature, quam Creatori. Sed heu miserum Luciferum: heu infelices eius asseclas, non quidem per votis, vt falsò sibi futurum blandiebantur, sed contra vota omnia illis contigit dicebat Lucifer: in Cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super latitudinem nubium, similis ero altissimo: sed confessim mente cordis sui dispersus est, audiens sibi dici: reuertamur in infernum detraheris, in profundum lacine que solum ipse, sed & omnes eius sectatores Ezechiel dicente: ecce deductus est est lignis voluptatis ad terram vltimam. In delitijs quidem paradisi Dei positi erant pleni sapientia, & perfecti decore; verum quia altiora se quæsiuerunt, & sapere tentarunt, plusquam oportet sapere, deorsum miseri ceciderunt; & quanto velocius ad alta festinarunt; tanto celerius ad ima descenderunt. Gloriabatur Lucifer se esse Deum, qui fons est omnis pulchritudinis,

Ezech. 28.

Ezech. 29.

nis, & origo totius munditiæ, ipse tamen talem mutationem sustinuit, ut iam spiritus immundus, spiritus turpis, & sordidissimus sit, ut & nomina post lapsum sibi imposita apertissime indicant: *Satan*, *Diabolus*, *Serpens*, *Draco*, *Leuiathan*, *Behelzebub*, *Belial*, *Behemoth*, *Astaroth*, *Mammona*, & *Asmodeus*: In rebellionæ suæ nomen accepit *Satanas*: in casu de cælo in infernū, *Diaboli*: in deceptione *Euxæ*, *Serpentis*, & *Draconis*: quia verò partem superiorem inferiori subdere facit, *Leuiathan* nominatur: quia sordidis cogitationibus mentem humanam replet, *Behelzebub* dicitur, quia æternam nostram damnationem ardenter desiderat, *Belial* vocatur, quia per peccatum brutis animantibus hominem similem facit, *Behemoth* appellatur, quia ad auaritiæ animos excitat, & stimulat, *Astaroth* nuncupatur, & *Mammona*: ac tandem quia per luxuriam dementat, & auferit cor, *Asmodei* nomine significatur. Ad hæc, omnes *Luciferi*, & sequacium illius cogitationes poterit dispertit, & frustratus est, & quæ contra Deum machinati sunt, Dei brachium in illos penitus retorfit. Cogitabat *Satanas*, cum primum hominem ad peccatum impaluit, totum humanum genus in perpetuum fore evertendum, inde tamē ansam sumpsit Deus, ut docet Angelicus Doctor, ad hoc ut filium suum mitteret, factum ex muliere, factum sub lege, ut Pauli verbis utar. Cogitavit *Satanas* Christum turpi morte occidere, iuxta illud: *ille homicida erat à principio* in intentione, postea in executione, ut nomen, & famam eius non solum obscuraret, sed & penitus extingueret: sed tam longe absuit à scopo, ut per mortem turpissimam Crucis immortalē famā clarissimamque nomen Christus Dominus sibi comparauerit, Apostolo dicente: *Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Cogitavit tandem Dæmon per martyrium frequentem necem Christi religionem execrabilem reddere, & in dies illam minuere, tamen hoc eodem medio

amplius & amplius noua incrementa suscipere cœpit; quia dum terra Ecclesiæ grana illa mortificata suscipiebat, & illorum sanguine irrigabatur, fecundior fiebat, adeo ut incessanter noua germina quotidie pullularent, quibus Christiana religio nunquam crescere, & augeti cessauit, & cessat.

Illud tamen Christi victoriam aduersus Dæmones illustriorem reddit, quod sicut *Dauid*, ut gloriosior esset de gigante *Goliath* triumphus, non ferreis armis indutus, non hastam vibrans, non ensē euagians, sed baculo, & saxo illum expugnauit, ita Christus Dominus infirmis, & imbecilibus humanæ carnis armis diabolicas potestates debellauit. Solent quidem duces in prælio pugnaturi mortale corpus protegere, & ut indemnes in hostes irruere possint, probatissimis armis se communiunt, & contra tamen filius Dei factitauit, qui cum esset nature immortalis, & in palestram cum immanissimo hoste congressurus descenderet, armis mortalis ac passibilis carnis se induit, ut in ea inimicorum omnes impetus posset suscipere, & moriendo mortē ipsam, & eius pariter hostes superare. Id quod ego in ipso Dei filio multo potentius, ac admirabilius esse puo, quàm si ipse non moreretur. Sicut enim in tribus illis pueris longè admirabilius fuit, quod ingressi in caminum ignis per eum deambula-

Dan. 3.

Ione 2.

Hugo Villæ
in annotat.
elucidator.
super Mag.
D. Aug. sa-
per Psal. 130.
6855

D. Tho. 3. p.

1. d. 4.

1. d. 8.

Ad Phil. 2.

crucifixit, & crucifixo Christo redemptus est orbis terrarum. Ecce sanctus Diaboli Diabolo obfuit, nobis autem profuit: sciendo enim, quos tenebat, amisit. His similia scripsit

Leo Papa
ser. 10 de
passione Do-
mini.

Isid. 7.

Ruper. 1. 3.
de victor.
verbi Dei
cap. 3.

Coloss. 2.

Euthym. in
cap. 1. Luc.

Grat. inter-
pr. in c. 1.
Luc.

D. Aug. su-
per Magnif.
D. Bonau. in
c. 1. Luc.

Hugo annot.
super Magni.
Euse. Emiff.

Leo Papa in hæc verba: Clavi illi, qui ma-
nus Domini pedesque transfoderant, perpetuis
diabolum fixere vulneribus, & sanctorum pena
membrorum, inimicarum suis interfectio po-
testatum. Euenit Diabolo in morte Chri-
sti illud, quod olim impijssimo illi Aman
euenisse legimus, qui in eodem ipso pa-
tibulo, quod Mardocheo parauerat, sus-
pensus est. Parauit diabolus Crucem Chri-
sto, sed non ille, in quantum Deus, sed
Diabolus, in ipso patibulo transfixus est,
vt enim dixit Rupertus: Triumphantem ver-
bo, quod impassibilis Deus est, & sumpta car-
ne in immortalitatem, que ad breue tempus
passa est mortem, ipsum homicidam Deus vi-
uens in suo machinamento strangulauit. Be-
nè ergo de Christo dicit Apost. *Delens,*
quod aduersus nos erat, chirographum decreti,
quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de
medio, affigens illud cruci, & exspians prin-
cipatum, & potestates traduxit confidenter,
palam triumphans illos in semetipso: Ecce
impletum: dispersit superbos. vnde de Lu-
cifero, & eius consortibus diuini brachij
potentia triumphans in æternæ damna-
tionis baratrum eos detrudit, vbi imple-
tum fuit fecisse illos cadere à mente cordis
sui, hoc est, deturbauit eos ab elatis eorum
conceptibus, vanis, & futilibus cogita-
tionibus: relatiuum enim illud sui (vt
Euthymius explicuit) referri debet ad su-
perbos ipsos, ita vt superbi fuerint apud
se ipsos in cogitatione cordis sui elati;
quod Græcus interpres planè asseruit:
dum vertit: *disipans superbos cogitatione*
cordis eorum: non tamen propter hoc ab-
ijciendam puto expositionem D. Augu-
stini, D. Bonau. Hugonis Victorini, &
Eusebij Emiffeni, qui relatiuum sui non
ad superbos, sed ad Deum ipsum referunt,
qui mente cordis sui, hoc est, profundo suo
consilio dispersit superbos Dæmones, ita
super Magni. vt à bona Dei cogitatione, beneuolue
Euse. Emiff. eius corde, quo illis fauere studebat, ita

disipati sunt, & abiecti, vt eorum nolit
in suum bonum recordari amplius, coga-
turque semper contra illos indignari
propter ingenia eorum peccata.

Cæterum ad communem sensum i-
storum verborum: *dispersit superbos* acce-
dens quo vnanimi consensu fere omnes
Interpres intelligunt indiscriminatim
omnes tumore superbiæ inflatos, asse-
ro, quod cum sapiens dixerit: *non est sa-
pientia, non est prudentia, non est consilium*
contra Dominum, variis modis infinita Dei
sapientia, & prudentia dissipat, ac frustra-
tur eorum cogitationes, & comprehen-
dit sapientes in astutia sua: Primo qui-
dem vi, & iure belli; mens enim malig-
norum, & superborum est quasi arx, &
munitio malorum, inimicorumue con-
siliorum, & peruersarum cogitationum,
quibus superbia humana, ac terrena sa-
pientia aduersus Deum insolescunt, &
quasi firmissimis munitionibus contra
omnem externam potentiam se præma-
nitos existimant. Hos Deus obsidet, ex-
pugnat, capit, & apprehendit omnibus
humanæ industriæ machinis destructis
& dissipatis: Non enim est prudentia, vel
consilium contra Dominum. Dispergit igitur
Dominus munitissimos quosque super-
borum colles, inuadens eos bellico more
& destruens eorum mentes & cogitatio-
nes; Verbum enim hebræum, *Lacham,*
significat vi, & iure belli capere, à quo
verbo vires, aut arces capi dicuntur in
libris Num. Deut. & Reg. vnde in lib. Iu-
dith: *Sic fiant & isti Domine, qui confidunt*
in multitudine sua, & in curribus suis, & in
contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in
lanceis gloriantur; & nesciunt, quia in ipse
es Deus noster, qui conteris bella ab initio, eri-
ge brachium tuum, sicut ab initio. & ibidem,
Dominus nomen est tibi, erige brachium tuum,
sicut ab initio, & allide virtutem illorum in
virtute tua: Cadat virtus eorum in iracundia
tua. Solet autem Deus in hac bellica ex-
pugnatione inimicorum arma in illos
retorquere, & illos propriis armis pro-
sternere & expugnare. Et quemadmodum

tormentis æneis ab hoste captis, Dux
quisque fortissimus ad reliquas hostium
machinas expugnandas progreditur, sic
Deus superbiorum astutia & caliditate, &
eorum peruersis cogitationibus ad eorū
vires superandas & conatus expugnandos
vritur, quod est illustrissimum victo-
riæ genus. Hoc enim nomine dixit Da-
uid, Gladium illum, quo Goliath supera-
uit, similem non habuisse eò, quod ab ip-
so hoste detractus, hostem necauerit: &
Iudith inquit: *Fac Domine, ut gladio proprio
eius superbia amputetur.* Secundo, dispergit
Deus superbos, comprehendens illos,
quasi iudex in fragranti (vt dicunt) deli-
cto, iuxta illud Iosue: *Sors inuenit Achā:*
Hebraicè: *Deprehensus est Achā:* Græcè:
Ostensus est, hoc est, manifestatus est. Nec
sape aliter Deus superbos & astutos de-
prehendit, nisi abscondita illorum consi-
lia, & cogitationes occultas, ante oculos
omnium obijciendo. Quare per sapien-
tem impij conueruntur: *Factus est nobis
in iraductionem cogitationum nostrarum, &c.
tamquam nugaces æstimati sumus ab illo.*
Tertio dispergit Deus superbos quasi
reos, permittens illos captiuos, detentos,
& apprehensos in vinculis, & laqueis su-
orum peccatorum, vt Salomon docuit,
dicens: *Iniquitates sue capiunt impiū,* &
fumbus peccatorum suorum constringitur:
vbi D. Hieronymus ait: *Qui fumbus pec-
catorum suorum constringuntur; cum incessa-
bili augmento sue prauitatis inereunt. Qui
enim suam facit, torquedo semper, & invol-
uendo filis fila adauget. Talis est fortitudo o-
perum malorum, tales libri Hereticorum, in
quibus praua prauis neccentes, non aliud scri-
bendo, quàm quo se artius obligent, agunt.
hæc ille. Atque huc faciunt verba illa
Ecclesiastici: *Sicut enim erant præcordia
færentium, & sicut perdix inducitur in ca-
neam, & vt caprea in laqueum; sic & cor su-
perborum.* Dispergit igitur Deus peccato-
res apprehendens illos, & constringens
in sua ipsorum astutia, ac propriis dolis
tamquam vinculis, summisque difficul-
tatibus eos illaqueans, ynde se extricare*

non facile queant; quia potius in vora-
cissimas æterni ignis flammis misere in-
cidant. Quarto apprehenditur superbus
in astutia, metaphora deducta à venato-
ribus, qui retia ex ingenio, seu industria
conficiunt ad aues, & feras illaqueandas;
sic dicit Isaias: *Et erit qui fugerit à voce for-
midinis, cadet in foueam, & qui se explicauit
de fouea, tenebitur laqueo:* vbi Hierony-
mus exponens hanc sententiam ait: *Cum-
que se putauerint fugisse, ex alio incidentes in
aliud, & quocumque se verterint, impenden-
tem iram Domini non euadent.* Et Ieremias
similiter ait: *Quia inuenti sunt in populo meo
impij insidiantes, quasi aucupes, laqueos,
& pedicæ, ad capiendos viros. sicut decipula
plena canibus, sic domus eorum plene dolo.*
vbi idem Hieronymus ait: *Quodque uos
diximus, insidiantes, quasi aucupes, in LXX.
non habetur: Aquila, & Gymmachus tran-
stulerunt: quasi rete aucupis, quia etiam qui
bonus inter eos videtur, & rectus, instar au-
cupis tendit insidias, dum inuicem se venan-
tur ad mortem, & aliorum damnis, atque dis-
pendiis, suas complent domos, vt impleatur
Philosophorum illa sententia: *Omnis diues,
aut iniquus, aut heres iniqui.* Idem innuit
Dauid: *Verruntamen propter dolos, seu iuxta
dolos: vel (vt Euthymius explicat) ob eo-
rum dolos, posuisti, seu parasti eis mala, seu
laqueos: Deiecisti eos, dum alleuarentur, seu
vt Euthymius legit, eleuarentur, hoc est,
iuxta suos ipsorum dolos, fraudes, astu-
tias, laqueos illis paras, & in ipsis suis
fraudibus, tamquam in margine foueæ
construitos, facile eos deijcis præcipites,
inciduntque in foueam, quam alijs per-
dolum, & fraudem parauerant. Et hi, qui
maxime oculati videntur, non vident la-
queos, nec foueam, in quam incauti con-
ijciunt pedes. In his verò laqueis non de-
est etiam suus cibus, & illecebra, quibus
sicut auiculæ inescantur, videlicet, spes
lucris, honoris, & voluptatis. sicut scrip-
tum est apud Sapientem: *Creature Dei in o-
dium factæ sunt, & in tentationem animabus
hominum, & in mustipulam pedibus insipien-
tium.* Idem etiam Euthymius super Euthymia.**

verba eiusdem Psalmi: *Deiecisti eos, dum eleuarentur, cum in altum iam eleuati essent, diuini quoque omni felicitatis genere sublimati, tu eos rursus confregisti.* Quinto dispertit Deus superbos, potenti sua manu illos comprehendens, quantumuis alioquin longissime per superbas suas cogitationes à Deo se sequestrauerint, & fugerint, iuxta illud Psalmi. *Si assumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua: vbi Euthymius per pennas potentiam illam mentis intelligit, qua humanus intellectus mouetur: Si alius* (inquit) *intellectus mei in abyssum maris persenero, eo consilio, ut illic saltem possum à te abscondi, potentia tua nihilominus illuc etiam me deducet, & rursus detinebit me, hoc est, neque illuc etiam sine tua potentia accedam, quin immo illo prohibet me, illac iter concedet, atque illic etiam me detinebit, ita ut illuc euadere non valeam.* Sexto, & vltimo, Deus dissipat cogitationes superbiorum, reprehendendo illos, & arguendo: dum enim Deus conuincit illos errare, & manifestat suis dolis deceptos fuisse, arguit, reprehendit, & dissipat illorum mentes, & consilia, ut faciat in extrema iniquorum damnatione: vnde Salomon dixit: *In impiorum cogitationibus interrogatio erit; sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.* quod Paulus aliis verbis significauit: *Comprehendam sapientes in astutia eorum: vbi Ambrosius, Theophilactus, & Olimpiodorus legunt: Reprehendam sapientes, seu arguam, quo etiam modo legit Cyprilianus, facit ad idem illud Davidis: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt: notitia scilicet reprobationis, & condemnationis: & illud: Increpasti superbos: maledicti, qui declinant à mandatis tuis, vbi aduerte, Deum tripliciter increpare peccantes, potenter, prudenter, & clementer; potenter increpat peccantes ex industria, prudenter, peccantes ex ignorantia, clementer, peccantes ex fragilitate, tanta est Dei bonitas, &*

clementia, cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

In eadem verba: *Dispersit superbo mente cordis sui: proponuntur tremendi modi, ex sacris literis depropti, quibus Deus animam impij in hoc saeculo disperdit.*

Vibus modis Deus animam impij dispergat, Isaias capit. vltima similitudinum varietate ad viuum describit: *Ue, inquit, geni peccatrici, populo graui iniquitate, semine nequam, filijs sceleratis: Dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum super quo percussam vos vltra, addentes per euaricationem: Omne caput languidum, & omne cor marens. A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas; vulnus, & liuor, & plaga: unguens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque sota oleo. Terra vestra deserta, Ciuitates vestrae succense igni: regionem vestram coram vobis alieni denorant, & desolabitur, sicut in vestitate hostili. Et derelinquetur filia Sion, ut vmbra calum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, qua vastatur, haec ibi. In quibus verbis septem rebus gens peccatrix, & populus iniquitate grauis, & semen nequam, & filij scelerati apposite comparantur. Quod etiam ex comment. D. Hieron. in Isaiam aperte colligitur. Primum ergo peccatrix anima à Deo derelicta comparatur infirmo, vlcibus pleno, atque in singulis corporis partibus insanabili fere morbo confecto. Porro peccatum est quoddam corpus, ut dixit Paulus: *Fi* *struatur corpus peccati: Describamus nos huius corporis membra, & liquido constabit, omnes eius partes infectas, languidas, & vlcibus plenas esse. Est sane Intel-**

Psal. 138.

Euthym. super Psal. 138.

Sap. 1.

1. Cor. 2.

D. Cypr. li. 7.

testimoniorum

ad quoniam

Psal. 93.

Psal. 118.

Rom. 6.

Intellectus huius corporis, quod est peccatum, Cæcitas; Voluntas verò, cupiditas, & inclinatio ad malum; Memoria, obliuio Dei, & beneficiorum eius: Oculi adulteria, Os & Aures blasphemiarum, & maledicentiarum: Nasus, affectus ad libidinosos, & sensuales odores: Venter, ingluuius, commestationes, & ebrietates: Tactus, mollities, & delectatio in actibus, venereis: Brachia, inimicitiarum, & rixarum; Manus, & Dignitas, furta, & rapinarum: Coxæ, & femora fornicationis adulteriarum, & alia huiusmodi opera: Genua, inconstantia, & debilitas in bene operando: Crura, iniqua, & iniustæ actiones: Pedes, gressus præui, & impudici. Atque ita à planta pedis vsque ad verticem non est in hoc corpore, quod describimus, sanitatis vestigium aliquod. E contrario animæ iustæ omnia membra, partes, seu ossa (sic potentia animæ in scripturis appellantur) integra, firma, ac virtutibus roborata esse dignoscuntur. Eius intellectus est veritas; Voluntas bonitas; Memoria, Dei recordatio, & beneficiorum eius memoria; Oculi, Dei cognitio; Aures, fides; Nares, spes cælestium; Gustus, desiderium rerum supernaturalium; Tactus, exercitatio sensuum in rebus spiritualibus: Brachia, cōcordia, & charitas erga proximos; Manus, iustitia commutatiua, & distributiua: Femora, temperantia, & castitas: Genua, robur, & potentia in bene operando: Tibiæ, promptitudo ad bona opera exequenda: Pedes, pacifici, & virtuosæ affectus. Et quemadmodum Deus custodit hæc omnia iustorum ossa, ita vt nec vili ex illis conteratur: sic ex aduerso omnia impiorum ossa disperdit, frangit, comminuit: Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur: & illud: Custodit Dominus omnes diligentes se, & omnes peccatores disperdet. vbi Euthymius ait: Custodit Dominus omnes diligentes, scilicet eum ex toto corde; custodit autem ab his omnibus, à quibus custodire decet: Et omnes peccatores disperdet: eos scilicet, qui immedicabili morbo laborant: disperdet autem eos, seu extermina-

bit eos à populo suo. Ad hanc autem similitudinem amplificandam perbelle ea faciunt, quæ Hieronymus scribit in Commentario super Isaiam de peccatis populi Iudaici, quæ per metaphoram, & piam translationem ad animam iniquam transferri possunt. Secunda similitudo animæ iniustæ est *Terræ desertæ*. Audi Hieronymum: Possumus, inquit, hæc tropologicè de peccatoribus accipere, qui de sanctitate pristina corruunt, postquam contrariis fuerint traditi potestatibus, quod omnia eorum bona veniant ad desertum, & prioris iustitiæ Deum non recorderetur. hæc ille: sicut autem desertum (vt notat Rupertus lib. 1. in Genes.) est locus, vbi non est hominum habitatio, sed ferarum, sic anima, quæ tota à peccatis, & dæmonibus occupatur, omnibus diuinis auxiliis efficacibus destituta, atque Angelicis persuasionibus resistens, *desertum* dicitur. Et quemadmodum deserti montes dicuntur partes ad vtrumque polum inhabitabiles propter frigus, & zonæ torridam; sic anima charitate destituta, & ardore concupiscentiarum effervescens, rectè deserto cōparatur. De qua irrisorie Sophon. 2. dixit. *Hæc est ciuitas gloriosa, habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius. Quomodo facta est in desertum cubile bestię & Omnis qui transit per eam sibilabit, & mouebit manum suam.* Quæ verba appositè animæ superbæ ruinam, & desolationem declarant, & Angelorum irrisionem, & sibilum in animam, quæ cum in Dei iustitia gloriosa exultaret, & læta esset ob spiritualium diuitiarum copiam, miserrime ob suam arrogantiam, & propriorum meritorum confidentiam, in desertum, ac vastam solitudinem incidit, & cubile bestiarum effecta est. Quo etiam nomine anima à Deo recedens vuluæ sterili, atque vberibus arētibus assimilatur ab Osea: *Da eis vuluam sine liberis, & vbera arenaria.* Tertio comparatur anima à Deo derelicta, vbi igne succensæ. Est sane hoc supplicium grauissimum, ac summopere humanis oculis horribile, ac sauum: facies. n. eius regionis, quæ

Rupertus.

Sophon. 2.

Osea 9.

Gen. 19.

quæ incendio vastatur, ad eò deformata, & foetata, & aspicientibus horrenda redditur, ut nihil supra excogitari possit. Abraham (ut refert Moyses) dum procul conspiceret Sodomam, & Gomortham, & vniuersam terram, super quam Deus pluit sulphur, & ignem tempore Loth, quasi fornacis fumum. Atque hodie (ut his verbis scribit Bochartus) Mare mortuum semper est fumans, & tenebrosus, sicut os inferni, sicut oculis meis vidi, ob terram vaporem inde fumantem; Vallis dicta quondam, illustis, à termino huius maris, secus desertum Pharaon, vsque supra Tericho, per mediam diem ferè sterilis, & inutilis reddita est, ita ut ne germen quidem producat in sui latitudine, quæ alicubi quinque Leucarum est, alibi sex, præterquam in xtra Tericho, ubi canamella, & hori, & viridaria sunt, irrigante fonte Elisæi. Tanta ergo calamitas ei regioni accidit in execrationem peccati Sodomorum, quod Deus tot sæculis vlciscitur, ut etiam regio ipsa penas luere perpetuo videatur. A dextris insuper, & à sinistris montes steriles sunt, & aridi, vel barbare habitaciones per multas, & longa terrarum stadia, quatenus scilicet existialis ille vapor, impellente vento, pertingere potest. hæc Bochartus. Sic etiam Strabo, Solinus, & Tacitus illam perniciosam eadem, & eius terræ fæluginem, & incunctitatem describunt; licet hi incendiū illud è celo venisse tradant, ille verò è terra, quod tamen falsum est. Lege Solinum cap. 37. Cornelium Tacitum lib. 5. histor. Strabonem li. 17. Sacra autem eloquia veris eandem describunt his verbis: *Videntes plagas terre illius, & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus, sulphure, & salis ardore combuens, ita ut ultra non feratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum subuersionis Sodomæ, & Gomorrhæ, Adamæ, & Sehoim, quas subuertit Dominus in ira, & in furore suo hæc ibi. Pari ratione Deus interdum animam, aliàs virtutibus præditam ob eius culpam, & occulta aliqua peccata derelinquere solet, ut omnino sterilis, & infructifera in progressu*

Bochart. 1.
p. c. 7. n. 38.Strabo.
Solinus.
Tacitus.

Deut. 29.

virtutum reddatur, iuxta illud Psal. Ter. Psal. 106. ram fructiferam in falsitatem, à malitia inhabitantium in ea. Pulchre autem D. Greg. lib. 14. moralium, hoc animæ carnale incendium cum grauissimis foetoribus admixtum, & præsertim sulphureis exhalationibus peccato conuenientissimis his verbis declarat: *Quid est aliud sulphur, nisi fomentum ignis? Verum tamen sic ignem ut trit, ut foetorem grauissimum exhalet. Rede igitur in sulphure peccatum carnis accipitur, quod dum peruersis cogitationibus, quasi quibusdam foetoribus, mentem replet, æterna ei incendia præparat. Et dum foetoris sui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat. Quod enim per sulphur foetor carnis signetur, ipsa sacri eloquii testatur historia, quæ contra Sodomam pluisse sulphur, & ignem Dominum narrat: qui cum carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate vltionis, notauit maculam criminis: sulphur quippe foetorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis foetore asserant, dignum sunt, ut simul igne, ac sulphure periret, quatenus ex iusta pena discerent, quid ex inuiso desiderio fecissent. hæc S. Gregor. Hinc pessimum, & putridum animarum foetorem, Salomon in Prover. innuit dicens: *Memoria enim iusti cum laudibus, & nomen Pro. 10. impiorum putrescet. Porro ciuitates illæ incendio succensæ quinque in scripturis esse leguntur, ut ex variis locis scripturæ cognoscitur: at animæ à Deo sic percussæ (proh dolor) hunc numerum copiosissime excedunt; & quemadmodum regio incendio illo exusta, & vastata, varijs nominibus obscuris, atq; amantissimis appellatur in sacra Scriptura, dicitur enim Mare campestre; Mare salis, vel salissimum; Mare mortuum; Mare solitudinis; Stagnum salsum, in quo nullus piscis nascitur, ut Arist. lib. 2. Meteor. & Plinius lib. 5. cap. 16. sic anima igne punitionis à Deo percussa, arida falsa, mortua, infrugifera, ac à Deo derelicta iure optimo nominatur.*
Quarto assimilatur anima à Deo derelicta Cineri, quæ ab hostib. diruitur: *Beatus dicit**

D. Greg. l.
19. cap. 6.
10.

Pro. 10.

Hier.
per 1.Psal.
106.

Psal. 173.

Euthym. in
Psal. 143.

Psal. 143.

Hieronym. in
Psal. 143.Psal. 73.
Euthym. sup.

dixit David *populum illum*, apud quem non est ruina maceriae, neque transitus, neque clamor in plateis eorum: ita ex aduerso infelix populus ille censendus est, in quo ruina maceriae, & transitus, & clamor est in plateis eorum: vbi Euthymius sic ait: Non tamen eorum segetes, & campi florent, & vineae: sed stabiles etiam sunt eorum maceriae. 3 per maceriem etiam, seu, ut graecus ait, per seipem, ciuitatis mania accipiuntur, aut priuati muri domus; Horum, inquit, igitur nihil decidit: sed neque excursiones, aut clamores in eorum sunt verbibus: vel (iuxta alium Interpretem) in suburbis eorum; vbi enim tumultuatio est, aut perturbatio ex bello, illic etiam excursiones hostium sunt. haec ille. Vbi vides in vastatione hostili, nec segetes, nec campos, nec vineas florere, nec moenia, vel muros subsistere, sed omnia ruinis, tumultuationibus, perturbationibus, & hostium excursionibus subiacere. Singulae hae strages, & omnes simul peccatrici animae accidunt: in illa non vident bonarum operationum segetes, sed vitiorum gemina multa pullulant, in illa virtutum muri dissipati sunt, in illa tandem omnia supernaturalia dona hostili Deo non nisi gladio deuastata reperiuntur. Postremo comparatur huiusmodi anima *Tugurio in cucurbitis*; in loco enim, vbi cucurbitae crescunt, tugurium pro custodia habitatione haberi solet: hoc ab omnibus similiter despicitur, recedente custode, cucumeribus iam collectis: super quem locum Hieronymus sic scribit: *iuxta anagogen vineae Dei, & pomorum paradysus anima nostra appellari potest, cui si mens praefuerit, habet custodem mentis Deum: si autem vitia nos, quasi quaedam bestiae, fuerint depraedata, relinquentur a custode Deo, & omnia nostra redigentur ad solitudinem.* haec ille. Quod etiam a Dauide vaticinatum est sub typo Ierusalem deuastatae: *Posuerunt Ierusalem, in pomorum custodiam.* sic Euthymius legit, qui etiam scribit per pomorum custodiam tugurium quodpiam intelligi, in quo pomorum matij custos maturescens solet fructus a fauibus obiciuare, & custo-

dire. Posuerunt etenim ipsam Ierusalem, veluti ruinam quandam, & rudus, ciuitatis tantum figuram habeat, exteriori quadam specie, & non re ipsa, ad modum quidem tugurij, quod a longe domus speciem praefert, tamen verè domus non est, sed casula quaedam ex paucis quibusdam lapidibus tumultuario opere constructa.

Ceterum ad illustrandum praesens argumentum has omnes metaphoras longè superat ea, quae a morte corporali sumitur, iuxta illud Salomonis: *Homo per Sap. 10. melitiam occidit animam suam:* ad quod Susanna senibus illam sollicitantibus inquit, *Si hoc egero, mors mihi est,* imò ad idè Dan. 15. respiciens Christus Dominus de filio prodigo, peccatoris typum gerente, dixit: *Frater tuus mortuus erat, & reuixit.* Ut melius tamen mortis metaphorae energia, ad praesens argumentum locupletandum innotescat, suppono cum D Paulo, in quolibet nostrum duos homines inueniri, interiore scilicet, & exteriori: *Li- 2. Cor. 4. cet is, qui foris est, nosse homo corrumpatur, tamen qui intus est, renouatur de die in diem.* Adumbrati fuere per Iacob, & Esau in Gen. 24. ventre matris rixantes: sicut autè in quoque nostrum duplex est homo, ita, & duplex reperitur vita, duplexque succedere potest mors: vita vna est corporalis, animantium vitae similis, alia spiritualis, angelicae vitae aemulatrix: illius principium vitae, anima; huius vero, Deus ipse est, vnde clarè liquet recessum Dei ab anima tanto maiorem fore calamitatem reputandam, quam recessum animae a corpore, quanto excellentius bonum est Deus, quam anima. hinc Deus per Oseam dixit: *Vae eis, cum recessero ab eis: hunc recessum, tanquam formidandam poenam minatus est ipse Deus populo suo: Erudite Ierem. 6. Ierusalem, ne forte recedat anima à te, & ponam te terram desertam, inuiam, & inhabitabilem.* Peccatum quidem imitatur mortem ipsam, nam sicut haec etiam Cræsos, Alexandros, & potentissimos Caesares depauperat, & omnibus bonis spoliatur, ita peccatum lethale animam deflorat, omnia

Isai. 1.

2. ad. 1. 1.

fere bona adimit, & in maximā inopiam & egestatem reducit: *Cum fueritis, velut quercus defluentibus folijs, & velut horius absque aqua.* Adumbrat egregiè hanc stragem, & lacrymandam iacturam sacrilega illa templi deprædatio, quam impius Antiochus patravit: ingressus est hic templum Domini, & abstulit candelabrum, mensam propositionis, argentum, & aurum, vasa omnia sacra, nec non & coronas, & ornamentum templi; non secus accidit animæ, quæ templum erat Dei, cum primum enim peccatum in illam ingreditur, aufert candelabrum lucens propriæ cognitionis, tollit aurum charitatis, prædatur vasa, hoc est, lacrymas deuotionis ab oculis fluentes, tollit de medio mensam propositionis, hoc est, sacra Eucharistiæ panem, quo vescendi indignam se reddit anima, ac tandem (quod maximè deplorandum est) aufert coronas, hoc est, merita, non solum quia dum adest peccatum, prohibet meritoria opera fieri, sed quia præterita omnia merita totius antea vitæ, vnicum etiam solum peccatum mortale non solum exterius, sed omnino iaterius, ac pure mentale penitus destruit, atque deuasat. Hoc tam ingens damnum, ac tanti momèti detrimentum, summa vigilantia euitare fatagens Iob dixit verba illa consideratione dignissima: *cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea:* mirabilis sanè est copulatio illa omnium dierum vitæ suæ, cum momento illò, & tunc temporis; qui enim fieri poterat, ut militaret in vno momento per omnes dies vitæ suæ: *cunctis diebus, quibus nunc milito?* Maximè quia cum illud, nunc erat præsens, iam præteriti dies elapsi fuerant, & cum aderat vltima pugna, iam alia transferant, quomodo ergo in illo nunc poterat militare, & pugnare omnes pugnas præsentis, & præteritas, quæ iam sepe in obliuione erant? iudicabat sanè sapientissimus Iob, quod in quocumque instanti, tentatione instigante, vim sibi inferens ei non succumbebat, non solum

Iob. 14.

Iob ubi supra.

pugnabat ad præsentem hostem vincendum, sed ad conseruanda etiam omnia antea vitæ suæ merita, quæ per vnicum peccatum lethale penitus corruere nouerat; & ad id significandum scire, & compendiose dixit: *Cunctis diebus, quibus nunc milito, cunctos vitæ suæ dies præteritos cum præfenti nunc coniungens.* Ac tandem sicut mors corporalis, seu recessus animæ à corpore, insensibile illud reddit, ita non semel accidit (quæ humana peccatoris miseria est) ut illum peccata diuinæ vocationi, ac sanctis inspirationibus insensibilem reddant, Ieremia dicente: *Confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt:* Eoque vsque creuit eorum insensibilitas, ut non vereantur dicere: *Absque peccato, innocens ego sum, propterea auertatur furor tuus à me.* sed respondit ei Dominus: *Ecce ego iudicio contendam tibi, tecum, eo quod dixeris, non peccavi.* Satius igitur est animè peccatrici, cum summo animi dolore, ac profunda humilitate, & submissione, cum Dauid flente dicere: *peccavi, ut quod ille audiuit, ipsa etiam audiat: Dominus quoque transfudit peccatum tuum:* Cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXV.

Exponuntur verba illa: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles: vbi de regnorum inconstantia, & volubilitate, ne non de humilium exaltatione breuiter differatur.*

ATRIQUI Patres, & grauissimi alij Expositores in huius loci interpretatione in varias abièrunt sententiis. Eusebius Emisenus homiliae sextæ ante Natiuitatem Domini, Cyrillus, Nicolaus de Lyra, Cyrillus, Episcopus Iacob, de Christopolitanus, & alij per hos potentes, Valentinus Iudæos

Judæos intelligunt, qui valde potentes fuerunt, Lege, & Prophetis præmuniti. Alij, quos sequitur, & refert Cardinalis Toletus, super cap. i. Lucæ, ad exempla Iudæorum superiorum temporum Virginē alluisse putant; vt ad Saulem, quem Deus de regio solio deturbauit, & ad Dauidem, quem ad regnum euexit, vt i. Regum 16. Constat item in sacris libris multos populos, nationes, principes, & Reges Deum debellasse, & regnis spoliasse, & Iudæos introduxisse, & in eorum sedibus illos collocasse, vt ex libro Iosue satis constat, qui totus in his rebus enarrandis versatur. De hac depositione potentium, & humilium exaltatione est illud Deuteronom. 7. *Cum deleuerit gentes multas coram te, Hethæum, Gergezeum, & Amorhæum, Chananeum, & Pherezæum, & Hæuæum, & Jebuseum, septem gentes multo maioris numeri, quam tu es, & robustiores, &c.* Et illud Psalmi 34. *Percussit reges magnos, & occidit reges fortes, Seon regem Amorhæorum, & Og regem Basan, & dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel seruo suo: Quia in humilitate nostra memor suu nobis.* Alij, vt Cyrillus, & Græcus auctor apud Diuum Thomam super cap. i. Lucæ, per potentes, Dæmones intelligunt, qui ante Christi aduentum in mundo regnabant, per humiles verò omnes, qui ab iisdem Dæmonibus vexabantur: Magna, inquit Cyrillus, sapiebant Dæmones, & Diabolus, Gentium sapientes, Pharisei, & Scribæ; hos tamen deposuit, & exiit que humiliantes se sub potenti manu Dei, dans illis virtutem calcandi serpentes, & scorpiones, omnemque potestatem inimici. Alij, vt Diuus Augustinus, & Hugo Victorinus, vterque super Magnificat, & Theophylactus in caput primum Lucæ, tam Dæmones, quàm Iudæos per hos potentes significari autumant. Alij verò, vt Albertus, Tyrannos, eos qui opprimunt iustos intelligunt, de quibus dicitur Sapient. 2. *Sit fortitudo nostra Lex iniustitia. Quod enim infirmum est, inuile inuenitur: & isti sunt, qui propriè vocantur tyranni: Vera enim potestas illa dici-*

tur, quæ circūscripta est limitibus iusti, & æqui, sicut dicitur ad Rom. 13. *Non est potestas, nisi à Deo; Quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt.* Hi ergo qui in tyrannide potentiam suã exercent, abusiue certe potentes vocantur, cū potentia ad libitum, non ad rationē vtantur, de his Isaias ait: *Vae, qui potentes. Isai. 57. Effusis ad bibendum, ad ebrietatem sectandam, vsq; ad vesperam, vt vinu astuetis.* Hos igitur potentes deponit Dominus, Iob. 12. *Effudit oppressorē super principes, & eos qui oppressi sunt, liberat.* Alij deniq; vt Beda per Beda sup. c. 1. Lucæ, & Græcus Auctor in Carena apud D. Thomam, intelligunt eosdē superbos, qui postea facti sunt humiles, ita vt qui propter superbiam erant depositi, postea per humilitatem fuerint exaltati: *Quamuis etiam, inquit Beda, ita rectè possit intelligi, quod nonnunquam illi ipsi, qui merito suæ exaltationis à Domino fuerant eiectioni, denuò miserante illis ad humilitatis gratiam redeant, ita vt merito deuotæ humilitatis erigantur ad gloriam.* Euthymius, quem sequitur Maldonatus, exiimat, B. Virginem in hoc Cantico imitatā fuisse Annam Samuelis matrem, quæ dicebat: *Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat.* Itaque censet, quod etiam Beda dixit, nullum ibi præteritum, aut futurum exemplum notari not significari, sed quid Deus facere possit, aut soleat. Est autem mos scripturæ inter laudes diuinās enumerare, quod regna transferat, & nonnullos de folio deiciat, & alios ad dignitatis culmen euehat. sic enim Daniel ait: *Et ipse mutat tempora, & etates, transfert regna, atque constituit: & Psalm. 106. Effusa est contentio super principes, & errare fecit eos in inuicem, & non in via.* Et Iob. 2. *Balsheum regum dissoluit, & præcingit fune reges eorum.* Et i. Reg. 2. *Suscit at de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solum gloria teneat.* Inter autem has omnes expositiones hæc nobis magis arridet, ita vt Virgo abstracta à Iudæis, atque Gentilibus, Dei omnipotentiam maximè commendat, laudans illam in eo, quod regna destruat, &

ex vna gente in aliam propter iniquitatem venire faciat: sic à Chanaanais regnū trāstulit ad Iudæos; à Saule ad Dauidem; à Salomone ad Ieroboam: scriptum est enim Ecclesiast. 10. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. Hoc eodem sensu etiam Dauid Psal. 112. dixit: Suscitans à terra inopem, & de stercore erigēs pauperem: vbi Euthymius: Laudat, inquit, atque admiratur Prophetam Dei potentiam, qui de facili immutat quodcumque vult: Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui: hoc est, prouehit illum ad imperium, ad quod collocari solet & potest. vnde & subdit: Potiorem potentiam Dei admiratur, qui non ipsas tantum res immutare possit, sed ipsam etiam rerum naturam: vnde ait: Qui habitare facit sterilem in domo, matrem de filio letantem, quemadmodum sepe numero efficit. hæc ille. Ad hanc rem, præclaram illam Philonis sententiam de volubilitate, atque instabilitate regnorum huius mundi neuiquam hoc loco præmittam, quæ multiplici in libro, cuius est titulus. *Quod Deus sit immutabilis.* ait enim: An putas, rem vllam mortalem vere esse, & non tanquam in suggestu quodam ab inani, & incerta opinione sustineri, non aliter, quam somniorum ludum? Quod si non libet singulorum fortunæ perquirere, vide regionum integrarum & gentium mutationes. Floruit quondam Græcia; sed Macedones potentiam ei abstulerunt. Postea Macedonia præualuit opibus; sed diuisa in plures portiones sic debilitata est, vt tandem omnino interiret. Ante Macedonum imperium inclita fuerat Persarum felicitas; sed vna dies tam ingenti regno finem attulit; & nunc Persæ, pænes quos paulo ante fuerat imperium, sunt Parthorum provincia. Fuit Ægypti olim per ampla & magnifica potentia; sed nubes in modum præterijt eius felicitas. Quid Æthiopes? Quid Carthago in Africa? Quid Pontici Reges? Quid Europa, Asiaque? vt compendio dicam, totiusque orbis habitabilis? nonne more nauis susque deque iactat & marinis fluctibus, nunc secundis ventis, nunc

aduersis ventis? Nam verbum diuinum choreas in orbem ducit, quod vulgus hominum Fortunam nominat, & omnes gentes circumlustrans, nunc hic, nunc illis imperia, vel tribuit, vel adimat. Nihil igitur est humanis rebus præter vmbriam, aut anxi; leuissimam sue mora præteruolantem: eunt enim omnia vltro citroque tanquam aëstria. Nam vt marini aestus, nunc cum magno impetu, sonituque accedunt, & longè lateque per littora dissundantur vndis stagnantibus; nunc resiliunt retro, nec solum terram, sed maris etiam partem aqua nudatam in similitudinem conuinentis redigunt: simile quiddam accidit, quando fortuna postquam populosam aliquam gentem inundauit magni felicitatibus, fluxu auerso, ne quædam quidem finit reliquam, deletis etiam pristina opulentia vestigijs. hæc tenus ex Philone. Apta sanè sine similitudine idipsū, quod dixerat Salomon: *Ludæus in orbem terrarum.* Philo illis verbis expressit: *Verbum diuinum choreas in orbem ducit.* Quamuis enim ex Hebræo nonnulli sic transferant, locū illum explanantes, tamen eundem affirmant illum hunc sensum facere: *Ludum faciens de orbem terrarum:* idque duplici de causa: Tum quia orbis terrarum similis est ludo pilæ, quæ ab vno ad alium transmittitur secundum quandam reuolutionem: regna enim, & imperia transfert Deus de gente in gentem: vnde Diogenes Laërtius in vita Æsopi philosophi refert, quod quadam die interrogatus quid faceret in cælis Iuppiter, respondit: *Exultat humilia, & fortia quæ hæc deprimunt.* Tum etiā, quia instat ludi parum mundi pompa durabit, iuxta illud Osæ: *Transire fecit Sarraria Regem suum, quasi spumam super faciem aque:* vbi Hieronymus ait: *Sicut D. Hieron. spuma, quæ super aquam est, cito dissoluitur, sic regnum decem tribuū velociter finietur.* Omnes enim reges, ac principes elegantissimi similitudine spumæ, seu potius bullæ, quæ super aquam excitantur, & natant, comparantur. Sicut enim bullæ in aquis emergentes, & in earum summitatibus natantes (vt ait D. Hieronymus, in cap. 10. Osæ) quod magis intumescunt, eò celerius euascent, nec

nescunt, ita reges quò magis superbiunt & potentiores euadunt, eo ferè celerius ruunt. Et quemadmodum maior bullarum tumor citissimè earum exitum demonstrat, sic regna, potentia & magnitudine breuitempore dilatata, celerius deficiunt. Præterea sicut bullæ in aquis, aliæ aliis subinde succedunt, eundem tamen omnes exitum tandem habent: ita reges sibi inuicem in potestate succedunt, sed omnes tandem sicut bullæ, seu spumæ, breuissimo temporis spatio euanescent. Neque id solum cuenit ob humanæ vitæ breuitatem, quæ nocturnis excubiis celeriter desinentibus à Dauide rectè comparatur, verùm etiam ob terrenorum regnorum conditionem, quæ mutabilitati subiecta sunt, vel (vt verius dicam) ob secretiora Dei iudicia, quibus regna trãferèdo, & in reges diuersos homines successiue eligendo, quasi choreas in orbe ducit, & modo huic & modo illi imperia aut confert, aut aufert, donat vel adimit. Quocirca huiusmodi regnorum & regum mutatio rectè per verbum *transire*, Oseas describit: *Sicut mane transit, pertransit rex Israel.* Mane autem vocat (vt ait Hieronymus) ortum auroræ inter Solis, noctisque viciniam, vt celeritè terrena regna defluere, & dilabi significaret.

Illud tamen obseruandum est, quod cum B. Virgo ait: *Deposuit potentes*: notanter addens *de sede*, effusam Dei dispersionem, ac depositionem vsque ad radicem eleganter describit; dum reges, ac potentes à proprio eorum solio, ac throno deturbandos, eticiendos, ac deponendos canit. Quis potentior & superbior Pharaone, qui iubente Deo, vt dimitteret populum suum, quântum potuit diuinæ voluntati obstitit, & ex diuina virtute populo ab eius captiuitate egrediente, copiosissimo exercitu illum persequutus est, vt illum, vel interficeret, vel ad pristinam reduceret seruitutem persequar, & comprehendam, euaginato gladio meo, interficiet eos manus mea? tamen vt cecinit Moyses:

Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: non solum regno, sed & vita illum priuauit. Daniel etiã ait: *Arborem, quam vidisti sublimem, atq; robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram, & rami eius palcherrimi, & fructus eius nimis, & esca omnium in eas, subter eam habitantes bestie agri, & in ramis eius commorantes aues cæli: tu es Rex, qui magnificatus es, & inuadisti, & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cælum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ. Quod autem vidit Rex, vigilem & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, atramen germen radicem eius in terra dimitte, & vinciatu ferro, & ere, in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutantur super eum. Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super Dominum meum regem: Eijcient te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua, & sanum, vt bos comedes, & rore cæli insunderis. hæc Daniel. Vbi vides Regnum, ac Regem à folio, & sede eradicari, & iuxta radicem succidi, quæ grauissima atq; acetbilissima censetur potentium pœna. Quod aut aliquando ex Dei benignitate radices omninò non euellantur, id ad summam Dei clementiam spectat, qui semper homini in hac vita quædam relinquit semina ad pœnitendum. Deinde regem Saulem propter superbiam & inobedienciã suam à sede regni sui deturbatum fuisse nemo ignorat, cum in lib. Paralip. legamus: *Mortuus est Saul propter iniquitates suas eo, quod præuaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed insuper etiam Pythonsam consuluerit, nec sperauerit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad David filium Isai.* Insuper etiam in sede illius sedere fecit Dauidem, in quem transtulit regnum eius. Salomonem etiam, potentissimum regem Deus de sede maiestatis deturbauit nõ in se, sed in filio suo Ieroboam, cui Dominus vnã tantum Tribum præter suam (sicut Glossa interlinearis ibi adnotauit)*

Daniel. 4.

1. Paral. 10.

T t t

d e r e

3. Reg. 11.

dereliquit, & reliquas decem abstulit, super eaq; Ieroboam, Salomonis seruum, regem constituit, vt & Dominus ipsi Salomoni prædixerat in hæc verba: *quia habuisti hoc opud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea quæ mādauit tibi, dirumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo: Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum: de manu filij tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed Tribum vnā dabo filio tuo propter David seruum meum, & Ierusalem, quem elegi: Narrant itē sacra Scriptura, quod postquam Sennacherib Rex Assyriorum cepit ciuitates munitas Iudæ, milit cum magno exercitu Rabfacem de Lachis in Ierusalem ad regem Ezechiam. Cumque ad eum egredierentur nonnulli de ciuitate, ipse Regis Sennacherib nomine, sic ad eos locutus est: *Dicite regi Ezechia: Hæc dicit Rex magnus, Rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia qua confidis? aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me? Ecce confidus super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius & perforabit eam: sic Pharaos Rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo. Potens erat Sebna prepositus templi Ierofolymitani: comminatur ei Dominus, quod sacerdotio destituendus sit, Isaïæ 22. *Expellam te, inquit, de statione tua, & de ministerio tuo deponam te, & erit in die illa: Vocabo seruum meum Eliacim, filium Helcie, & induam illū tuica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius. Consulto missum facio Antiochum funesta morte extinctum; Amanem Principem à dignitate depositum, & in ligno suspensum; Herodem à vermibus consumptum, & alios penè innumeros, quibus sacra volumina scætant. Ad Iudæorum depositionem, & gentilium exaltationem venio. Iudæi quidem depositi fuere de sede honoris, de sede regali, de sede sacerdotali, de sede iudiciali, de sede propriæ ciuitatis, de sede denique propriæ domus,***

Isaïæ 36.

Isaïæ 22.

2. Mach. 9.

Esther 7.

Actor. 12.

vt impleretur illud Deuteronom. *Erunt gentes ad copias, incredulus autem populus ad eandem: quod sub eleganti re exaphora explicuit Regius Vates, cum dicit: Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in iustum, terram fructiferam in saliginem, à malitia inhabitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitum aquarum: In quibus verbis duo nobis propheta detegit, ostendit miserorum & infelicitum Iudæorum depositionem, cum dicit: *Posuit flumina in desertum: curtebant apud Iudæos doctrinæ fontes, scaturiebant prophetarum oracula; sed hæc adeo defecerunt, vt merito dicere possint: Iam non est propheta, & nos non cognosceret amplius: sed vnde hoc? à malitia inhabitantium in ea? hinc enim est, & non aliunde. Quod si quaeratur apud illos fides Christi, non inuenitur; si prophetæ, non inueniuntur; si sacerdotes, non inueniuntur; si sacrificium, non inuenitur; si templum, non inuenitur; immò si quaeratur, an Deum habeant, respondet Azarias filius Obed, diuino spiritu afflatus, remansisse sine Deo: *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote, doctore quoque, & absque lege: non potest certe excogitari, quomodo eius depositio à sede honoris, & dignitatis amplius excrescere potuerit, maximè cum iam verè ipsis rebus insensibilibus Iudæi insensibiliores, & stupidiore facti sint. Cœlum Christum agnouit, Ecclesia dicente in eius natiuitate: *Cœli mellisui facti sunt: mare agnouit: Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei? Terra agnouit, cum eo moriente cœtremuit: Sol agnouit radiantem suam lucem in nece eius abscondens: Saxa agnouerunt, Euangelista dicente: *Petræ scissæ sunt: Infernus tandem agnouit, mortuos suos reddens: *Monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum surrexerunt: soli tamen Iudæi non tantum dicam brutis animantibus, sed ipso inferno obstinatiores, semper illum spreuerunt, & longè à se abiecerunt, & ideo meritò Deus illos abie-******

Deut. 21.

Psal. 106.

Psal. 75.

2. Paul. 14.

Eccle. 12.

in off.

Math. 8.

Math. 27.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Eccle.

abiecit, ac de sede deposuit, & eorum loco introduxit Gentiles. Vnde D. Paulus vocat Iudæos ramos confractos, gentiles verò ramos insitos, fructum ferentes. quod si aliqui ex rami fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es: ecce aperte describit Apostolus Iudæorum humilitationem, dum vocat illos ramos confractos, qui iam vitam radicis non participant, nec ad aliud sunt aptiores, quàm ad combustionem: ecce etiam quàm egregiè exaltationem Gentilium decantat ad Christum conuersorū, insertis in bonam oliuam illos comparans, qui instar oliuæ semper viriditate fidei seruant, & oleum bonorum operum producat, ne cōpelantur, si ab aliis oleum postulent, repulsam illam pati, quam Iudæi sine dubio patientur: *Ite potius ad videntes, & emittite vobis.* Porro loquens Salomon in genere de omnibus superbis, vt ad omnes nationes extenditur, pœnam hanc depositionis, quam spiritu prophético prædixit Deipara, sub eleganti metaphora his verbis descripsit: *Radices gentium superbarum arsecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsq; ad fundamenta, arsecit Deus ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra: memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.*

Cause autem, ob quas frequentius Deus deponere confuevit potentes, multiplices sunt; Prima efficiata viuendi licentia, Salomone dicente: *Malignitas euertit sedem potentium:* secunda, superbia: vt ait Ecclesiast. *Sedes ducum superborum destraxit Deus:* Tertia inobedientia, vt aperte indicant verba ad Saullem: *Pro eo quod abiecit, &c. abiecit te Dominus ne sis rex.* Quarta insipientia, vt testatur Isaias: *Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps:* Quinta, iniuriæ, contumeliæ & iniustitiæ illatio, vt ait Ecclesiast. in verbis illis supra citatis: *Regnum à gente in gentem transferitur propter iniurias, & contumelias, & v-*

niteros orbes. Sexta superbia, vt patuit in Rege Sennacherib sacra Scriptura dicente: *Superbus factus est potentia sua:* Septima, crudelitas, quia (vt inquit Salomon) de rege loquens: *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.* Regem Herodem crudelitas à regia sede in inferni baratrum deturbauit, hæc ad eò in illo excelluit, vt Salomen sororem suam & virum eius, imò & proprium filium interficeret, vt auctor est Philo: vnde est illa celebratissima D. Augusti sententia (quam prius refert Macrobius) qui cum vidisset inter eos, quos in Syria rex Herodes intra bimatam iussit interfici, filium quoque eius fuisse occisum, perlepidè dixit: *Melius est Herodis porcum esse, quàm filium.* atque hæc sufficiant ad verba B. Virginis vt cumq; elucidanda. Verum cū Iob dicat: *Deus potentes non abiecit, cum & ipse sit potens:* mirabitur quispiam, Deiparam audiens: *Deposuit potentes de sede:* videntur enim hæc duo secum pugnare potentes non abicere, & eosdem de sede deponere. Nodus tamen iste bifariam solui potest. Primò si dicamus Deum non deponere potentes, quia potentes, sed quia iniqui, cuius euadens argumentum est, quod in sede eorum alios meliores eadem, vel maiori potentia gaudentes introducit; non ergo odio habet Deus potentiam principum, sed impietatem eorum. Secundo dici potest, quod cū Iob ait Deum potentes non abicere, de illis potentibus loquitur, qualis erat D. Paulus, qui dicebat: *Omnia possum in eo, qui me confortat:* Tales enim potentes Deus non solum non abiecit, sed vt potentiores fiant, opem suam illis impendit, Dauide dicente: *Posui adiutorium super potentem, & exaltavi electum de plebe mea.* De hoc potentium genere sacra Virgo non agit, sed de illis qui brachio potentia suæ consili supra mensuram suæ conditionis superbe efferuntur: hos quidem potentes de sede deponit, & humiles loco eorum substituit. Sed restat adhuc nodus alius dissolendus, qua

Eccle. 48.

Prou. 20.

Philo Iud. 1.

2. de tempo.

Macrob. lib.

2. saturnal.

c. 4.

Iob 36.

Philip. 4.

psalm. 38.

Rom. 11.

Matth. 25.

Eccle. 10.

1. p. 5.

Eccle. 10.

1. Reg. 15.

Isaie 32.

Eccle. 10.

qua nimirum de causa potentium peccata Deus agrè ferens, solum eos de sede deponit, & non pariter eorum euertit sedes, id enim condigne merebatur eorum petulantia, & insolentia: vnde Christus Dominus (vt refert D. Matthæus) templum ingrediens non solum vendentes, & ementes in eo flagellauit, & eiecit, sed & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium: columbas euertit. Respondeo, hoc esse inter hæc discrimen, quod vendentium in Templo munera erant illicita, vt potè contra sanctitatem illius loci ad cultum diuinum destinati, & ideo cõuenienter Christus Dominus mensas etiam vendentium euertit, ne ipsi, vel alij ad similes emptiones & venditiones in eodem loco exercendas redirent, si paratas mensas inuenissent. Propria autem munera principum, quæ in throno & sede maiestatis obeunt, non sunt illicitæ, sed à Deo ordinata, ipso dicente: *Per me reges regnant, & legum conditores iussa decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam*: vnde si debitis circumstantiis illa exercent, sunt valde meritoria. & ideo licet Deus deponat principes de sede, propter prauam regalis muneris functionem, minimè tamen eorum sedes euertit. Licet autem Ecclesiasticus dicat: *Sedes ducum superbiorum destruxit Deus*: certè non aliud significare voluit quàm Deum superbos duces propter eorum peccata de sede deposuisse, non tamen sedes eorum detraxisse, cum immediatè post illa verba subdat: *Et sedere fecit mites pro eis*: vbi quæso mites sederent, si Dominus sedes destruxisset? vnde Glossa interlinearis locum illum Ecclesiastici exponit per hæc B. Virginis verba: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*.

Deinde subdit Deipara: *& exaltauit humiles*. 3. *Humiles* dicuntur ab humo, cui prostrati sunt, eo quod nihil excelsum & sublime de se cogitant, sed instar humi cõculcandos omnibus se exhibent: est autem humilitas voluntaria mentis

inclinatio in id, quod in homine inæm & infimum est, ad Deum ordinata. Ita D. Thom. 2. 2. q. 161. art. 1 ad 2. Habet autem humilitas duos respectus seu relationes; alteram ad ipsummet hominem; alteram ad Deum, vt docet D. Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 9. ante medium. Atque ex prima duæ actiones producuntur, nempe propria deiectio, & infima æstimatio sui ipsius; item moderantia appetitus sensitui, ne inordinatè tendat in magna, vel ne homo se existimet aliquid esse suprâ id quod est. ex secunda verò duæ alie actiones nascuntur, nempe subiectio & reuerentia in Deum; obedientia item exacta mandatorum eius. Notat autem egregiè Albertus Magn. hic quatuor præmia humili deberi propter quatuor, quæ in illo effluent. Est enim in eo sui depressio, cognitio suæ vacuitatis, exiguitas, & abiectio. Propter depressionem, debetur exaltatio: Propter vacuitatem, impletio: Propter exiguitatem, gratiæ magnitudo: Propter abiectioem autem sui, gloriæ sublimatio. De primò, D. Lucas: *Omnis qui se humiliat, exaltabitur*. De secundò, lib. 4. Reg. legimus: *Quod mulier offerentibus sibi filiis, impleuit vasa vacua non pauca*. De tertio, De Petrus inquit: *Humilibus autem dat gratiam*. De quarto, Salomon dixit: *Humilem spiritu suscipiet gloria*: sic Christus Dominus ob profundam eius humilitatem ad supremum gloriæ & honoris culmen fuit euectus, Paulo dicente: *Exinanitit semetipsum formam serui accipiens, & subdit: Propter quod & Deus exaltauit illum & dedit illi nomen, quod est super omne nomen*. Verum si rem hanc altius perpendamus, inueniemus ab orbis conditi primordiis cõpisse Deum maiores demittere, & inferiores exaltare. Duo fuerunt primi parentis filij Cain, & Abel, & maiori spreto minorem elegit: *Respexit Dominus ad Abel, ad Cain autem non respexit*: ex filiis etiam Noë, primogenitum reprobaui & minorem, secundo genitum benedixit: inter filios Abrahæ Ismael fuit primus,

Matth. 21.

Prou. 8.

Eccles. 10.

Ibid.

D. Thom.
2. 2.Albert. Ma-
gnus super
Magnif.

Lucæ 14.

4. Reg. 4.
1. Pet. 4.

Prou. 29.

Ad Phil. 3.

Genes. 4.

primus, Isaac secundus, in hoc sibi com-
 placet, non illo: *In Isaac vocabitur tibi se-*
men: Isaac deinde duo fuerunt nati, pri-
 mogenitus Esau, & secundo genitus Ia-
 cob, de illis tamen nouimus Malachia o-
 raculum dixisse à D. Paulo relatum: *Iacob*
dilexi, Esau autem odio habui. Iosephi dein-
 de duos commemorat sacra Scriptura
 genuisse filios, Manassen, & Ephraim, &
 vt in Gen. legimus; benedictionem Deus
 voluit dare Ephraim minori, non Ma-
 nasse maiori. videtur ergo Deus ita pri-
 mogenitos odio persecutus, quia ob ma-
 ioritatem, superborum tyrum gerunt,
 vade & omnes Aegyptiorum primoge-
 nitos angelico ministerio enecauit: *Et*
occidit Dominus omnem primogenitum in
terra Aegypti. Vel dicamus, propterea
 Deum secundo genitos praeluisse pri-
 mogenitis, vt praefiguraret tum futuram
 secundi Adami super primum excellen-
 tiam, iuxta illud D. Pauli: *Primus homo de*
terra terrenus, secundus homo de caelo cele-
stis: tum vt populum humilem gentilem
 secundo genitum populo Hebraeo, de
 quo dixerat Deus: *Filius meus, primoge-*
nitus meus Israel: post Christi aduentum
 a teponendum fore significaret.

Arbitror autem ea praecipue ratione
 Deum solitum esse humiles quosque, &
 abiectos exaltare, ac de stercore erigere,
 quia in hoc omnipotentia eius maxime
 effulget: quemadmodum enim creare,
 quia est aliquid ex nihilo facere, ostendit
 infinitam esse Dei potentiam, ita eandem
 manifestat ex lapidibus semen Abrahae
 suscitans, ex statu pastorali & armenta-
 rio Dauidem ad regiam dignitatem ex-
 altans, ex statu piscatorio ad Pontificiam
 triaram & ad Apostolatus principatum
 Petrum euehens, ex telonio Matthaeum,
 & ex arte scenofactoria Paulum ad Apo-
 stolicum culmen vocans; hac enim ra-
 tione non solum animae & corporis, sed
 vocationis, electionis, iustificationis, o-
 mniumque caelestium donorum supre-
 mum dominum luculenter se esse osten-
 dit. Secundo, solet Deus humiles & ab-

iectos ad munera magna eligere, quia in
 eo Dei sapientia maxime splendet, quod
 per stultitiam praedicationis Crucis, &
 per simplices ac rudes ministros mundi
 sapientiam euertat, Philosophorum ca-
 thedras confundat, ac inaudita dogmata
 omnem humanam rationem superantia
 introducat. vnde scite & eleganter D.
 Augustinus dixit: *Tam ergo tria sunt in-*
credibilia, quae tamen facta sunt; incredibile
est enim Christum resurrexisse in carne, & in
caelum ascendisse cum carne, incredibile est
mundum rem tam inredibilem credidisse:
incredibile est homines ignobiles, infirmos,
paucissimos, imperitos, rem tam incredibilem,
tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis
persuadere potuisse. Horum trium incredibi-
lium primum nolunt isti, cum quibus agimus,
credere. Secundum coguntur & cernere, quod
non inueniunt, vnde sit factum. Tertio, resur-
relio certe Christi & in caelum cum carne, in
qua surrexit, ascensio toto iam mundo prae-
dicatur & creditur: si credibilis non est, vnde
toti terrarum orbi iam credita est? ac tandē
subdit: in tam contemptibilibus testibus mul-
to mirabilis diuinitas se ipsam persuasit, elo-
quia namque persuadentium, quae dicebat,
mirra fuerunt facta, non verba.

Ad extremum cum B. Virgo dicat, su-
 perbos de suis sedibus fore deturbandos,
 & ab humilibus eorum sedes occupan-
 das, oportet explicare, quanam sedes sint
 istae: Pro quo obseruandum est, sedes
 sublimiores magnatibus, magistratibus,
 nobilibus, ac denique Principibus, tam
 in iudiciis, quam in conuiuiis, disputa-
 tionibus, locis que aliis & publicis & pri-
 uatis iure concedi solitas, apertissimum
 esse in scripturis, vbi regia cathedra, thronus,
 folium, & similia illis conuenire di-
 cuntur: Thronus Salomonis sex gradus
 habebat; & 2. Reg. 6. *Elevetur thronus Da-*
uid super Iudam: id est, sit rex, & sedeat
 sublimior reliquo populo; vnde & Isaias
 dixit: *Vidi Dominum sedentem super folium*
excelsum, & eleuatum: vbi ex celsitudine
 throni diuinam maiestatem describit.
 In publicis quoque conuentibus erant

Titt 3 primæ,

D. Aug. lib.
 22 de Cirit.
 Dei c. 3.

3. Reg. 11.
 2. Reg. 6.
 Isa 6.

primæ & sublimes cathedræ, ceteris sedibus eminentiores, vt apud Matthæum, Marcum, & Lucam, immo etiam in conuiujs (vt legimus) quidam erant lecti alij subliores, vt i. Regum innuitur: *Sedi Rex ad comedendum panem super cathedram suam secundum consuetudinem; & apud Lucam dicitur: Intendens quomodo primos accubitus eligerent: & illud: Amice, ascende superius: vnde & Salomon inquit: Ne gloriosus appareas coram rege, in loco magnatorum ne steteris: melius est enim, vt dicatur tibi, ascende huc, quam vt humiliaris coram principe: Ab his ergo honorificis sedibus deposuit Deus potentes, & loca illorum in eisdem humiles collocavit, vt contigit superbis regibus Babylonæ, quorum sedes occuparunt Darius, Cyrus, & reges Persarum & Medorum, & accidit etiam Romanis Imperatoribus, vt Diocletiano, Maximiano, & Maxentio, in quorum imperium successit humilis Constantinus; ac tandem (vt paucis multa complectar) nemo ignorat potentissimos Cæsares ab Urbis Romanæ sede multis retrò annis diuini brachij potentia expulsos fuisse, & in eadem humiles Christi Discipulos collocatos, Petrum, Linum, Clementem, Siluestrum & reliquos Romanæ Ecclesie Pontifices, legitimos Christi Vicarios, & Petri successores. Vnde quemadmodum potentissimi illi Cæsares imperium suum in dies magis dilatare fatigantes, varias nationes debellarunt, suoque dominio subiugarunt, ita Christi Domini Apostoli per vniuersum orbem eius fidem propagantes pene innumera regna Christianæ legis iugo non alijs, quam verbi diuini bellicis tormentis subdiderunt, ac Dei veri obedientie manciparunt, Dauide dicente: *In omnem terram exiit sonus eorum: non hypetbolicè, sed vere ait: In omnem terram: nam cum duodecim essent Apostoli, in totidem partes, ex quibus componitur vniuersus orbis, ad prædicandum Euangelium diuisi fuere. Tria noscuntur esse Orientis signa, Gemini,**

Libra, & Aquarius: Tria Meridici, Taurus, Virgo, & Capricornus: Tria Occidentis, Piscis, Cancer, & Scorpio: Tria tandem Aquilonis, Aries, Leo, & Sagittarius, per quæ omnia Christi Apostoli peragrarunt diuini verbi gladio, Christi impetio varias nationes subiugantes, Simoni, Bartholomæo, & Matthæo, primus ternarius Orientis in sortem cecidit: Simoni, Aegyptus sub Gemini: Bartholomæo, Bactriana, Licaonia, Armenia, sub signo Libræ: Matthæo, Aethiopia, quæ sub Aquario iacet. Secundus ternarius Meridici in sortem cecidit Andrea, Thaddæo, & Thomæ: Andrea quidem Achaia in Græcia sub Virgine, Thaddæo, Persia & Mesopotamia sub Tauro; Thomæ India superior, Brachmaes, & Irani, qui sub Capricorno degunt. Tertius ternarius Occidentis contigit in sortem Ioanni, Iacobo minori, & Philippo: Ioanni quidem Asia, Ionia, & Phrygia, sub Cancro iacentes: Iacobo minori licet alioquin tamquam Ierolimitanus Episcopus à Iudæa non discederet, ex Cilicia, & Pamphila aduentantes, qui sub Pisce habitant, docere & instruere incubuit; Philippo, Syria contigit sub Scorpione. Ac tandem quartus Aquilonis ternarius, Matthæo, Petrum, & Iacobum maiorem, Matthæo quidem in sortem cecidit pars illa Iudææ, Idumææ, & Syriæ, quæ sub Ariete cadit; Petro principi Apostolorum vniuersa Italia, præsertim tamen Roma quæ sub Leone degit; Iacobo denique Hispania, Celtica, & Arabia felix, quas sub Sagittario esse constat: his omnibus Paulum adiungam, de quo Christus Dominus ad Ananiam dixit: *Vas electio- nis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel: quod sanè ita exacte diuina Christi ope præstitit, vt cum primum Catholicam fidem professus fuit, ex Damasco in Ierusalem se contulit ad Christi euangelium euulgandum: deinde in Tharsiam, Ciliciæ Metropolim, postea in Antiochiam, celeberrimam Syriæ urbem;*

Psal. 18.

rursus in Phrigiam, in Galatiam, in Troiam, in Macedoniam, & in Athenas, inde in Corinthum, in Ephesum, in Miletum, & in plures alias Achaiae & Graeciae insulas peruenit: post ad Arabes, Italiam denique ingressus est, ac Romam pro Christo sanguine post innumeras nationes euaginato diuini Verbi case expugnatas, & Christi imperio subactas, animam Creatori suo triumphans reddidit, cui sit honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXVI.

Varijs expositionibus elucidantur verba illa: *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes: quorum occasione, tremendum illud Christi elogium explicatur: Facilius est camelam per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum caelorum: nonnullaque proferruntur aduersus diuites auctores.*

Matth. 19.

VOLENS Deipara Maria diuini brachij potentiam decantare, in tribus praecipue illam mirifice se ostentasse demonstrat, in euertenda superbiorum sapientia, in expugnanda principum potentia, in frustranda tandem diuitum suis in opibus vana confidentia: vnde primo cecinit: *Dispersit superbos mente cordis sui: ecce superbiorum sapientiam euertit: subdit deinde: Deposuit potentes de sede: ecce principum potentiam calcat; tandem subiungit: Diuites dimisit inanes: ecce vanam illorum in diuitis confidentiam frustratur, & confingit potentia diuini brachij, opibus suis illos expolians, & inanes di-*

Luc. 1.

Ibid.

Ibid.

mittens. Quia tamen in operibus Dei misericordia & iustitia praecipue effulgent, iuxta illud Davidis: *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine: ideo cum diuitibus, in quos diuina iustitia inuehitur, coniunxit esurientes, in quibus fatiurandis diuina misericordia se prodia & manifestat. Ad vtriusque tamen sententiae expositionem accedens, cum in eo quot capita, tot sint Doctorum placita, omnium illa referam, & quaedam eorum nonnihil prosequar, quia si de singulis late differendum esset, prouinciam longe a nostro instituto alienam sumeremus.*

Primam ergo expositionem tradit Episcopus Christophopolitanus, qui per diuites intelligit Angelos, qui de caelo ceciderunt; per esurientes vero iustos, qui ad caelestes eorum sedes ascenderunt: per Magnifici verba eius sunt haec: *Homines esurientes, & sitientes iustitiam, & cupientes toto conatu iustificari per Christum: & esurientes, & cum effectu, & conatu, & violentia praesentiae desiderantes illam gloriam, Christus impleuit illos bonis caelestibus, & Demones qui erant in caelo diuites per naturam, & gratiam, expectantes esse diuites per gloriam, si stetitissent, & Deo paruissent, dimisit inanes, & vacuos, & frustratos in mente cordis sui, & in sua intentione: quia non solum perdidit sedem Christi, quam usurpare volebant, sed etiam sedes, quas possidebant.*

Episc. Christopholit. in exposit. su.

per Magnif.

Homines esurientes.

& sitientes iustitiam,

& cupientes toto conatu

iustificari per Christum:

& esurientes,

& cum effectu,

& conatu,

& violentia praesentiae

desiderantes illam gloriam,

Christus impleuit illos bonis caelestibus,

& Demones

qui erant in caelo diuites per naturam,

& gratiam,

expectantes esse diuites per gloriam,

si stetitissent,

& Deo paruissent,

dimisit inanes,

& vacuos,

& frustratos in mente

cordis sui,

& in sua intentione:

quia non solum perdidit sedem Christi,

quam usurpare volebant,

sed etiam sedes, quas possidebant.

Secundam expositionem tradit Chrysostomus Lusitanus, quae licet partim cum praecedenti conueniat, partim tamen ab ea dissentit: asserit enim per esurientes intelligi Angelos bonos, qui esurierunt claram Dei visionem; in qua beatitudo consistit; per diuites vero intelligi Angelos malos, qui multis bonis tam naturalibus, quam supernaturalibus fuerunt locupletati: quia tamen Angeli boni esurierunt beatitudinem, illa fuerunt repleti, isti vero, quia in multitudine diuitiarum suarum spiritualium superbe confidebant, omnibus illis spoliati fuerunt.

Chryf. Lusitan.

de verbis Domine

to. 1. lib. 8.

c. 2.

c. 2.

facere, exceptis intellectu & voluntate, quæ in eis integra remanserunt quoad vim naturalem, sed & id etiam redandavit in maiorem eorum miseriam, quia quò plus penetrant infelicem suum statum, eò plus dolent, maioriq; mœreore conficiuntur: vnde verba Davidis in hunc modum illi accommodat Chrysostomus: *Et quid erit, si de hac bonorum Angelorum esurie regius propheta tunc loquebatur, cum dicebat: Diuites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non inveniuntur omni bono? quasi diceret, cum diuites essent, tamen eguerunt, & esurierunt; & quia in hac sua esurie Dominum inquisierunt, non diminuti sunt omni bono sed quali queso, omni bono? Sanè illo, de quo Dominus ad Moysen dicebat: Ego ostendam tibi omne bonum. Hoc est, ostendam tibi me ipsum, & illam felicitatem tibi communicabo, quæ in mei visione consistit. Hoc ergo omni bono Angeli esurientes non sunt diminuti, quia cum in sua esurie Dominum, & non se ipsos inquisierint, sicut fecerunt mali Angeli, se ipsos, & non Dominum inquirentes, ipse Dominus esurientes illos bonis omnibus implevit, bonis (inquã) gloriæ suæ, bonis beatitudinis suæ, bonis visionis suæ.*

Psal. 33.

Exod. 33.

Beuxamis
in sua Harmonia
super
c. 1. Luc.

Tertiam expositionem refert ex Theophrasto; doctissimus Beuxamis in sua erudita harmonia, qui per esurientes intelligit Gentiles, non habentes scripturas, Legem, vel mandata, quos tamen implevit Dominus, ad Ecclesiam suam illos ducens, bonis scripturarum legis Evangelicæ, & sacramentorum opibus: per diuites verò intelligit Iudæos, multis bonis scripturarum & legis, necnon & diuinorum oraculorum responsis locupletes, quos tamen inanes & vacuos dimisit, sine Templo scilicet, sine sacrificio, sine lege, & sine sacramentis, adeò vt instat filij prodigi non vescantur nisi filiquis, hoc est, cortice tantum sacra Scripturæ, non interiorate, & verò eius sensu, facti in hoc Iudæi Esu perfidiales, sicut enim ille prior natu foris venationi inserviens patris benedictionem amisit, ita

Iudæi foris vagantes, hoc est, foris in litteræ cortice iustitiam quærentes, benedictionem cœlestis hæreditatis amiserunt, quam tamen Iacob posteriori natu, domi remanens acquisiuit, hoc est, gentilis populus soli interiori, & spiritali sensui intendens, à Deo consequutus est. Latet quidem ad modum fumentum sub palea spiritalis, & verus sensus sub cortice litteræ, Iudæi instar beutorum animantium palea vescuntur, Gentiles verò tamquam rationis participes, spiritus frumentum edunt. Vnde Iob cap. 5. Iudæorum esuriam, & esurientiam gentilium satiritatem præuidens dixit: *Ego vidi stultum, cuius messum famelicus comedit: hoc est, vidi stultum populum Iudæorum, cuius messum famelicus Gentilium populus comedit. Id etiam ipsum spiritu prophætico præuidens Isaias cap. 65. in persona Dei hæc locutus est: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: quasi dica: ecce serui mei Gentiles ad fidem conuersi comedent cibum corporis mei, vescunturque suauissimis Catholicæ doctrinæ epulis, & vos famem patientini vt canes; ecce serui mei gentiles bibent aquam viuam salientem in vitam æternam, ipsi bibent sanguinem meum, & vos siti aridi remanebitis. hæc eandem expositionem acceptat Nicolaus de Lyra dicens: *Per esurientes designantur gentiles, qui cum magno desiderio verbum Dei receperunt; per diuites verò legis periti, diuitis scripturarum prius repleti, quos dimisit inanes per excæcationem eorum, & falsum intellectum scripturarum in cuius figura, vt tradit D. Paulus: *Moyse ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem eius: erat quidem vultus Moysis singulari gloria & splendore efulgens, sed tamen velamine contextus, manus autem eius in sinum missa, leprosa facta esse memoratur: per quæ duo aperte significantur, primum quòd Iudæi Christi gloriam, & maiestatem agnoscere renuunt, Apostolo dicente: *Vsq; ad hodiernam diem velamen positum est super****

eorum: secundum, quod ex operibus legis nullus erat à peccati lepra emundandus, id enim prænotabat leprosa Moysis manus in sinu recondita. Addunt etiam isti Auctores, per hos diuites aptè intelligi posse Hæreticos, qui ad eò se diuites gloriantur, vt se aliis omnibus, etiam antiquissimis Ecclesiæ Patribus, præferant, eis que se sapientiores sibi falso blandiantur, cum tamen reuera Catholica doctrina, solida veritate, & sacramentorum fructu omnino inanes & vacui remanserint. Vtuntur quidem sacramento baptismatis, sed adulti sine gratia illud recipiunt, vt docuit D. Augustinus: *Finissime tenet, & nullatenus dubites, sacramentum baptismatis non solum intra Ecclesiam Catholicam, sed etiam apud Hæreticos esse potest, sed extra Ecclesiam Catholicam prodesse non potest.* Imitantur etiam Sacramentarij Eucharistiam, sed vacui sunt ipsius medulla & veritate, nam licet dicant vesci & pasci corpore Christi, inania hæc sunt, cum corpus Christi sub speciebus realiter existere negent, solumque eius ymbra in Eucharistia esse agnoscant, vnde consequens est, quod sola ymbra pascantur, non veritate.

Quartam expositionem præcedenti omnino oppositam ex mente Cardin. Toleti referam, illa enim ludæis aduersabatur, hæc eos exaltat, censet enim promissionis terram fertilem & abundantem, melle & lacte manantem traditam fuisse Hebræis pauperibus, & esurientibus, vt vocat illos Dauid: *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit: ab eadem verò exclusos fuisse Idololatrias, vt sacrilegus Idolorum cultus veræ ac sanctæ Dei religioni cederet.*

Quintam expositionem nos docet Cardinalis Hugo, qui per esurientes intelligit iustos spiritualis profectus avidissimos, quibus saturitas, hoc est, repletio bonorum spiritualium promissa noscitur à Christo Domino dicente: *Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur:* hi præfigurati videntur per vasa

vacua, quæ Elisæus repleuit oleo, vt legimus lib. 1. Regum: & per altare intrinsecus inane & vacuum, quod Deus sibi fieri præcepit in Exodo: per diuites verò intelligit superbos, qui cum multis bonis se locupletes existiment, omni tamen virtute vacui sunt ad eò, vt singulis eorum Ioannes dicat: *Tu dicis, quia diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia tu es miser, & miserabilis & pauper, cæcus, & nudus* & contra verò accidit esurienti Dei gratiam & iustitiam, qui spiritualibus bonis à Deo repletur, vt ait Dauid: *Qui replet in bonis desiderium tuum;* vel (vt vertit D. Hieronymus) *Qui replet bonis ornamentum tuum,* quibus verbis satis ostendit esurientem, seu desiderium proficiendi in sanctitate esse præclarissimum animæ ornamentum ac pretiosissimum eius monile. Si autem quæras, quæ sint hæc bona, quibus huiuscemodi esurientes replentur? arbitror dicendum cum Alberto Magno, tria illa esse, vtile, delectabile, & honestum, quorum primum est adimiculans ad meritum, secundum trahens ad desiderium, tertium perficiens ad virtutis exercitium. Primum est sicut instrumentum, quo utimur; secundum, sicut dulcedo, qua prouocamur; tertium, sicut præmium, quo remuneramur: de primo Isaias: *Ego Dominus docens te vtilia:* ecce bonum vtile: De secundo Dauid: *Delectationes in dextera tua vsque in finem:* ecce bonum delectabile; ac tandem de tertio increata Dei sapientia ait: *Flores mei, fructus honoris & honestatis.* Glosa autem ordinaria per hæc bona æternam beatitudinem intelligit; vnde ait: *Qui etiam æterna toto studio quasi esurientes desiderant; saturabuntur, cum Christus apparuerit in gloria, sed qui terrenis gaudent, in fine totius beatitudinis inanes dimittentur.* Et hanc expositionem sequutus Caietanus inquit: *Impleuit eos bonis regni caelorum, quæ sunt vere bona. Rectè ait, quæ sunt vere bona, quia illa tantum solida bona censenda sunt, quæ possessio- nibus suis profunt semper, ob sunt num-*

Vuuu quam,

1. Reg. 2.

Exod. 27.

Apoc. 3.

Psal. 102.

D. Hier. super Ps. 102.

Alber. Magn. super Magn.

Isa. 48.

Pf. 15.

Eccl. 24.

Glos. ordis.

Caiet.

Exod. 7.

D. Aug. 10. de fide ad Petrum cap. 10. & 39.

Tolet. super Luc.

Pf. 106.

Hugo Card. super Magn.

Matth. 5.

quam, quod aperte constat prestare non posse diuitias, honores, magistratus, dignitates, regna, & imperia, cum hæc per sepe nocuisse compertissimum sit. Hanc solidorum bonorum esuriam experiebatur Dauid, cum dicebat: *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas.* vel (vt Hieronymus ex Hebræo vertit) *Desiderauit anima mea desiderare: quod perinde esse videtur atque illud, quod poenitenti minus dolenti præcipitur, videlicet, vt doleat, quod non dolet: ita si quis minus vehementer Deum desiderat, cupiat saltem desiderare, quomodo autem spiritualis hæc anima esurians causetur, his verbis edocuit Cancellarius Parisien-*

Gers. Cancell. Esurians nobis necessaria est, si tantis querimus impleri bonis; esurians autem causatur ex euacuatione stomachi à noxijs humoribus: quod

*perinde est, ac si diceret: quod vt anima coelestia esuriat terrena oportet fastidire, & à terrenis affectibus eam purgare; sicut enim qui vere famelicus est, adeo esurie premi solet, vt omnia sua bona pro aliquo cibo facile commutet, vt contigit Esau, qui cum fame periret, & diceret: *En morior, quid mihi proderunt primogenita: pro pane & lentis edulio vendidit illa, vnde facit textus subdit: *Comedit, & bibit, & abiit; parumpendens, quod primogenita vendidisset: ita cui Deus communicat spiritualem illam esuriam, qua coelestia charismata ardentem concupiscit, ab omnibus terrenis affectibus se expoliare, & quæcumque pretiosa huius sæculi facile contemnit, vt coelestibus donis repleatur & saturetur.***

*Sextam expositionem lego apud egregium Auctorem Maldonarum, qui in commentario super Lucam, per esurientes intelligit egenos, & qui careat rebus temporalibus, quos non semel Deus locupletare solet, sicut è contra diuites depauperare ac bonis temporalibus euacuare, iuxta illud: *Repleti prius pro panibus se locauerunt, vel (vt Euthymius legit) *Repleti prius panibus, diminuti sunt, hoc est, effecti pauperes: & famelici saturati***

*sunt: vel (vt idem Euthymius legit) *Esurientes dimiserunt terram. Terram dimiserunt, in qua ob mercedem ærumnose fatigabantur, vel dimiserunt colere terram, atque esse amplius agricolæ, effecti nimirum terræ, atque agricolarum Domini, & diuites demum ex pauperibus, iuxta illud Psalmi: *Diuites egerrunt esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* vbi Euthymius ait: *Cum nullam esse afferuerant defectionem ijs, qui timent Dominum, nunc sermone suo fidem facit docens, quomodo huius sæculi diuites sepius effecti sunt pauperes, & fame vexati. Itaque sicut per esurientes intelligit pauperes bonis temporalibus, quos Deus ditat, ita per diuites eos, qui multis opibus affluunt, quos tamen Deus plerumque expoliare solet, & vacuos ac inanes dimittere. hos irridens Salomon dixit: *Reperi aliam vanitatem sub sole. Vnus est, & secus dum non habes, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat dicens: cui laboro, & frando animam meam bonis? Multa quidem sunt, quæ effrenatam diuitum cupiditatem compefcere deberent, ex illis tamen (quia de hoc genere argumenti latus, Deo dante, mihi disserendum est, cū de arcana Euangelicæ doctrinæ sermone institutam) solum illud diuitibus tremendum Christi elogium in medium producam, & illustrare contendam: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum caelorum huius loci varias apud Patres, & Doctores reperio expositiones, tres tamen omnium potissimas referam. Prima est Nicolai de Lyra asserentis, Christum Dominum loqui de diuitie constituente finem suum in diuitijs, cuius Deus pecunia est, vt de gulosis & voracibus dixit D. Paulus: *Quorum Deus venter est: sic autem hunc locum exponendum probat ex verbis Christi Domini apud D. Marcum, vbi postquam dixisset: *Quam difficile est confidentes in pecuniis regnum Dei intrare: immedie subdit: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam********

quam diuitem intrare in regnum Dei. ex quibus Lyranus intentum suum colligit in hæc verba: Ex quo patet, quod illud quod dicitur impossibile, diuitem intrare in regnum Dei, intelligitur non de quocumque diuite, sed de diuite confidente in diuitijs, & in istis finem constituente. consentit huic expositioni Glofa in verlinearis, dum diuitem exponit, diuitias amantem: fauet & Glofa ipsa ordinaria dum ait: Aliud est pecuniam habere, & aliud amare: Multi habent, & non amant, & multi non habent, & amant. Item alij & habent, & amant: alij verò non habere nec amare se gaudent, qui tntiores sunt, & quidem cum Apostolo dicere possunt: Mibi mundus crucifixus est, & ego mundo: vnde & Salomon non ait: Qui habet? sed: qui amat diuitias, fructus non capiet ex eis: luxta hanc autem Lyran, & vtriusque Glofa intelligentiam, verbum illud Christi Domini, impossibile intelligitur rigorosè, cum impossibile sit saluati diuitem, dum in eo perseuecat inordinatus affectus ad diuitias, constituendo in eis vltimum suum finem.

Secundam expositionem adhibet D. Ambrosius, qui idem putat esse impossibile, quod valde difficile: cenfer autem per foramen acus portam quamdam, per quam difficulter vaide Cameli transibant, nisi onus deponebant, aut se inclinabant: verba D. Ambrosij accipe: Nolite, fratres, diuitias appellare illas, nolite eas amare, quia si serueritis illis, & cum illis peribitis. Ideo de huiusmodi diuite Iesus Christus alicubi dicit: facilius est transire camelum per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum celorum. Quæ sententia, verior, ne forte vobis consentiat, qui diuitias seculi huius aut habetis, aut queritis. Sicut enim Camelus animal, quod est tortuosum atque deforme, peruersitas ipsa corporalis per angustissimam acus cavernam præterire non patitur: ita & diuites oneratos auaritia & cupiditate sedatos, ipsa vitæ deformitas per arctam viam regni minime intrare permittit. At enim idem Dominus: Arctæ, & angustæ via est, quæ ducit ad vitam. Igitur

in Camelo difficultatem ingressus præstat habitudo membrorum; in diuite autem impedimentum magnitudo efficit peccatorum. Huic Ambrosiana expositioni assipulantur D. Hieronymus, Augustinus, Chryso-
 D Hier ad
 stomus, Origenes, Euthymius, Cardin. c. 16. Isa.
 Caietanus, & Albertus Magnus, qui vltimi Auctores aduertunt, Ierosolymis
 D. Aug lib.
 quæst. 82. quas
 D Chryf.
 quædam exiguas portas tempore belli factas remansisse, quæ propter
 sup. c. 19.
 eius angustias foramen acus appellabatur, per quas proinde magna
 gen. ibid.
 cum difficultate poterant Cameli transire.
 Euthym.
 ibid. Caiet.
 ibid. Alber.
 Magn. ibid.
 Ang. Celest.
 super missus.
 disc. 40.

Tertiam expositionem adhibent alij, quam veriore opinatur Angelus Cælestinus, dicentes per Camelum non intellexisse Christum Dominum animal ipsū, sed funem nauis, quæ etiam Græce Camelos appellatur: per foramen autem acus significasse id, quod verba sonant, & non portam aliquam vrbis Ierosolymitanæ, & licet videatur impossibile funem illū adeo crassum per strictissimum acus foramen pertransire posse absolute, tamen possibile est, si implicata eius fila explicentur, & paulatim singula, quæ subtilia sunt, per foramen mitantur, significare ergo voluit Christus Dominus, quod sicut in hoc magna est difficultas, ingenq; labor impenderetur, ita ingeas est difficultas, vt diues multis opibus onustus regnum celorum intrare possit, vnde oportet si ingredi velit, vt vel se, instar Cameli, exoneret, vel instar funis, in varia fila se diuidat, male quidem parva singulis creditoribus, vel pauperibus relictuens, iuxta illud Psalmi: Dispersi, dedit
 P sal. 111.
 pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi.

Vt tamen ad id præstandum facilius inducamini, audite obsecro innumera mala, quæ auaritia & cupiditas diuitibus pariunt: ea eloquenter descripsit D. Chryso-
 D Chryf.
 stomus, nam exponens verba illa Matthæi: Occurrerunt ei duo habentes hom. 29. in
 Dæmonia de monumentis exeuntes, seui Matth. 10. 2.
 nimis, ita vt nemo posset transire per Matth. 8.
 Y uuu z viam

Glof. inter-
 lin. super
 cap. 10.
 Marc.
 Glof. Ordī-
 na. ibid.

Galat. 6.
 Hecl. 3.

D. Ambro-
 ser. in Do-
 min. 8. post
 Pent. 10. 5.

Matth. 19.

Matth. 7.

viam illam: in hunc modum loquitur: *Au- rum est Dæmoniacus, in sepulchris habi- tans. Quid enim ipsum poterit ligare? Certe non timor, non quotidiana mina, non exhortatio- nes, non consilia; omnia hæc enim vincula spernit, supplicium putans esse maximum, non vivere in supplicio. Quid enim miserius aua- ro? Nam Dæmoniacus verbo Christi abactis Dæmonii liberatus est, pecunie autem servus Christo non auscultat. Nam si gehenne terror incutitur, ac inferni pæne imminere dicuntur, non credit tamen. Quis mentis compos cum huiusmodi hominibus conuersabitur? Nam mea quidem sententia cum mille Dæmonia- cis habitandum potius esset, quam cum uno, qui hoc morbo laboraret. Quando enim si- mul omnes Dæmoniaci tantum facinoris com- mittent, quantum Iudas solum commisit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuictus est, pariterque omnes, qui a- uaritiam illius imitantur, quasi ferae bestie à carnis solute, cunctos homines nullo resi- stente perturbant ac lacerant? Et vincula quidem etiam his vndique coniecta sunt, iu- dicii timor, legum terror, multorum odia, ce- teraque huiusmodi, sed his ruptis, omnia per- turbant. Quod si quis hos nexu omnino ab eis auferret, tunc videres, peiore hos dæmone ac fortiore quam Dæmoniacos vexari. Fui- git videre tetrum quendam hominem, qui ab oculis ignem emitat, cui ex vtero huma- no dracones loco manuum dependeant, cuius os cauerne inftar magnitudinis sit, in quo pro dentibus acuti enses stent, ex lingua ve- nenosus sors scaturiat, venter omni fornace sit ardensior, cuncta que immittuntur, subito consumens, pedes alati, ventris quoque ipsi velociores, facies canis ac lupi, nec hominis vocem emitat, sed insuane quiddam atque terribile mugiat; is ad hæc omnia faces ardentes in manibus teneat. Mi- ra hæc forsitan vobis videntur, sed nondum digne ipsum descripsimus, sequi enim debent horum instrumentorum effectus. Itaque i- maginem eum, obuiam factos irregulari, carnes eorum deuorare. sed quid facio? Nam hoc descripto, multo truculentior est aua- rus in omnes, vt mors inflens, omnes vt in-*

Luc. 6.

Matth. 26.

feruus deglutiens; communis hominum ha- stis, quippe qui vellet res omnium sibi arra- gare, nec finem hic facit. Verum cum vndique cupiditate cuncta collegeris, ipse etiam ter- re substantiam in aurum commutari vellet, sors ac fluuius argento optat desuere. Et si fingamus omnia illi impune licere, tunc vide- bis ipsum arrepto ense nulli parere, non ani- co, non cognato, non ipsius parentibus. hæc il- le. Est & aliud in diuitiarum copia & o- pulentia non leue incommodum nimi- rum, quod graue fastidium, anxietatem, atque molestiam parit, timorem & in- quietudinem generat; in illisque acqui- rendis labor, in conseruandis sudor ac trepidatio; in communicandis timiditas ac liuor: in perfuendis iniucunditas, im- mo acerbitas & amaritudo reperitur, cū ex terra, quæ plena spinis ac tribulis est, originem ducant, & ad eandem terram, quæ nihil aliud est quam puluis & cinis, tamquam ad vltimum finem dirigantur. De qua re egregie D. Ambrosius sic scribit explicans illa verba: *Incundita- tem fecisti cum seruo tuo Domine secundum in- verbum tuum. Multa videntur in hoc secu- lo iucunda esse, quæ non sunt, multa suauia, bona plurima. Luxuries videtur esse iucun- da, sed exhausto fit amara patrimonio. Dul- cis libido cum feruet, sed eadem horrida & execranda cum proditur. Suaves epule cum sumuntur, sed fætidæ, cum digeruntur. Bona multa in hoc seculo, dum vniuis, estimantur, quia vsui nobis sunt, vt pecu- nia, honor, aurum, argentum, possessiones, Eadem nihil possunt prodesse defunctis; hic omnia relinquimus. Quin etiam maiori dolo- re quis moriur, cum his se fraudari copijs in- gemisit.*

Verum iam explicemus, quid Deipara significare voluerit, cum hos diuites inanes à Deo dimittendos fore prædixit. *Inanes*, ait, hoc est, à spe sua fraudatos etiam in hac vita, scriptum est enim: *Dives cum dormierit, nihil secum auferet; aperiet oculos suos & nihil inueniet.* Vel dicendum, *Inanes*, quoniam Deus extra- hens diuitias de ventre diuitis, quibus reple-

repletus erat, vacuum & inanem illum reddit, iuxta illud Iob: *Diuitios, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus: ubi Hieronymus: Quod inique & violenter rapuit & iniuste, merito ei Deus pennis illius criminibus eius reddidit, & ita extorqueatur ab iniquo, quod iniuste abstulerat: idem etiam Iob alibi ait: Domum rapuit, & non edificauit eam, nec est satiatus uenter eius, & cum habuerit que concupierat, possidere non potuit. Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, ardebitur, estuabit, & omnis dolor irruet super eum. Utinam impleatur uenter eius, aut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum: In quae uerba idem Hieronymus ait: Cum diuitiis scilicet, & rerum omnium abundantia refertus fuerit, subitus ei inuitus ueniet: coarctatus miseria irruente, atque conclusus calamitatum claudibus. Vel dicendum, inanes, hoc est, sine radice, & sine trunco fundati, atque plantati; ac proinde repente ad omnem uenti motionem corruunt, iuxta illud Isaiæ: *Equidem, neque plantatus, neque factus, neque radicatus in terra truncus eorum, repente flauit in eos, & aruerunt: & turbo, quasi stipulam auferet eos.* & Iob: *Deorsum radices eius siccantur: sursum autem atteratur messis eius: ubi Hieronymus: Deorsum radices eius siccantur, id est opera, quae in hoc seculo inueniuntur mortua, mortuisque ariditate similia; sursum autem atteratur messis eius, in futuro ritique mercedem laboris sui minime consequatur.* Vel dicendum, Inanes, quoniam non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus, aridus & inanis iniquus diues redditur, iuxta illud Iob: *Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis illius, consumat brachia illius primogenita mors.* Vel dicendum, inanes, quoniam in mortis articulo iniqui diuites vacui, & inanes inueniuntur, nihil secum portantes, nisi cupidissimum diuitiarum affectum, & rerum terrenarum desiderium, iuxta illud Iob: *Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil**

inueniet: & illud Psalm. *Dormierunt somnum suum, & nihil inueniunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis.* Apertient autem oculos suos in die resurrectionis, ut bene exponit Hieronymus ibidem, & nullum meritum boni operis inueniant. Vel dicendum, Inanes, quoniam omnia, quae sunt in ipsis diuitiis, & in ipso diuite inania sunt. Imò metaphora, quibus iudicium Dei aduersus diuites describitur, eorum inanitatem omnino demonstrant, ut egregie adnotauit Albertus exponens illa uerba Sapientiae: *Spes impij tanquam lanugo est, quae à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quae à procella dispergitur, & tanquam fumus à vento diffusus est, & tanquam memoria hostis vnus praetereuntes: super quae uerba docet tria esse in diuitiis, & tria in diuite, & tria in iudicio diuitis, quae omnia diuitis inanitatem ostendunt: Primum in diuitiis est flos saeculi, qui arescit, ut lanugo; fastus iactantiae, qui in ampullas surgit, ut spuma; deinde amaritudo solitudinis, quae est sicut fumus excæcans oculos. Secundò in diuitibus sunt aculei spinarum, in difficultate acquirendi, & timore perdendi, quae significantur per carduum ferentem florem, qui arescit in lanuginem: instabilitasque quae significatur per aquam currentem, quia diues vndique persequitur fugientes diuitias. Tertio diuitum iudicium tribus figuris describitur, uento irae Dei, procella, & impetu: de primo Salomon ait: *Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo uenti diuidet illos.* & Iob: *Erunt sicut paleae ante faciem uenti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.* De secundo Ieremias: *procella ruens in capite impiorum: & Ezechiel: Ventum procellae disspat.* De tertio Iob: *consumpti sunt in impetu aquarum inundantium.* Deus igitur diuites dimisit inanes in stat terrae in prima mundi creatione, de qua in Genes. Terra erat inanis, & uacua: & apud Ierem. *Apexi terram, & ecce erat inanis & nihil.* Quid, quod etiam diues seipsum euiscerat, Ecclesiastico dicente: *Nihil est scelestius, quam amare pecuniam; hic enim in uita sua proie-**

Psal. 75.

D. Hierony.

Albert. Ma-
gnum sup. c. 5.
Sapientia.
Sapi. 5.

Sap. 5.

Iob 22.

Ierem. 50.

Ezech. 13.

Iob 22.

Iob 38.

Genes. 1.

Ierem. 4.

Eccles. 10.

Matth. 6. *Psal. 61.* *Isaie 29.* *Psal. 105.* *Job. 15.* *Psal. 122.* *Luce. 18.* *Luce. 6.*

eis intima sua: quid est, intima sua? sane prae cordia sua, quia primo Domino dicente *vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum*, certe cum cor suum effuderit in diuitias, necesse est corde vacuum, & inanem remanere: vnde recte Dauid monuit diuites: *diuitie si affluant, nolite cor apponere.*

Hanc tamen inanitatem egregiis aliis metaphoris nemo melius, quam Iſaias explicuit: *Sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: ita certe contingit diuitibus, qui quanto diuitiis pleni, ardentiori affectu in eas feruntur, tanto diuinis muneribus, imò & temporalibus plerumque magis inanes redduntur.* Verum demus semper illos in magna opulentia degere, adhuc vere sunt inanes, quia diuitiae non apponuntur in loco, vbi est cupiditas. Locus quidem illius voluntas est, diuitiae autem extra voluntatem sunt; vnde sicut nec cibis, nec potus ori non admoti, & in stomachum transiecti esuriam, & sitim extinguunt, atque venter non minus inanis, ac antea remanet, sic diuites quantumuis diuitiis pleni, vacui tamen reuera sunt, & inanes. Ex quo facile conuicere licet, diuitias non vera, sed falsa, fallacia, ac mendacia bona esse; promittunt enim saturitatem, & conferunt esuriam, vt ait Dauid: *famem patiuntur, vt canes pollicentur diuiti pacem, & quietem, & conferunt terrorem illum vexantem: sanis terroris semper in auribus illius: promittunt honorem, & conferunt opprobrium, & despectionem: opprobrium abundantibus, & despectio superbis: pollicentur voluptatem, & conferunt dolorem, quia pungunt, cum verè sint spinæ, iuxta Christi Domini sententiam: promittunt tandem fœlicitatem, & conferunt lacrymas, & fletum: vt vobis diuitibus, quia habetis consolationem, quoniam flebitis, in quibus verbis duplex innuitur*

vaticinium, nam praedicunt fletum non solum in futuro seculo, sed & in praesenti, cum iam iam moribundus compellitur omnibus suis diuitiis expoliari. Hinc ego diuitem auarum, testacea pixidiculae angustum orificium habenti, quae Italianicè *bossolotto*, Hispanicè, *alcanzia* vocitatur, per similem dixerim, tum quia sicut illa facillè pecuniam recipit, difficillè tamen eam reddit, propter orificij angustiam, ita diues ad recipiendas diuitias manum habet porrectam, ad elargiendas verò compressam; tum (quod praesenti argumento magis inseruit) sicut pixidicula illa testacea angusti orificij, etiam pecuniis plena non reddit illas, nisi in frustra rumpatur, & frangatur, ita quidem diuites adeò tenaces suarum diuitiarum esse reperiuntur, vt quouisque per mortem frangantur, animam à corpore diuidentem, diuitiae illorum haberi non possint, vnde oportet ad hoc, vt illa aliis prosint, instar pixidiculae eos à Deo confringi, vt dixit Dauid: *Et tanquam vas figuli confringes eos,* *psal. 4.* qua violenta confectione miseri diuites praenimio dolore flere coguntur: ecce mendaces diuitias risum promittentes, & non nisi fletum dantes. Qui igitur fratres diuites estis, pauperes estote spiritu, nam cum Salomon dicat: *Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia,* rectè fieri potest, vt diuitiis affluentes, pauperes spiritu sitis, sic enim diuitiae grata erunt Deo, cui sit honor, & gloria in saecula saeculorum: Amen.

HOMILIA XXVII.

Varia proferuntur expositiones in illa Beate Virginis verba: Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordie sue.

PROPOSITA verba habent se quasi clausula quaedam finalis totius huius Cantici, quasi epilogus omnium coru, quæ in eo prædicta fuerant, & quasi recapitulatio cunctorum Dei beneficioru, quasi centrum omnium linearum, quasi complementum omnium cantiorum, quasi finis totius legis, & vniuersorum Prophetarum, ac tandem quasi adimpletio omnium umbrarum, & consummatio omnium figurarum. *Suscepit*, inquit, *Israel puerum suum, recordatus misericordie sue*, sicut loquitur est ad patres nostros: ac si diceret: Quod prophetae prædixerunt, iam venit. Quod umbræ indicabāt, iam præsens est: Quod Patriarchæ figurarunt, iam adimpletum est; quod sancti Patres desiderauerunt, iam obtinemus; quod enixè postularūt, iam accepimus; quod tantoperè videre concupierunt, iam vidimus; quod denique Deus Abrahamæ repromisit, nunc in temporis plenitudine Catholica prælucente Fide exhibitū agnoscimus. Beata autem Virgo vt non ineloquens, quin potius vt disertissima, ac sapientissima oratrix, rhetoricè gradationi inferuiens, postquam minora beneficia commemorauerat, & pro eis gratias egerat, tandem gradum fecit ad magnificandum Deum pro supremo omnium beneficio humane scilicet carnis susceptione ex populo Israelitico: *Suscepit Israel puerum suum*: vnde magnus ille Cancellarius Parisiensis crudite ait: *Sunt alia beneficia Dei, magna valde, pro quibus psallat iuuenula no-*

stra in hoc psalterio de chacordo, magnificans in anima Dominum, cum exultatione spiritum in Deo saluari suo. Magnificat, quod reuererat humilitatē ancillæ suæ; quod beata diceretur per omnes generationes; quod fecisset ei magnus, qui potens est, & sanctum nomen eius: hoc quo ad magnitudinem Dei in se, & ad singulare beneficiū collatum in Maria pertinebat. Procebat consequenter ad infirmationem aliorum sub generali narratione beneficiorum, sub varia tropica Antithesi iungens cum misericordia morem severitatis, cum dispersione & depositione superbiorum exaltationem humilium, cum esurie satiante satietatem iuanem. Tandem omnino conclusit vt oratrix peritissima per hoc verbum: suscepit Israel puerum suum: in quo supremum omnium beneficiorum latebat, humane scilicet carnis à Verbo diuino ad unitatem personæ mira susceptio. Scio quidem non infimi nominis Doctores autumasse, sensum horum verborum esse, quod Israel suscepit puerum Iesum, & recognouerit illum, tanquam verum Deum, suscepit enim eum B. Virgo in utero suo: inuenta est in utero habens de Spiritu sancto. suscepit eum sanctus Ioseph in domum suam: accipe puerum, & matrem eius: suscepit eum magnus Ioannes Baptista, qui & intra materna viscera inclusus tripudians eum coluit: Exultavit in fano in gaudio in utero: & postea testimonium ei perhibuit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: suscepit beata Elisabeth Dominum Deum suum illum vocans: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? suscepit eum Propheta Zacharias, summus Sacerdos, celebre illud promens Canticum: Benedictum Dominum Deum Israel, quo Christum Dominum redemptorem mundi esse, diuino spiritu: flatus testis est: suscepit Simeon ille sanctus, & iustus senex, qui in templo multis affectibus Saluatorem mundi illum cecinit: quia viderunt oculi mei salutare tuum: Susceperunt Magi reges, tanquam Deum hominem eum adorantes: Et proidentes adorauerunt eum: suscepit tandem

Luc. 1.

Matth. 1.

Luc. 1.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Ibid.

Luc. 1.

Matth. 2.

dem

Ceterum Canon. Parisiensis. Magnif.

Math. 19.

dem Apostoli dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Cæterum cum hi omnes paucissimi sint, si conferantur cum ingenti multitudine Israeliticæ gentis, quæ Christum Dominum non recepit puerum suum, ut expressis verbis dixit D. Ioannes: *In propria venit, & sui eum non receperunt:* non videtur quomodo aptè illa verba: *Suscipit Israel puerum suum:*

Ioan. 1.

non videtur quomodo aptè illa verba: *Suscipit Israel puerum suum:*

Lucæ 1.

prædictam expositionem sustinere possint. Scio etiam alios eorundem verborum Interpretes, intelligentes verba ista de susceptione actiua ex parte Dei, & passiva, ex parte populi Israelitici, ita ut Deus sit suscipiens, Israel verò puer susceptus à Deo, dixisse, susceptionem hanc significare protectionem Dei, qua potenti suo brachio opem tulit populo Israelitico, & ab hostibus eum defendit, ita docet Euthymius, qui in expositione huius loci legit: *Auxiliatus est Israeli puero suo, protexit Israeliticum populum seruum suum.* & Iansenius in sua Concordia hanc sequutus expositionem inquit: *Hunc itaque (id est Israel) suscepisse Deum inquit, quia more succurrens, ac manum porrigens eum salvandum ab hostibus suis, & omni malo recepit.* Accipit etiam eandem expositionem doctissimus Maldonatus eamque deducit ex Græco vocabulo cor respondenti Latino suscepit, quod vim habet declarandi Deum populum iam omnino deiectum desertumque quasi portecto brachio, & supposita manu sustinuisse, & erexisse, ad eum modum, quo Dauid dixit: *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me:* Vnde Beda homilia de visitatione Virginis inquit: *Suscipit Israel, quasi medicus ægrum, quem curaret, quasi rex populum, quem ab hostium incursione defenderet, imò hoste prostrato liberum redderet, ac secum perpetuo regnare donaret.* Ac tandem

Euthym. in

e. 1. Lucæ.

Cornel. Ians.

in Concord.

Euangelica,

sup. c. 1. Lucæ.

Maldonat.

in c. 1. Lucæ.

Psal. 26.

Beda hom.

in visitat.

Virg.

Hugo Card.

sup. c. 1. Lucæ.

Math. 22.

debeant Iudæi illud Isaie 19. *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.* Videnturque sanè verba Virginis alludere ad verba illa Isaie: *Ecce seruum meum, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea:* sensus igitur horum verborum est, quod Deus suscepit populum Iudaicum ad variis modis illi opitulandū. Suscepit enim illum ad protegendum, iuxta illud: *Domini illuminatio mea, & salus mea, quem timebo: Dominus protector viræ meæ.* ad docendum: *Vos vocatis me magister, & Domine, & benè dicitis: sum etenim.* ad regendum, & gubernandum: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit:* ad pascendum: *Ego sum pastor bonus:* ad sanandum: *Qui sanat omnes infirmitates meas:* ad purificandum: *Lanct nos à peccatis nostris in sanguine agni:* ad soluendum vineula culpæ, & pœnæ: *Dominus soluit compeditos:* ad locupletandum: *Dominus pauperem facit, & ditat:* ad nutriendum velut infantem: *Tanquam nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis.*

Scio tandem alios expositores cum Chrysofostomo Lusitano verba hæc: *Suscipit Israel puerum suum:* interpretati de susceptione non populi Iudaici, quem postius Deus reprobavit, sed Gentilis, quem de nudo vice illius acceptavit: nec inconuenit (aiunt) sub nomine *Israelis* plebem Gentilicam intelligi, quia cum Israel, idè polleat, quod videns Deum, & Gentilis ad Deum conuersus eum videat in speculo fidei, meritò Israel nuncupari potest: itaque sicut ex duobus Isaac filiis, Esau, & Iacob, maior fuit à Deo reprobatus, minor susceptus; & sicut ex duobus filiis Iosephi Ephraim, & Manasses, minorem natu Ephraim Patriarcha Iacob prætulit maiori natu Manasse, quia licet hunc haberet ad dexteram, illum verò ad sinistram, commutans tamen manus, dexteram posuit super minorem, sinistram verò super maiorem: non secus Deus habuit duos filios, quorum maior natu erat populus Israel, iuxta illud: *Filius meus, primogenitus meus Israel:* minor natu erat populus

Chrysof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Lusitan. de

Verbis Domini, tom. 1. lib. 8. c. 4.

Christof.

Gentilis: verum Deus super duos istos populos manus commutavit, & super maiorem natu, quem antea habebat ad dexteram, posuit sinistram, super maiorem vero, quem habebat ad sinistram, posuit dexteram. Nec hoc mirum cuiquam esse videatur. nam licet iacob oculi proxima senectute iam caligarent, mentis tamen oculis futura praevidens, illam fecit manuum commutationem, dexteram ponens super minorem natu Ephraim, qui frugifer, seu fructificatio interpretatur, sinistram vero super maiorem natu Manasse, qui oblitus, siue oblivionem significat: cur non ergo Deus, qui ipsi iacob dedit in spiritu futura praevidere, & cuius oculus iuxta dictum Apostoli, omnia mundata sunt, & aperta, Israelitici populi in Manasse figurati ingratitude, & tantorum beneficiorum oblivionem, quam non solum praevidit, sed postea in filij sui Incarnatione re ipsa experiens, gentiliu populum per Ephraim significatum, illi non praeferret? cur non istius populi augmentum, & fructificationem, & illius sterilitatem praevidens super istum dextram manum, non collocaret, hoc est, suam electionem, suam misericordiam, suam opem, & suam gratiam non impertiretur; super illum vero sinistram reprobationis, & expulsionis non potingeret? Verè praevidit Deus, praevidit certè populi istius ingratitude, & illius gratitudinem erga susceptorem Saluatorem suu, & idè dixit: *Suscepit Israel puerum suum*: ac si apertius diceret: *Suscepit Deus Israel non ingratum, sed gratum, non carnalem, sed spiritualem; non veterem, sed novum; non sterilem, & infrugiferum, sed feracem, & frugiferum; denique non a senilis, sed puerilis aetatis: Suscepit Israel puerum suum.*

Ubr. 4.
Marb. 4.

D. Bonauen.
sup. c. 1. Luc.
Albert. Ma.
gnum ibid.
Nicol. de
Lyra ibid.

erat intenta & immersa in Incarnationis Verbi diuini cōtemplatione, per illa verba: *Suscepit Israel puerum suum*: intellexisse *Luc. 1.* mirabilem illam humanæ naturæ à Verbo diuino susceptionem ex populo Israelitico: cum enim *suscipere* iuxta linguae Latinae peritos idem sit, quod *sursum capere*, certè Verbum diuinum in sublime à Deo euehens carnē humanam, vt illam assumeret ad celsitudinem suæ personæ, meritò dicemus, quod illam *suscepit*, seu *sursum cepit*: D. Bonauenturae verba hæc sunt: *Suscepit Israel puerum suum, memorari misericordie suæ; hoc factum est, quando carnem nostram suscepit, nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Latius tamen id ipsum confirmat Albertus Magnus in hunc modum: *Suscepit Israel. Tria dicit, vniōis videlicet modum, & assumptum, & assumpti actum. In vniōis modo duo sunt, vnum quidem ex Verbi supposito subintellecto, quod est assumens: & secundum ex verbisignificatione, quod est, assumptionis modus: suppositum Verbi est, quod primo in Cantico inductum est, cum dixit: Magnificat anima mea Dominum: quia Dominus est assumens, vel brachiū Domini, in quo Dominus fecit hanc potentiam. Dicamus igitur: ipse Dominus in brachio suo potens suscipit. Nō enim hoc facere poterat, nisi Dominus, nec cōueniens erat facere, nisi in brachio, quod est Filius. Non enim Pater ab alio est, & idè neque æternaliter, neque temporaliter nascibilis est: Spiritus autem sanctus, quāuis ab alio sit, tanquā nascibilis non est, & idè filius inconuenienter esset. In brachio ergo, quod est Filius, qui & ab alio est, & nascibilis, vt dicit Hilarius, hanc perfecit potentiam operationis, hic est ergo assumens, siue suscipiens. Susceptionis autem modus est in compositione querendus, quod verbum (*suscepit*) componitur à *sursum*, & *cepit*, quia assumendo nos sursum erexit, suscepit enim in naturam, in gratiam, in defensionem, in gubernationē, & in beatitudinem. Ac tandem Nicolaus de Lyra eidem assentiens expositioni, in hunc modū loquitur: *Suscepit Israel puerum suu: quia Deus accepit carnē puerilem de populo Israel, quod**

D. Bonauen.
vbi supra.
Ad Heb. 2.
Albert. Ma.
gnus vbi supra.

Nicol. de
Lyra sup. c.
Luc. 1.

X x x

fuit

fuit beneficium illi populo collatum particulatim, maxime quantum ad credentes de populo illo. Recordatus misericordiae suae. Ad modum enim recordantis se habuit, quando filium suum Patriarchis antiquis promissum in carne misit, id est subditur: sicut locutus est ad Patres nostros, id est, ad Patriarchas & Prophetas, Abraham, & semini eius, secundum quod dicitur Gen. In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae. In saecula, quia caro humana permanebit eternallyter deitatis unita. haec ille, quibus praecellam rationem innuit ad stabilendam hanc expositionem, nam cui B. Virgo dicat, quod suscepit Israel puerum suum, sicut loquutus fuerat Abraham, loquutus autem fuerat, ex genere eius carnem suscepturum: loquitur igitur B. Virgo de hac susceptione in predictis versibus: *Suscepit Israel puerum suum.*

Quod si percontetis, quando suscepit iam supra dixi, post proliata illa potentissima Mariae verba: *Fiat mihi secundum verbum tuum*: haec enim oculus Dei promissa perfectissime compleuerunt: fuit namque illa Mariae vox instar fonantis illius vocis, quam Dominus Esdræ audire praecipit: ostenderat Dominus quadam nocte ipsi Esdræ nonnulla signa, ipse vero Esdras cum illorum finem scire desiderasset: *O Dominator*, inquit. *Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, oro ut demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte precedente.* Ad quae respondens Dominus: *surgere, inquit, super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus*: Quali diceret: finis signorum meorum, quorum partem nocte precedente tibi demonstraui, tunc erit, quando audies vocem plenissimam sonitus. Haec vox plenissima sonitus, quam Esdras audire iubebatur, ut videret finem signorum Domini, vox quidem Mariae erat, qua dixit: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*: nam vox ista, sonitus fuit, quia ubi primum insonuit de terra, Domina, & humillima dedit vocem suam. statim & vniuersam in coelis laetificauit sanctam ciuitatem Ierusalem, & habitantibus in regione

umbrae mortis lux orta est eis, lux, inquam, noui gaudij, nouae laetitiae, & noui tripudij. An non vox ista sonitus? An non multo velocior, & penetrabilior, quam illorum vox, de quibus dicitur: *In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum*? Multo quidem per omnem modum. Si quidem haec Mariae vox non solum in omnem terram, & in fines orbis terrae velociter discurrebat: sed caeli, & inferni secreta fortiter penetravit. An non etiam vox ista plenissima? ad quam plenissime adimpleta fuerunt omnia signa, omnia figurarum praebula, omnia documenta scripturarum, & omnia desideria prophetarum? ad istam vocem excisus est lapis sine manibus de vertice montium, & repleuit faciem vniuersae terrae. Ad istam vocem Aaronis virga floruit, & flos de radice eius ascendit, super quem requiescit spiritus sapientiae, & intellectus, spiritum consilij, & fortitudinis, spiritus scientiae, & pietatis, spiritus timoris Domini. Ad istam vocem rorauerunt caeli desuper, & nubes plauerunt iustum, aperta est terra, & germinauit Saluatorem, quem prophetae praenunciauerunt, Angelus praedixit, & ipsa Virgo credit. Denique ad istam vocem, vocem plenissimam, plenissime completum fuit magnum illud diuine pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, praedicatum est gentibus, creditum est mundo, & assumptum est in gloria. Quare autem Deipara Maria vocauerit Christum Dominum puerum, non autem Saluatorem mundi, verum Messiam, aut certe filium Dei humana carne indutum? Angelus Coelestinus respondet, quod cum beata Virgo in sacratu Scripturarum lectione veritatissima esset, & ab Isaias, & Dauid, multis in locis puer vocita retur: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis*: *Ecce puer meus quem elegi*: *Puer paruulus minabit eos*: *Da imperium tuum puero tuo*: ideo puerum illud vocitauit. Deinde ait, quia spiritu prophético praenouerat Deipara Christum Dominum à sacris Euangelicis frequen-

quenter appellandum puerum? Surge, & accipe puerum, & matrem eius: Puer autem crefcebat, & confortabatur: idcirco puerum illum nuncupauit. Ego autem (ni fallor) crediderim, Mariam consulto filium suum vocasse puerum, quia puer in diuinis eloquijs viurpatur pro Ieros: Christus autem Dominus humiliavit semetipsum formam serui accipiens, vt ait Paulus, vnde & ipse dixit: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Ex quo egregie Albertus magnus dixit, Christum Dominum carnem assumpsisse, vt ageret puerum, hoc est, non Dominum, sed seruum: Discipuli ad hoc alludentes, quamuis alioquin Iudæi conuenissent Ierosolimas ad Christum Dominum occidendum, cum non puer, sed ferè triginta, & trium annorum adolescens esset, dixerunt: *Conuenerunt vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vixisti, Herodes, & Pontius Pilatus. Quod si pueri ethymologiam consulamus, dicitur enim puer, quali purus aë, propter puritatem (& docent Archidiaconus, & Alberticus) idcirco puerum illum vocauit, tum ad significandam eximiam Christi puritatem, & innocentiam; tum vt doceret, oportere nos, si incarnationis Verbi diuini mirificos fructus percipere volumus, paruulos effici iuxta illud Christi Domini: nisi efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum celorum.* Paruuli quidem, absque peccati malitia vitam agunt, vnde Apostolus monens nos in hac innocentia eorum fieri æmulatores, ait: *Fratres, nolite paruuli effici sensibus, sed malitia paruuli.* Pueri odium facile deponunt, iuxta illud Pauli: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Pueri de castino non sunt solliciti, iuxta euangelicum consilium: *nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operemur?* Pueri non confidunt in se, sed in patre suo, vnde Ieremiæ: *Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum: & rursus: benedictus vir, qui confidit in domino.* Pueri si percutiantur, con-

festim plorantes ad parentem suum confugiunt, quomodo confugebat David: *ad Dominum cum tribularet, clamauit, & ex-
 audiuit me.* Pueri sunt timidi, quorum timorem desiderabat Propheta, cum enixe postulabat: *Confuge timore tuo carnes meas: Psalm 118.* Pueri non sunt fraudulentissimi, D. Petro dicente: *Sicut modò geniti infantes, sine dolo
 lac concupiscite.* Paruuli pueri in brachijs portantur à parentibus: *portabam eos in
 brachijs meis.* Tandem pueri, si nunc plorant, facile postea ridet, in quo & iusti eos imitantur, quibus Dominus dixit: *Amen Ioan. 16.
 dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, ecce fletum, sed tristitia vestra vertetur in gaudium, ecce risum.* Equidem licet isti plorantes nascantur, iuxta illud Salomonis: *Primam vocem similem omnibus emisit plorans, Sap. 9.
 ridentes tamen, & spiritualiter gaudentes moriuntur, vt tradit D. Iohannes; Beati mor-
 tui, qui in Domino moriuntur.* Sed pro dolor: pauci huiuscemodij pueri inueniuntur, multi autem quos Iſaias maledicens dixit: *Puer centum annorum morietur: hi sunt, Isaiæ 66.
 qui instar pueroꝝ preciosa monilia pro-
 pmo facile commutant: Dederunt precio-
 sa queeque pro vino, qui mane vsque in sero
 à vescuntur, canes impudentissimi, qui nes-
 cierunt saturitatem, qui somno nimium in-
 dulgent: Dormientes, & amantes somnia, Ibid.
 qui rationis iudicio carent: Stultitia colligata est in corde pueri, qui dispersi, ad do-
 mum patris reuerti nesciunt. Errauerunt
 in solitudine, & viam ciuitatis habitaculi non
 inuenerunt, qui facile rixantur: Homo per-
 uersus suscitabit lites, qui tandem tempus in
 iocis, & ludis conterunt, quorum singulis
 Ouidius:
*Tu puer es, nec te quicquam, nisi ludere oportet
 Lude, decent animos mollia regna suos.*
 Porro, iam ad explicanda verba illa Virginis recordatus misericordie sue, nostra
 pergat oratio. Certum est apud Theologos q̄ sicut in Deum obliuio cadere non potest, ita nec recordatio. vnde quando in sacra Scriptura reperitur, Deus recordari, vel obliuisci, metaphoricè accipiendum*

dum est: quatenus multum temporis preterierit ab eo, in quo aliquid promissit ad illud, in quo promissionem impleuit. in hoc sensu dixit olim Moyses: *Recordatus est fœderis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob, & in eodem etiam Beata Virgo ait: Recordatus misericordie suae; itaque sicut ille, qui aliquid se nobis daturum promissit, quamdiu promissum non implet, rei promissæ, quasi oblitus dicitur. Ita Deus, qui filium suum totius Redemptorem promiserat, quãdiu ipsum in mundum non mittebat, videbatur quasi suæ pollicitationis oblitus. Verum postquam illum misit, tunc Deus, qui antea videbatur oblitus, dicitur suæ misericordie recordatus. Et idè per metaphorã de Deo dicit nostra Virgo: *Suscipit Israel puerum suum, recordatus misericordie suæ.* Sed quomodo, dic mihi, Dominus suæ misericordie non recordaretur, qui tantis mediis usus est, ut eius nunquam obliuisceretur? sicut enim nos tribus frequentius uti solemus, ut ea, quæ volumus memoria retineat, ab ea non decidant, aut enim in sudatiolo nodum conficimus, aut in digito aliquid ligamus, aut in libro scripturamus: ita omnibus istis tribus modis Deus usus esse videtur, ut nunquam suæ erga nos promissionis obliuisceretur. Imprimis enim indissolubilem nodum dedit, cum filium dare promittens specialiter Abraham se obligauit, cum primo facta est à Deo de Christo repromissio: *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellæ celi, & velut arenam, quæ est in litore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes tue.* Sic etiam de Abraham dicit Apostolus: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius.* Deinde fecit Deus signum in digito suo. Sed quid dico signum? multa signa in digito suo, hoc est, in Spiritu sancto, operatus est, propter quæ omnino stupefacti malefici Pharaonis dicebant: *Digitus Dei est hic.* De hoc digito locutus est Christus, cum dixit: *Porro si in digito Dei eicio demonia, profecto perue-**

nit in vos regnum Dei. Hoc suo digito signantur Deus, & in cordibus, & linguis prophetarum scriptis, quæcunque ipsi de filio suo prophetarunt, & idè D Petrus: *Hoc primum intelligentes (inquit) quod omnis prophetia propria interpretatione non sit, nisi enim voluntate humana allata est aliquando prophetia; sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.*

Denique ut Deus semper recordaretur promissionis suæ factæ de mundi redemptore, usus est etiã tertio scriptiois medio, scripsit in libro: vnde in persona Christi dicit Propheta: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Idquæ est valde conforme cum illo quod in propria persona ipse Christus dixit: *Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Itaque omnibus istis tribus mediis usus est Deus, ut recordaretur adimplere, quod tanto ante promissit. merito ergo dicit nostra Virgo: *Suscipit Israel puerum suum, recordatus misericordie suæ.* Quamuis autem certum, & exploratum sit Deum nunquã misericordie suæ oblitum fuisse, cum & iratus istam obliuioni non tradat; Abacuch dicente: *Quia iratus fueris, misericordie recordaberis, postquam tamen filium suum in virginis Mariæ thalamum carnem assumpturum misit, specialem humani generis memoriã habet, ut ei beneficiat, omnemque iram ab eo auertat. Sicut enim olim cœlestem arcum posuit Deus in æthere in signum pacis: *Arcum meum ponam in nubibus celi, & erit signum fœderis inter me, & inter terram, & non erunt ultra aqua diluuij ad delendum uniuersam carnem, ita adueciente plenitudine temporis Deus cœlestem diuini Verbi arcum in fulgentissima Mariæ nube collocauit, arcum quidem variis virtutum coloribus distinctum, arcum fortem, vnde excussæ fuere sagittæ potentis acutæ, quæ inferni claustra penetrarunt, arcum tandem cœlestem in signum fœderis, & reconciliationis nobiscum. Vnde si quondam Salomon solius Iridis, seu arcus cœlestis pulchri-**

Exod. 2.

Lucæ 1.

Lucæ 1.

Gen. 12.

Gen. 22.

Galat. 3.

Exod. 8.

Lucæ 11.

2. Pet. 1.

Psal. 91.

Ios. 6.

Chm. Abac. 9.

Gen. 9.

Ecl. 43.

Ecl. 50.

Luc. 1.

pulchritudinem contemplans nos ad eius auctorem laudandum inuitabat, vide arcum, & benedic enim qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo, quid quæro diceret, si huius diuini Arcus in tam pulchra, ac perbella nube positi miram speciositatem, quæ tridis pulchritudinem infinita intercapedine superat, oculis suis conspiceret, & si Salomon etiam Simonem Oniæ filium magnum Sacerdotem commendans inter alias eius laudes dixit: Quasi arcus resurgens inter nebulae glorie, quibus quæso laudibus extolleret æterni patris filium summum Sacerdotem in æternum, secundum ordinem Melchisedech; cum ille qui est splendor patris, omnem creaturam splendorem præcellat; cælestis enim arcus, propter solares radios nubi immixtos, effulget, hic autem non ab extrinseco opus habuit suam emendicare claritatem, cum per essentiam ipse sit lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Ad extremum arbitror B. Virginem consulto dixisse: recordus misericordie suæ, vt significaret Verbi diuini Incarnationem, cuius laudes decantabat, non ex humanis meritis, quæ nulla ad tam immeasum bonum promerendum valere poterant, sed ex mera Dei gratia, misericordia, ac munificentia profuissse: non enim Abrahæ fides, non Moysis mansuetudo, non Iob patientia, non planctus Ieremie, non suspiria, & clamores Prophetarum, non denique heroica Patriarcharum opera Verbum diuinum humanæ carnis mortalitate indui meruerunt; sed tantum ac tam sublime opus sola Dei misericordia promissit, & B. Virgine cooperante in eius utero perfecit, cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

Interpretamur vltima illa verba Mariani Cantici: Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in sacula: vbi tria præcipue ostendimus, primum per sex mundi ætates Deum locutum fuisse de Verbi diuini incarnatione; secundum, Deum in suis promissionibus fidelem, mundum vero infidelem, & mendacem esse, tertium, verum semen Abraham non Iudeos, sed Catholicos esse.

I ad promissionem de Verbi diuini Incarnatione mentis aciem conuertamus, planè inueniemus non solum Abraham, sed multis retro temporibus ante illum antiquioribus patribus Deum filij sui Incarnationem pollicitum fuisse. Promisit illam Adamo, & Eue, cum vindictam sumpturum de serpente affirmavit, cuius caput conterendum erat per semen, seu filium Virginis: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa, seu ipsum (vt habet originale Hebræum) conteret caput tuum. Eandem promissit Verbi diuini Incarnationem Abeli in sacrificio, quod idem obtulit de primogenitis gregis sui, quod figuram gessit cruenti illius sacrificij, quod primogenitus Dei filius in ara crucis oblaturus erat. Promisit eandem Noè, cum cælestem arcum in nubibus posuit in signum pacis, & fedoris; illè enim pulcher arcus, absque nubis læsione in ea productus, speciosum forma præ filiis hominum in Mariani vteri nube, absque vlla virginitatis suæ iactura producendum fore prænotabat.

Gen. 22.
Gen. 17.
Gen. 49.
Exodi 3.
2. Reg. 7.
2. Par. 6.
Ierem. 31.
Dan. 7.

Luc. 1.

Hebr. 1.

Theoph. in
ep. ad Heb.
ca. 1.

Gen. 1.

D. Hier. su-
per ad Eph. 5.

Post hos autem Patres eandem promissit
Abrahæ: *Et benedicentur in semine tuo om-
nes gentes terre*; eandem Isaac in be-
nedictione filiorum suorum, iacobo in
benedictione iudæ, Moysi apprensus in
tubo ardenti, qui non comburebatur,
Dauidi in confirmatione, & stabilimen-
to regni sui in æternum, Salomoni in
exauditione precum illius in templo
sancto suo, Isaac in fecundatione, & par-
tu Virginis, Ieremæ in renouatione le-
gis, & inscriptione illius in corde humano,
Danieli in liberatione populi post septua-
ginta hebdomadas, multis tandem Pro-
phetis, Zacharia dicente: *Sicut locutus est
per os sanctorum, qui à seculo sunt, prophetarum eius.*

Sex commemorant sancti Patres mun-
di ætates à creatione mundi, vsque ad
aduentum Christi Domini, in quibus
omnibus (si rem attente perpendamus)
facile reperiemus, Deum optimum ma-
ximum de futura Verbi diuini Incarna-
tione, *multifariam, multisq; modis* (vt Pauli
verbis vtar) antiquis Patribus locutum
fuisse: multifariam (inquam) quia variis,
& multiplicibus figuris, vt exponit Theo-
philactus, hoc est, per Tropos, per Aenig-
mata, per signa, per externas apparitio-
nes, per internas inspirationes; necnon
per vocalium, verborum Angelico mi-
nisterio factam expressionem. Et quidem
primo parenti in prima illa mundi ætate
promissum fuisse Incarnationis myste-
rium, præter ea, quæ nuper dicebam, duo
præcipue, aperte suadent: Primum est,
quia cum vidisset Adam ex costa eius
formatâ fuisse Eum, continuo in illa
verba profiliit: *Hoc nunc os ex osibus meis,
& caro de carne mea*: quibus diuinitus in-
spiratus Incarnationis arcanum vaticina-
tus est, vt D. Hieron. his verbis expresse
docuit: *Primus homo, & primus Vates hic
de Christo, & Ecclesia prophetauit*. Secundu-
m est, quod in innocenti Abelis ab inuido fra-
tre Cain, quæ Christi mortem à fratribus
suis, hoc est, ab Hebræis per inuidiam sibi
inferendam, non obscure præfigurabat,

maxime quod (vt Hebræi narrant) ferre
& ligno fuit occisus Abel, quod & modum
mortis Christi aperte delineauit: cum il-
lam sustinuerit in lignæ cruce ferreis
clauis in ea confixus. Adduat etiam alij,
cum Ang. Celestino, & Chryf. Lufit. de-
lineatum fuisse primo parenti mysterium
Incarnationis in tunicis illis pelliceis,
quibus ipse & Eva induiti fuerunt: quia sic
ut illi propter peccatum mortuorum a-
nimalium pellibus induti sunt; ita secun-
dus Adam, alioquin *Sanctus, innocens, im-
pollutus, segregatus à peccatoribus, & excel-
sior celis factus*, propter eorum præuari-
cationem pellicea mortalis carnis tuni-
ca induendus erat. Fecit etiam Deus in
illa prima ætate aliam huius diuini ar-
cani manifestationem sancto Patriarchæ
Henoch, quod ipse si miter credens me-
ruit transferri in terrestrem Paradisum,
vt affirmat S. Aug. sed & eruditus auctor
Salmeron docet propalatum fuisse idem
mysterium, quia ille cepit (vt sacra Ge-
nesis narrat historia) cultum Dei instau-
rare, & nomen Domini invocare, quod est
Verbum incarnatum, vt docet Episcopus
Christopolitanus.

In secunda ætate hoc idem arcanum
releuauit Deus Noë, nam præter arcum ex
tribus coloribus constantem, qui Christi
ex tribus substantiis compactum, diuini-
tate, anima, & corpore in vnitatem eiusdẽ
personæ præfigurabat, per ligneam Arcam
ab inundatione diluuij innumera anima-
lia liberantem, ligneam Christi crucem,
per quam prædestinati ab inundatione
diuinæ iræ infallibiliter liberantur, non
obscure et aperuit. In tertia ætate manife-
stauit hoc mysterium Abrahamo, cum
filium suum primogenitum immolari sibi
præcepit, in typum Christi in Caluarie mō-
te in ara crucis immolandi. manifestauit
etiam Isaac, quando ipse morti proximus
adductum sibi filium mortui animalis
pelle coopertum tangens dixit: *Ecce odor
filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit
Dominus: tunc enim præuidit Dei filium
carnem sumptuū fore ex semine iacob,*
simul.

mulq; præfenti fragantiam miram me-
ritorum humanitatis Christi Domini.
Manifestavit deinde illud in eadē terra
ætate iacob, scalā videnti, quæ vna extre-
mitate terrā hærebat, & altera cælum tã-
gebat, & per quam Angeli ascende-
bant, & descende-
bant; illa enim Christum ad-
umbrabat, qui velut mystica scala, altera
humanitatis extremitate terram calcavit,
altera diuinitatis cælum tetigit, & super
Cherubim volauit, p̄riterque per ipsum
tamquam per scalam homines ad cælum
conscendunt, & Angeli ad eos in cale-
stem patriam duccndos descendunt. Ag-
nouit item iacob mysterium Incarnatio-
nis in lucta illa, quam habuit cum An-
gelo, præualeas aduersus illum, in qua
ipse Angelus voluit vinci, alioquin nul-
la ratione vincendus: id enim præfig-
nificabat futurum esse, vt Hebræi aduersus
Christum, non tamen ipso inuito,
sed volente, in eius passione illum occi-
dentes, in conspectu hominum præuale-
rent. Multo tamen clarius idem præuidit
mysterium Iob, quando diuino spiritu af-
flatus verba illa sacramentis plena pro-
tulit: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux
de femore eius, donec veniat, qui mittendus
est, & ipse erit expectatio gentium; quibus
verbis apertè ostendit Iudæorum regnū
non fore deuastandum, donec filius Dei
carne sumptus, à Patre in mundum
mitteretur. Rursus in quarta ætate præ-
terquam omnia in figura contingebant illi,
variaque sacrificia, & ritus, & capti emis-
sarii, & agni Paschalis, & aliorum simi-
lium Christum adumbrabant, specialiter
sacramentum hoc reuelauit Moyse; nam
cum ei Dominus dixit: *posteriora mea vi-
debis: quasi diceret, terga humanitatis
meæ agnosces; faciem tamen diuinitatis
meæ, quam aspiciere cupis, nunc non vi-
debis*, vt S. Gregorius explicat. Sed adhuc
luculenter magis id ipsum ei manifesta-
uit dicens: *Prophetam suscitabo eis de me-
dio fratrum tuorum similem tui: hoc est,
de femine Dauid, vt exponit glossa inter-
linearis, vnde ipse Moyses de Christo ad**

populum loquens dixit: *Prophetam de
genie tua, & fratribus tuis, sicut me suscitabit linearis su-
tibi Dominus Deus tuus ipsum audies: ad per e. 18 de
quæ verba alludens (ni fallor) Christus Deuteron.
Dominus Hebræis dixit: *Si enim credere-
tis Moysi, scilicet de me volis loquenti,
credetis fortassis & mihi; de me enim ille Ioan. 5.
scripsit: in quinta deinde mundi græcæ pol-
licicus fuit Dominus Dauid vnigenitum
filium suum sibi coæternum ex regali e-
ius familia in tempore oriundum: Cum 1. Par. 13.
dormieris cum patribus tuis suscitabo semen
tuum post te, quod erit de filiis tuis, & stabili-
tiam regnum eius: ipse edificabit domum, &
firmabo solium eius vsque in æternum. Ego
ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium,
inò singularia mysteria Conceptionis,
Natiuitatis, Circumcisionis, Adoratio-
nis Magorum, Baptismi, prædicationis,
mortis, sepulture, & resurrectionis, & Ascen-
sionis diuinitus ei fuere reuelata, vt ex to-
ta ferie Psalmorū liquido constat. In ea-
dem etiã ætate manifestauit Deus non
paucis Prophetis Incarnationis mysteriū,
vt ipsi testantur: *Isa: Puerulus natus est Isa. 9.
nobis, & filius datus est nobis: Ierem: No-
uū creauit Dominus super terrā, mulier circū-
dabit virum: Daniel: Deleatur iniquitas, &
inducatur iustitia sempiterna, & impleatur
viro & prophetia, & vagatur sanctus. Ag-
gæo: Laudo, & letare filia Sion, quia ecce
ego venio, & habitabo in medio tui: Zacha-
ria: Ecce ego mitto Angelum meū, & præpa-
rabit viam ante faciem meā, & statim veniet
ad templum sanctum suum Dominator, quem
vos queritis. Id tandem ipsum multis aliis
prophetis reuelatum est Amos dicente:
Non faciet Dominus verbum, nisi reuelet se-
cretum suū ad seruos suos Prophetas. Ad ex-
tremum in sexta, & vltima ætate Deus,
qui fidelissimus est in suis promissioni-
bus, quotquot Patriarchis, Regibus, &
Prophetis pollicitus fuerat, plenissimè
impleuit mitteos filium suum, vt in Mariæ
vtero carnem assumeret. Ecce quàm ve-
raciter B. Virgo dixerit: *Suscepit Israel pue-
rum suum, sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham, & semini eius in secula.****

Ante-

Antequam tamen ulterius progrediar, non possum silentio prætereire; cur Deus, cum filium suum in mundum ab eo mittendum amicis suis pollicebatur, promissionem suam iuramento confirmabat ut: *Per memetipsum iuravi*, dicit **Gen. 22.** Dominus, quia fecisti hanc rem, & non peperisti filio tuo unigenito propter me: *benedicam tibi*: David etiam inquit: *Iuravit Dominus David veritatem*, & non frustrabitur eum: & Zacharias: *Iuravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis*: Huic interrogationi exacte respondet verba D. Pauli dicentis: *Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iuravit per semetipsum dicens: nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te: Et sic longanimiter ferens adeptus est repromissionem. Homines enim per maiorem sui iurant: & omnes controuersie eorum finis: ad confirmationem est iuramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditatem immobiliter consilij sui, interposuit iurandum, ut per diuis res, & immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quem sicut anchoram habemus animæ iuram, ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introiit Iesus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum. hæcenus Apostolus, in quibus verbis Tres rationes propositi quæsti indicat Paulus: Prima est, apud homines omnium controuersiarum finem fieri confirmatione iurandi, quia erga homines hunc morem habebant, ut controuersias iureiurando penitus finirent, ad eum morem se Deus accommodare volens, suas promissiones iureiurando confirmauit, ut nihil eorum desideraretur, quod apud homines certitudinem, ac firmitatem dicitis promissisque addere solet. Secunda, Deus adhibet iuramentum propter humanam incredulitatem, quo eos implendæ promissionis securiores reddat. Vnde Hieronymus dixit:*

Iurat Dominus, cui etiam non iuranti credendum est, quod sua estimatio non fallatur, & quod mente concepit, irritum non fiat. Hæc autem humano loquitur affectu, quod scilicet non fallatur, qui falli non potest. Et etiam, & significet immobilem promissionem, & infallibilem euentum eius rei, quam iureiurando futuram dixit. Vnde Damascenus de Orthodoxa fide scribit: Iuramentum significat constantiam, & immutabilitatem consilij eius: & quod apud nos contra deum sunt, qui inimici sunt, per iuramentum certum sunt, firmitatemque habent. Quoniam ergo duo sunt quæ dicitis fidem & robur afferunt, nempe promissio, & iurandum, atque illa promittentem obnoxium faciant suæ promissioni explendæ: hæc autem maiorem etiam necessitatem imponant efficiendi id, quod iuratur, solet Deus ad firmendam fidem, & spem in animis hominum vtraque re vti, promissione scilicet, & iuramento, ut omnino impossibile esse intelligatur, Deum mentiri, vel fallere, aut eius promissionem frustrari posse. Quod si indecens, vel superuacaneum esse dicas, Deum dicta, & promissa sua iuramento firmare, cum nuda, & simplex Dei affirmatio, vel negatio tantam habet firmitatem, quantum eadem habere potest. Neque etiam additis iuramentis, & Deum iurare, videtur quidquam minuere de eius auctoritate, & maiestate; audias quid respondeat Thomas Anglus in cap. 22. Genes. breuissime, & doctissime huic obiectioni satisfaciens. Exterior iuratio Dei multum valet respectu nostri ad ampliorem confirmationem nostræ fidei, & spei. Quia secundum Apostolum, per hoc Deus abundantius ostendit propositi, & promissionis suæ immutabilitatem. Quare licet iurare, nihil secundum rem addat ad simplex Dei verbum, multum tamen addit secundum rationem, & secundum existimationem hominum. Quemadmodum, & si Dei voluntas secundum se æqualis semper sit, & vniformis, respectu tamen obiectorum suorum quodammodo se habet secundum magis, & minus. Vnde dicitur, Deus plus dilige

gere spiritum quam creaturas, & plus matrem suam quam aliam quempiam sanctorum; & plus vult se diligere a nobis quam proximum. Similiter igitur de iuramento Dei potest dici: nam quia maius malum est per iurium, quam simplex mendacium; ideo secundum hanc rationem dicitur, impossibile esse ipsum Deum perierare, quam mentiri: quamvis secundum se, & absolute utramque sit ei aque impossibile. Non est igitur indecens, Deum iurare per semetipsum; tunc quia non iurat, quo firmitus, & creditibilis fit dictum suam ex parte ipsius, & respectu nostri, quo scilicet debilitas fidei nostra a robore eius firmeturque vehementius: tunc quia non iurat per aliquem maiorem se, aut per alium a se.

Verum ut hac magis confirmetur, audiamus (si placeat) pulchram, quam Philo instituit disputationem, an Deo conveniens sit iurare? quam discrete tractat eo libro, quem inscripsit de sacrificio Abel, & Cain: sic autem ait: Cum scriptura Deum iurasse narret, inspicendum est, an id vere Deo conveniens, & conducens esse putandum sit. Quoniam id videtur plurimum esse Deo alienum, atque indecorum: insurandum enim intelligitur testimonium de re ambigua de Deo autem nihil est incertum, aut dubium; qui etiam alios in cognitionem veritatis videtur adducere. Ipsi certe nullo modo opus est, nec est aliis Deum ei honore par. Testi prater ea, ut dicitur testimonium, maior est eo, cui testimonium perhibet. Alter enim opus indiget, alter opem fert: Sed quod opem fert, fide dignius est eo, quod illa indiget; Deo autem nihil prestantius, nihil de fide dignius. Et homines quidem, ut fides eis habeatur, ad iurandum confugiunt; Deo vel simpliciter loquenti fidem non habere impium est. Quilibet enim Dei verba, quantum ad certitudinem, iuramento differunt. Itaque fit, ut sententia nostra ex iurando fides accedat, ipsi autem iuramento ex ipsa Deo fides astruitur. Non enim propter iuramentum creditur Deo, sed iuramento creditur, quia Dei auctoritate firmatur. Cum igitur Scriptura iuramentum inducit Deum, nimirum, ut infirmitatem naturae nostrae corroboraret, & consilium consolaretur. Non

enim potest anima nostra semper habere precipiam illam de Deo sententiam: Non esse enim homini similem, ut transcendamus, quid quid predicant de homine, sed quia maxima ex parte affinet sumus verum mortali, nec sine harum admixtione cogitare quidquam possumus, sed iniquis rebus mortalibus, tanquam cochleis, eiusque in morem earum involuti, easdem de illa beata, immortali, natura, quas de nobis notiones habemus, verbis quidem negantes eum humana forma, & affectu esse, re autem ipsa humanos affectus, & mores ei tribuentes. Nam, & manus ei affigimus, & pedes, & surgere, & stare, & ambulare, & odium, & iram, & penitentiam affectus profecto nihil ad auctorem illum summum pertinentes, in quibus & iusturandum est, quo nostra subleatur infirmitas. His adde, multa Deus praedixisse futura, quae quia tacitam conditionem importabant, hac non subsistere, illa non fuerunt impleta, ut contigit regi Ezechiae, cui in infirmitate sua Dominus per prophetam dixit, morieris; & tandem incolumis evasit: imo & cum augmento quindecim annorum ad vitam suam, illa enim Dei sententia: morieris, continebat involutam conditionem, nisi ille Dominum deprecaretur, deprecatus tamen fuit, & ideo mortem non obiit. Promisit etiam Deus per Ionam Prophetam post quadringenta dies Ninivitarum urbem esse subvertendam, quae tamen subvertita non est, quia erat sub conditione, si non poenitissent, quia tamen ad praedicationem, & poenitentiam egerunt, subversionis effectus secutus non est. Unde recte Abulen. in c. 23. Num. q. 8. dixit: *Comminatio absolute facta resolvitur in conditionem.* Similiter Deus promisit populo Israel terram promissionis, quam tamen nemo ingressus est nisi Caleb, & Iosue; quia illa promissio fuit conditionata, nempe si filij Israel in fide Dei sui perseverarent, divinis promissionibus credentes, unde Apostolus dixit: *Non profuit illis sermo auditus, non admixtus fidei: hoc est sermo, quae audierunt per Moysen de requie terrae Palaestinae, non profuit illis, quia non fuit*

Y y y con.

Philo lib. de
sacrif. Abel,
& Cain.

Isa. 38.

Ionae 3.

Abulen.

ad Heb. 4.

- brai varijs conuitijs, & detractionibus illum lacerantes consiliium inierunt ad illum occidendum, impletum fuit illud: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae, & principes conuenerunt in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius*: quando discipulos suos ad Eucharistiam mensam inuitauit, impletum fuit illud: *Et faciet Dominus conuiuium in monte hoc, ut obseruauit Aymon super Isaiam*. quando triginta argenteorum pretio sacrilego auid venditus fuit, impletum nouimus illud Zachariae: *Appendunt mercedem meam triginta argenteis*, ut exponit Ruffinus super Symbolum: quando à familiari, & domestico discipulo, & per prodicionem in manus inimicorum fuit traditus, impletum est illud Psalms: *Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem*, ut tradit Chrysost. quando discipuli fugientes appropinquante morte illum deseruerunt, impletum fuit illud, quod in eius persona prädixerat Iob: *Frater meus longe fecit à me, & noti mei, quasi alieni recesserunt à me*, ut exponit D. Gregor. in suis Moral. quando varijs opprobrijs fuit impetitus, impletum fuit illud: *Propter te sustinui opprobrium tota die, operuit confusio faciem meam*, ut interpretatur Origenes super Matthæum. quando alapis percussus, & flagellis caesus, impletum fuit illud Isaiæ: *Corpus meum dedi percussentibus, & genas meas uellentibus*, quando Pilatus dixit: *Ecce homo*: & Iudæi clamabant: *Tolle, tolle*, impletum fuit illud: *Expellauit, ut faceret iudicium, & ecce inquit, & iniustitia, & ecce clamor*, ut explicat Tertullianus aduersus Iudæos. quando ligneam crucem humeris suis baiulabat, impletum est illud: *Et factus est principatus super humerum eius*, ut docet Iustinus in suo Apologetico; quando ligno Crucis affixus, impletum fuit iuxta expositionem Hieronymi ad Augustinū illud Ieremias: *Venite, mittamus lignum in passum eius*: quando acutissimis clauis manus & pedes eius fuerunt confossi,
- impletum est illud Psalms: *Foderunt manus meas, & pedes meos*: quando sibi undus aceto fuit potatus, impletum creditur illud Dauidis: *Dederunt in escam meam sel, & in fuis mea potauerunt me aceto*. quando in latere percussus fuit lancea à Longino, impletum est iuxta Hieronym. *Hiero. in mum, illud Isaiæ: scidit petram, & fluxerunt aque*: quando sol obscuratus est in Ruffini. *nece Domini, impletum est (ut ait Tertullianus) illud Amos Propheta: Occidet Amos sole in meridie, & tenebescere faciam terram in die luminis*. quando sepulturae mandatus, & in sepulchro nouo positus, impletum fuit (ut ait Iustinus Martyr) illud I. ca. 61. *Isaiæ: & erit sepulchrum eius gloriosum quādo descendit ad inferos, & carceres expoliavit, & tartareas regiones contriuit*, cont. *Tripho*. impletum fuit illud: *Gloriosus terra humi liabo, portas areas conteram, ueltes ferreos confringam*, ut Hylarius interpretatur; quādo victor de morte surrexit ad immortalē vitam, impletum fuit teste Cypriano illud Dauidicum: *Exurge gloria mea, exurge Psalterium, & cithara, exurgam diluculo*. quando triumphans super caelos ascendit, ecce impletum illud Psalms: *Ascendit Deus in tubilatione, & Dominus in uoce Christus est sub: sedente in caelo ad dexteram Patris, Deus*. impletum fuit quod cecinerat Dauid: *Psal. 46. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*, ut Rabanus explicat in comment. huius loci. quando in caelo regnans, inde Spiritum sanctum misit super discipulos, & ad prophetandū, & ad euangelizandum diuina illustratione meates eorum instruit, & linguas disertissimas reddidit, aperte satis impletum fuit illud Iaelis: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem, prophetabunt filij uesiri*, iuxta expositionē D. Petri. Quando deinde diuino spiritu afflāte, Apostoli in varias mundi regiones diuina euangelicā Christi doctrinam disseminarunt, impletum fuit illud Dauidis: *In omnem terrā exiit sonus eorum*, & in *Psal. 18. fines orbis terrae uerba eorum*: ut Doctor gentium explicuit ad Romanos scribens: ac ad Rom. 10. tandem si omnia, quae Deus promisit, ac

fidelissime implevit, recensenda mihi forent, oporteret ut in infinitum abiret oratio. Quod si aliquando videatur Deus aliquid pollicitus fuisse, & non implevisse, ut in Rege Ezechia, Niniuitis, & aliis paulo ante commemoratis, dicendum est primo ex doctrina Angelici Doctoris S. Thomæ quod Deus aliquando pronuntiat aliquid futurum, secundum quod continetur in ordine causarum inferiorum, ut puta, secundum dispositionem naturæ, vel meritum, quod tamen ipsa non fit, quia aliter est in causa superiori diuina: quomodo prædicta fuit Ezechiaæ ægrotanti mors, & peccantibus Niniuitis subuersio, quod tamen non ita euenit, quia ab æterno aliter fuit in scientia, & voluntate diuina, quæ immutabilis est. Et propter hoc dicit Gregor. lib. 20. Moral. cap. 23, quem referunt D. Tho. & glo. ordin. quod *Deus immutat sententiam, non tamen immutat consilium*: quæ verba exponens ibidem Glosa ordinaria: *per sententiam* (inquit) *debemus intelligere sensum verborum: consilium vero ab æterna dispositione est*. Secundò dicendum, quod in libro præscientiæ diuinæ non omnia, quæ in eo scripta sunt, propheta legentes percipiunt, sed quædam tantum iuxta diuinum beneplacitum; atque inde est, quod Iſaias in illo libro legerat, Ezechia iuxta eius opera non fore ultra protegendam vitam, non tamè legit ibidem lacrymas, & instantes preces, quibus longiorem vitam erat impetraturus. Similiter etiam Ionas in eodem diuinæ præscientiæ libro legerat ob Niniuitarum scelera quadragesimo die fore complendam, & iuxta illorum merita ciuitatem penitus deuaſtandam, non autem legerat futurum esse, ut per eius prædicationem in cinere & cilicio pœnitentiam essent acturi, & misericordiam consecuturi. Vterque igitur, quod legerat, prædicauit; sed quia Deus aliud disposuerat, quod ipsos tunc latebat, ideo quædam prædixerunt, quæ tamen postea non fuerunt executioni mandata, sed vice illorum alia excellen-

tiora Deus impleuit, misericordiam suæ thesauris ostentans.

Tam igitur Deus fidelis est in suis adimplendis promissis, ut frequentissime maiora dona cõferat, quàm promiserat. Promisit quidem tempore Moysis, & Aaron virgam eius, qui in sacerdotem esset eligendus, flores esse germinaturam, postea verò non solum germinauit flores, sed & fructus produxit: *Turgentibus Naui, gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt*: pollicitus fuerat Deus iusto illi Simeoni non prius è vita discessurum, quàm oculis suis Verbum diuinum humana carne indutum conspiceret: *Responsum acceperat Simeon à Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini*: postea tamen non solum datum est ei, ut videret, sed, ut vltis suis susciperet, & propriis manibus contrectaret. Ecce maiora Deus implet, quàm promiserat, cuius tamen contrarium semper factitat fallax mundus, qui cum magna tibi pollicetur, paucissima tamen, eaq; curè, diminitè, & auarè nimis implet: in cuius figuram legimus, quod Laban promiserat Iacob pulchram filiam Rachel in uxorem, si septem integros annos ei inseruisset, sed inito pacto, & transacto septennio, vice pulcherrimæ Rachelis sibi promissæ tradidit ei filiam suam Liam, quæ lippis erat oculis, non secus certè fraudulentus hic mundus per Laban, qui dealbatio interpretatur, meritò significatus, quia mundus velut sepulchrum dealbatum est, quod foris splendet & intus foetet, hic inquam promittit pulchram Rachelem, quæ *ovis* interpretatur, quæ symbolum est abundantia, quia lacte suo nutrit, carne pascit, lana corpus induit, & pelle pedes calceat: bonorum igitur copiam promittens inopiam donat, ac vice pulchræ Rachelis lippientem Liam, quæ *laborem, & defaustionem* significat, nobis tradit: non sic, non sic nosse Deus (inquit Maria) sed quod olim promisit in plenitudine temporis adamussim compleuit: *Sicut locum Luc. 1. est*

D. Thom. p.
 q. 19. ar. 3.
 2. 2. q. 171.

D. Greg.
 D. Tho. p. p.
 q. 19. ar. 7.
 Glo. ordin.
 super c. 38.
 174.

Gen. 22.

Ad Gal. 3.

Luce 19.

Luce 13.

166. 3.

Psal. 17.

est ad patres nostros, Abraham, & semini eius
 in secula: semini (inquam) non solum car-
 nali, sed spiritali, verumque enim Deus
 comprehendit, cum Abraham dixit: Multi-
 plicabo seminum sicut stellas caeli, & sicut a-
 renam, quae est in litore maris: semen quidem
 carnale, hoc est, Iudaei accipit per arenam,
 semen vero spirituale, hoc est, fideles in-
 teligit per stellas caeli fidei lumine splen-
 dentes. Nos igitur Catholici Ecclesie Ro-
 manae legitimi alumni, verum semen, &
 veri filij Abraham sumus per Christum, qui
 de semine Abraham carnem assumpsit, va-
 de Apostolus dixit: Si autem & vos Chris-
 sti, ergo semen Abraham estis, secundum pro-
 missionem habetis, & alibi, qui ex fide sunt,
 hi sunt filij Abraham: sic enim Zaccharum
 Christus Dominus filium Abraham nomina-
 vit, & mulierem illam fidelem, quae
 per decem annos incurata, tandem cu-
 rata fuerat, filiam Abraham nuncupavit:
 per hunc autem Iudaei, quibus Christus Do-
 minus dicebat, cum se filios Abraham
 iactabant: Si filij Abraham estis, opera Ab-
 rae facite, ab Abraham fide degenerarunt, &
 ideo ab eius filiatione longe absunt, ipso
 Deo de illis dicente: Filij alieni mentium
 sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & clan-

dicauerunt a semine tuo: quibus verbis vi-
 detur David allusionem facere ad claudi-
 cationem Iacob Iudaeorum claudicationem
 adumbrantem, sicut enim Iacob pede-
 dem unum claudum habebat, alium re-
 ctum, & sanum, ita duo sunt filij Abraham,
 Iudaei quidem claudicantes, Christiani
 vero secundum fidem sani, & recti.

Ad extremum aduertendum est (vt
 proposita verba magis enucleata mane-
 ant) quod cum beata Virgo addidit in
 secula: bifariam contextus potest ordina-
 ri; primo, cum ultimis verbis superioris
 versiculi, nempe recordatus misericordiae
 Lucae 1. ita vt hunc sensum reddant: Deus re-
 cordatus misericordiae suae in secula, hoc
 est, in aeternum, quia dictum est, quoniam
 in aeternum misericordia eius: secundo, po-
 test ordinari cum verbis huius ultimi ver-
 siculi: nempe, sicut loquutus est, & tunc
 idem valet, quod per secula, hoc est, per sin-
 gulas grates successiue: ac si diceret: nun-
 quam cessat omnibus benefacere Pa-
 ter misericordiarum, cui sit ho-
 nor, & gloria in saecula
 saeculorum: A-
 men.

Luca 1.

Psal. 135.

Finis Libri Sexti.

Y Y Y Y 3 DE EX.